Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
(ПУЕТ)

Кафедра документознавства та інформаційної діяльності в економічних системах

СТРУКТУРНІ ЗМІНИ У СУСПІЛЬСТВІ ТА ЕКОНОМІЦІ ПІД ВПЛИВОМ КОМУНІКАЦІЙ ТА ІНФОРМАЦІЇ

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

(м. Полтава, 12–13 травня 2016 року)

за редакцією М. В. Макарової

Полтава
ПУЕТ
2016

УДК 330.341.4:007:001.102
ББК 60.524.224я431
С87

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» заборонено

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Макарова Маріана Володимирівна, д. е. н., професор, завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності в економічних системах ПУЕТ;
Колєчкіна Людмила Миколаївна, д. ф.-м. н., професор кафедри документознавства та інформаційної діяльності в економічних системах ПУЕТ;
Оніпко Тетяна Володимирівна, д. і. н., професор кафедри документознавства та інформаційної діяльності в економічних системах ПУЕТ;
Александрова Оксана В'ячеславівна, асистент кафедри документознавства та інформаційної діяльності в економічних системах ПУЕТ.

С87 **Структурні** зміни у суспільстві та економіці під впливом комунікацій та інформації : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 12–13 травня 2016 року) / за ред. М. В. Макарової. – Полтава : ПУЕТ, 2016. – 331 с.

ISBN 978-966-184-228-0

У збірнику представлено результати досліджень теоретико-методологічних і прикладних проблем щодо структурних змін у суспільстві та економіці, що відбулися і відбуваються у світі й національних економіках під впливом комунікації і масового запровадження сучасних технологій обробки документної інформації. Збірник розраховано на широке коло науковців, викладачів вишів, співробітників комерційних і державних установ, які займаються інформаційною діяльністю, студентів та аспірантів.

УДК 330.341.4:007:001.102
ББК 60.524.224я431

Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.

ISBN 978-966-184-228-0

© Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», 2016

ПРОГРАМНИЙ КОМІТЕТ

Голова:
Нестуля Олексій Олексійович, д. і. н., професор кафедри педагогіки та суспільних наук, ректор ПУЕТ.

Заступники голови:
Рогоза Микола Єгорович, д. е. н., професор, академік Академії економічних наук України, перший проректор ПУЕТ;
Гаркуша Сергій Володимирович, д. т. н., доцент, професор кафедри документознавства та інформаційної діяльності в економічних системах, проректор з наукової роботи ПУЕТ.

Члени програмного комітету:
Blaszczyk Katarzyna, координатор міжнародного співробітництва і англомовних програм Collegium Civitas Social and Political Studies (Польща);
Гафарова Сахіба Алієвна, д. філол. н., професор, проректор з міжнародних зв'язків Бакинського слов'янского університету (Азербайджан);
Донець Георгій Панасович, д. ф.-м. н., завідувач відділу економічної кібернетики Інституту кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України;
Дьякон Роман, професор, президент ISMA, академік, Dr.Sc. Вищої школи менеджменту інформаційних систем (ISMA) (Латвія);
Колєчкіна Людмила Миколаївна, д. ф.-м. н., професор кафедри документознавства та інформаційної діяльності в економічних системах ПУЕТ;
Лисенко Юрій Григорович, д. е. н., професор, член-кореспондент НАН України, директор навчально-наукового інституту інноваційних технологій управління ПУЕТ;
Малека Тудор Харитонович, к. т. н., професор, проректор кооперативно-торгового університету Молдови;
Макарова Маріана Володимирівна, д. е. н., професор, завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності в економічних системах ПУЕТ;
Маслак Володимир Іванович, к. і. н., доцент, завідувач кафедри українознавства Кременчуцького національного університету імені М. Остроградського;
Поповський Володимир Володимирович, д. т. н., професор, завідувач кафедри телекомунікаційних систем Харківського національного університету радіоелектроніки;
Pichugina Oksana, Master of Science in Mathematics and Statistics, Brock University (Канада);
Revalski Julian, Prof., Director, Інститут математики та інформатики Академії наук Болгарії;
Роскладка Андрій Анатолійович, д. е. н., професор, завідувач кафедри економічної кібернетики Київського національного торговельно-економічного університету;
Семенова Наталія Володимирівна, д. ф.-м. н., професор, провідний науковий співробітник Інституту кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України;
Сниткова Наталія Олександрівна, к. е. н., доцент, проректор з наукової работи та інновацій Білоруського торгово-економічного університету споживчої кооперації;
Спрінсян Василь Георгійович, к. мист., доцент, завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності Одеського національного політехнічного університету, голова асоціації документознавців України;
Степаницька Оксана Анатоліївна, к. е. н., доцент, директор Центру міжнародних програм та проектів Карагандинського економічного университету Казспоживспілки (Казахстан);
Фареній Ігор Анатолійович, д. і. н., професор кафедри архівознавства, новітньої історії та спеціальних історичних дисциплін Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1 ІНФОКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕРЕЖІ

Зозуля Н. Ю. Інтернет як ефективний канал комунікації у структурі підприємства 12

Мовчан М. М. Проблема страху і свободи в комунікативному просторі Інтернету 15

Кожина А. В. Механізми формування відкритості та підзвітності публічної влади на основі використання інфокомунікаційних технологій та мереж 17

Романенко Є. О. Електронні державні закупівлі 20

Товкач І. О., Жураківський І. В., Піддубний В. О. NETWORK «ПОЛІДАР» – функціонал для створення фахово-соціальної мережі 23

Yeremenko O. S., Tariki N. Conditions of improvement performance and scalability in fault-tolerant ip routing 27

Товкач І. О., Піддубний В. О., Бойко Г. В. Захист інформації від несанкціонованого доступу в електронній мережі архівів Київщини 30

Лєсовець Н. М. Сучасні інформаційні технології – передумова якісної професійної підготовки майбутніх фахівців-документознавців 33

Оніпко Т. А. Кластери ІКТ: світовий досвід 37

Охмуш-Ковалевська О. І. Вплив інтернет-технологій на формування інформаційної культури сучасного педагога 41

СЕКЦІЯ 2 РОЗВИТОК І ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Чурсин Н. Н. Системы образования и научной коммуникации в контексте социальной информатики 44

Макарова М. В., Швидка А. В. Проблеми створення «прозорого» урядового порталу 48

Ярошенко Р. В. Технології соціальних комунікацій в контексті розвитку видавничої справи України (2005–2010 рр.) 52

Ткач Л. М., Ходаковська А. Ю. Особливості та ефективність комунікації у сфері паблік рилейшнз 54

Петькун С. М. Інформаційно-комунікаційні переваги сучасного суспільства: порівняльний аналіз 58

Поляков М. В., Ханин И. Г., Борматенко Н. В. Традиционные знаковые формы против новых технологий в развитии социальных коммуникаций 64

Макух-Федоркова І. І. Фрейми як комунікативна складова ЗМІ на сучасному етапі 67

Литвинова Л. В., Курілко А. О., Великорідько Д. А., Тур О. М. Соціальна комунікація в мережі Інтернет: вплив на людину, сучасний стан та тенденції подальшого розвитку 71

Дєнєжніков С. С. Соціально-філософські запити футурології 74

Тур О. М., Мізіна О. І. Термінологічна лексика як основа професійної комунікації майбутніх документознавців 77

Товт І. С., Трохимчук К. Ф. Дискурсивні практики як умова ефективної соціальної комунікації 80

Петренко О. В. Державна статистика дитячих книг в Україні: початок становлення 83

Бутко Л. В. Телевізійне звернення у жанровій палітрі політичної реклами 86

Бессараб А. О. Соціальнокомунікаційні технології формування інтересу до книги за допомогою засобів кіномистецтва 89

Артеменко А. В. Біфуркаційний стан вищої освіти та його урівноваження дистанційно-мережевими технологіями навчання 92

Стежко С. О. Етичні та психологічні особливості соціальних комунікацій 97

Александрова О. В. Електронний уряд як нова форма державного управління 101

СЕКЦІЯ 3 ТЕОРІЯ, ІСТОРІЯ І ПРАКТИКА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА В КОНТЕКСТІ НОВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Спрінсян В. Г. Організація професійного розвитку співробітників у державних організаціях як одна з важливих функцій документаційного менеджменту 104

Шевченко О. В. Особливості функціонування документних ресурсів торговельної галузі України (на прикладі розгляду організаційно-розпорядчої документації) 106

Сілютіна І. М. Відчужені знання в системі документної комунікації 109

Лугова Т. А., Панькевич О. О. Нові аспекти викладання дисципліни «Документознавство» в межах спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна діяльність» 112

Копішинська О. П., Уткін Ю. В. Економічна оцінка ефективності інформаційних технологій і систем в управлінні електронним документообігом компаній 115

Кропочева Н. М. Електронні фахові видання з педагогіки в системі інформаційного забезпечення освіти 119

Карташов С. В. Важливість індексації документів для оптимізації документообігу на сучасному виробництві 123

СЕКЦІЯ 4 ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ, УСТАНОВ, ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Макарова М. В.
Сучасні методи інформаційної аналітики 125

Логвінов В. Г. Реінжиніринг адміністративних процесів в органах влади як необхідна передумова запровадження електронного урядування 129

Макарова М. В., Антонян М. Р.
Проблеми використання електронного документа в комерційному підприємстві 133

Павліченко Ю. В., Артамонова Н. О.
Медичне наукознавство як основа аналітичної діяльності інформаційних підрозділів 135

Белозубенко В. С. Big Data в современной экономике: направления и проблемы использования 138

Артеменко І. А. Інформаційні проблеми зовнішньоекономічної діяльності України 140

Білоусько Т. М., Яковлєва К. В.
Інформаційні технології в діяльності державних органів виконавчої влади 144

Кулицький С. П. Інформаційно-аналітична діяльність наукової бібліотеки у сфері економіки за умов глобальної невизначеності 148

Рогова Н. В., Наливайко Н. Я.
Стандарти інформаційної діяльності підприємств 151

Ольховський В. О., Щербак К. А.
Система документної комунікації організації 156

Білоусько Т. М., Романішина Ю. О. Сучасні інформаційно-технологічні рішення обліку документації 159

Лавренюк Р. М. Організаційно-економічний механізм створення електронних онлайн-курсів 163

Наливайко Н. Я. Якісна складова розбудови сучасного документознавства 168

Ольховський В. О., Горобець В. О.
Удосконалення документаційного забезпечення в комерційних підприємствах 172

Заморьонова Д. В.
Бізнес-моделі в вищих навчальних закладах 175

Журавель Ю. О. Системи електронного документообігу в Україні: нормативно-правова база і перспективи розвитку 178

СЕКЦІЯ 5 БІБЛІОТЕЧНА, АРХІВНА І МУЗЕЙНА КОМПОНЕНТИ ДОКУМЕНТОЗНАВЧО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Передерій І. Г. Корпоративні архіви в системі «паблік рілейшнз»: із досвіду країн Заходу 181

Білан Н. В. Музей як база практичної підготовки фахівців спеціалізації «Документознавство та інформаційна діяльність» (із досвіду роботи ДІКЗ «Поле Полтавської битви»)..... 185

Фареній І. А. Особливості відображення історії кооперації в архівних джерелах 187

Пустовіт Т. П. Особовий фонд літературознавця Петра Петровича Ротача – цінне джерело з історії Полтавщини (за документами Державного архіву Полтавської області) 191

Бабенко Л. Л. Науковий потенціал архівних документів радянських органів державної безпеки 195

Тур О. М., Кухаренко М. Ю., Лучнікова А. Г. Організація охорони та збереження архівних документів в УРСР (початок ХХ ст.)..... 198

Оніпко Т. В., Семергей Н. В. Віртуально-довідкове бібліографічне обслуговування користувачів..... 201

Вісин В. В. Документи і матеріали архівних установ як джерело вивчення кооперативного руху на Волині 204

Шаповал Л. І. Етнографічні колекції у музеях Полтавщини 207

Рекрут В. П. Періодичні видання 1917–1920 років як джерело вивчення історії кооперації Поділля 210

Силка О. З., Синявська Л. І. Науково-довідниковий компонент як складова інформаційної діяльності у роботі наукової бібліотеки Черкаського національного університету імені Б. Хмельницького (2004–2011 рр.)..... 214

Кущак І. А., Трохимук К. Ф. Сучасні музейні комунікації та перспективи їх розвитку 218

Ленченко Ф. І. Місце і роль періодичних видань як джерело архівної справи початку XX ст. у розвитку споживчої кооперації Київщини..... 220

Комлик Ю. О. Сучасні інноваційні форми роботи з користувачами юнацьких бібліотек України 224

Василига Л. В. Бібліотечний, архівний, музейний компоненти документознавчо-інформаційної діяльності..... 227

Аліман М. В. Музейна інформаційна діяльність навчального закладу та її значення 229

Науменко І. О. Інноваційно-комунікаційні технології в інформаційному обслуговуванні віддалених користувачів (на прикладі бібліотеки ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»)..... 233

Мусієнко Ю. Д. Аналіз класифікації документальних ресурсів релігійних організацій України..... 236

Оніпко Т. В., Решітник М. С. Автоматизація робочого місця обласного/міського архіву 239

Оніпко Т. В., Засядько М. А. Особливості документного фонду музею 241

Оніпко Т. В., Карпенко Ю. Ю., Пащенко Ю. В. Архівна евристика 244

Оніпко Т. В., Саліч Д. А. Інформатизація бібліотечної справи в Україні 247

Оніпко Т. В., Безрукова О. А. Музейні заклади Полтавщини в міжнародній музейній мережі: досягнення та проблеми 250

СЕКЦІЯ 6 МАТЕМАТИЧНЕ ТА ІМІТАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ В ПРИЙНЯТТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Roskladka A., Baglai R. Cloud-based architecture of a bank 254

Антонець А. В. Використання пакетів STATGRAPHICS та SPSS в процесі прийняття ефективних управлінських рішень 257

Горда І. М. Можливості використання СУБД MS Access під час проведення управлінського моніторингу у Вищих аграрних навчальних закладах 259

Донець Г. П., Нагірна А. М. Застосування теоретико-графових моделей в програмуванні 262

Семенова Н. В., Олійник С. В. Застосування методу декомпозиції в задачах змішано цілочислового білінійного програмування 265

Колєчкіна Л. М., Саленко Є. І. Моделювання процесу документування в установах 268

Онищенко А. М. Науково-методичні засади формування національної політики еколого-економічної взаємодії в рамках виконання міжнародних угод зі скорочення емісій парникових газів 270

Шенгерій Л. М. Моделювання людських дій у контексті прийняття раціональних рішень 273

Колєчкіна Л. М., Бехтольд А. І. Моделювання процесів пошуку та класифікації службових документів в автоматизованих інформаційно-пошукових системах 275

Колєчкіна Л. М., Литвиненко Ю. О. Побудова імітаційної моделі для прийняття управлінських рішень на підприємстві 279

Колєчкіна Л. М., Тесля Т. С. Моделювання процесу захисту інформації та інформаційних потоків на підприємстві (на прикладі ПАТ «Полтаваобленерго») 281

Пичугина О. С. Обобщенная задача построения функциональных представлений и продолжений с них и ее применение в оптимизации 285

Рогова Н. В. Економіко-математична модель оптимізації ресторанного господарства 290

Рижкова Т. Ю. Технологія імітаційного моделювання у навчанні фізики 294

Передерій О. О.
Моледювання економічних задач на графах 297
Негребецький І. С.
Стандартні інтернет-технології в освіті 299
Лазоренко В. В. Моделювання та оцінка
фінансової стійкості підприємства
шляхом розрахунку точки беззбитковості 301
Гриценко С. Є. Моделювання економічних
показників оптимізаційними задачами
на комбінаторних конфігураціях 305
Даниленко Є. С. Теоретичні аспекти моделювання
поведінки покупців легкових автомобілів 309
Гнипа-Черневецька Л. В. Метод матриці
розстановки пріоритетів як інструмент
обґрунтування рішень у фінансовому менеджменті 312
Шевченко Н. Ю. Математична модель
прийняття інвестиційних рішень з урахуванням ризику 316
Юдін О. М., Яначек С. П. Вдосконалення методики
оцінювання інформаційного наповнювання веб-сайтів..... 319
Борсук А. В.
Прийняття рішень на основі когнітивних систем 323
Двірна О. А. Переваги використання
координатного методу при розв'язувані
екстремальних задач на комбінаторних
конфігураціях при умові багатокритеріальності 326
Холодняк К. В.
Модель формування кадрового потенціалу ВНЗ..... 329

ІНТЕРНЕТ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ КАНАЛ КОМУНІКАЦІЇ У СТРУКТУРІ ПІДПРИЄМСТВА

Н. Ю. Зозуля, *к. філол. н., доцент*
Державний університет телекомунікацій, м. Київ, Україна

Комунікація є одним з найважливіших напрямків діяльності на підприємствах. Професійні відносини складаються насамперед в процесі спілкування, а функціонування і виживання підприємств засновані на ефективних взаємостосунках між окремими працівниками і групами працівників, з клієнтами, партнерами та ін. учасниками ділових комунікацій. Крім того, організаційні можливості розроблені і введені в дію через «інтенсивні соціальні і комунікативні процеси» [2]. Комунікація допомагає окремим особам і групам координувати свою діяльність для досягнення поставлених завдань, що є досить важливим в процесі соціалізації, прийнятті рішень, вирішенні проблем і управлінні змінами процесів.

На сьогодні професійна комунікація продовжує активно розвиватися в динамічному світі, який характеризується появою нових технологій, інтенсивною глобальною конкуренцією і швидкими змінами. Вона забезпечується різноманітними каналами зв'язку – засобами, за допомогою яких повідомлення передаються і приймаються. Розрізняють друковані, електронні або F-T-F (міжособистісні) канали комунікації. Загальні канали включають в себе друковані пам'ятки, брошури, інформаційні бюлетені, звіти, річні звіти, плакати та ін. Нові технології стимулювали використання електронних каналів, наприклад, електронної пошти та голосової пошти, інтранет, блоги, чати, бізнес-телебачення, відеоконференції, системи миттєвого обміну повідомленнями та ін. Віч-на-віч канали включають в себе виступи, командні зустрічі, фокус-групи, громадські заходи та ін.

Досить ефективними на сьогодні є саме електронні канали комунікації, які здійснюються за допомогою мережі Інтернет.

Переваг Інтернет-комунікації багато. Оскільки комунікатор (на підприємстві – роботодавець) сплачує за Інтернет, то можна в процесі ділової комунікації заощадити гроші на телефонні

дзвінки, відправляючи комусь миттєве повідомлення за допомогою VoIP замість стандартних послуг місцевого телефонного зв'язку. Звичайно, жодна технологія не позбавлена своїх недоліків, і Інтернет-комунікація має їх достатньо, а саме такі, як віруси, питання конфіденційності та спаму.

Як і всі технології, засоби, що допомагають нам спілкуватися з допомогою Інтернет, постійно розвиваються. У нашій розвідці ми розглянемо лише деякі з популярних форм Інтернет-комунікацій.

Однією з найбільш швидко зростаючих форм Інтернет-комунікацій є обмін миттєвими повідомленнями, або IM (англ. Instant messaging). IM дозволяє організовувати на основі тексту комп'ютерні конференції між двома або більше людьми, створивши свого роду приватний чат, щоб спілкуватися в режимі реального часу через Інтернет. Як правило, система IM попереджає вас, коли певна особа в Інтернеті. Потім ви можете почати розмову з цією конкретною людиною або групою людей.

IM набуває популярності в діловому світі. Співробітники компанії можуть мати миттєвий доступ до керівників і співробітників в різних офісах, щоб не здійснювати телефонні дзвінки, коли потрібна інформація негайно. В цілому, IM може заощадити час для співробітників і допомогти зменшити кількість грошей, які бізнес витрачає на комунікації. Державні клієнти обміну миттєвими повідомленнями і послуги включають ICQ, Skype, Viber, AOL Instant Messenger (AIM), Microsoft MSN Messenger, Yahoo! Messenger та ін. Для підприємств, які шукають більш безпечний спосіб обміну миттєвими повідомленнями, серед корпоративних пакетів IM доступні такі, як Microsoft Live Communication Server і IBM Lotus Instant Messaging. Стороннє програмне забезпечення використовується для того, щоб допомогти підприємствам зробити використання послуг обміну миттєвими повідомленнями на робочому місці більш безпечним.

Деякі проблеми і питання, які виникають під час використання IM, пов'язані з отриманням спаму і поширенням вірусу. Спім (SPIM) є еквівалентом IM спаму і ботів, які збирають інформацію про користувачів обміну миттєвими повідомленнями з Інтернету і імітують людину-користувача, надсилаючи спім на отриману адресу за допомогою миттєвого повідомлення. Спім зазвичай містить посилання на веб-сайт, який спімер намагається просунути на ринок. Спім є більш нав'язливою, ніж спам формою комунікації. Ці рекламні оголошення і сміттєві

повідомлення будуть постійно з'являтися у вікні чату, і користувач змушений їх сприймати відразу, що дуже відволікає. На противагу цьому в електронній пошті зазвичай можна фільтрувати такі повідомлення і, за бажанням, знайомитися з ними пізніше. Крім того, віруси і трояни здатні розповсюджуватися через ІМ-канали. Ці шкідливі програми зазвичай поширюються, коли користувач ІМ отримує повідомлення, яке буде схожим з відомим ІМ контактом, з посиланням на веб-сайт, відвідування якого автоматично призводить до завантаження шкідливого коду. Використання безпечних правил чату (наприклад, ніколи не натискати на посилання) і встановлення оновленої антивірусної програми на системі допоможе знизити ймовірність зараження шкідливими програмами, які поширюються через обмін миттєвими повідомленнями.

VoIP є ще одним інтернет-методом комунікації, який набуває популярності на підприємствах. VoIP обладнання і програмне забезпечення працюють разом, щоб використовувати Інтернет для передачі насамперед телефонних дзвінків шляхом передачі голосових даних в пакетах з використанням IP, а не за допомогою традиційних трансмісій ланцюга. Голосовий трафік перетворюється в пакети даних, які потім направляються через Інтернет, або будь-якою IP-мережею, так само, як звичайні пакети даних. Коли пакети даних досягають свого призначення, вони перетворяться назад в мовні дані для одержувача. Спеціальне апаратне забезпечення (адаптер VoIP) потрібне тільки для відправника. Виклик направляється Інтернетом через звичайний телефонний роз'єм, який підключений до телефону одержувача.

Відеоконференції – конференції між двома або більше учасниками на різних сайтах за допомогою комп'ютерних мереж для передачі аудіо- та відеоданих. Для того, щоб відеоконференцкомунікація була успішною для роботи, учасники конференції повинні використовувати той самий клієнт або сумісне програмне забезпечення. Багато безкоштовних і умовно безкоштовних інструментів відеоконференцкомунікації доступні в Інтернеті для завантаження, і більшість веб-камер також поставляються в комплекті з програмним забезпеченням для відеоконференцій. Багато нових пакетів відеоконференцій також можуть бути інтегрованими з публічними ІМ-клієнтами для багатоманітного конференц-зв'язку і спільної роботи.

В останні роки відеоконференцкомунікація стала популярною формою телекомунікації, що дозволяє економічно ефективним способом забезпечити дистанційне навчання, майстер-класи запрошених ораторів і проектів співробітництва кількох шкіл. Багато хто вважає, що відеоконференцкомунікація забезпечує візуальний зв'язок і взаємодію, що не може бути досягнуто за допомогою стандартних ІМ або повідомлень електронної пошти.

Більш широкий аналіз використання підприємствами різноманітних каналів комунікації, які функціонують завдяки мережі Інтернет, дозволяє стверджувати про їх вплив на поліпшення якості, адекватності та своєчасності інформації, яку співробітники отримують про клієнтів, організації, або на їх власну роботу, що може поліпшити свою індивідуальну продуктивність на цілих 20–50 відсотків [1]. Дослідження у цьому напрямку сприятиме вирішенню менеджерами і керівниками підприємств проблеми пошуку шляхів, щоб зробити комунікацію більш динамічною, достовірною, ефективно діяти у змінному внутрішньому та зовнішньому середовищах в умовах ринкових відносин. Позитивний клімат комунікації та ефективна комунікація працівника шляхом застосування відповідних каналів зв'язку, зміцнення ідентифікації співробітників з їх організаціями сприяє фінансовій діяльності підприємства та сталому успіху.

Список використаних джерел

1. Boyett, J., & Boyett, J. (1998). The guru guide: The best ideas of top management thinkers. NewYork: Wiley.
2. Jones, E., Watson, B., Gardner, J., & Gallois, C. (2004). Organizational communication:Challenges for the new century. Journal of Communication, 54(4), 722–750.

ПРОБЛЕМА СТРАХУ І СВОБОДИ В КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРІ ІНТЕРНЕТУ

М. М. Мовчан, *к. філос. н., доцент*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Науковці справедливо відзначають, що «людські відносини і саме суспільне життя неможливі без комунікації» [1, с. 43]. В епоху постмодерну, на початку 90-х років XX століття з'явився новий і досить ефективний засіб масової комунікації –

Інтернет. Глобальна мережа Інтернет сьогодні стала основою глобальної комунікації, яка зв'язала чималу кількість людей і мереж, стерла кордони між державами, елімінувала відстані, створила умови для формування віртуальних спільнот, змінила як спосіб життя, так і світосприйняття особистостей, а також трансформувала традиційну культуру комунікації, значно модифікувавши її.

Актуальними зараз є перспективи розвитку самої комунікації в інтернет-просторі, а також проблеми, які пов'язані з означеною комунікацією. Серед багатьох серйозних проблем яскраво виділяється проблема свободи і страху.

Сама інтернет-комунікація не знає ні державних, ні національних кордонів. Інтернетом ніхто централізовано не володіє й не керує і тому в інформаційному просторі панує повна свобода. Відсутність цензури постійно залучає до мережі дуже багато користувачів. Свобода в даному випадку, дає індивіду можливість певним чином реалізувати себе, чого він не може здійснити в реальному житті. Інтернет створює ілюзію дружніх взаємовідносин без вимог дружби.

Свобода особистості залежить і від особливостей спілкування, яке опосередковано Інтернетом. Такими особливостями є: анонімність (відсутність достовірної інформації про співбесідника чи неповнота її); зниження соціального і психологічного ризику в процесі спілкування через безкарність та анонімність; компенсаторна віртуальна емоційність (використання знаків для позначення емоцій (смайликів) та опис емоцій словами); своєрідність міжособистісного сприйняття при відсутності невербальної інформації; використання різноманітної мережевої комунікації (e-mail (електронна пошта), форум, чат та ін.); нерегламентованість поведінки (відсутність чітких правил online-комунікації передусім неформальної).

Віртуальна комунікація не повинна повністю витісняти справжню, природну комунікацію, адже індивід може стати повністю залежним від інтернет-середовища, бо віртуальне життя може замінити йому звичайне, нормальне життя і він втрачає реальну свободу і попадає в тенета страхів і фобій. Дослідниця Ш. Тьоркл відмічає, що ідентичність особи невпинно «множиться і розкладається, залишаючи присмак тривоги і неспокою» [2, с. 154].

Основними і страхами, і фобіями в інтернет-споживачів є: нозофобія (боязнь залишитись без інтернету); інтернет-хронофобія (страх бездарно і даремно проводити час в мережі); страх плагіату (хтось може вкрасти ваш твір (наукову роботу, вірш, пісню тощо); зломобоязнь (пароль став не дійсним, втрата пароля тощо); страх витоку інформації; боязнь інтернет-вірусів; ретерофобія (страх зробити помилку в словах чи не побачити «автозаміну»); стенофобія (боязнь реєстрації в соціальних мережах рідних і близьких людей); уейбекофобія (страх в мережі свого минулого); боязнь авторизації на чужих комп'ютерах і телефонах; агліфобія (страх бути згаданим чи відміченим на різних фотографіях чи постах); боязнь опублікувати інформацію з ненадійних джерел та ін.

Сучасна людина все більш занурюється в віртуальний світ, не завжди даючи собі звіт про наслідки цього. Ми занурюємося в простір світової інфосфери, котрий, на думку Д. Рашкоффа, виявився живим і все більш втягує нас в себе, замінюючи всі різновиди спілкування [3, с. 126]. Зі скороченням міжособистісних контактів fase-to-fase втрачається найважливіший компонент взаєморозуміння – невербальний аспект комунікації, що складає близько 70 % комунікації між людьми і вони опиняються в ізоляції.

Список використаних джерел

1. Луман Н. Невероятные коммуникации. Проблемы теоретической социологии / Н. Луман. – С.Пб., 2000. – 443 с.
2. Turkle Sh. Constructions and Reconstructions of the Self in Virtual Reality [Text] / Turkle Sh. // Culture of the Internet. – 1997. – P. 143 – 155.
3. Рашкофф Д. Медиа вирус. Как поп-культура тайно воздействует на Ваше сознание [Текст] / Рашкофф Д. – М., 2003. – 368 с.

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ВІДКРИТОСТІ ТА ПІДЗВІТНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОКОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕРЕЖ

А. В. Кожина, *к. н. держ. упр., доцент,*
Голова Інституту громадських стратегій
Академія муніципального управління, м. Київ, Україна

Розвиток сучасного відкритого демократичного суспільства ґрунтується на можливостях інформаційно-телекомунікаційних

технологій, які глибоко проникають в усі сфери життєдіяльності людини, в економічне і політичне життя та систему публічного управління держави.

Серед цінностей демократичного управління основними є наступні принципи: народовладдя, виборність і змінюваність вищих посадових осіб, підзвітність інститутів виконавчої влади, інклюзивність (участь), відкритість, транспарентність (прозорість), партисипативність (залучення громадськості до процесів планування та прийняття рішень органами публічної влади і управління), підзвітність та відповідальність.

Головна мета системи інформаційного забезпечення публічного управління полягає в тому, щоб на базі зібраних вихідних даних одержати вторинну, оброблену інформацію, що є основою для прийняття управлінських рішень. Досягнення цієї мети передбачає вирішення низки часткових завдань, таких, як збір первинної інформації, її класифікацію і збереження, розподіл між структурними підрозділами органу управління і його працівниками, підготовку доопрацювання, власне опрацювання (перетворення), подання органу управління в опрацьованому вигляді, забезпечення прямих і зворотних зв'язків у її циркуляції тощо. Головною умовою побудови ефективної системи публічного управління, заснованого на розмаїтості форм власності, принципах громадянського суспільства, широкому розвитку механізмів самоуправління, повноті прав і свобод особи, головування закону й інших демократичних принципів і цінностей, повинно бути створення інтегрованої інформаційної системи публічного управління. Інформаційно-технологічні нововведення в публічному управлінні повинні мати комплексний характер, бути пов'язані з одночасним і погодженим використанням інформаційних, організаційних, правових, соціально-психологічних, кадрових, технічних, логікосемантичних і багатьох інших факторів [1; 2, с. 14].

Протягом останніх років в Україні прийнято низку законодавчих документів з питань створення сприятливого середовища для розвитку електронного врядування та електронної демократії, створено певну інфраструктуру для цифрової взаємодії в межах публічного урядування. Важливі перспективні завдання для підвищення ефективності використання інформаційно-комунікаційних технологій з метою підвищення якості життя громадян, забезпечення конкурентоспроможності України, розвитку економічної, соціально-політичної, культурної та духовної сфери

суспільства, вдосконалення системи прийняття державних управлінських рішень, на період до 2020 року окреслено в Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні [3].

Важливою ініціативою стало також впровадження у 2011 році багатосторонньої міжнародної ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд», спрямованої на підвищення рівня відкритості та прозорості діяльності органів публічної влади, впровадження високих стандартів професійної чесності в публічному управлінні, чуткої реакції на потреби громадян. У 2016 році за участі громадськості проводяться консультації та обговорення нового Плану дій щодо подальшої реалізації цієї Ініціативи.

Використання інфокомунікативних технологій, ресурсів та сервісів, електронне урядування та електронна демократія забезпечують формування демократичної взаємодії влади і громадян, підтримують перетворення державних органів і органів місцевого самоврядування в більш відкриті, прозорі структури, котрі можуть сприяти громадянам і місцевим громадам реалізувати свої права і обов'язки, а також вносити свій внесок в модернізацію країни.

Сучасні інфокомунікаційні технології і мережі дозволяють представникам влади стати ближче до людей, дистанційно спілкуватися з ними та надавати різноманітні послуги і сервіси, економити ресурси та час на виконання важливих завдань. Разом з тим, країни, що вже мають багаторічний досвід цифрової взаємодії влади з громадянами, відмічають небезпеку ізольованості останніх від активної безпосередньої участі в питаннях місцевого значення та зазначають, що розвиток інфокомунікативних сервісів не повинен повністю заміняти собою традиційні форми комунікації.

Таким чином, використання інфокомунікаційних технологій та впровадження принципів електронного урядування і електронної демократії, дозволяють істотно розширити канали взаємодії держави з громадянами, підвищити якість цієї взаємодії, підвищити рівень відкритості, прозорості, підзвітності та протидії корупції.

Список використаних джерел

1. Про Концепцію національної програми інформатизації: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80. – Назва з екрана.

2. Ларіна Н. Б. Інформаційно-комунікаційне забезпечення ефективної діяльності влади : навч.-метод. матеріали / Н. Б. Ларіна, О. М. Руденко. – К. : НАДУ, 2013. – 52 с.
3. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження КМУ від 15.05.2013 № 386-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80. – Назва з екрана.

ЕЛЕКТРОННІ ДЕРЖАВНІ ЗАКУПІВЛІ

Є. О. Романенко, *д. н. держ. упр., доцент*
Міжрегіональна академія управління персоналом

У сучасному понятті електронна комерція – це сфера економіки, яка включає в себе всі фінансові та торговельні транзакції, здійснювані за допомогою комп'ютерних мереж, та бізнес-процеси, пов'язані з проведенням таких транзакцій. До електронної комерції відносять електронний обмін інформацією, електронний рух капіталу, електронну торгівлю, електронні гроші, електронний маркетинг, електронний банкінг, електронні страхові послуги тощо.

Крім описаних вище найбільш поширених різновидів електронної комерції, існує і кілька інших. Йдеться про взаємодію підприємців з державними структурами – електронні державні закупівлі. Для багатьох країн світу – США, Канади, країни Західної Європи, Грузії та Росії застосування електронних державних закупівель уже давно впроваджено. Як свідчить світовий досвід, у застосуванні електронних торгів є багато позитивних моментів: завдяки публічності проведення торгів збільшується прозорість закупівель на всіх стадіях, підвищується конкуренція серед учасників, оперативність проведення процедур закупівлі, суттєва економія витрат бюджету на закупівлю товарів, робіт та послуг. Також значним досягненням проведення закупівель в електронній формі є зменшення впливу суб'єктивних факторів під час визначення переможця торгів та зменшення ризику змови між учасниками.

Для країн ЄС механізм здійснення державних закупівель у формі електронного аукціону регламентовано Директивами [1]. Зауважимо, що при здійсненні ЄС електронних закупівель відокремлюють декілька форм, які закріплено на законодавчому рівні ЄС або окремих країн-членів ЄС. При цьому є також певні

механізми проведення е-торгів, що добровільно застосовують учасники сфери державних закупівель. Прикладами таких форм закупівель можуть бути: електронний аукціон; електронний ринковий майданчик; електронний каталог.

Як свідчить європейська практика, здійснення закупівель через електронні торговельні майданчики несе відповідні плюси як для замовників торгів, так і для постачальників. Також певні позитивні моменти має і громадськість (доступ до інформації, зменшення корупційних ризиків, зниження бюджетних витрат та підвищення конкуренції серед учасників).

До середини 2016 року всі країни ЄС повинні перейти на обов'язкове застосування електронної форми державних закупівель.

Протягом останніх 5 років український ринок електронної комерції показував щорічне зростання на рівні 50–60 % незалежно від перманентних економічних коливань. Сьогодні електронна комерція в країні залишається чи не єдиною галуззю, яка продовжує зростати, хоча цього року це відбувається не такими галопуючими темпами як, наприклад, ще пару років тому. Судячи за підсумками 2014 року і проміжними результатами поточного, зростання галузі помітно скоротився, але став стабільним – 20–25 % на рік. При цьому ринок володіє серйозним потенціалом. Наприклад, в Німеччині ємкість ринку електронної комерції становить близько $36 млрд. В Україні аналогічний показник становить не більше $400–$500 млн.

Конференція ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD) оцінила умови для розвитку електронної комерції в різних країнах світу. У рейтингу було представлено 130 держав. При розрахунку індексу враховувалися показники використання інтернету, рівень безпеки, поширення кредитних карт і якість поштових служб. Україна посіла 58 місце, між Домініканською республікою і Вірменією.

Лідерами рейтингу на сьогодні є Люксембург, Норвегія та Фінляндія. Також до першої десятки увійшли Канада, Австралія та Південна Корея. США розташувалися на 15 місці. Інфраструктура, представники бізнесу і покупці цих держав більше інших країн сприяють розвитку торгівлі в Інтернеті.

Експерти прогнозують, що країни з економіками, що розвиваються поступово будуть збільшувати свою частку на світовому ринку електронної комерції. Вже до 2018 р. 40 % інтернет-торгівлі буде проходити за межами розвинених країн.

Обсяг держзакупівель в Україні становить майже 200 млрд грн на рік. Для придбання товарів за рахунок бюджетних коштів кожне держпідприємство або держорган зобов'язані провести тендер, в якому на умовах відкритої конкуренції повинні взяти участь кілька постачальників і запропонувати державі оптимальну ціну. Нині в Україні створено нормативно-правову та інституційну базу, яка регулює «паперові» процеси державних закупівель. Взагалі можна сказати, що регулювання «паперових» процедур держзакупівель в основному відповідає міжнародним нормам та стандартам у цій сфері. Проте, з огляду на практику, формальна відповідність українського законодавства ще не гарантує прозорих і ефективних торгів та не вирішує, напевне, головної проблеми у сфері державних закупівель – наявності корупції.

Основні цілі реформи: викорінення та запобігання корупційним діянням; прозорість державних закупівель; недискримінація і об'єктивна оцінка пропозицій учасників; перехід на електронний документообіг; повна звітність по торгах та аналіз усіх держзакупівель.

За ініціативою громадських організацій, комерційних майданчиків, державних органів та підприємців в Україні здійснюється впровадження електронної системи державних закупівель повного циклу. Така система отримала назву ProZorro. До пілотного проекту Prozzoro вже було залучено 2 300 держзамовників, через нього проведено закупівель на 6,5 млрд грн, а економія становить близько 12 % від забюджетованої ціни.

Президент України Петро Порошенко підписав закон «Про державні закупівлі», прийнятий Верховною Радою 25 грудня 2015 року [2]. Законом передбачається введення електронної системи закупівель для всіх державних закупівель для товарів і послуг на суму понад 200 тис. грн і для робіт на суму понад 1,5 млн грн. Для замовників, які здійснюють свою діяльність в окремих сферах господарювання, для товарів і послуг – на суму понад 1 млн грн і для робіт – понад 5 млн грн.

Кабінет Міністрів України на засіданні 24 лютого 2016 року затвердив Положення про функціонування електронної системи закупівель ProZorro та проведення авторизації електронних майданчиків. Закріплення детальних правил роботи з ProZorro забезпечує своєчасне переведення всіх державних закупівель в електронний формат [3].

Затверджене Положення деталізує ключові принципи взаємодії системи ProZorro з електронними майданчиками. Зокрема, визначаються вимоги до майданчиків, порядок їх авторизації, умови підключення та порушення, за які майданчики від'єднуються від електронної системи. Також, чітко визначається відповідальність за порушення правил роботи в системі.

В доповіді проаналізовано законодавство та досвід країн ЕС по організації державних закупівель, показаний стан світового та українського ринку електронної комерції та її перспективи розвитку. Показані основні недоліки «паперових» процесів державних закупівель та основні цілі реформ з використанням системи ProZorro. Проаналізовані зміни в законодавстві України в зв'язку з провадженням електронної системи закупівель та очікуємий економічний ефект від її впровадження.

Список використаних джерел

1. Директива Європейського Парламенту та Ради «Про державні закупівлі та скасування Директиви 2004/18/ЄС» від 26.02.2014 р. № 2014/24 та Директива Європейського Парламенту та Ради «Щодо здійснення закупівель організаціями, що працюють у водогосподарському, енергетичному, транспортному секторах та секторі поштових послуг, яка скасовує Директиву № 2004/17/ЄС» від 26.02.2014 р. № 2014/25.
2. Про здійснення державних закупівель. Закон України від 10 квітня 2014 року № 1197-VII {Із змінами, внесеними згідно із Законами № 924-VIII від 25.12.2015, ВВР, 2016, № 6, ст.59}.
3. Положення про функціонування електронної системи закупівель ProZorro та проведення авторизації електронних майданчиків. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р.

NETWORK «ПОЛІДАР» – ФУНКЦІОНАЛ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ФАХОВО-СОЦІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ

І. О. Товкач, *аспірант;* ***І. В. Жураківський,*** *магістрант;*
В. О. Піддубний, *к. т. н., доцент*
Національний технічний університет України «КПІ»,
м. Київ, Україна

З розвитком сучасного суспільства і трансформацією його в інформаційне суспільство та суспільство знань все більшого розвитку знаходять комп'ютерні мережі, які в свою чергу поді-

ляються на соціальні, комерційні та фахові. Соціальні мережі – це спільноти, в яких громадяни об'єднуються за інтересами, тому в Інтернеті вони створюються на тих же принципах, що і в реальному житті, але відрізняється від справжніх людських спільнот незалежністю користувачів від географічної віддаленості її учасників один від одного. Комерційні мережі – це об'єднання, які призначені для більш ефективного та масштабного просування товарів і послуг. Професійна мережа – це комунікаційне утворення, яке об'єднує фахівців конкретної галузі для вирішення спільних господарських та управлінських завдань. Відома достатня кількість соціальних мереж, наприклад таких як «Facebook», «Twitter», «Google+», «LiveJournal», «Одноклассники», «В контакте», так і комерційних – «Битрикс24», «Prom.ua», де мережа формується на базі спеціальної веб-системи.

Трансформація суспільства вимагає забезпечення дієвого інтерактивного зв'язку між державними органами влади, приватним сектором та самим суспільством, що не відноситься до сфери функціонування вище розглянутих мереж. Тому, очевидною є необхідність в створенні такої мережі, яка б використовувалась для взаємодії соціального середовища – з фаховим (в тому числі – з органами влади) та забезпечувала б дієвий інтерактивний зв'язок між ними. Це, наприклад, дасть можливість перейти до більш високого рівня взаємодії між державою і суспільством та розпочати реалізацію різних форм електронного урядування, надання широкого спектру адміністративних послуг у формі зручних on-line сервісів (наприклад, таких як дистанційне відстеження громадянином стану просування розгляду його звернення в державній установі, то що).

Вирішити таке завдання може розроблена працівниками НТУУ «КПІ» інформативно-комунікаційна система «ПОЛІДАР», яку потім у співробітництві з працівниками Державного архіву Київської області було адаптовано до потреб архівної галузі [1] в відповідності до міжнародного стандарту ISAD (G):1999 General international standart archival description та в базовому варіанті впроваджено компанією Starline Telecom для безкоштовного користування в архівних установах Київської області (до витрат можна віднести лише оплату провайдерам доступу до мережі Інтернет та хостінг).

Система «ПОЛІДАР» реалізована на основі «хмарних обчислень» (SaaS-технології). Вона складається з ряду окремих функціоналів, які є системами спеціалізованого призначення. В базовому варіанті до них можна віднести функціонал CMS «ПОЛІДАР», за допомогою якого співробітники установ самостійно створюють сайти, функціонал NETWORK «ПОЛІДАР», що об'єднує між собою створені сайти в єдину фахову мережу (див. рис. 1), та DMS «ПОЛІДАР», який забезпечує роботу системи електронного документоведення установ, які входять в мережу, в on-line спосіб, інноваційною особливістю котрого є те, що він не містить уніфікованих шаблонів для формування баз даних, а натомість дає можливість користувачам самостійно створювати форми та шаблони під власні потреби.

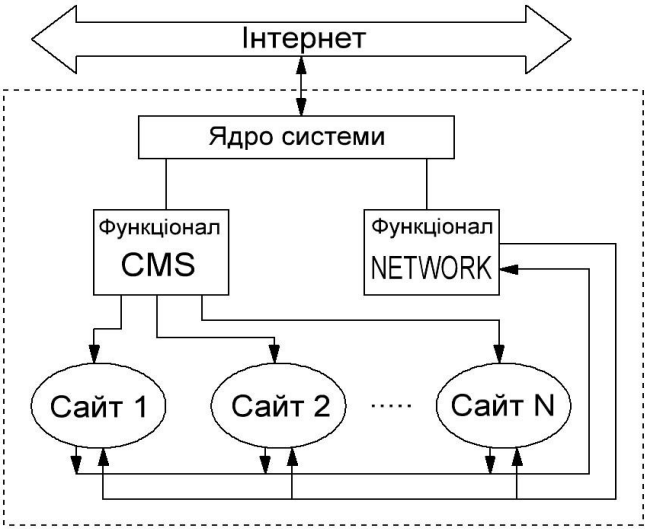

Рисунок 1 – Фрагмент структурної схеми
програмного середовища системи «ПОЛІДАР»,
де функціоналом NETWORK формуються мережі
з сайтів, які створені та керуються функціоналом CMS

Функціонал NETWORK «ПОЛІДАР» об'єднує всі сайти в єдину мережу за допомогою порталу, через який надає фахівцям доступ до програмних інструментів притаманних даній галузі,

які значно полегшують їм професійну діяльність, а також забезпечує всіх відвідувачів високотехнологічним засобом для пошуку необхідної інформації. А за допомогою інтерактивного інструменту «Зворотній зв'язок», який розміщується на сайті установи, даний функціонал реалізує взаємодію соціального середовища з професійним (інноваційною особливістю є те, що після надання відповіді установою на звернення громадянина, Система пропонує йому оцінити якість отриманої відповіді, щоб потім автоматичними інструментами аналізу статистики визначати її рейтинг в тому числі і з урахування даного показника).

Система «ПОЛІДАР» на даний час доступна для архівних установ усієї Київської області, які через портал «Архіви України в Інтернеті» та інструментарій функціоналу NETWORK «ПОЛІДАР» об'єднались своїми сайтами в «Електронну мережу архівів Київщини».

Даний портал зручний та ефективний інструмент, на головній сторінці котрого розміщується інтерактивна карта України, на якій користувач обирає область та район, в якому він хоче знайти потрібну архівну установу. При виборі району з'являється список усіх архівних установ, які у ньому є, після чого за допомогою відповідного посилання користувач заходить на сайт необхідної йому установи. Там він може отримати вичерпну інформацію про установу – мануально переглянувши розділи сайту, або скористатись пошуковими системами по її фондах чи каталогу.

В своєму арсеналі регіональний рубрикатор порталу має ряд інструментів, що забезпечують як архівістам так і користувачам ряд зручних сервісів, які зібрані в тематичні розділи: «Інформаційний модуль», «Методичні рекомендації», «Статистика Мережі», «Пошук» [2].

На ефективність цих інструментів та й мережі в цілому вказує той факт, що, лише за перші півтора місяці 2016 року кількість відвідувань офіційних сайтів архівних установ Київської області з різних країн світу склала 4 469 (з одного IP зараховується одне відвідування) при 25 341 переглянутих відвідувачами сторінок.

Таким чином можна сказати, що функціонал NETWORK, який входить до інформаційно-комунікаційної системи «ПОЛІДАР», є дієвим інструментом для створення фахово-соціальної мережі, в якій тісно поєднані між собою – ефективна взаємодія між установами галузі, та їх інтерактивний зв'язок з користувачами з соціальної сфери [3].

Список використаних джерел
1. Polidar System: Архівна установа //веб-сайт компанії Starline Telecom [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.starlinetelecom.in.ua/ #polidarSystemArch – Назва з екрана (10.03.2016).
2. Електронна мережа архівів Київщини // веб-портал «Архіви України в Інтернеті» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archives.in.ua/district/view_archives.php?en=false& name=Kyiv_region – Назва з екрана (10.03.2016).
3. Товкач І. О. Електронна мережа архівів Київщини – засіб соціальної комунікації / І. О. Товкач, В. О. Піддубний, Г. В. Бойко // Збірник центру наукових публікацій «Велес», 3 частина, м. Київ: збірник статей (рівень стандарту, академічний рівень). – К. : Центр наукових публікацій, 2016. – С.123–127.

CONDITIONS OF IMPROVEMENT PERFORMANCE AND SCALABILITY IN FAULT-TOLERANT IP ROUTING

O. S. Yeremenko, *Cand. Sc. (Eng.), Senior Researcher;*
N. Tariki, *Postgraduate Student*
Kharkiv National University of Radio Electronics, Kharkiv, Ukraine

Practically fault-tolerant routing based on reservation of network resources usually associated with decrease in overall performance and scalability of protocol solutions. In accordance with the need of implementation the requirements to promising solutions in ensuring fault-tolerant routing, it had been further developed the flow-based model of fault-tolerant routing in telecommunication network, aimed to realization of main reservation schemes of network elements and their throughput [1, 2].

Represented solution based on approach used in [2, 3], and it is realized as nonlinear flow-based model in which the conditions for link overload prevention are modified for the case when only some flows can switch to backup routes but not all of them. With the purpose of preventing the primary and backup paths overlapping with realization of different backup-schemes it was added several additional restricting conditions that connect routing variables to calculate the primary and backup path trees [4].

Using the model [4] considered two variants of its application, which characterized the ability of overload prevention of network links by flows through primary and backup paths. These conditions

help to prevent the links overload in telecommunication network (TCN), even when only some flows can switch to backup routes but not all of them. In this case for these flows will always be some unused throughput of communication links reserved paths, thereby realizing protection scheme of the throughput in organization fault-tolerant routing in TCN.

Due to the fact that in general the choice of routes (both primary and backup) in telecommunication network can be done in many ways, it is advisable to formulate fault-tolerant routing as optimization problem. An important consideration in the formulation of any optimization problem is the choice of optimality criterion of solutions obtained. The form of criterion must adequately reflect the physical sense of the process being modeled, and on the other hand provide the possibility of obtaining the desired results with the specified requirements (acceptable accuracy, computational complexity in real-time, etc).

Need of calculation both the primary and backup paths associated with an increase in processing load of network routers, and the need to support the routing tables of increased dimension to store the data about primary and backup paths. Moreover, it is necessary not only to calculate these two types of routes, but also maintain in the active state. In general, these factors, together with a reduction in the performance of TCN, negatively impact on the scalability of solutions associated with the fault-tolerant routing. This is especially critical for large dimension TCNs and branched network structure (high connectivity nodes). This results in the calculation of routes (primary and backup) with a large number of communication links and routers.

These disadvantages are common to all technologies related to improving network reliability as a whole, and are a kind of "cost" for the maintenance of a specified level of fault-tolerance of final solutions. To minimize these drawbacks it is desirable that the result of calculations the backup path must be less different by links and nodes from the primary. This should help to ensure that the reservation will use minimum of network throughput that have a positive impact on its performance and the quality of service performance in general. Furthermore, in this case in network nodes for each flow there is no need to be stored two routing tables (for primary and backup path). Only one routing table will be needed, but with minimum necessary adjustments concerning differences primary and backup paths.

In the proposed model provided a fault-tolerant routing problem solution by minimization additive metric of primary and backup paths [3, 4]. Moreover, fulfillment of model`s condition guarantees that the primary path will be always more effective in rate, packet delay, i.e. «shorter» than the backup one within the chosen routing metrics. As the metrics can be performed functions of the key functional characteristics of communication links: throughput, delay, packet loss, etc.

The novelty of the proposed model is the modification of objective function to be minimized by the introduction of the quadratic term, responsible for ensuring that the primary and backup paths differed only by network elements need to be protected (ideally only by problematic network element). This contributed to the fact that just minimum of network links throughput will be reserved, so that will have a positive impact on its performance and the quality of service parameters in general.

Research of the proposed model confirmed its efficiency in terms of obtaining the desired solutions in real time [4]. Numerical examples demonstrated the advantages of the proposed improvements in relation to overload prevention in communication links, and improvement of scalability and performance of the solutions obtained in whole.

References

1. Lee Y., Seok Y., Choi Y., Kim C. A Constrained Multipath Traffic Engineering Scheme for MPLS Networks // Proc. IEEE ICC'2002, Publisher: IEEE. – 2002. – PP. 2431–2436.
2. Lemeshko O. Multicast Fast Re-Route Schemes for Multiflow Case / O. Lemeshko, Kinan Arous, Mohammed A.jabbar A.wahhab // Proceedings of XIIIth International IEEE conference «The Experience of Designing and Application of CAD Systems in Microelectronics», CADSM'2015, 24–27 February 2015, Lviv-Poljana, Ukraine. – Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House. – PP. 422–424.
3. Lemeshko O. V., Arous K. M., Yeremenko O. S. Fault-Tolerant Unicast, Multicast and Broadcast Routing Flow-Based Models // Scholars Journal of Engineering and Technology. – 2015. – 3(4A). – PP. 343–350.
4. Lemeshko O., Arous K., Tariki N. Effective Solution for Scalability and Productivity Improvement in Fault-Tolerant Routing // Proceedings of Second International IEEE Conference «Problems of Infocommunications. Science and Technology» (PICS&T-2015). – Kharkiv, Ukraine: 13–15 October, 2015. – PP. 76–78.

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ ВІД НЕСАНКЦІОНОВАНОГО ДОСТУПУ В ЕЛЕКТРОННІЙ МЕРЕЖІ АРХІВІВ КИЇВЩИНИ

І. О. Товкач, *аспірант;* ***В. О. Піддубний,*** *к. т. н., доцент*
Національний технічний університет України «КПІ», м. Київ, Україна
Г. В. Бойко, *заступник директора*
Державний архів Київської області, м. Київ, Україна

Протягом останніх років одним із пріоритетних напрямків діяльності архівних установ України залишається розширення доступу громадськості до ретроспективної інформації шляхом впровадження в архівну галузь новітніх інформаційно-комунікаційних технологій [1]. Засобом, який може це зробити комплексно, є інформаційно-комунікаційна система «ПОЛІДАР» (далі – система «ПОЛІДАР» або Система), яка створена в Національному технічному університеті України «Київський Політехнічний Інститут» і в співробітництві з працівниками Державного архіву Київської області адаптована до потреб архівної галузі в відповідності до міжнародного стандарту ISAD (G):1999 General international standart archival description.

Система «ПОЛІДАР» [2] реалізована на основі «хмарних обчислень» і є типовим представником SaaS-технології (див. рис. 1). Її структура складається з ядра (командера) та ряду тематичних функціоналів, які є окремими системами спеціалізованого призначення, що тісно пов'язані між собою і працюють як єдине ціле. Так, за допомогою функціоналу CMS Polidar (Content Management System) користувачі можуть без залучення кваліфікованих спеціалістів з галузі IT створювати сайти для своїх потреб власними силами – що й було зроблено працівниками архівних установ всієї Київської області. Функціонал DMS Polidar (Document Management System) забезпечує роботу системи електронного on-line документоведення (СЕД), яка не потребує спеціалізованого обслуговування, не містить уніфікованих шаблонів для формування баз даних, а натомість дає можливість користувачам самостійно створювати форми та шаблони під власні потреби. DMS Polidar має інтерактивний режим користування, зручний інтерфейс, а сформовані бази даних в «хмаринці» можуть дублюватись в комп'ютер користувача. Функціонал NETWORK Polidar дає можливість об'єднати

сайти створені в середовищі CMS Polidar в фахову мережу – у формі порталу. Працівники архівів Київщини скористались такою можливістю та об'єднали сайти своїх установ за допомогою порталу «Архіви України в Інтернеті» в мережу, яка отримала назву – «Електронна мережа архівів Київщини» (далі – Мережа або ЕМАК) [3].

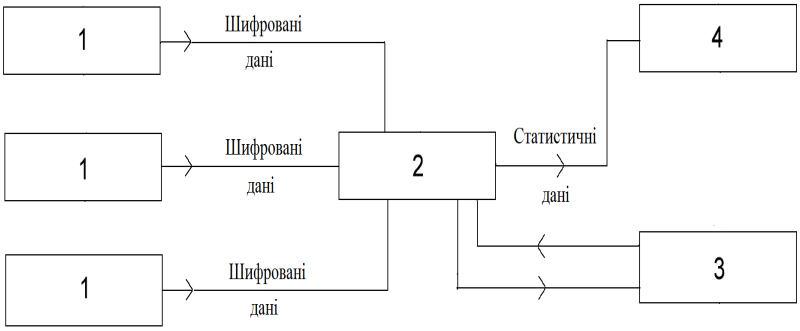

Рисунок 1 – Структурна схема взаємодії
окремих складових системи «ПОЛІДАР»

1 – комп'ютери користувачів на виході котрих шифруються дані;
2 – SaaS сервер; *3* – база даних; *4* – портал, який збирає статистичні дані з усіх баз установ мережі та упорядковує їх

У вищерозглянутих функціоналах системи «ПОЛІДАР» та інших, яких на сьогодні створено вже близько двадцяти, для надійного захисту інформації від несанкціонованого доступу застосовується:

– захищений доступ до «Службової сторінки» сайту архівної установи, який закрито паролем та логіном, де пароль має мінімум вісім знаків і складається з комбінації цифр та літер;

– захищений парольною системою доступ до СЕД, в якій пароль також має мінімум вісім знаків і складається з комбінації цифр та літер, крім того кожен співробітник, що має право заповнювати даними електронні форми, має персональний ключ (тобто, автора будь-якого запису в базі даних можна завжди ідентифікувати);

– обмеження на кількість спроб зайти до Системи: при п'яти невірних спробах доступ блокується на 30 хвилин, а при повто-

ренні – блокується на 24 години (даний алгоритм захисту унеможливлює застосування програмних засобів підбору пароля);

– криптографічний алгоритм BCrypt для захищеного (шифрованого) зберігання паролів до функціоналів Системи на віддаленому сервері [4];

– резервування вмісту кожного сайту, створеного на базі системи «ПОЛІДАР», до комп'ютера установи, яке відбувається шляхом натискання кнопки «Резервна копія сайту» на його «Службовій сторінці» (аналогічно резервне копіювання даних відбувається і в системі документоведення);

– зберігання внутрішньої (конфіденційної) та відкритої довідкової інформації (внутрішня інформація – це скановані звернення громадян, дані з журналів, а відкрита – це дані з сайту, каталогу, описів фондів) на віддаленому сервері, який захищений власною системою безпеки, що надійно убезпечує вказані данні від впливу комп'ютерних вірусів;

– шифрування та дешифрування внутрішньої інформації (при необхідності), яку архіви пересилають між собою по Мережі, новітнім багатошаровим гібридним методом MHED [5, с. 243], в основі функціонування якого лежать три симетричні (AES, Serpent, Twofish) та один асиметричний (RSA) алгоритми. Ця процедура здійснюється за допомогою натискання кнопки «Захист даних» на «Службовій сторінці» сайту установи.

Тому, загрози безпечному функціонуванню електронних інформаційних ресурсів, які створюють архівні установи, сайти котрих входять до «Електронній мережі архівів Київщини» на порталі «Архіви України в Інтернеті», мінімізовані.

В даний час на завершальній стадії проходить трансформація інформаційно-комунікаційної системи «ПОЛІДАР» в платформу «хмарних сервісів» Polidar System, де комплексний захист буде здійснювати також і спеціалізований функціонал Polidar Sentinel, а захищене з'єднання між користувачем і «хмаринкою» забезпечуватиме протокол https.

Таким чином, за час експлуатації інформаційно-комунікаційної системи «ПОЛІДАР» підтверджено високу ефективність складових її захисту, які надійно убезпечують інформацію при взаємодії, як з базою даних на віддаленому сервері, так і з веб-сервером установи, а також при пересиланні її в межах Мережі з однієї архівної установи Київщини до іншої.

Список використаних джерел

1. Пріоритети у роботі Державної архівної служби України // офіційний веб-портал Державної архівної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archives. gov.ua/Archives/Priorytety_2014.pdf. – Назва з екрана (1.03.2016).
2. Polidar System: Архівна установа //веб-сайт компанії Starline Telecom [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.starlinetelecom.in.ua/#polidarSystemArch. – Назва з екрана (1.03.2016).
3. Електронна мережа архівів Київщини // веб-портал «Архіви України в Інтернеті» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archives.in.ua/district/view_archives.php?en=false& name=Kyiv_region. – Назва з екрана (1.03.2016).
4. Why You Should Use Bcrypt to Hash Stored Passwords // Sitepoint [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sitepoint.com/why-you-should-use-bcrypt-to-hash-stored-passwords. – Назва з екрана (1.03.2016).
5. Товкач І. О. Оптимізація взаємодії алгоритмів шифрування в MHED-методі захисту конфіденційних даних при передачі їх по відкритих каналах зв'язку / І. О. Товкач, В. О. Піддубний // Міжнародна науково-технічна конференція «Радіотехнічні поля, сигнали та системи». – Київ, 10–16 березня 2014 р.: матеріали конференції. – Київ, 2014. – С. 241–243.

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ – ПЕРЕДУМОВА ЯКІСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ

Н. М. Лєсовець, *к. філол. н., доцент*
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Старобільськ, Україна

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що використання новітніх інформаційних технологій значним чином розширює процес інформатизації сучасного суспільства, тобто збільшуються обсяги використання інформаційної техніки для створення, опрацювання, зберігання та поширення інформації у просторі та часі. Сьогодні сучасні інформаційні технології активно запроваджуються в усі сфери людської діяльності, зокрема й систему освіти. Розвиток засобів інформатизації сприяє вико-

ристанню новітніх інформаційних технологій у навчальному процесі, що робить його більш гнучким та ефективним, дає можливість раціонального використання навчального часу. Зокрема, у ході здійснення інтеграційних процесів в освіті протягом останніх десятиліть відмітною є тенденція до посилення інноваційності у сфері професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі документаційного забезпечення управління (далі ДЗУ).

Метою статті є визначення шляхів упровадження інформаційних технологій у процес фахової підготовки майбутніх фахівців-документознавців.

Мета визначає *завдання* дослідження: виявити педагогічні умови й навчальні інформаційні технології, здатні оптимізувати та вдосконалити процес формування сучасного фахівця у сфері ДЗУ.

Питання фахової підготовки студентів спеціальністю «Документознавство та інформаційна діяльність» перебувають у центрі уваги науковців: актуальні питання підготовки майбутніх фахівців у сфері ДЗУ підіймаються у працях таких дослідників, як Н. А. Гайсинюк [1], С. В. Дубової [3], Н. М. Кушнаренко [5], І. Морозюк [7], питання підготовки фахівців з керування документацією розглянуто С. Кулешовим [4], побудовано модель підготовки фахівців з інформаційного забезпечення системи управління невиробничою сферою, яку представлено у працях О. В. Матвієнко [6]. Науковий доробок вищезазначених авторів є суттєво важливим для розвитку теоретичних положень і реалізації практичних заходів організації навчально-виховного процесу підготовки майбутніх фахівців-документознавців і спрямовують подальші дослідження на обґрунтування специфіки змісту, форм та методів підготовки.

На нашу думку, у навчальній діяльності все більшого застосування набувають презентації, особливо під час викладання лекційних курсів. Зокрема, нами розроблено презентації до навчальних курсів «Діловодство», «Протокол та етикет ділового мовлення», «Організація сучасної ділової комунікації» та ін.

Серед навчальних презентацій залежно від мети їх застосування можна виокремити такі: лекційні (викладача); звіт про результати діяльності, проект, дослідження [2; 8].

За способом подання слайдів розрізняють презентації для супроводу лекції, виступу. Звернемося до презентації з курсу «Діловодство», розробленій нами до теми *«Формування культури усного й писемного ділового спілкування».*

Коротко зупинимося на структурі лекції.

Мета лекції:

– оволодіння студентами нормами української літературної мови та дотримання вимог усного й писемного ділового спілкування, а також набуття навичок комунікативного використання мовних засобів.

Обладнання: презентація теми лекції в Microsoft PowerPoint.

Основні питання:

1. Культура усного ділового спілкування.
2. Культура писемного ділового мовлення.
3. Види помилок у ділових документах.

Лекційний матеріал унаочнюється створеною презентацією у програмі Microsoft PowerPoint. Зокрема, нами було створено 42 слайди. Так, зупинимося на слайді 4 і слайді 5, створених з метою уникнення помилок в усному мовленні студентів-документознавців. Ці слайди наочно демонструють складні випадки наголошування слів в українській мові (див.: слайд 4, слайд 5).

Слайд 4

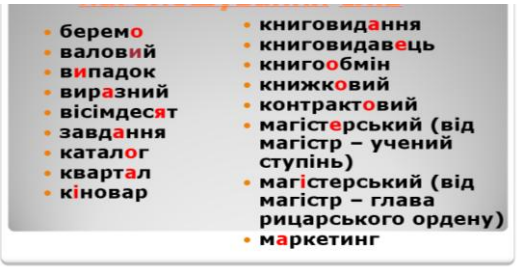

Рисунок 1 – Складні випадки наголошування слів

Слайд 5

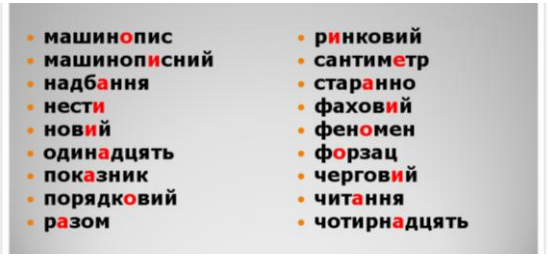

Рисунок 2 – Складні випадки
наголошування слів (продовження слайда 4)

Таким чином, використання сучасних інформаційних технологій у навчальній діяльності висуває за мету формування професійної компетентності майбутнього фахівця у сфері документаційного забезпечення управління. Постійний розвиток інформаційних технологій та їх застосування під час викладання інформаційно-документознавчих дисциплін, безперервний пошук нових методичних ідей та розробок передбачає мотивацію викладача ВНЗ до самовдосконалення та саморозвитку.

Список використаних джерел

1. Гайсинюк Н. А. Педагогічні засади підготовки документознавців в умовах інформатизації суспільства : автореф. дис. … канд.пед.наук: (07.00.08 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство) / Н. А. Гайсинюк. – К., 2003. – 24 с.
2. Дементієвська Н. П. Проектування, створення та використання навчальних мультимедійних презентацій як засобу розвитку мислення учнів / Н. П. Дементієвська, Н. В. Морзе [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em2/content/07dnpsts.html. – Назва з екрана.
3. Дубова С. В. Підготовка фахівців з документно-інформаційного забезпечення державного управління: постановка проблеми / С. В. Дубова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.documentstudy.net.ua/?p=646. – Назва з екрана.
4. Кулешов С. Г. Управлінське документознавство : навч. посіб. / С. Г. Кулешов. – К. : ДАКККіМ, 2003. – 57 с.
5. Кушнаренко Н. М. Системна організація змісту та викладання дисциплін документознавчого циклу / Н. М. Кушнаренко // Вища шк. – 2001. – № 4–5. – С. 41–52.
6. Матвієнко О. В. Професійна соціалізація документознавців: використання інформаційно-комунікативних ресурсів фахового спрямування / О. В. Матвієнко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.documentstudy.net.ua/?p=216.
7. Морозюк І. Формування напрямів освіти документознавців / І. Морозюк // Вісн. Кн. палати. – 2003. – № 10. – С. 27–29.
8. Ястребов Л. Й. Создание мультимедийных презентаций в программе Microsoft PowerPoint / Л. Й. Ястребов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vio.fio.ru/vio_41/cd_site/Articles/glava-00/02.htm. – Назва з екрана.

КЛАСТЕРИ ІКТ: СВІТОВИЙ ДОСВІД

Т. А. Оніпко, *аспірант*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

У сучасному постіндустріальному світі відбуваються процеси прискореного формування «економіки знань» та перетворення суспільства на інформаційне. З огляду на це особливої актуальності набули інноваційні кластери у високотехнологічних галузях «нової економіки», зокрема інформаційно-комунікаційних технологіях (ІКТ).

Кластери ІКТ успішно розвиваються в різних країнах: США, Канаді, Швеції, Данії, Фінляндії, Великій Британії, Естонії, Індії, Російській Федерації та ін. Всесвітньо відомим інноваційним кластером у цій галузі є Силіконова Долина (штат Каліфорнія, США), на території якої працюють більше 2 млн. ІТ-спеціалістів, щільно розташовані центральні офіси та підрозділи багатьох міжнародних високотехнологічних компаній – Adobe, Apple, Cisco Systems, eBay, Facebook, Google, Juniper Networks, Hewlett-Packard, Intel, Netflix, Oracle, Twitter, Yahoo! та ін.; 17 тисяч стартапів, низка науково-дослідних центрів, декілька університетів, у тому числі Стенфордський та Каліфорнійський.

Детальніше зупинимось на досвіді ІКТ-кластера Фінляндії, яка є одним із світових лідерів у галузі інформаційних та телекомунікаційних технологій. Тут сформувався потужний конкурентоспроможний кластер ІКТ, який є міжнародним центром світових знань і технологій. Нині ІКТ у Фінляндії є одним із найбільш динамічно розвинених секторів, який значною мірою впливає на економіку країни. За даними ООН, у Фінляндії кожний десятий працюючий залучений до галузі ІКТ. Світові експерти розглядають Фінляндію як випробовувальний майданчик телекомунікаційної промисловості ЄС. У фінській галузі ІКТ присутні крупні багатонаціональні корпорації і значна кількість малих стартапових компаній.

Регіон Тампере в Фінляндії – батьківщина всесвітньо відомих інноваційних продуктів. Цей регіон був одним з перших, де активно почали розвиватися і застосовуватися інформаційні та комунікаційні технології. Тампере є визнаним міжнародним

центром експертизи в галузі ІКТ. Кластер ІКТ в регіоні Тампере – це влучне поєднання: технологій і досвіду в НДДКР світового рівня; універсальної бази для діяльності компаній (використання ІКТ у різних сферах бізнесу, кваліфікований персонал, можливість оновлення, співробітництво з інноваційними платформами); університетів і коледжів (високоякісні дослідження і освіта, робота з науково-технічними знаннями); можливостей для розробки і впровадження інноваційних продуктів [1].

Зазначимо провідні компанії кластера ІКТ у регіоні Тампере. Nokia – найбільший центр досліджень і розробки смартфонів. Intel – найкрупніший виробник напівпровідникових чипів. Tieto – найкрупніша скандинавська ІТ-компанія, яка надає послуги для приватного і державного секторів. Вона успішно співпрацює з Google, IBM, Microsoft, Oracle і SAP. Rovio Entertainment задає стандарти у розробці розважальних інформаційних засобів і є засновником успішної в усьому світі франшизи Angry Birds. Accenture надає послуги консультування, розробки технологій і аутсорсингу. Ixonos розробляє безпровідникові технології, програмне забезпечення для мобільних послуг. CGI є однією з провідних світових компаній, яка надає послуги інформаційних технологій і бізнес-процесів. TeliaSonera – першопроходець у галузі телефонного зв'язку, яка пропонує послуги оперативного управління і фінансового контролю. Vincit займається розробкою програмного забезпечення. Gualcomm Atheros є провідним постачальником безпровідникових і провідникових технологій для ринку мобільних телефонів, мереж, персональних комп'ютерів та побутової електроніки. Solteq пропонує послуги оперативного управління і фінансового контролю для комерційних, логістичних, промислових і державних підприємств.

Кластер ІКТ в індійському місті Бангалор часто називають «Силіконовою Долиною Індії». В ньому зосереджено більше ніж півтори тисячі компаній сфери ІТ і тисячі компаній інших галузей. Бангалор – один із небагатьох кластерів, який виник у відповідь на закордонний попит. Основними факторами, які вплинули на виникнення та розвиток кластера в Бангалорі є підтримка держави, якісна освіта в області ІТ, надлишок дешевої кваліфікованої англомовної робочої сили, сприяння індій-

ської діаспори Силіконової Долини розвитку офшорного бізнесу в Бангалорі, а також роль транснаціональних корпорацій, які відкрили дочірні компанії в місті. На відміну від Силіконової Долини, для Бангалора характерним є крупні компанії, які зосереджені на поступовому покращенні сервісних послуг для клієнтів, а не стартапи, спрямовані на нові прориви в технологіях [2].

Метою естонського кластера ІКТ є збільшення експорту продуктів і послуг естонських інформаційно-комунікативних технологій, а також розвиток експортного потенціалу інших важливих секторів економіки країни через розробку і впровадження більш широких і ефективних рішень на базі ІКТ. Кластер об'єднує 27 провідних естонських ІКТ-компаній. Основна діяльність кластера направлена на співпрацю з університетами з метою розробки програм навчання і підготовки кадрів, а також на співпрацю з компаніями інших секторів економіки з метою роз'яснення питань, які представляють взаємний інтерес і впровадження ІКТ-рішень. 49 % від загальної чисельності працюючих в секторі ІКТ країни залучені до кластеру. Кластер має клієнтів у 155 країнах світу. 75 % обороту в секторі інформаційно-комунікаційних технологій Естонії припадає на кластер ІКТ. До складу кластеру входить 86 організацій. Напрями діяльності естонського кластера ІКТ: електронна промисловість, електронний уряд, інтелектуальні транспортні системи, кібер-безпека, Інтернет речей тощо [3].

Кластер ІКТ Люксембурга є мережею, яка підтримує різні суб'єкти в галузі інформаційно-комунікаційних технологій з метою створення і розвитку нових і стійких можливостей для бізнесу шляхом спільних НДДКР та інноваційних проектів. ІКТ-дослідження в Люксембурзі фінансуються на європейському рівні, наприклад, 7РП, проекти електронних платежів. Важливу роль у кластері ІКТ Люксембурга приділяють розвитку зеленого ІКТ (більш чисті екологічні технології: транспорт, логістика), проведення моніторингу навколишнього середовища (інтелектуальні датчики і сенсорні мережі) [4].

Кластер ІКТ в Калузькій області (РФ) розпочав свою діяльність у 2013 р. і налічує у складі 113 компаній. Більшість учасників кластера працює в ІТ-галузі, але окрім них представлені

підприємства з розвинутими ІТ-підрозділами чи сторони, зацікавлені в розвитку ІКТ в регіоні: вищі та середні спеціалізовані навчальні заклади, комерційні банки, заклади охорони здоров'я, державні бюджетні заклади, оператори мобільного зв'язку, промислове підприємство з випуску автомобілів, друковане видавництво, консорціум підприємств, які створюють умови для реалізації інноваційних проектів у сфері енергетиці, житлово-комунального господарства, будівництва, розвитку інституту державно-приватного партнерства. Кластер об'єднав організації Калуги, Обнінська, Краснодара, Тули, Москви, Ростова-на-Дону, Челябінська. У структурі кластера діють напрями: організаційна робота, взаємодія з вищими навчальними закладами, співпраця з банківським сектором, зовнішні зв'язки, бізнес-інкубатор, ІТ-школа. Кластер володіє потужними інфраструктурними об'єктами, зокрема ІТ-центром у Калузі і технопарком у Обнінську.

Отже, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) вважаються основою глобальної економіки. Для України необхідні як вивчення світового досвіду створення та розвитку кластерів ІКТ, так і державна підтримка реалізації вітчизняного потенціалу кластеризації у галузі високих технологій, у чому переконує нещодавно створений кластер «Kharkiv-IT».

Список використаних джерел

1. Кластер ИКТ в регионе Тампере [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.investtampere.fi/site/assets/files/1901/tredea_ict_210x297mm_191113_rus_lowres.pdf. – Назва з екрана.
2. Грасмик К. Технологический кластер в Бангалоре: ключевые факторы развития / К. Грасмик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http: //cyberleninka.ru/article/n/tehnologicheskiy-klaster-v-bangalore-klyuchevye-faktory-razvitiya#ixzz45ksftboo. – Назва з екрана.
3. Estonian ICT cluster [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https: //e-estonia.com/meet-the-industry/ict-cluster/. – Назва з екрана.
4. Luxembourg ICT Cluster [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http: // www.ictcluster.lu/Portrait/Cluster-Mission-and Activities. – Назва з екрана.

ВПЛИВ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

О. І. Охмуш-Ковалевська, *аспірант, викладач*
НПУ імені М. П. Драгоманова, м. Київ, Україна

На сьогоднішній день сучасний період розвитку світового співтовариства характеризується процесами глобалізації в різних сферах життя, що дає можливість користуватися всіма перевагами інформаційного суспільства. Значно помітнішим стає вплив на нього інтернет-технологій, які проникають у більшість сфер людської діяльності та забезпечують поширення інформаційних потоків в суспільстві. Сьогодні саме Інтернет-ресурси є найбільш зручними та доступними, тому є невід'ємною складовою інформаційного суспільства. А питання інформаційної культури, її підвищення на сьогодні є досі актуальним.

З одного боку, інформаційна культура – це комплекс знань і практичних умінь в області інформаційних технологій [1]. А з іншого – інформаційна культура представляється як специфічний набір особистісних якостей: інформаційної поведінки, інформаційного мислення і інформаційного світогляду. У цьому випадку можна говорити навіть про особливий тип індивіда – інформаційної особистості [2].

Для освітніх закладів організація інформаційної освіти та підвищення інформаційної культури особистості є проблемою першочергової важливості, а самі викладачі стають ключовими постатями, від яких у першу чергу залежить справа реального підвищення рівня інформаційної культури молоді, котра навчається. Адже інформаційна культура педагога є невід'ємною складовою його професійної педагогічної культури, що забезпечує постійний особистісний розвиток, є важливим фактором його конкурентоспроможності, успішної адаптації до мінливих умов діяльності та безперервної освіти.

Говорячи про інформаційну культуру викладача варто відзначити, з яких характеристик вона має складатися. Зазначимо кілька аспектів:

– знання про нові досягнення у сфері педагогічної науки;
– вміння орієнтуватися в мінливому потоці інформаційного середовища;

– вміння самостійно аналізувати ситуацію, що складається навколо;

– творчий підхід під вирішення поставлених завдань, високий рівень ерудиції;

– вміння вирішувати самостійно проблеми, не боятися помилок, що можуть виникнути, ініціативність;

– володіння навичками самоорганізації, самодисципліни;

– знання інформаційних технологій, їх можливостей у вдосконаленні педагогічної діяльності і професійному самовдосконаленні педагога, знання психології спілкування в реальному і віртуальному світі;

– наполегливість в оволодінні новими інформаційними технологіями та вміннями їх використовувати у професійній діяльності;

– прагнення до самоактуалізації, саморозвитку, постійно працювати над собою в області інформатизації освіти;

Отже, як бачимо, навіть з невеликого переліку характеристик інформаційної культури стає зрозумілим, що сучасний педагог має постійно слідкувати за змінами в інформаційному середовищі, враховувати динаміку розвитку інтернет-технологій та їх різноманітність для підвищення рівня своєї культури. Під Інтернет-технологіями розуміємо автоматизоване середовище отримання, оброблення, зберігання, передавання, і використання знань у вигляді інформації та їхня дія на об'єкт, яка реалізується в мережі Інтернет, що охоплює машинний та соціальний елементи [3]. Інтернет-технології – це все, що пов'язане з Інтернет. Перш за все, все різноманіття сайтів, чати, форуми, електронна пошта, соціальні мережі і маса всього, що створено для роботи в Інтернет або з використанням Інтернет.

Який же вплив мають Інтернет-технології на інформаційну культуру педагога? На наш погляд, надзвичайно важливий. Варто лише згадати, що головною перевагою Інтернет-технологій є можливість отримання оперативної та актуальної інформації будь-якого характеру незалежно від місцезнаходження, можливість широкого доступу до світових інформаційних ресурсів. А для педагога, що прагне постійного самовдосконалення, це величезні можливості. Тобто такий аспект, як безмежний доступ до інформації та можливість застосовувати сучасні комп'ютерні засоби дозволяє слідкувати за новинами у своїй професійній

діяльності, приймати участь в міжнародних он-лайн конференціях та форумах, поділитися своїм баченням тієї чи іншої проблеми та отримати одразу зворотній зв'язок. Це дозволяє отримувати інформацію з першоджерел та використовувати актуальні новини освітнього середовища.

Отже, як бачимо, навіть використовуючи перелік такої невеликої кількості можливостей Інтернету можна отримати гарний інструмент для самовдосконалення та підвищення свого професіоналізму. Звісно, що можливості Інтернету великі, хоча і не позбавлені багатьох недоліків. Тому, використовувати цей вид інформаційної технології слід в комплексі з іншими формами, методами і засобами формування інформаційної культури сучасного педагога.

Список використаних джерел

1. Информатика : учебник / под ред. проф. Н. В. Макаровой. – М. : Финансы и статистика, 2006. – 768 с.
2. Tyner K. Literacy in a Digital World. Lawrence Erlbaum Associates Publishers, Mahwah, New Jersey, London, 1998. – P. 8.
3. Интернет-технологии в образовании : учеб.-метод. пособ. / Р. Н. Абалуев, Н. Е. Астафьева, Н. И. Баскакова и др. – Тамбов. – Из-во Там. гос. тех. ун-та, 2002. – Ч. 3. – 136 с.

СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ И НАУЧНОЙ КОММУНИКАЦИИ В КОНТЕКСТЕ СОЦИАЛЬНОЙ ИНФОРМАТИКИ

Н. Н. Чурсин, *д. пед. н., доцент*
Восточноукраинский национальный университет имени Владимира Даля, г. Северодонецк, Украина

Необходимость совместного рассмотрения систем образования и научной коммуникации вытекает как из определенной общности задач систем образования и научной информации, так и из возрастающего взаимного влияния этих систем [1, 2]. В контексте социальной информатики обе они выступают составными частями целостной системы генерации и трансляции научной информации в обществе, которую можно было бы назвать системой общественного познания.

Принципиальное значение имеет тот факт, что в любом своем варианте обучение является типичным информационным процессом: человек при этом всегда усваивает и закрепляет в сознании некую информацию – независимо от того, имела ли место ее прямая передача другими членами общества (обучающими) или же он пришел к ней самостоятельно [3]. Отсюда закономерный интерес теории обучения к информатике, предметом которой в современном понимании «являются структура, свойства и закономерности семантической информации, процессы ее сбора, переработки, хранения, поиска распространения (передачи) и использования» [4, с. 12].

Конечно, образование не исчерпывается обучением, оно выступает целостным педагогическим процессом, а «педагогика представляет собой науку, изучающую сущность, закономерности и перспективы развития образования как фактора и средства развития человека на протяжении всей его жизни, она изучает закономерности успешной передачи социального опыта старшего поколения младшему» [5]. Но тогда педагогике созвучна и проблематика информатики: «В области семантической информации важнейшими проблемами остаются изучение ее общих свойств и закономерностей, а также особенностей обработки и

распространения информации по естественным, общественным и прикладным наукам, других видов социальной информации. Необходимо интенсифицировать изучение информационных аспектов мышления, роль информации в повышении продуктивности креативного мышления, функционирование человеческого мозга как системы сбора, систематизации, хранения, поиска и использования информации» [4, с. 20].

То обстоятельство, что обучение является типично информационным процессом, в науке осознано и в достаточной степени оценено давно. Академик А. И. Берг отмечал, что человек фактически всю жизнь учится с целью совершенствования своих возможностей по переработке информации, а педагогическая психология представляет собой не что иное, как науку об информационном содержании нейрофизиологических процессов. И все последующее развитие педагогики шло под знаком углубления идей информационного подхода (разумеется, без его абсолютизации, а значит, во взаимодействии со множеством других методологических средств современной науки).

Обращалось внимание и на определенную аналогичность – в информационном плане – характера педагогики (или дидактики как теории обучения) и, с другой стороны, информатики (как теории научной информации, коммуникаций в науке и научно-информационной деятельности). Уже сама возможность такой аналогии базируется, в частности, на информационном представлении обучения, на признании содержательности, значимости именно этого его среза [3].

Интересным в этой связи представляется сопоставление систем образования и научной коммуникации в контексте социальной информатики. Так, задача научно-информационной деятельности – сделать научное знание (т. е. знание, появляющееся в результате индивидуальных усилий ученого либо в результате усилий некоторой, сравнительно небольшой, группы людей) достоянием других людей в обществе.

Задача образования – сделать знание, принятое (формально или неформально, общественными институтами или сложившимся мнением) как имеющее наибольшую общественную ценность, достоянием индивида, отдельного человека, учащегося или студента.

В образовании – на основании уже имеющихся знаний учащегося сформировать у него новое знание, обозначаемое как

цель обучения (при репродуктивном обучении – часто вопреки информационной потребности реципиента, при продуктивном обучении – учитывая информационную потребность, опираясь на нее). В педагогике – еще и учитывая личность учащегося во всем ее многообразии, а также социальные, культурные и другие аспекты среды.

В системе научных коммуникаций, в информационной деятельности – предоставить новое знание (информацию) потребителю на основании сообщенной им информационной потребности, теперь уже с учетом индивидуальных предпочтений личности (а не только опираясь на формальное выражение запроса).

И образование, и система научных коммуникаций теперь отслеживают динамику развития реципиента информации. Образование это делало всегда, система научных коммуникаций – в последнее время, причем во все возрастающих масштабах.

Разница – в претензиях на формирование информационной потребности. Образование имеет здесь традиционный приоритет, а система научных коммуникаций, возможно, – актуальный приоритет, прежде всего в силу огромной динамики инфопотока, в котором динамические изменения сами по себе являются фактором пересмотра информационных потребностей реципиентом.

Под давлением нарастающих информационных потоков образование вырабатывает свои средства по их освоению, информационная деятельность – свои.

В образовании – это:

– дейтеро-обучение (учиться учиться).

– методика (навигация в учебном материале);

– поэтапное формирование информационных потребностей учащихся, развитие их информационной активности;

– комфортность информационной среды как условие эффективного обучения.

В информационной деятельности – это:

– аналитико-синтетическая обработка (АСО) как способ оптимизации объема информации, предоставляемой потребителю;

– навигация в информационном потоке (автоматизированный информационный поиск, в частности, в Интернет)

– изучение информационных потребностей (а теперь и их учет автоматизированными системами);

– концепции информационного пространства и информационных ресурсов.

Все же в образовании основным процессом выступает обучение, в системе научных коммуникаций – информирование. Поскольку оба процесса имеют информационную природу (информационное взаимодействие с различающимися объектами и субъектами), их особенности могут характеризоваться в терминах информационного взаимодействия.

Существенно, что в процессе «свободного становления» человек-личность постепенно переходит от ситуации развития (хаотического познания мира) к ситуации управления, сопровождающегося осознанием и постановкой целей.

В образовании – наоборот: на протяжении периода обучения учащийся проходит путь от целенаправленного обучения (цели заранее известны, для школьников или студентов младших курсов) – до ситуации развития, когда цели учащийся должен ставить себе самостоятельно, более ориентируясь на ценности («постоянно учиться», «искать информацию», «стремиться к совершенствованию» и т. д.).

Важнейшую роль в обучении (по крайней мере, в большинстве его видов) играет научно-техническая информация, и именно это обстоятельство, естественно, представляет наибольший интерес для информатики, когда дело касается ее взаимодействия с педагогикой. Общество кровно заинтересовано в том, чтобы как можно больше людей обладали знаниями, отражающими основные достижения цивилизации. Квинтэссенцию их, как известно, содержат итоги развития науки, и поэтому во всем мире именно они составляют базу образования в любых его формах. При этом «...система НТИ выполняет по сути коммуникационную функцию и составляет новую часть исторически сложившейся системы научно-технических коммуникаций (СНТК)» [6].

Коммуникативная функция системы научно-технической информации в социуме обеспечивает доступ к актуальной научной информации и в системе образования, и в науке, придавая им целостность, о которой говорилось выше.

Список використаних джерел

1. Чурсін М. М. Системи вищої освіти і наукової комунікації взаємодія і взаємний вплив / М. М. Чурсін // Імідж сучасного педагога, 2011. – № 5 (114). – С. 11–13.

2. Чурсін М. М. Системи вищої освіти і наукової комунікації: взаємний вплив як джерело нових вимог / М. М.Чурсін // Витоки педагогічної майстерності, 2011. – Т. VIII. Ч. II. – С. 299–304.
3. Семенюк Э. П. Научно-техническая информация и образование: поиск новых парадигм / Э. П. Семенюк // НТИ. Сер 1. – 1998. – № 1. – С. 1–10.
4. Современная информатика: наука, технология, деятельность / Р. С. Гиляревский, Г. З. Залаев, И. И. Родионов, В. А. Цветкова / под ред. Ю. М. Арского. – М. : ВИНИТИ, 1998. – 220 с.
5. Иванова В. А. Педагогика. Электронный учебно-методический комплекс [Электронный ресурс] / В. А. Иванова, Т. В. Левина. – Режим доступа: http://www.kgau.ru/distance/mf_01/ped-asp/01_01.html. – Название с экрана.
6. Бернштейн Э. С. О службе НТИ как функциональной институции // Вопросы информационной теории и практики / Э. С. Бернштейн. – М. : ВИНИТИ, 1982. – № 47. – С. 3–34.

ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ «ПРОЗОРОГО» УРЯДОВОГО ПОРТАЛУ

М. В. Макарова, *завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності в економічних системах, д. е. н., професор;*
А. В. Швидка, *магістр,*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Актуальність теми ґрунтується на необхідності проведення досліджень щодо вирішення проблем створення системи електронного врядування в Україні.

На наш погляд, для України одним із першочергових завдань у сфері розвитку інформаційного суспільства є розбудова інформаційної системи «Електронний уряд», що підтримує принципи й процедури електронного урядування. Вона повинна включати інформаційні системи та ресурси всіх органів влади, в тому числі місцевих, взаємодія яких відбувається за допомогою електронного документообігу (з використанням цифрового підпису). Доступ до інформації й послуг органів влади забезпечується через Єдиний портал органів влади (єдине вікно). Центральною ланкою «Електронного уряду» є аналітична система, що спеціалізується на підтримці процесів прийняття управлінських

рішень, розробці прогнозів та моделюванні розвитку подій (ситуаційний центр).

Для цього використовуються всі наявні інформаційні ресурси держави. Треба чітко усвідомити, що розвиток інформаційного суспільства в Україні − це не окремий проект інформатизації, а цілеспрямована узгоджена діяльність усіх гілок влади, що вимагає змін законодавства, структури та функцій державних органів, форм взаємодії всіх суб'єктів інформаційних відносин. Загальнодержавна програма розвитку інформаційного суспільства повинна поєднувати галузеві й загальносистемні проекти інформатизації в межах загального фінансування та принципів їх реалізації, ґрунтуватися на відповідній нормативно-правовій базі, мати удосконалену структуру та функції органів влади [1, с. 60].

Створення системи «Електронний Уряд» із впровадженням національного центру електронного урядування передбачає формування:

– Національного депозитарію електронних інформаційних ресурсів;

– Єдиного порталу органів влади;

– удосконаленого технічного комплексу Центрального засвідчувального органу інфраструктури електронного цифрового підпису (ЕЦП);

– служби єдиного часу з синхронізацією з всесвітнім часом;

– системи електронного документообігу для органів влади на базі єдиних форматів та протоколів із використанням відкритого програмного забезпечення;

– програмно-апаратного комплексу технічного адміністрування домену UA;

– єдиної інформаційної системи обліку звернень громадян;

– міжгалузевого центру для забезпечення взаємодії постачальників послуг для пільгових категорій громадян.

Додатковими обов'язковими заходами для існування й успішного функціонування електронного уряду країни мають бути:

– створення загальнодержавного реєстру громадян України;

– впровадження загальнодержавної системи геопросторових даних;

– створення земельного кадастру України;

– впровадження «Електронної соціальної картки» для отримання пільговими категоріями громадян відповідних послуг та адресної допомоги;

– виконання розробки та впровадження «Єдиного Електронного квитка» для різних видів транспорту;

– впровадження системи «Електронна митниця»;

– виконання проекту «Електронний регіон» і «Електронне міністерство»;

– впровадження системи електронної звітності із застосуванням єдиного вікна;

– створення Національного центру управління телекомунікаціями.

Враховуючи, що інформація сьогодні в першу чергу фіксується (або може фіксуватися) та зберігається у цифровому вигляді (від газет до кінофільмів), громадяни повинні мати змогу отримати доступ до необхідної інформації з використанням будь-яких засобів (як телефону та радіо, так і телебачення, комп'ютера). Прийняття такої концепції потребує впровадження єдиних правил діяльності в інформаційному просторі – від реєстрації до отримання права на надання послуг, а також відповідальності за порушення цих правил.

Сучасні приклади сформованої урядової комунікації розглянемо на підставі досвіду таких країн, як Велика Британія.

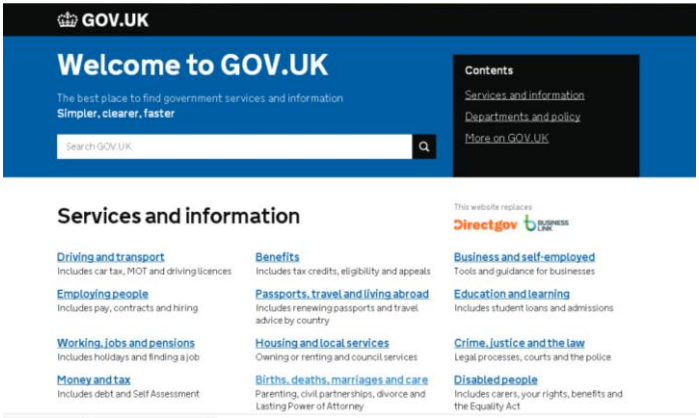

Рисунок 1 – Інтерфейс британського порталу електронного врядування Directgov (http://www.direct.gov.uk) [2]

Фактичним стандартом побудови електронного уряду нині є методика, вироблена Microsoft спільно з урядом Великобританії в 2000 р.

У середині 1990-х рр. Великобританія визнавала себе відстаючою країною за рівнем готовності до інформаційного суспільства. Технології, що перебували на озброєнні у британського уряду, не були орієнтовані на потреби громадян і юридичних осіб.

У 2001 р. був введений в експлуатацію урядовий шлюз (Government Gateway), розроблений компанією Microsoft, який централізував Інтернет-доступ до різних блоків урядової архітектури. Почалося об'єднання розрізнених державних Інтернет-ресурсів Великобританії. До теперішнього часу закрита вже близько тисячі дублюючих сайтів органів влади з 4 тис. тих, що існували [3, с. 7].

Перш ніж запустити новітній комунікаційний портал, сфокусований саме на інтересах громадян, британський уряд урахував основні недоліки своєї попередньої комунікації, а саме: пошук інформації був ускладнений тим, що вона була розпорошена по 1 800 сайтах, і, заходячи на один ресурс, користувачу слід було переходити на інший тощо [4, с. 70].

На підставі проведеної роботи ми дійшли до загального висновку, що запровадження досконалих соціальних комунікацій та впровадження е-урядування актуально і для України і повинно забезпечити якісно новий рівень управління державою та суспільством в цілому, зміцнити довіру до держави та її політики, вдосконалити взаємодію між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, громадянами та державними службовцями в системі взаємозв'язків влади з громадою.

Список використаних джерел

1. Камінська Т. В. Зарубіжний досвід упровадження електронного уряду / Т. В. Камінська, А. О. Камінський, М. В. Пасічник та ін.; за заг. ред. д. держ. упр., проф. С. А. Чукут. – К. : 2008. – 200 с.
2. Британський портал електронного врядування Directgov. – [Електронний ресурс]: Британський портал електронного врядування Directgov. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://www.direct.gov.uk. – Назва з екрана.
3. Сурмін Ю. Тенденції розвитку державного управління / Ю. Сурмін // Вісник НАДУ. – 2007. – № 1. – С. 5–14.
4. Водолазький В. А. Формування зв'язків із громадськістю в органах місцевого самоврядування України: соціологічний аналіз моделей. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук / В. А. Водолазький. – К., 2003. – 86 с.

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ УКРАЇНИ (2005–2010 рр.)

Р. В. Ярошенко, *к. філол. н., доцент, докторант*
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

Технології соціальних комунікацій зазнають своєї модифікації разом із розвитком суспільства. Щороку можна здійснювати розгалуження та виокремленняїхскладових, які формують вплив чи безпосередньо впливають на соціум. В цьому контексті варто відзначити українську видавничу діяльність як засіб впливу на соціокультурний розвиток, оскільки в зазначену інформаційну епоху роль і значення комунікації кардинально змінювалося, здійснювалось детальне вивчення впливу інформації на суспільство. «Інформація стала основним продуктом виробництва й основним засобом впливу на культуру й соціум, особливо на масову свідомість» [1, с. 6], що й виступає актуальною проблематикоюданого дослідження.

Однією з найвагоміших та потенційних функцій соціальних комунікацій в даному контексті необхідно виділити інтегруючу, яка «об'єднує людей навколо загальнолюдських цінностей в єдине ціле» [2, с. 10]. Видавнича справа, як сфера суспільних відносин, яка безумовно впливає на соціокультурний розвиток і об'єднує в собі організаційно-творчу діяльність, мала безпосереднє значення для соціально-комунікаційних відносин після подій Помаранчевої революції 2004 року. Це дало поштовх та натхнення багатьом сучасним критикам, політологам, літературознавцям, філософам, мистецтвознавцям висвітлити «на папері» своє професійне і мистецьке бачення «Нової України». Здобуття перемоги та досягнення успішного результату загальної суспільної ідеї не залишилось безслідно для сучасних дослідників видавничої справи та соціальних комунікацій, оскільки інтегруюча функція соціально-комунікативних технологій об'єднала студентів, пенсіонерів, інтелігенцію, малий і середній бізнес навколо певної проблематики в єдине ціле, що дало поштовх до перезавантаження національної свідомості та всебічного розвитку видавничої справи.

У цьому контексті О. Холод у своєму дослідженні [3, с. 108] демонструє структурну диференціацію соціально-комунікаційних технологій, пропонуючи згідно інмутації суспільства виокре-

мити їх конкретні критерії. Автор розгалужує технології на: додавання, модифікації, трансформації. До числа соціально-комунікаційних технологій інмутації О. Холод пропонує віднести: технологію формування негативного іміджу (трешімідж); технологію інформаційного охоплення (пропаганда); технологію інформаційного протистояння-боротьби (інформаційних війн); технологію чуток. Усі вище перелічені технології мають своє віддзеркалення і в друкованій формі, яка у 2005–2010 роках мала своє характерне відображення, повне розкриття якого не може вмістити даний тезисний формат.

Технологія формування негативного іміджу використовується як в усному мовленні та інтернеті, так і має друковану форму. В даному спектрі різнотипна поліграфічна (флаєри, банери, «стовпні наклейки») та газетно-журнальна продукція відіграє ключову роль, оскільки написання частихневеличких меседжів з масовим розповсюдженням може коштувати автору кар'єрного зросту, а «головному герою» меседжа – поступового кар'єрного падіння. Тому технологія соціальних комунікацій «трешімідж» характеризується в контексті видавничої справи поетапним впливом задля досягнення своєї кінцевої цілі.

Технологія інформаційного охоплення в контексті видавничої справи передбачає заволодіння інформаційним друкованим простором, в якому повідомлення подається в потрібному руслі задля впливу на соціокультурний простір. У друкованій формі дана технологія може використовуватись у новинних рубриках газетно-журнальних видань, де інформаційний меседж розповідатиме про подію у спектрі похвали чи осудження. Тобто технологія «пропаганди» може подавати викривлену інформацію, яка буде подана для «споживання» читачів.

Технологія інформаційного протистояння-боротьбив контексті видавничого продукту може представлятись, яку блоковій чи колонковій структурі, так і цілій інформаційній події чи розгромній та переконливій статті з масовим розповсюдженням, на яку опонент змушений відповісти, відстоюючи власні думки чи інтереси. Технологія «інформаційна війна» найчастіше застосовується в інтернеті та телебаченні, проте має свої виражені форми і у видавничому продукті, які пересічний громадянин може «спожити» у формі дебатів чи віднайти в колонці, присвяченій питанням-відповідям.

Технологія чуток розповсюджена найбільше в усній формі, має свої форми і в соціальних мережах. Ця технологія запускає неперевірену інформацію, яку не може опублікувати офіційний сайт чи розповісти в прямому ефірі телеканал, проте з радістю публікує «жовта преса» чи анонімний автор у газетно-журнальній продукції. Технологія чуток займає великий інформаційний простір у друкованій продукції, яка сприяє підвищенню чи підриває імідж конкретної компанії чи особистості.

Отже, технології соціальних комунікацій в контексті розвитку видавничої справи займають чимале місце в соціокультурному житті українців. У цьому дослідженні було продемонстровано лише основні технології та наведено деякі приклади їх реалізації у видавничих продуктах, оскільки в тезисній формі неможливо висвітлити вповні дану проблематику.

Список використаних джерел

1. Зражевська Н. І. Комунікаційні технології : курс лекцій / Н. І. Зражевська. – Черкаси, 2010. – 224 с.
2. Біличенко О. Л. Місце художньої літератури в системі соціально-комунікаційної культури суспільства / О. Л. Біличенко // Світ соціальних комунікацій. – К., 2012. – Т. 8. – 200 с.
3. Холод О. М. Диференціація соціально-комунікаційних технологій / О. М. Холод // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные комуникации». – 2011. – Т. 24 (63). – № 4. – Ч. 1. – С. 105–110.

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМУНІКАЦІЇ У СФЕРІ ПАБЛІК РИЛЕЙШНЗ

Л. М. Ткач, *к. філол. н., доцент;*
А. Ю. Ходаковська, *студентка гр. ДІ 01-11М*
Національна металургійна академія України,
м. Дніпропетровськ, Україна

У сучасних умовах дедалі частіше привертає до себе увагу такий соціальний феномен як комунікація. Такий стан є цілком закономірним і логічним. У сучасному світі глобальна трансформація індустріального суспільства в інформаційно-комунікативне суспільство супроводжується не тільки проникненням комунікації в усі сфери життєдіяльності суспільства, виникнен-

ням і розвитком якісно нового типу комунікативних структур і процесів, а й глибоким переосмисленням комунікативної природи соціальної реальності, сучасних змін в соціально-комунікативній сфері, місця і ролі комунікацій у розвитку суспільства [1].

Термін «комунікація», що з'явився в науковій літературі на поч. XX століття, має різні тлумачення: комунікація, як передача і прийом інформації, включає в себе масові процеси, пов'язані з відносинами на рівні суспільства, інституту, спільності, групи; як міжособистісне спілкування, як засоби повідомлення (транспортні комунікації) і способи поширення і прийому інформації (преса, пошта, кіно, телефонна мережа, телевізійні системи, Інтернет) та ін. [2].

Зв'язки з громадськістю (англ. Public Relations (PR) – це багатоплановий вид діяльності, основою якої є комунікаційний процес [3, с. 88]. Комунікаційний процес – це обмін інформацією між двома і більше особами, метою якого є забезпечення розуміння інформації, що є предметом обміну [4, с. 267]. Існує понад 500 визначень поняття «паблік рилейшнз». Кожне з них акцентує на різних характеристиках, але їх об'єднує найсуттєвіше положення про те, що паблік рилейшнз – це відносини між певною організацією (державною, громадською, приватною) та громадськістю [5, с. 10].

Основи професії PR зароджуються в колоніальній Америці. Уже в 30-ті роки XIX століття поняття «public relations» увійшло у вжиток як «relations for the general good» («відносини заради загального блага») [6, с. 55].

У 2000 році Генеральна асамблея Європейської конфедерації зі зв'язків з громадськістю рекомендувала всім практикам в Європі використовувати наступне визначення: «PR – це свідома організація комунікації, одна з функцій менеджменту з метою досягнення взаєморозуміння та встановлення плідних відносин між організацією та її народними масами через двосторонні комунікації» [8, с. 24].

Паблік рилейшнз здійснюють організацію комунікативного простору в суспільстві, оскільки сучасне суспільство розвивається в умовах інформаційно-комунікаційних революцій і становлення постіндустріальних реалій, а PR – це діяльність, що базується на інформаційно-комунікативних відносинах, діяльність, яка невіддільна від передачі інформації, а будь-яка соціальна взаємодія, в процесі якої передається інформація, – це комунікація [3, с. 88].

Об'єктом впливу PR є громадська думка, тобто думка громадськості [9, с. 450]. Громадська думка – це стан масової свідомості, що містить у собі приховане або явне, достатньо стійке і компетентне оцінне ставленні різних соціальних спільностей до проблем, подій і фактів дійсності [10, с. 328].

У розгорнутому вигляді розрізняють близько 150 різних груп громадськості. Будь-яка організація може мати справу з величезною кількістю важливих для неї груп громадськості і необхідно бути уважною до їх специфічних інтересів, побажань і проблем. Гармонійне узгодження дій, необхідних для завоювання їх підтримки, можливо завдяки продуманій, гнучкій системі PR, коли в певній ситуації враховуються особливості та інтереси кожної цільової групи [7, с. 141].

У розвинутих країнах світу (Західна Європа, США, Канада) вже склалася десятиліттями відпрацьована система основних видів діяльності з формування громадської думки. Ця система включає взаємодію і співробітництво зі ЗМІ; роботу з іміджем; пропаганду суспільної місії організації; лобіювання; проведення політичних кампаній; роботу в умовах кризи і надзвичайних ситуацій; громадські консультації; роботу зі зверненнями громадян; PR всередині організації [11, с. 154–156].

В цілому PR виконують три основні функції:

1. Контроль думки і поведінки громадськості з метою задоволення потреб та інтересів організації, від імені якої проводяться PR-акції.

2. Реагування на громадськість (організація враховує події, проблеми або поведінку інших і реагує на них).

3. Досягнення взаємовигідних відносин між усіма пов'язаними з організацією групами громадськості шляхом сприяння плідній взаємодії з ними [7, с. 39].

Визначаючи і характеризуючи систему зв'язків з громадськістю та її елементи, слід зазначити, що: 1) канали передачі інформації містять велику кількість форм просування інформації, зокрема: *усні мовні звернення* (ораторські виступи, відкриття аукціонів, дикторський текст на телебаченні); *візуальні форми* (реклама фільмів, відеоролики і кліпи з виділенням фірмового кольору, товарного знака, фірмового стилю, традицій); *ЗМІ* – преса, радіо, телебачення; 2) зворотний зв'язок, який відіграє велику роль в ефективному функціонуванні всієї системи зв'язків з громадськістю, забезпечує організацію інформацією про стан громадськості та її реакцію на діяльність керівництва своєї організації [5, с. 22].

Пітер Грін – член Британського інституту зв'язків з громадськістю, осмислюючи комунікативну діяльність паблік рилейшнз, акцентував, що фахівці PR повинні сформулювати загальний погляд на поставлену проблему і проаналізувати проблемну ситуацію, виявивши її сильні і слабкі сторони; сформулювати наміри і завдання, які повинні стати основою програми подальших дій PR; визначити яку інформацію слід повідомити цільовим аудиторіям з урахуванням їх світоглядної орієнтації, знань і помилок тощо [3, с. 90].

Отже, зв'язки з громадськістю – це багатофункціональна система з організації, налагодження та регулювання відносин суб'єктів управління з громадськістю, головними завданнями якої є формування громадської думки та управління нею, забезпечення ефективної взаємодії суб'єктів суспільного життя [5, с. 22].

Список використаних джерел

1. Василик М. А. Наука о коммуникации или теория коммуникации? К проблеме теоретической идентификации / Актуальные проблемы теории коммуникации : сборник научных трудов / М. А. Василик. – С.Пб. : Изд-во СПбГПУ, 2004. – С. 4–11.
2. Олександрівна І. Ю. Основні способи соціально-психологічного впливу в процесі рекламної комунікації / Укр. ун-та. Сер., Социол. і упр. персоналом / Держ. ун-т упр. – М., 2000. – № 1. – С. 28–37.
3. Моисеева А. П. Основы теории коммуникации : учеб. пособ. / А. П. Моисеева. – Том. политехн. ун-т. – Томск, 2004. – 128 с.
4. Моргулець О. Б. Менеджмент у сфері послуг : навч. посіб. / О. Б. Моргулець. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 384 с.
5. Білоус В. С. Зв'язки з громадськістю (паблік рилейшнз в економічній діяльності) : навч. посіб. / В. С. Білоус. – К. : КНЕУ, 2005. – 275 с.
6. Брайант Д., Томпсон С. Основы воздействия СМИ. – М., 2004.
7. Булгакова Л. Н., Захаренко И. В., Красных В. В. «Пиар»: миф или реальность, или Кто Кем виляет // Политический дискурс в России. Выпуск 4. – М., 2000.
8. Королько В. Г. Основы паблик рилейшнз : учебник для студентов высших заведений образования / В. Г. Королько. – К. : Ваклер. – 2000. – 528 с.

9. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации [Текст] / Г. Г. Почепцов. – К. : Ваклер. – 2003. – 656 с.
10. Полторак В. А. Маркетингові дослідження [Текст] : навч. посіб. 3-те вид. П 52 перероб. та доповн. / В. А. Полторак, І. В. Тараненко, О. Ю. Красовська – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 342 с.
11. Водолазский В. К вопросу о паблик рилейшнз в структуре органов местного самоуправления // Соціальні виміри суспільства : зб. наук. Праць / В. Водолазский. – Випуск 4. – К. : І-нт соціології НАН України, 2001. – С. 154–165.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ПЕРЕВАГИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

С. М. Петькун, *к. філос. н., доцент*
Державний університет телекомунікацій, м. Київ, Україна

Розглянуто та проаналізовано вплив інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема, електронного урядування на розвиток держави та суспільства. Подано аналіз впровадженння електронного урядування у країнах Європи та готовність України до впровадження інформаційних технологій. Показано переваги та можливості застосування новітніх технологій на всіх рівнях державного управління.

Швидкий розвиток комп'ютерних технологій у країнах Заходу призвів до виникнення нової форми взаємодії між владою та споживачами управлінських послуг – електронного урядування. Метою його впровадження є підвищення відкритості та прозорості діяльності органів державного управління й органів місцевого самоврядування; економія часу та матеріальних ресурсів; підвищення якості надання адміністративних послуг споживачам.

Проблеми розроблення ефективних комп'ютерних технологій перебувають у центрі уваги науковців та практиків усіх розвинених країн світу. Стало очевидним, що комп'ютерні технології дають можливість на порядок підвищити ефективність розв'язання різноманітних задач – у сфері державного управління, дослідження Світового океану й космосу, вивчення проблем екології, біології, медицини, економіки, військової справи, проектування складних об'єктів, захисту інформації в системах тощо. Їх повсюдне впровадження – необхідна умова розвитку сучасного інформаційного суспільства.

Варто зазначити, що у Європі впроваджують інформаційно-комунікаційні технології заради створення єдиної системи інформаційного управління на рівні національно-державної політики. Завдяки «електронному урядуванню» створюється єдина система моніторингу, аналізу, прогнозування, моделювання та підтримки прийняття рішень для всіх рівнів влади – система міжвідомчого «електронного уряду», що об'єднує центральні урядові портали з порталами міністерств і відомств, місцевих адміністрацій, приватних компаній і з будь-якими іншими інформаційними мережами.

Єдина електронна система управління – це взаємодія не тільки між відомствами однієї держави, але і між відомствами різних держав. Фактично впровадження інфокомунікаційних технологій у публічну адміністрацію дасть змогу:

1) швидко оптимізувати систему державного управління;
2) знизити витрати на утримання держави;
3) прискорити взаємодію органів влади між собою, з юридичними та фізичними особами.

Також варто зазначити, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій:

– відкриває максимально широкий доступ до новітніх інформаційних технологій і комунікаційних послуг, наприклад, шляхом створення широкої мережі пунктів доступу у громадських місцях;

– забезпечує можливість усім особам відігравати активнішу роль у житті суспільства на національному, регіональному і місцевому рівнях шляхом використання новітніх інформаційних технологій з метою забезпечення безперешкодного доступу до інформації про місцеві, регіональні адміністративні та юридичні служби і прямі зв'язки з ними;

– сприяє доступу до офіційних текстів місцевих, регіональних і національних законів і нормативних актів, міжнародних договорів і рішень національних і міжнародних судових органів;

– уможливлює ефективну міжнародну співпрацю;

– допомагає розробленню і виробництву матеріалів культурного і освітнього призначення та їх поширенню.

Впровадження новітніх інфокомунікаційних технологій дасть змогу пришвидшити реалізацію поставлених цілей через скорочення часу на передавання та отримання інформації, а також зменшення паперової роботи завдяки електронним носіям інформації.

Впроваджуючи інформаційно-комунікаційні технології, Україна має враховувати досвід інших країн.

Переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій зарубіжними країнами

Країна	Застосування ІКТ
Естонія	Функціонує Інтернет-портал «Сьогодні вирішую я» (Tana otsustan mina), за допомогою якого громадянин республіки може взяти участь в управлінні державою – висловити свою думку про поточні процеси у країні, запропонувати поправки до законопроектів тощо. Цей портал також дозволяє користувачу голосувати
США	Здійснюється публікація офіційних документів на урядових Web-сайтах, електронізація сплати податків, надання статистичної інформації про роботу державних органів населенню; застосовується ІКТ в медицині і сфері охорони здоров'я
Англія	Реєстрація фірм, що здійснюється через мережу Інтернет, потребує заповнення тільки однієї форми; використовуються чотири рівні «електронної» взаємодії: державних установ з громадянами, громадян з бізнесом, державних установ з постачальниками та державних установ між собою
Фінляндія, Сінгапур	Надаються послуги громадянам через мобільний зв'язок. Верховний суд Сінгапуру надсилає громадянам SMS, щоб нагадати дату засідання. Крім того, ті громадяни Сінгапуру, котрі авторизовані на сайті, можуть електронним способом подавати до суду позови у незначних справах
Болгарія	Нова ІКТ система об'єднує паспортний департамент із міністерством внутрішніх справ, поліцією та системою кримінального судочинства – можна одержати паспорт протягом 5–10 хвилин
Німеччина	Громадяни мають доступ до 1,2 тис. on-line послуг державних установ. Зокрема є можливість заповнити податкову декларацію, продовжити дію водійського посвідчення або паспорту через мережу Інтернет. У межах програми також передбачається обладнати 181 відділення Національної служби зайнятості пунктами безкоштовного доступу в Інтернет для безробітних, котрі зможуть скористатися ними для надсилання своїх резюме і пошуку вакансій та ін.

Примітка. Сформовано на основі [2, 3, 4, 5, 6, 7].

Україна маючи високий людський потенціал у галузі ІТ-технологій, також прагне долучитись до цих процесів.

Першим кроком на цьому шляху в Україні у 1998 р. була ідея сконцентрувати всі проекти з впровадження ІТ-технологій в межах Національної програми інформатизації.

Для широкомасштабного використання інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах соціально-економічного, політичного і культурного життя суспільства з метою підвищення ефективності використання інформації і знань для управління, задоволення інформаційних потреб громадян, організацій і держави та створення передумов переходу на шлях побудови інформаційного суспільства, потрібно подолати такі проблеми, як:

1) відсутність єдиних стандартів та регламентів взаємодії ІКТ;

2) відсутність конкретних, детальних науково обґрунтованих планів реалізації програм використання інформаційно-комунікаційих технологій;

3) відсутність критеріїв оцінювання та індикаторів ступеню виконання програм;

4) відсутність ефективних механізмів контролю;

5) відсутність узгодженості дій органів державної влади різних рівнів у контексті інформатизації;

6) несинхронізовані плани робіт, а також несинхронізовані програми та бюджети структур, задіяних в інформатизації;

7) низький рівень інформаційної культури населення та державних службовців;

8) відсутність програм щодо розвитку інформаційної культури;

9) недофінансування та нераціональне витрачання коштів, нестача кваліфікованих кадрів;

10) неможливість проведення досліджень та розробки якісного програмного забезпечення, нестача технічних засобів;

11) корупція, що гальмує розвиток та впровадження ІКТ в управлінні держаними процесами.

Використання урядом України інформаційно-комунікаційних технологій, сфокусованих на реальних потребах громадян і бізнесу та держави загалом, забезпечить:

– оптимізацію структури державного апарату і всієї системи державного управління, навчання державних службовців новим формам роботи;

– економію коштів та часу;

– використання сучасних методів і управлінських рішень;

– оптимізацію процедур взаємин держави, громадян і бізнесу, відпрацьовування механізмів «електронної демократії»;

– надання статистичної інформації про роботу державних органів населенню;

– доступ населення до урядової інформації, що сприятиме більшій прозорості діяльності органів державної влади, а також гарантуватиме більшу ефективність прийнятих рішень;

– визначення реальних і доступних для громадян інформаційних показників ефективності функціонування державного апарату і державних служб;

– облік специфіки потреб різних соціальних груп населення, концентрація на найбільш важливих темах суспільства;

– підтримку проектів центральних і місцевих органів влади, здійснення координації і творення стандартів, що дозволяють створювати вертикально і горизонтально інтегровані державні мережні ресурси;

– реорганізацію роботи уряду в межах національної ініціативи щодо зміцнення контролю за своєю діяльністю з боку громадян.

Підсумовуючи вище сказане можна зазначити, що сьогодні інформація набуває ролі найціннішого активу:

1) зростає розуміння переваг розвитку інформаційно-комунікаційних технологій у всьому світі, відтак питання створення інформаційно-комунікаційних систем, які б ефективно працювали з інформаційними ресурсами, є надзвичайно актуальним;

2) покращення систем комунікацій має відбуватися постійно, оскільки ефективне управління неможливе без достовірної, точної, перевіреної і своєчасно отриманої інформації;

3) важливим є вдосконалення комунікаційних складових та формування системи ефективних інформаційно-комунікаційних технологій створення якісного комунікативного простору, необхідного для реалізації стратегічних програм розвитку;

4) розвиток та широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у життя потребує ділового партнерства між наукою і бізнесом, спільних зусиль наукових установ та комер-

ційних структур; в ідеалі це забезпечувало б найповнішу реалізацію інтелектуальних і матеріальних можливостей та могло б принести велику користь суспільству.

Всі комунікаційні засоби відрізняються один від одного за певними параметрами. Тому, для забезпечення ефективної комунікаційної діяльності, необхідно їх застосовувати в єдиному комплексі, оскільки поєднання різних інструментів комунікацій зумовлює створення ефекту синергії, коли одночасне застосування комунікаційних елементів дає змогу отримувати більший економічний ефект, ніж за окремого їх використання.

Україні необхідно здійснити великий обсяг роботи для переходу на шлях впровадження та розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Для цього потрібно зміцнити відповідну політику і вдосконалити нормативно-правову базу, які б стимулювали конкуренцію і новаторство, забезпечити економічну і фінансову стабільність, які б сприяли співпраці у сфері оптимізації глобальних мереж. Боротися із зловживаннями, які підривають цілісність мережі, скоротити розрив у рівні цифрових технологій, інвестувати у людей і забезпечити глобальний доступ та участь у цьому процесі.

Список використаних джерел

1. Інформаційні технології та тенденції розвитку міжнародної інформації // Вісник книжкової палати. – 2000. – № 6.
2. Эстонское правительство станет ближе к виртуальному народу // Информационное агентство «Росбалт».
3. Канада: электронное взаимодействие правительства с бизнесом и гражданами http://www.ibiz..ru/egov/ article.phtml?id=17.
4. Перепись населения в Швейцарии htpp://www.ibiz.ru/egov/ articale.phtml?id=66.
5. Commission staff working document. Accompanying document to the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and Social Committee and the Committee of the Regions.
6. Europe's Digital Competitiveness Report. Volume 1: i2010 – Annual Information Society Report 2009. Benchmarking i2010: Trends and main achievements.

ТРАДИЦИОННЫЕ ЗНАКОВЫЕ ФОРМЫ ПРОТИВ НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ СОЦИАЛЬНЫХ КОММУНИКАЦИЙ

М. В. Поляков, *к. э. н., президент корпорации Noosphere Ventures USA Inc, Калифорния, Сан-Франциско, Менло Парк*
И. Г. Ханин, *д. э. н., профессор, заведующий кафедрой космических информационных технологий Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара, г. Днепропетровск*
Н. В. Борматенко, *к. э. н., ведущий экономист ООО «МС-Украина», г. Днепропетровск*

Главная субъективная проблема развития социальных коммуникаций на текущем этапе – это непонимание, в чем состоит основная объективная проблема этого развития. Впрочем, и сама субъективная проблема носит закономерный, то есть вполне объективный характер. Он состоит в том, что господствующие представления затрудняют видение нового.

В такой ситуации развитие раньше или позже не может обойтись улучшениями, не выходящими за рамки того, что уже известно, то есть изобретениями. А. Зиновьев называет такую ситуацию кризисом понимания [1]. По его мнению, она приняла тотальный и глобальный характер, который на фоне вала впечатляющих частных успехов и достижений выглядит парадоксально. М. К. Мамардашвили считает, что выход из таких ситуаций невозможен без деструкции-реконструкции (перестройки) понимания [2].

Начнём деструкцию с самого простого и очевидного, с понятия «информационно-коммуникационные технологии (ИКТ)». При этом подчеркнём, что термин «технология» следует применять только по отношению к объективным, а значит научно, то есть логически и экспериментально обоснованным способам действий. Тогда термин ИКТ можно назвать оксюмороном, то есть сочетанием несочетаемого, или симулякром, то есть названием того, чего не существует в действительности, поскольку, учитывая, что попыток создания теорий информации сегодня больше, чем авторов, то ни о какой объективности представлений об информации речь не идёт.

Переходя к реконструкции понимания отметим, что в действительности ИКТ представляют собой физические (а не

информационные!) технологии обработки данных, применяемые в информационных практиках (но не технологиях!), которые сложились эмпирическим и эвристическим путём. Появление ИКТ деформировало информационные практики, нарушив единство и гармонию между процессами обработки и применения данных, которые складывались веками.

Эта деформация скорее ощущается, чем осознаётся профессиональным сообществом как дезинтеграция ИКТ и бизнеса. Попытками её преодоления стали объектно-ориентированный анализ и проектирование (ООАП) программ, теория и практика бизнес-процессов, архитектура предприятий (АП), онтологии в ИКТ, семантические технологии и многое другое. Этот длинный, остающийся открытым список убеждает в том, что проблема не только не решена, но фактически даже не сформулирована.

Реконструкция понимания позволяет показать неизбежность дезинтеграции логическими средствами. Действительно, данные представляют собой одновременно отображение области интересов пользователя, инструмент управления или познания в его руках и объект обработки. До применения ИКТ всё это выливалось в единые формы данных и сложенные из них структуры. Одни и те же люди следили за их взаимным соответствием и сохранением целостности.

ИКТ усложнили эту задачу. Они используют в качестве отправной точки традиционные формы и структуры данных, приспособленные к бумажным носителям и «ручной» обработке, адаптируя их к собственным возможностям. Если не обсуждать позитивные моменты, то проигрывают обе стороны.

Бизнес теряет контроль над формами и структурами компьютерных данных, затрудняется процесс приведения их в соответствие с постоянно изменяющимися областями интересов и информационными потребностями пользователей.

С другой стороны, программисты вынуждены использовать в качестве исходного материала формы данных, неорганичные для компьютерной обработки.

В результате образуется невысокий, но непреодолимый барьер сложности. Он вынуждает бизнес довольствоваться фрагментарными системами обработки информации, характеризующимися низким уровнем разнообразия данных и ограниченными возможностями поддержки процессов коммуникаций и управления.

В настоящее время сосуществуют внутри-машинные и вне-машинные формы данных. Причём, ведущая роль принадлежит вне-машинным формам, ориентированным на бумажные носители и «ручные» способы обработки данных. Эти формы не являются идеальными. Они удовлетворяют пользователей ровно настолько, насколько позволяют бумажные носители. В части интеграции человека или бизнеса и технологий компьютерные носители предоставляют неизмеримо больше возможностей.

Сохраняя такое положение, мы фактически отказываемся от реализации главного фактора развития социальных, в том числе экономических, коммуникаций, который сводится к разработке форм данных, удовлетворяющих пользователя в степени, не меньшей той, которую обеспечивает потенциал компьютерной обработки данных. Фактически это должно означать превращение технологий обработки данных, авансом названных ИКТ, в подлинно информационные технологии.

Напомним, что попытки решения этой проблемы чисто эмпирическими или эвристическими способами успехом не увенчались. Логика и опыт убеждают, что в форме изобретения или технологической революции, совершённой в рамках существующих естественнонаучных парадигм, сделать это тоже невозможно. Корни проблемы лежат в философской плоскости и требуют формирования соответствующей фундаментальной дисциплины. Для этого организации, программы и данные должны быть поняты как знаковые сущности, обладающие самостоятельной онтологией, несмотря на, что в этом им было отказано ещё Томасом Гоббсом [3].

В ходе реализации этой программы нами сформированы методология вертикальной интеграции знаний (ВИЗ), модель парадигмального инновационного развития (ПИР) и разработана системно-семиотическая парадигма (ССП) знаковой конструкции, послужившая основой для базовой унифицированной формы (БУФ) данных, представляющей собой комплексную динамическую гипертаблицу.

Список использованных источников

1. Зиновьев А. А. Фактор понимания / А. А. Зиновьев. – М. : Алгоритм, Ексмо, 2006. – 528 с. – (Философский бестселлер).
2. Мамардашвили М. Стрела познания: Набросок естественно-исторической гносеологии / М. Мамардашвили. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1997. – 304 с.

1. Лега В. П. Философия нового времени. Томас Гоббс. Джон Локк. [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://www.sedmitza.ru/lib/text/431781. – Название с єкрана.

ФРЕЙМИ ЯК КОМУНІКАТИВНА СКЛАДОВА ЗМІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

І. І. Макух-Федоркова, *к. політ. н., доцент*
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна

Однією із основних тенденцій розвитку сучасного суспільства є різке зростання значення інформаційних технологій, які серйозним чином впливають на зміни, що відбуваються в соціальні структурі суспільства, економіці, на розвитку інститутів демократії. Останніми роками в сучасному медіа-середовищі все частіше трапляються випадки обробки інформації, які призводять до формування нової дійсності. Одним з таких інструментів маніпулювання масовою свідомістю є *ефект фреймінгу,* в його основі є уявлення про те, що сприйняття аудиторією інформації залежить від того, як це подається ЗМІ. Абсолютно переконливим фактом є те, що в сучасних реаліях ЗМІ є не тільки інструментом інформаційно-комунікаційного впливу, але й стали важливим політичним інститутом суспільства, який транслюючи інформацію, одночасно формує суспільну свідомість [1].

Варто наголосити на тому, що ефект «фреймінгу» – це сприйняття новин і змісту сюжетів в рамках знайомих контекстів. На сучасному етапі ЗМІ можуть успішно створювати ці фрейми, адже вони формують сюжети новин, а також обмежують їх відповідним вузьким контекстом. Створення фреймів може бути спрямоване на те, щоб посилити розуміння, або ж фрейми використовують в якості когнітивних ярликів, задля поєднання всіх сюжетів в одну загальну картину [2, с. 113]. Серед найбільш поширених інструментів фреймінгу, що найчастіше використовується журналістами, можна виділити вибір джерела інформації, вибіркове цитування, а також акцентування уваги на конкретному аспекті події [3]. Таким чином, ефект фреймінгу (Framing effect), або ефект обрамлення, формує громадську думку через ЗМІ. Першим професіоналом, який систематично застосовує ідеї даної теорії на практиці в політичних передвиборчих компаніях та займається опитуванням громадської

думки для республіканської партії США є Френк Ланц. На думку Ланца, «головне – не те, що ти говориш (пресі), а те як ти це говориш» [4].

Що стосується історії розвитку фреймінгу, то витоки цієї методології знаходимо на початку 1970-х років, а піонером цього наукового напрямку був Ірвінг Ґофман, який вважав, що коли індивідум впізнає певну подію, його реакція на неї скоріш за все буде обмежена рамками або схемами інтерпретації, які він називав «первинними рамками» (англ. primary frameworks). Втім, більшість західних дослідників сходяться на думці, що найкращим є пояснення американського професора Роберта Ентмана, оскільки у 1990-х саме завдяки йому framing analysis дістав потужний поштовх у розвитку, адже чітко було обґрунтувано його термінологію та методологію. Зокрема, він визначив «рамки» як «схеми обробки інформації, які мають місце в особливостях новинного тексту і які підсилюють специфічне сприйняття та розуміння подій. Новинні рамки (news frames) творяться та втілюються у ключових словах, метафорах, концепціях, символах та візуальних образах, які підкреслюються у тексті новин». Ці компоненти «рамок» часто збігаються з усталеним у суспільстві дискурсом і формують такий спосіб мислення про певну подію, який вже знайомий аудиторії з попереднього досвіду [5]. Для того щоб зрозуміти ефективність дії «рамки» необхідно розібратися в таких компонентах як «видимість», «форматування» і «важливість» (salience, sizing and importance), адже ці компоненти роблять повідомлення помітним і зрозумілим. Під «видимістю» мається на увазі подача інформації у помітній, зрозумілій та запам'ятовуючій формі. Саме такою її можна зробити за допомогою розміщення на початку чи наприкінці тексту, а також застосовуючи часті повтори або асоціації з культурно подібними символами. «Форматування» є основою фреймінгу, адже це перебільшення або применшення елементів зображуваної реальності для більшої чи меншої «видимості». Крім слів і образів, використаних для зображення реальності, велике значення має також «важливість» – те, наскільки багато інформації про подію і на якому місці (на першій чи останній сторінці) буде розміщено чи продемонстровано інформацію в ЗМІ [6]. Цілком зрозумілим фактом є те, що фреймінг базується на твердженні, що рішення людей по відношенні до якогось явища залежить від того, як це

явище буде презентоване в мас-медіа. Таким чином, в центрі уваги досліджень є ЗМІ, оскільки джерелом фреймів вважається саме спосіб подачі інформації, незважаючи не те, що в перспективі ці фрейми найчастіше використовуються аудиторією, а не самими ЗМІ.

На сьогоднішній день теорія фреймінгу використовується в соціології, в економічній науці, в психології, в когнітивній лінгвістиці та в теорії комунікації [7, р. 11]. Фреймінг – це не обов'язково негативне явище, це вже неминуча частина комунікації, останнім часом доволі часто його використовують в політиці. Варто зазначити, що фреймінг може стосуватися як текстової, так і візуальної інформації. На телебаченні це комбінація обох компонентів. Тексти ЗМІ тлумачать (інтерпретують) реальні події та проблеми під певним кутом зору, а також висувають «тему дня». Серед низки злободенних соціальних проблем нашої держави гостро постають питання про корумпованість влади, непрофесійність державних управлінців, енергетичну кризу, економічну нестабільність тощо. Ці нагальні питання ретельно вивчаються урядовими та неурядовими організаціями з урахуванням різних аспектів: юридичного, політичного, історичного, економічного, морально-етичного, релігійного тощо. Також варто наголосити, що в процесі висвітленні інформації журналісти повинні пам'ятати про етичні правила в інтерпретації тих чи інших фактів, уникати агресії, насмішок, приниження, уникати загострення конфліктних ситуацій та не допустити поширення кризової комунікації в суспільстві.

Підводячи підсумок, варто наголосити, що в даний час ЗМІ є одним з найважливіших інститутів суспільства, засобом для швидкого доведення інформації тієї чи іншої спрямованості до населення. Вони впливають практично на всі сфери й інститути суспільства, включаючи політику, економіку, релігію. Очевидно, що засоби масової інформації відіграють важливу роль у формуванні та еволюції суспільної свідомості. Більш того, сприйняття та інтерпретація найважливіших явищ і подій у світі здійснюється через них і з їх допомогою. Слід підкреслити, що особливістю ЗМІ є їх здатність прямо звернутися до громадськості, минаючи такі традиційні інститути суспільства, як школа, сім'я, церква, політичні організації. Сучасні ЗМІ дуже активно використовують фреймінг, особливо в питання політичної комунікації, а більш детальне вивчення фреймових ефектів є ефективним способом впливу на формування суспільної думки.

Науковий і практичний інтерес до такої проблематики полягає у тому, що по-перше останнім часом фреймінг активно використовується новинними ЗМІ, політиками, пропагандистами, рекламістами, а по-друге, це могутній фактор впливу на поведінку людей. Вивчення історії цієї теми, основних підходів до інтерпретації поняття, механізмів практичної реалізації методу на форми подачі інформації та процес впливу на прийняття рішень має не тільки теоретичне, а неабияке практичне значення в умовах сучасного інформаційного суспільства. Це має загострити увагу громадськості в плані більш усвідомленого сприйняття інформації та посилити публічний контроль за інформаційними потоками, докласти максимальних зусиль до формування такого громадянського суспільства, яке б не допускало маніпуляцій суспільною свідомістю. У свою чергу ЗМІ повинні максимально об'єктивно, неупереджено, чесно та із знанням своєї справи висвітлювати події сьогодення.

Список використаних джерел

1. Абрамов В. Г. СМИ как инструмент информационно-коммуникационного воздействия на общественное сознание (вопросы теории) / В. Г. Абрамов [Электронный ресурс] Международный журнал. Медиа. Информация. Коммуникация. – № 8. – 2014. Режим доступа: http://mic.org.ru/8-nomer-2014/293-smi-kak-instrument-informatsionno-kommunikatsionnogo-vozdejstviya-na-obshchestvennoe-soznanie-voprosy-teorii. – Название с экрана.
2. Лиллекер Д. Политическая коммуникация. Ключевые концепты / Даррен Дж. Лиллекер. – Х. : Гуманитарный центр, 2010. – 300 с.
3. Приемы фрейминга как основной способ манипулирования сознанием в СМИ. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.lap-publishing.com/catalog/details//store/gb/book/978-3-659-59089. – Название с экрана.
4. Кожамкулова Ш. Фрейминговые эффекты в новостях и их воздействие на казахстанского телезрителя / Ш. Кожамкулова [Электронный ресурс] Вестник Томского государственного университета. Филология. – 2008. – № 2 (3). Режим доступа: http://cyberleninka.ru/article/n/freymingovye-effekty-v-novostyah-i-ih-vozdeystvie-na-kazahstanskogo-telezritelya. – Название с экрана.

5. Entman R. M. Framing: toward clarification of a fractured paradigm. / Robert M. Entman [Electronic resource] Journal of Communication, autumn 1993 – Mode of access: https://www.attorneygeneral.jus.gov.on.ca/inquiries/cornwall/en/hearings/exhibits/Mary_Lynn_Young/pdf/05_Entman.pdf
6. Рамковий аналіз. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://e-uman.org.ua/index.php?newsid=961529. – Назва з екрана.
7. Scheufele D.F., Tewksbury D. Framing, agenda-setting, and priming: the evolution of three media effects models / D.F Scheufele, D. Tewksbury // Journal of communication. – 2007. – 57. – P. 9–20.

СОЦІАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ: ВПЛИВ НА ЛЮДИНУ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

Л. В. Литвинова; А. О. Курілко;
Д. А. Великорідько, *студенти групи ДЗ-15-1 м*
О. М. Тур, *к. філол. н., доцент*
ВНЗ «Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського», м. Кременчук, Україна

Мета роботи: розглянути спілкування в мережі Інтернет як новий вид соціальних комунікацій та пояснити вплив Інтернет-комунікацій на користувачів.

Об’єкт: соціальні комунікації в мережі Інтернет.

У сучасних визначеннях терміна «соціальна комунікація» акцентується увага на поняттях «обмін інформацією» та «спілкування». В англійській мові поняття «спілкування» й «комунікація» є синонімами, проте у поглядах учених радянської і пострадянської наукових шкіл вони мають різні значення [1, с. 70].

Соціальні комунікації – це різні види інформаційної взаємодії в суспільстві між соціальними інститутами та споживачами соціальної інформації за допомогою визначених каналів, способів та засобів зв’язку в умовах високотехнологічного інформаційного виробництва, які створюють залежно від мети, завдань і характеру взаємодії різні види мережевої комунікації, що формують єдину суспільну комунікаційну систему, яка функціонує за законами спілкування» [2].

Зі становленням інформаційного суспільства, зокрема появою телекомунікаційних систем та мережі Інтернет, розвиток соці-

альної комунікації в мережі Інтернет став об'єктом пильного вивчення дослідників, оскільки Інтернет-комунікації це зовсім новий рівень комунікацій – зі своїми функціями, технологіями та правилами поведінки.

Інтернет наразі є важливим елементом у житті багатьох людей, тому що він дає змогу швидкого обміну інформацією незалежно від місця проживання комунікаторів. До того ж в подальшому прогнозується повна інформатизація усіх сфер людського життя.

В Україні спостерігається стабільне зростання проникнення мережі Інтернет в життя громадян. Щороку Інтернет стає доступнішим завдяки розширенню мережі покриття, поширенню електронних пристроїв для підключення до Інтернету та бажанню користувачів долучитися до всесвітньої павутини. Станом на січень 2015 р. 61 % українців мають доступ до Інтернету, а 59 % є регулярними користувачами [3]. Зараз простежуються 4 основні тенденції: простота і доступність, візуалізація зв'язків і процесів, соціальні ігри всередині мережі та зворотний зв'язок з реальним світом. Ці компоненти дозволяють на даний момент робити успішні Інтернет-проект.

Варто зауважити, що з розвитком мережі розвиваються та змінюються потреби її користувачів. Так, якщо у 2010 р. основною метою підключення до мережі була перевірка електронної пошти, то у 2014 р. українці в Інтернеті більшість свого часу проводять у соціальних мережах [4].

Соціальні мережі наразі займають одне з домінуючих місць у житті людей. Доведено, що соціальні мережі впливають на психіку і здоров'я людини. Цей вплив має як позитивні, так і негативні риси. Основною функцією соціальних мереж є забезпечення підтримки зв'язку між людьми, навіть коли вони знаходяться далеко один від одного. Кожна людина за допомогою соціальних мереж може легко спілкуватися з друзями та колегами. Друга функція – розважальна. Проте, надмірне неконтрольоване захоплення Інтернетом здатне зробити людину залежною від всесвітньої павутини: у людини виникає багато відхилень, наприклад, порушення психіки, поява різноманітних хвороб органів зору, зниження розумової активності, порушення процесу мислення. У таких умовах люди постійно відчувають дискомфорт при відсутності можливості користування Інтернетом,

що відбивається на всіх сферах життя людини. Щоб не допустити негативного впливу соціальних мереж на психічне здоров'я людини, треба вміти контролювати час, проведений в них, робити обов'язкові перерви на відпочинок.

Організатори соціальних мереж розуміють, що вони тримають у своїх руках цінний ресурс, але замість «пряника» використовують «батіг», утримуючи користувачів обов'язковою реєстрацією і втратою контактів при переході на інший сайт. У результаті користувачі змушені зареєструватися й заповнювати анкети на кожному новому ресурсі. Прогонозується, що швидше за все залишаться 3–4 основних мережі, інші соціальні мережі будуть дробитися за інтересами [5].

Стосунки в Інтернеті часто стають домінуючими: людина перестає позиціонувати себе членом реального соціуму, надаючи перевагу віртуальному спілкуванню і, кінець кінцем, віртуальному життю.

Отже, на основі узагальнюючого підходу здійснено дослідження особливостей мережевої комунікації, її впливу на здоров'я та психічний стан особистості, окреслено її сучасний стан та перспективи подальшого розвитку, а також визначено її місце й роль у комунікаційній системі.

Список використаних джерел

1. Соколов А. В. Общая теория социальной коммуникации : учеб. пособие / А. В. Соколов. – С.Пб. : Изд-во Михайлова В. А., 2002. – 461 с.
2. Робоча дефініція поняття «соціальна комунікація», вироблена експертною радою з соціальних комунікацій ВАК України у грудні 2009 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: RIZ@SVITONLINE.COM. – Назва з екрана.
3. Плешаков В. А. Киберсоциализация человека / В. А. Плешаков // Вопросы воспитания. – 2010. – № 1 (2) – С. 92–97.
4. Украинская онлайн-аудитория и рынок интернет-рекламы: дайджест-исследование [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://ain.ua/2015/07/23/593290. – Назва з екрана.
5. Тагинцева Т. Е. Влияние социальных сетей на человека / Т. Е. Тагинцева // Современная наука: актуальные проблемы и пути их решения. – 2014. – № 10.

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ЗАПИТИ ФУТУРОЛОГІЇ

С. С. Дєнєжніков, *к. філос. н., доцент*
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка, м. Суми, Україна

Розвиток футурології на даний момент пов'язаний з переломним характером сучасної епохи, з поступовим переходом від індустріального до постіндустріального суспільства, процесами глобалізації, регіоналізації, інтернаціоналізації тощо. Футурологія як досить молода галузь знання, спрямована в основному на прогнозування перспектив розвитку світової спільноти, яка склалася на стику філософії, соціології, історії, глобалістики, освітології, культурології та політології. Виникає вона у другій половині двадцятого століття з розвитком науково-технічного прогресу та посиленням на цьому тлі безлічі проблем суспільного розвитку, які вимагали серйозного обговорення і наукового управління.

Дещо пізніше на основі футурології почали формувалися підходи наукового, технологічного, соціокультурного, освітнього прогнозування. Згодом термін «футурологія» був витіснений поняттями «прогностика», «прогнозування», «дослідження майбутнього». Футурологія була визнана такою, що втратила свою актуальність як науково-популярний напрям. У сучасній науковій літературі поширеним стає уявлення про тотожність футурології і прогнозування. Однак глобальне прогнозування суспільного розвитку, що переходить на новий рівень, стикається з необхідністю вирішення проблеми встановлення меж розвитку, опису, аналізу процесів глобалізації, що мають глибоку соціально-філософську основу. У сучасному суспільстві прогнозування майбутнього глобального людства стає невід'ємним від обґрунтування світоглядних інтерпретацій явищ і процесів сучасності, відображення оптимістичних і песимістичних образів майбутнього, ідеалів та ціннісних перспектив. Сучасні теоретико-методологічні основи прогнозування не мають необхідного для цього науково-філософського потенціалу, в силу своєї вузької дисциплінарності і практичної спрямованості, слабких зв'язків з філософськими теоріями, соціологічними концепціями розвитку людини і суспільства. У той час як сучасна футурологічна думка, спрямована в рівній мірі на образи бажаного і очікуваного майбутнього, в побудові та обговоренні прогнозів і

проектів майбутнього суспільства спирається на міждисциплінарні дослідження та узагальнюючі соціально-філософські роботи (форсайт-проекти). На сьогоднішній день, по суті, осмислення суспільством грані розвитку індустріальної фази, однобічного трактування глобальної культурної кризи, розкриття соціально-історичного сенсу подій сьогодення, важливих з точки зору майбутнього, здійснюється в низці футурологічних прогнозів [1, с. 146].

Сучасна футурологія при формулюванні перспектив розвитку є відкритою не лише прийнятим науковим моделям пояснення, а й альтернативним світоглядним теоріям. В силу останнього прогнози і проекти майбутнього набувають якісно іншого характеру, відображаючи ціннісний стан суспільної свідомості в цілому. Являючи собою на сучасному етапі масу неоднорідних прогностичних досліджень, футурологія зберігає первинну орієнтацію на кризу, спроби тотального перетворення суспільства на основі науково-технічного прогресу, суперечливість і непослідовність у формулюванні висновків і прогнозів.

Міждисциплінарний характер футурології вимагає з'ясування її теоретичних, насамперед, соціально-філософських основ. Проблема зміцнення і розвитку філософсько-методологічного потенціалу футурологічного прогнозування вимагає виявлення та концептуалізації його сутнісних і змістовних характеристик.

Основною метою футурологічних досліджень є побудова образу майбутнього, визначення необхідності у цілісності самого футурологічного знання, яке досягається при реалізації міждисциплінарного підходу в прогнозуванні майбутнього в ракурсі багаторівневості історичних процесів. Найважливішим принципом концептуалізації футурологічного знання виступає принцип історичної цілісності прогнозу [2, с. 12].

Образ майбутнього як синтез раціональних та інтуїтивних елементів передбачення і прогнозування є основною формою футурологічного знання, оскільки інтегрує культурно-історичні й особисті проекти суб'єкта на соціально-філософському рівні. В основі образу майбутнього лежить принцип взаємозв'язку реального та ідеального, який визначає співвідношення інтуїтивного і раціонального в залежності від мети того чи іншого футурологічного проекту.

Відзначимо, що специфіка суб'єкт-об'єктних відносин у футурологічному знанні полягає в розширенні суб'єктом меж

соціально-історичного часу, що дозволяє на відміну від проектування майбутнього, створювати нове як зразок для дії на сьогоднішній день. З допомогою футурологічних досліджень зв'язується історичність і телеологічність діяльності суб'єкта прогнозування, при цьому вплив майбутнього на теперішнє опосередковується формуванням позиції àктора, що поєднує ідеальні та соціальні орієнтири розвитку.

Слід сказати, що орієнтація на об'єктивність висновків в сучасних футурологічних прогнозах ґрунтується на аналізі провідних тенденцій розвитку об'єкта прогнозування. Виділені в футурологічних прогнозах тенденції світового розвитку мають характер:

- системної кризи;
- фазового переходу від одного етапу розвитку на інший;
- нестабільність етапу глобалізації [3].

Оскільки саме загальний темп розвитку є ключовим індикатором зв'язку структур в єдине ціле, то можна стверджувати, що досягнення історичної цілісності футурологічного прогнозу здійснюється шляхом виділення провідних тенденцій розвитку об'єкта прогнозування, виявлення загального темпу розвитку і визначення якісних перспектив розвитку людства та їх генезису.

З одного боку, ціннісні підстави визначають зміст і сенс альтернативних футурологічних проектів згідно з активною або пасивною стратегією здійснення майбутнього. До специфічних особливостей ціннісних підстав проектів перетворення майбутнього суспільства належать: орієнтація на пошук альтернатив, критична рефлексія явищ і процесів сучасності, ціннісний нігілізм.

З іншого боку, впровадження метаісторичного контексту в футурологічних проектах актуалізує протиріччя між межами розвитку суспільства, що ототожнюються з конкретними соціально-історичними перспективами, і якісної нескінченністю потенціалу розвитку людства. Вирішення даного протиріччя є джерелом розвитку самого футурологічного знання. Таким чином, у футурологічних дослідженнях метаісторичний контекст виступає символічним вираженням смислових горизонтів розвитку людства.

Зауважимо, що футурологічні прогнози сприяють реалізації прогностичних можливостей соціологічних теорій, історичних концепцій, в цілому суспільних наук, узагальнюють і інтегрують знання про шляхи і перспективи світового розвитку, надаючи конструктивний або деструктивний вплив на суспільство. Конструктивний вплив виражається у створенні жвавих прогнозів,

орієнтованих на активізацію історичної свідомості, деструктивний – маніпулятивних, які розраховані на однобічне пасивне засвоєння світовою спільнотою необхідних правлячим суб'єктам схем поведінки [4, с. 27].

Насамкінець, майбутнє футурологічних досліджень пов'язане не тільки з орієнтацією на побудову соціально-діяльнісних і культурно-трансцендентних перспектив розвитку, але і з формуванням особливого способу мислення, який дозволяє суб'єктові прогнозування визнати реальність майбутнього в сьогоденні і оптимізувати діяльність щодо його здійснення у відповідності з соціальними, історичними та метаісторичними перспективами.

Список використаних джерел

1. Гапоненко Н. В. Форсайт. Теория. Методология. Опыт : монография / Н. В. Гапоненко; РАН, Институт проблем развития науки. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 238 с.
2. Данова М. О. Методи і модель інформаційної технології вибору пріоритетів науково-технічного розвитку в національних форсайт-дослідженнях: автореф. дис.... канд. техн. наук: 05.13.06 / Данова Марія Олександрівна; Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т». – Харків, 2015. – 20 с.
3. Михайлов К. В. Форсайт как метод прогнозирования [Электронный ресурс]. – Режим доступа: RL:http://www.naukom.ru/journal/NU/mihaylov.php. – Название с экрана.
4. Иноземцев В. Л. Постиндустриальное хозяйство и постиндустриальное общество (К проблеме социальных тенденций XXI века) / В. Л. Иноземцев // Общественные науки и современность. – 2001. – № 3. – С. 534.

ТЕРМІНОЛОГІЧНА ЛЕКСИКА ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ

О. М. Тур, *к. філол. н. доцент;* ***О. І. Мізіна,*** *к. філол. н. доцент*
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

Професійна комунікація майбутніх документознавців є інтегральним процесом регламентованого і нерегламентованого спілкування у межах професійної діяльності, який спрямований

на вирішення певних професійних задач і визначає загальний рівень їх професійної компетентності.

Фахова комунікація у будь-якій сфері професійної діяльності людини будується на термінологічній основі. Саме термінологія виступає засобом комунікативної реалізації особистості, індикатором її професійно-комунікативної компетенції. Володіння термінологією, уміння вибирати адекватні мовні засоби є важливою вимогою до майбутніх фахівців-документознавців.

Питання розмежування термінів і загальновживаних слів остаточно не вирішено. На суттєву відмінність терміна від загальновживаного слова указує В. Даниленко. Перш за все, термін у своєму однозначному значенні прикріплений до певної сфери його використання; далі, на думку автора, зміст терміна розкривається через дефініцію, тобто шляхом точного,логічного визначення, яке розкриває суттєві термінологічні ознаки певного поняття. Щодо термінологічного словотвору, В. Даниленко відмічає його тяжіння до утворення гнізд найменувань від однієї основи. Тому однією з якостей, яка відрізняє термін від загальновживаного слова, автор називає його «словотвірну потенцію» [1, с. 40].

Деякі науковці розуміють термін широко, інші – вузько спеціально. Найоптимальнішим вважаємо визначення, запропоноване І. Квітко: «Термін – це слово чи словесний комплекс, що співвідноситься з поняттям певної організованої галузі пізнання (науки, техніки), що вступає у системні відношення з іншими словами та словесними комплексами й утворює разом із ними в кожному окремому випадкові і в певний час замкнену систему, що характеризується високою інформативністю, однозначністю, точністю та експресивною нейтральністю» [2, с. 21].

Лексика, яку вживають спеціалісти сфери документознавства та інформаційної діяльності, як правило, об’єднує три основні категорії: *загальновживану* (містить одиниці загальнолітературного фонду, не несе спеціального змістового навантаження), *спеціалізовану* (слова і вирази загальнолітературного фонду, які набули термінологічного статусу в результаті семантичної деривації) та *спеціальну* (власне термінологічний апарат сфери документознавства та інформаційної діяльності). Засвоєння спеціальної лексики сфери документознавства та інформаційної діяльності можливе тільки за умови відповідної професійної підготовки.

Вивчення термінологічної системи з навчальною метою є передумовою для забезпечення навчального змісту курсу – відбору, класифікації, граматичної організації лексичного мінімуму, для її методологічної побудови з урахуванням як багатоплановості системи термінів в цілому, так і окремої термінологічної одиниці – одиниці даної системи.

У соціокультурному аспекті професійної комунікативної компетенції спеціаліста галузі документознавства та інформаційної діяльності в умовах багатомовності розкриття національної та інтернаціональної етимології терміну є ефективним засобом формування національно-культурних асоціацій, прийомом культурологічного збагачення студентів – майбутніх фахівців.

Терміни власне українські дають можливість прослідкувати соціальну еволюцію слова, його лексичну багатозначність. Терміни запозичені, інтернаціональні, потребують додаткових коментарів, звернення до спеціальних словників, довідників; вони можуть бути важкими для вимови. Інтернаціональні терміни виконують функцію інтеграторів міжкультурного спілкування, у них закладено міжмовні зв'язки, що виникають під впливом лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників. Звернення до семантизації термінів сприяє міцному засвоєнню лексики не тільки у предметному, але й національно-культурному аспектах слова.

Існує достатньо великий регістр прийомів семантизації термінології. Найоптимальнішими визнають спосіб розкриття значення терміну через дефініції, опис, коментарі.

Найбільш актуальними для системи термінології сфери документознавства та інформаційної діяльності є родо-видові дефініції. Опертя на родо-видові відношення термінів дозволяє розкрити значення ключових видових термінів через родові; систематизувати їх на логіко-семантичному рівні (Р→РВ→В). Дефініції перерахування застосовують для семантизації тих термінів, які визначаються через окремі компоненти (А→ це $A_1 + A_2 + A_3 + \dots A_n$).

Практика навчання мови спеціальності студентів-документознавців показала, що уточнення значень потребує не тільки спеціальна термінологія, а й загальнонаукова, яку використовують як опору при семантизації.

Значення слова є одночасно мовленнєвим і інтелектуальним феноменом. Саме це й визначає методику засвоєння різноманітних термінів ву процесі формування й розвитку професійної

комунікативної компетенції майбутнього фахівця сфери документознавства та інформаційної діяльності.

Технологія методичного впливу в даному випадку повинна забезпечити всебічне мисленнєве опрацювання понятійного знання як розумової домінанти і пункту перетину професійних, лінгвістичних, соціокультурних та інших інтересів, як сукупності понять, ідей, концептів, що належать до когнітивного рівня організації і реалізації особистості в професійному спілкуванні.

Список використаних джерел

1. Даниленко В. П. Язык для специальных целей / В. П. Даниленко // Культура русской речи и эффективность общения. – М. : Наука, 1996. – 441 с.
2. Квитко И. С. Термин в научном документе / И. С. Квитко. – Львов : «Вища школа», 1976. – 127 с.

ДИСКУРСИВНІ ПРАКТИКИ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

І. С. Товт, *к. і. н., доцент;* ***К. Ф. Трохимчук,*** *студентка*
Білоцерківський інститут економіки та управління
ВНЗ Університету «Україна», м. Біла Церква, Україна

Інформаційна епоха відкриває перед людством нові горизонти, проблеми та винаходи. Комунікація та медіа в даному випадку виступають «екзистенційними категоріями», коли кожний член суспільства незалежно від бажання стає частиною глобального процесу обміну інформацією.

Кожен етап в соціокультурному розвитку людства – це особливий стан, коли поєднується накопичений і зафіксований в соціальній пам'яті досвід з неповторним контекстом існуючої зараз реальної соціальної ситуації.

Явище комунікації є об'єктом вивчення багатьох наук – філології, соціології, психології, філософії, політології та ін. Ніхто не сподівається, що з виникненням галузі науки «соціальні комунікації» цей об'єкт мирно перейде з лона тих наук до нової наукової галузі. Спілкування як явище завжди виступало й виступає знаряддям, способом, формою різних процесів, поведінки, що вивчаються багатьма науками [1, с. 98].

Над питаннями дослідження соціальної комунікації працювали такі відомі науковці як Ю. Н. Столяров, А. В. Соколов,

О. М. Холод, Г. Г. Почепцов, В. В. Різун. Вагомий внесок в розроблення цієї проблеми внесли Н. М. Кушнаренко, Г. М. Швецова-Водка.

Соціальна комунікація в своїй багатофункціональності містить вагомий аксіологічний аспект.

Соціальна комунікація, як обмін знаковими повідомленнями, що несуть значущу інформацію, що відбувається між колективними соціальними суб'єктами різного роду і забезпечує розвиток суспільства як цілісної системи.

Словосполучення «соціальна комунікація» не стільки акцентує соціальну природу обміну між індивідами знаковими повідомленнями, які несуть деяку значущу інформацію, й не стільки наголошує на тому, що такий обмін може відбуватися між різного роду колективними соціальними суб'єктами (групами, спільнотами, громадами, організаціями тощо). Не випадково одним із принципів ефективної комунікації є принцип кооперації, згідно з яким комунікативний внесок на даному етапі діалогу має відповідати спільно прийнятій меті (напрямку) цього діалогу [2, с. 123].

За аналогією з тим, що управлінням є лише та діяльність, що має антиентропійний характер, можна стверджувати, що комунікацією є лише та діяльність, яка дозволяє стабілізувати соціальну систему та забезпечити її розвиток.

Таке вироблення здійснюється за рахунок різного роду дискурсивних практик, за допомогою яких зіткнення різноманітних точок зору та інтересів соціальних суб'єктів перестає бути джерелом хаосу, а стає умовою розвитку, забезпечуючи кооперероване спрямування зусиль членів суспільства на здолання «настирливо повторюваних тем». Можна стверджувати, що дискурсивні практики є своєрідним «інтегруючим ядром» соціальної комунікації, оскільки саме завдяки їм реалізує себе «продуктивна сила комунікації». Відбувається активне конструювання світу. Цікаво, що етимологічно термін «дискурс» походить від латинського discursus, що буквально означає «біг у різних напрямах».

Поняття дискурсу відкриває важкий шлях між суто лінгвістичним підходом, який базується на визнаному забутті історії, і підходом, який розчиняє мову в ідеології.

Зараз дискурс прийнято осмислювати як складне комунікативне ціле, що поряд із текстом та мовленнєвою комунікацією включає і нелінгвістичні компоненти – установки, думки, знання,

дослідницькі методи тощо, і характеризується не стільки лінійним розгортанням несуперечливих міркувань, скільки «круговими рухами», повторами та варіаціями теми. «Такий дискурс не просто віщання – виголошення безликої абсолютної істини, а практична реалізація інтенції на комунікацію, запрошення до діалогу, пошук рішення конфліктних ситуацій шляхом поваги іншої точки зору і гідності особистості» [1, с. 76].

Відповідно вирізняються тематичні дискурси як тканина пропозицій з приводу тієї чи іншої теми; конфесійні дискурси, тобто сукупність пропозицій, що висловлюються членами якого-небудь конфесійного співтовариства про свій культ; професійні дискурси або пропозиції, висловлені тими чи іншими професійними співтовариствами із приводу специфіки предмета свого дослідження.

Дискурсом є форма комунікації, що визначається аргументацією, яка проводиться з метою взаємного переконання один одного у правомірності претензій на значущість.

Розглядається поняття дискурсу як явища, що виявляє продуктивну силу комунікації, робить її соціальною, такою, що дозволяє вирішувати назрілі суспільні проблеми, долати «настирливо повторювані теми», ставити під сумнів проблематичну претензію на значущість висловлювань [2, с. 35].

Підсумовуючи, можна зазначити: власне соціальною комунікація стає тоді, коли спрямовується на обґрунтування норм людської життєдіяльності як взаємоприйнятних для всіх членів суспільства. Таке обґрунтування і відбувається у процесі дискурсу, еквівалентом якого в суспільно-політичній практиці, є мережа вільних асоціацій, що доповнюють або цілком замінюють адміністративні форми регулювання існуючих конфліктів у суспільстві публічною конкуренцією думок та висловлювань.

Саме дискурс виявляє продуктивну силу комунікації, що дозволяє вирішувати назрілі суспільні проблеми, долати «настирливо повторювані теми», ставити під сумнів проблематичну претензію на значущість висловлювань через «наведення основ» та «наполегливий пошук тих прозрінь, які могли б переконати всіх».

Список використаних джерел

1. Саввіна Л. І. Комунікація як чинник розвитку суспільства [Текст] : автореф. дис. канд. н. / Л. І. Саввіна. – Одеса, 2004. – 265 с.

2. Шарков Ф. И. Основы теории коммуникаций [Текст] : учеб. [для студ. высш. учеб. завед.] / Ф. И. Шарков. – М. : Изд. Дом «Соц. отношения», изд-во «Перспектива», 2003. – 248 с.

ДЕРЖАВНА СТАТИСТИКА ДИТЯЧИХ КНИГ В УКРАЇНІ: ПОЧАТОК СТАНОВЛЕННЯ

О. В. Петренко, *с. н. с.*
Книжкова палата України, м. Київ, Україна

Значні зміни в українському суспільстві та стрімкий розвиток соціальних комунікацій потребує удосконалення загальносуспільних інформаційних ресурсів. На цьому тлі виникла нагальна потреба в аналізі теоретичних надбань і практичних напрацювань щодо заповнення існуючих лакун. Зокрема це стосується історії державної статистики друку в Україні.

Зародження загальної державної статистики та проблеми її розвитку досліджували М. Годкевич, А. Козаченко, Ю. Медведєв і М. Низовий. Зауважимо, що окремо питання розвитку державної статистики друку дитячих книг в Україні до цього часу не перебувало серед кола інтересів українських науковців.

Першим обґрунтованим аналізом державної статистики книжкової продукції України можна вважати нарис А. І. Козаченка «Книжкова продукція УСРР. 1923–1926» [1]. Саме тут містяться перші відомості про деталізацію державного обліку видань за соціальним призначенням, де зокрема виділено дитячу літературу. Така деталізація стала можливою завдяки рішенню статистичної комісії І Наради директорів книжкових палат (1924 р.), що визначало 3 основні напрями розподілу статистики книжкової продукції: 1) за видавництвами; 2) за соціальним призначенням; 3) за змістом. Щоправда, останній напрям у дослідженні А. Козаченка трансформувався в аналіз випуску книг різними видавництвами за мовною ознакою без поділу на групи за соціальним призначенням.

Головною особливістю зазначеного дослідження вважаємо нетиповий хронологічний облік: 1923–1924 рік, 1924–1925 рік і 1925–1926 рік – тобто, хронологія років подібна до шкільної. Надалі серед державної статистики друку такий критерій обліку ніде не застосовувався.

Трохи згодом, у 1929 році А. Козаченко науково обґрунтував основні принципи загальної методології державної статистики

друку, що також стосувалися і статистики дитячих книг. Він визначив головні засадничі методологічні позиції: об'єкт обліку, джерело обліку, розрізи дослідження та класифікації [2, с. 6].

Щодо об'єкту обліку, то тут науковець посилався на основні групи видань, визначені за їх формою. В цьому контексті зазначимо, що Книжковими палатами СРСР облік книжок визначався як основна ділянка статистичної роботи.

На той час питання про джерело обліку було визнано дуже дискусійним: що потрібно закладати в основу обліку – обов'язковий примірник чи виробничі замовлення видавництв? Після аналізу наукових суперечок різних науковців з цього приводу А. Козаченко дійшов висновку про доцільність використання двох джерел зі спільним уточненням і погодженням [2, с. 7].

На думку науковця, розрізи досліджень, зазвичай, здійснювалися за такими критеріями: мови, зміст, соціальне призначення і видавець [2, с. 9–11].

Також Козаченко стверджував, що найбільший інтерес викликали дослідження за соціальним призначенням і за видавцем. Зауважимо, що на той час державна статистика обліковувала випуск дитячих книг різними видавництвами за соціальним призначенням без деталізації за мовною ознакою і за змістом.

В основу класифікацій було покладено розрізи досліджень: мови видань, місця випуску, видавці, соціальне призначення та зміст [2, с. 13–27].

Як бачимо, в розглянутому науковому дослідженні мова йшла про перші початкові етапи в розробці методології бібліографічної статистики. На той момент перспектива державного обчислення творів друку полягала у комбінованому дослідженні видань за змістом і соціальним призначенням.

Аналітичний огляд усіх статистичних довідників «Преса Української РСР» [3–8], внутрішніх робочих матеріалів Книжкової палати Української РСР, присвячених 20-ій річниці Жовтневої революції 1917 року, та річних звітів за 1934, 1935, 1936 і 1940 роки виявив тенденцію пошуку і вдосконалення принципів обліку друку видань для дітей. Також з'ясовано, що за винятком А. І. Козаченка, який у ґрунтовному дослідженні «Книжкова продукція УСРР. 1923–1926» проаналізував усі критерії державної статистики, детальним обліком випуску дитячих книг у 20-х роках XX ст. в Україні повноцінно ніхто не опікувався.

Упродовж наступного десятиліття в Книжковій палаті Української РСР статистику дитячих книг проводили в межах відповідної читацької групи («Дитяча література») з класифікацією за віком (поділом на 3 вікові категорії) та за соціальним призначенням, яке відповідає сучасному обліку державної статистики за тематичними розділами.

Найбільш повно зафіксовано деталізацію статистики дитячої книги в річному звіті за 1940 рік. До вище вказаних критеріїв обліку дитячих книг додано ще: облік перекладів в межах цільового і читацького призначення з поділом на вікові категорії, облік видань за мовами, облік видань за повторністю та облік видань за повторністю в межах цільового і читацького призначення.

Наголосимо, що першу деталізацію статистики друку дитячих книг за вказаними критеріями опубліковано лише в середині XX ст. Так, у 1958 році Книжкова палата УРСР надрукувала статистичний збірник «Преса Української РСР, 1918–1957» в якому деталізувала відомості про видання дитячої літератури в УРСР за двома віковими категоріями (для дошкільників і для дітей шкільного віку) та за двома жанровими групами. Перша з жанрових груп – «Суспільно-політична і науково-популярна» література, друга – «Художня». Щоправда, зазначені відомості наводилися не за весь хронологічний період заявлений у збірнику, а тільки з 1928 по 1957 роки. Окрім того, ці дані наведено як сумарно за 1918–1957 рр. [3, с. 50], 1928–1957 рр. [3, с. 51–52] та 1946–1957 рр. [3, с. 37, 50–52], так і вибірково за окремі роки, зокрема, 1932, 1937, 1940, 1950, 1955, 1956 і 1957 [3, с. 50–52].

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що етап зародження державної статистики дитячих книг в Україні завершився наприкінці Другої світової війни. Таке твердження базується на тому, що в статистичних довідниках «Преса Української РСР» [4–8] за різні хронологічні періоди наведено детальну інформацію про статистику друку дитячих книг за різними критеріями обліку, починаючи з 1946 року. Саме цей рік є хронологічним початком відносно повного наведення державних статистичних даних, які потрібні для ґрунтовного аналізу випуску дитячих книг в Україні.

Список використаних джерел

1. Козаченко А. Книжкова продукція УСРР, 1923–1926 / А. Козаченко ; Укр. наук. ін-т книгознавства. – Київ, 1927. – 24 с.
2. Козаченко А. Бібліографічна статистика : спроба методології / А. Козаченко ; Всеукр. акад. наук, Бібліограф. комісія ; УСРР, НКО, Укр. кн. палата. – У Київі, 1929. – 28 с.
3. Преса Української РСР, 1918–1957 : статист. матеріали / Мін-во культури УРСР ; Головвидав, Кн. палата Укр. РСР. – Харків : Вид-во Кн. палати УРСР, 1958. – 103 с.
4. Преса Української РСР, 1917–1966 : статист. довідник / Ком. по пресі при Раді Міністрів УРСР, Кн. палата Укр. РСР. – Харків, 1967. – 147 с.
5. Преса Української РСР, 1918–1973 : наук.-статист. довідник / Держ. ком. Ради Міністрів УРСР у справах вид-в, поліграфії і кн. торгівлі, Кн. палата УРСР ім. Івана Федорова. – Харків : РВВ Кн. палати УРСР ім. Івана Федорова, 1974. – 216 с.
6. Преса Української РСР, 1918–1975 : наук.-статист. довідник / Держ. ком. Ради Міністрів УРСР у справах вид-в, поліграфії і кн. торгівлі, Кн. палата УРСР ім. Івана Федорова. – Харків : РВВ Кн. палати УРСР ім. Івана Федорова, 1976. – 224 с.
7. Преса Української РСР, 1918–1980 : статист. довідник / Держ. ком. Укр. РСР у справах вид-в, поліграфії і кн. торгівлі, Кн. палата УРСР ім. Івана Федорова. – Харків : РВВ Кн. палати УРСР ім. Івана Федорова, 1981. – 219 с.
8. Преса Української РСР, 1918–1985 : статист. збірник / Держ. ком. Укр. РСР у справах вид-в, поліграфії і кн. торгівлі, Кн. палата УРСР ім. Івана Федорова. – Харків : РВВ Кн. палати УРСР ім. Івана Федорова, 1986. – 176 с.

ТЕЛЕВІЗІЙНЕ ЗВЕРНЕННЯ У ЖАНРОВІЙ ПАЛІТРІ ПОЛІТИЧНОЇ РЕКЛАМИ

Л. В. Бутко, *к. філол. н., доцент*
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського, м. Кременчук, Україна

Активізація політичного життя в Україні зумовила застосування широкої палітри засобів і видів реклами, від яких залежить успішне втілення планів політичної стратегії.

Політична реклама – один із видів комунікативної діяльності, спрямованої, перш за все, на створення позитивного образу політичного лідера чи організації з метою переконати електорат підтримати певного кандидата чи політичну силу.

Комунікативна сутність політичної реклами полягає в тому, що вона встановлює контакт між носіями влади або претендентами на місця у владних структурах і масою, здійснює певним чином спрямований адресний зв'язок між ними, використовуючи гранично доступну для сприйняття й адекватну йому знакову систему [2].

Телевізійна реклама є найбільш дієвою з огляду на те, що телебачення є тим аудіовізуальним каналом розповсюдження рекламної інформації, який здатен охопити широкі кола аудиторії.

Для формування електоральної преференції застосовується широкий спектр рекламних жанрів. До того ж у засобах масової інформації, у тому числі й на телебаченні, використовуються як самостійно розроблені рекламні жанри, так і типи звернень, що склалися на основі усталеної жанрової структури комунікаційного каналу.

У сучасній теорії реклами немає чітко розробленої системи жанрів політичної реклами. Традиційно їх диференціацію здійснюють з огляду на характер комунікації й комунікаційний канал [1; 2; 3].

Так, у телевізійній політичній рекламі С. Ф. Лісовський виділяє чотири групи жанрів:

– побудовані за принципом прямого спілкування з глядачами: виступи кандидатів перед телеаудиторією й теледебати;

– «ті, що замінюють виступи» – ролики, відеокліпи, відеофільми;

– рекламні телепередачі й політичні шоу;

– традиційні телевізійні жанри, адаптовані до рекламних цілей [2].

Особливо ефективним і популярним серед сучасного політикуму жанром політичної реклами є телевізійні звернення. Загалом звернення політичного лідера до громадян має давню історію, проте популярності набуло у XX ст. (особливої уваги, на нашу думку, з точки зору комунікативної лінгвістики є звернення М. Грушевського, В. Леніна, А. Денікіна, У. Черчіля, Й. Сталіна, А. Гітлера тощо).

Звернення за допомогою засобів масових комунікацій була запроваджена королем Великобританії Георгом V: у 1932 р. він

зі своєї резиденції записав різдвяне радіозвернення до громадян Великобританії. У 1957 р. різдвяне звернення королеви Єлизавети II транслювалося по телебаченню.

Загалом політична реклама активізується у передвиборчий період. Телевізійні звернення кандидатів останнім часом стають одним із центральних елементів передвиборчої гонки. Серед характерних рис телевізійного звернення як жанру є безпосереднє звернення політика до електорату, побудоване за законами публічних промов. Цей комунікативний акт містить основні положення програми кандидата, досить чіткі за формою їх викладу.

Телевізійне звернення використовує раціональні й емотивні способи впливу на людину, що орієнтуються як на свідомі, так і на несвідомі реакції аудиторії.

Серед основних функцій телевізійного звернення можна виділити:

- інформативну,
- контактну,
- функцію переконання,
- спонукальну,
- емотивну,
- конструювання іміджу,
- формування суспільної думки.

Останнім часом телевізійне звернення вийшло за межі новорічного привітання й агітації у передвиборчий період. Соціальна й політична нестабільність, визначні події у житті країни і світу змушують політичних лідерів усе частіше інформувати, переконувати з екранів телевізора («Звернення Президента України Петра Порошенка», «10 хвилин з Прем'єр-міністром України»).

Враховуючи вимоги часу, телевізійні звернення політичних лідерів могли б вирішувати широкий спектр завдань, а саме:

- слугувати стабілізації соціальної ситуації,
- виконувати консолідуючу функцію,
- сприяти зростанню політичної обізнаності населення,
- підвищувати рівень поінформованості аудиторії,
- формувати суспільну думку,
- знижувати рівень невдоволення реформами,
- пропагувати ідеї певної політичної сили або політичного лідера.

Отже, телевізійне звернення є одним із найефективніших і найпоширеніших жанрів політичної реклами у сучасному полі-

тикумі, який сприяє вирішенню інформаційних та ідеологічних проблем. Його результативність великою мірою зумовлена урахуванням тих трансформацій, які в нього привнесла медійна сучасність.

Список використаних джерел

1. Гольман И. А. Практика рекламы. Десять уроков для советского бизнесмена : учебник / И. А. Гольман, Н. С. Добробабенко. – Новосибирск : СП Интербук, 1991. – 142 с.
2. Лисовский С. Ф. Политическая реклама [Электронный ресурс] / С. Ф. Лисовский. – М. : ИВЦ «Маркетинг», 2000. – Режим доступа : http://evartist.narod.ru/text7/04.htm#_top. – Название с экрана.
3. Мицкевич Э., Файерстоун Ч. Телевидение и выборы / Э. Мицкевич, Ч. Файерстоун. – М. : Комиссия по политике телевидения и радиовещания, 1996. – 96 с.

СОЦІАЛЬНОКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО КНИГИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЗАСОБІВ КІНОМИСТЕЦТВА

А. О. Бессараб, *к. соц. ком., доцент*
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя, Україна

Мистецтво кіно міцно увійшло в соціальну практику, при цьому із часів свого виникнення зазнало безліч трансформацій (від рухомої картинки на екрані до фільмів у 3D-форматі й лазерних інсталяцій у повітрі).

Літературне та кіномистецтво перебувають у постійній взаємодії:

– книги екранізують, причому як для дорослих, так і для дітей (наприклад, «Вій» (2014), «Майстер і Маргарита» (2005), «Голодні ігри» (2012); «Пригоди Паддінгтона» (2014), «Малий Ніколя» (2009), «Йорґен + Анна = правда» («Щонайсправжнісінька любов») (2011), «Павутиння Шарлотти» (2006), «Нескінченна історія» (1984), «Іван Сила» (2013), «Тореадори з Васюківки» (1965), «Щоденник слабака» (2010–2012), «Чарлі і шоколадна фабрика» (2005), «Аліса в Дивокраї» (2010), «Кораліна» (2008) [1]);

– сюжети фільмів стають основою для художніх творів («Термінатор» (3 романи із серії «Т2» Стівена Майкла Стирлінга, 2001, 2002, 2003 рр.; 2 романи серії «Термінатор 3» Аарона Аллстона, 2003, 2004 рр.; 2 пріквела Тімоті Зана, 2009, 2010 рр.), «Пірати

Карибського моря» (12 книг із серії «Пірати Карибського моря: Пригоди Джека Горобця» та 5 книг із серії «Пірати Карибського моря: Легенди Піратського братства» групи письменників, які працювали під псевдонімом Роб Кідд, роман для дорослої аудиторії «Пірати Карибського моря: Ціна волі» Енн Криспін), «Тимур і його команда» (спочатку Аркадій Гайдар написав сценарій фільму, а після цього – однойменну повість, 1940) [2];

– кінострічки виховують любов до читання, формуючи інтерес до такого виду дозвілля як невід'ємної складової життя («Читач» (2008), «Товариство мертвих поетів» (1989), «Людина доби Відродження» (1994), «Слова» (2012), «Книжковий злодій» (2014), «У будинку» (2012), «Книга Ілая» (2009), «Персонаж» (2006), «Оповідання» (2012), «Чорнильне серце» (2008), «Нескінченна історія» (1984) [3];

– фільми підвищують інтерес до письменників і поетів, розкриваючи таємниці їх життя та творчості (наприклад, «Годинник» (2002) – про Вірджинію Вульф, «Джейн Остин» (2007) – про відому англійську письменницю, «Капоте» (2005) – про Трумена Капоте, «Повне затемнення» (1995) – про двох видатних французьких поетів Артюра Рембо та Поля Верлена) [4].

Творцями першої екранізації є основоположники світового кінематографа – Жорж Мельєс і Вікторен Іполит Жассе. Жорж Мельєс в 1902 р. переніс на екран роман Даніеля Дефо «Робінзон Крузо». На сьогодні ми спостерігаємо помітне зростання попиту на книгу після її екранізації, зокрема після появи серіалів «Ідіот», «Майстер і Маргарита» тощо. Одночасне просування книги та фільму на ринку підвищують інтерес до них і забезпечують значні прибутки. Так відбулось з фільмами за книгами Джоан Роулінґ про Гарі Потера, «50 відтінків сірого» за книгою Еріки Джеймс.

У премії «Оскар» Американської кіноакадемії слідом за номінацією «Оригінальний сценарій» іде номінація «Адаптація літературного твору». До 1940 р. була тільки премія за найкраще літературне першоджерело. У 2014 р. цю премію здобув Джон Рідлі за фільм «Переможець» (за однойменними мемуарами Соломона Нортапа), у 2015 р. – Грем Мур за «Гру в імітацію» (за книгою Ендрю Ходжеса «Alan Turing: The Enigma»), у 2016 р. – Адам Маккей, Чарльз Рендольф за «Гру на пониження» (за книгою Майкла Льюїса «Велика гра на пониження. Таємні пружини фінансової катастрофи»).

Правда, зараз ми все частіше стикаємося зі своєрідною інтерпретацією книжкового тексту, що призводить до втрати смислу, а отже, і змістового аспекту першоджерела. Спілкування з книгою за принципом «сам-на-сам» вимагає від читача-реципієнта зусиль і духовної роботи, оскільки проникає в інтелектуальний простір особистості. Варто пам'ятати про те, що екранізація літературно-художнього твору – це режисерська версія прочитання. Не кожен глядач готовий до активного діалогу й критичного сприйняття тієї версії книги, яку пропонує автор фільму. Тоді як це вкрай важливо, адже існують дискусійні моменти в біографії багатьох відомих письменників і поетів. Так, про життя У. Шекспіра, Т. Шевченка, С. Єсеніна та інших знято чимало фільмів, але кожен з них відображає бачення режисера, що не завжди збігається з думкою літературознавців.

Інша справа, якщо сам автор є режисером фільму за своєю книгою. Так, нещодавно представили фільм «Любові стане на всіх», знятий за «Месопотамією» Сергія Жадана. Зараз тривають зйомки кінострічки за його романом «Ворошиловград» (2010 р.), що став кращим українським романом десятиліття за версією літературної премії BBC Україна [5].

Ім'я письменника, який здобув престижну премію за твір, за мотивами якого зняли фільм, використовують у його рекламі. Фрагменти з фільму стають основою для дизайну обкладинки видання (наприклад, «Вовк с Уолл-стрит», «Книжковий злодій», «Голодні ігри»).

Ювілеї з дня народження чи смерті стають приводом для привернення уваги широкого загалу до літератури, зокрема засобами кіномистецтва. Так, до 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка на замовлення Державного агентства з питань кіно створено колекцію «Шевченко 200», яка включає в себе відомі художні фільми про поета: «Тарас Шевченко» Петра Чардиніна (1926), «Тарас Шевченко» Ігоря Савченка (1951), «Сон» Володимира Денисенка (1964), «Наймичка» Ірини Молостової, Василя Лапокниша (1963), «Тарас Шевченко. Спадщина» і «Тарас Шевченко. Надії» Леоніда Анічкіна (1994–1995), «Дві долі» Бориса Квашнева (2007) [6].

Отже, літературне й кіномистецтво є не лише конкурентами, а й союзниками в боротьбі за свого споживача – читача й глядача в одній особі. Для цього вони звертаються до соціально-комунікаційних технологій, формуючи сучасну медіакультуру.

Список використаних джерел

1. Нечитайко Христя. Прочитали – переглянули: 11 фільмів, знятих за дитячими книжками [Електронний ресурс] / Нечитайко Христя. – Режим доступу: http://www.barabooka.com.ua/prochitali-pereglyanuli-11-fil-miv-znyatih-za-dityachimi-knizhkami/. – Назва з екрана.
2. Коваленко И. 7 великих книг, написанных по мотивам снятых фильмов [Электронный ресурс] / Ирина Коваленко. – Режим доступа: http://miridei.com/idei-dosuga/kakuyu-knigu-pochitat/7velikih-knig-osnovannyh-nafilmah/. – Название с экрана.
3. Штаер А. Двенадцать фильмов, в которых книга, литература и чтение оказывают на героев определяющее влияние [Электронный ресурс] / Анна Шатер. – Режим доступа: http://interesno.co/mag/2a13f9b9d462. – 05.03.2016. – Название с экрана.
4. Купінська А. Відомі фільми про письменників: бунт пера і авторитет думки [Електронний ресурс] / Анна Купінська. – Режим доступу: http://life.pravda.com.ua/culture/2011/08/8/-83102/ – 08.08.2011. – Назва з екрана.
5. «Ворошиловград» Жадана екранізують [Електронний ресурс] // Буквоїд. – Режим доступу: http://bukvoid.com.ua/events/kino/2016/03/11/111039.html. – 11.03.2016. – Назва з екрана.
6. Колекція «Шевченко 200» [Електронний ресурс] // Національний центр Олександра Довженка : офіційний сайт. – Режим доступу: http://www.dovzhenkocentre.org/news/94/ – 05.02.2014. – Назва з екрана.

БІФУРКАЦІЙНИЙ СТАН ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ЙОГО УРІВНОВАЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНО-МЕРЕЖЕВИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ НАВЧАННЯ

А. В. Артеменко, *к. е. н., асистент*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Сучасний розвиток вищої освіти України зумовлений постсоціалістичними трансформаціями суспільного ладу та глобальним процесом становлення інформаційного суспільства. Унаслідок впливу цих процесів вища освіта значною мірою втратила галу-

зевий характер, комерціалізувалася та стала більш автономною. Поряд з державними набуває розвитку діяльність приватних ВНЗ, які, не зважаючи на недоліки, притаманні для становлення цієї складової освітньої діяльності, створюють суттєву конкуренцію на ринку освітніх послуг. І хоча названий тренд постсоціалістичного розвитку вищої освіти є звичним явищем її розвитку в ринковому суспільстві, на що вказується у новітніх дослідженнях її сучасного стану в Україні [1, с. 94–96], ним започатковано руйнацію старої, індиферентної до суспільних та господарських запитів системи вищої освіти, включення ВНЗ у ринкові відносини, насамперед з ринком праці. У суспільстві, яке здійснює перехід від державно-централізованої системи вищої освіти до ринково-демократичної, названі напрями реформування галузі характеризуються не просто змінами та реформами, а й ознаками біфуркаційності, урівноваження якої може мати неочікувані якісні результати як позитивного, так і негативного характеру. І, як буде показано нижче, зміст цих результатів значною мірою пов'язаний як із трансформаціями суспільного ладу, так і з сучасною інформатизацією діяльності вищої школи, яка є головним джерелом і змістом її біфуркаційного стану і має об'єктивно невідворотний характер.

У пошуках доказів висунутої вище тези звернемося до загальновизнаного висновку, що становлення інформаційного суспільства супроводжується змінами у формальних і сутнісних параметрах діяльності вищої освіти. Якщо в індустріальному суспільстві інтелектуальна соціалізація переважно випереджає майбутню господарську діяльність особи і здійснюється у рамках «первинного» навчання, то в інформаційному – знання, трансформуючись у її складову частину, з'єднуються з виробничою діяльністю і набувають якості безперервного оновлення і збагачення у неформалізованому середовищі «вторинного» навчання. На це, якісно нове місце знань вказував М. Кастельс ще в 80-ті рр. минулого століття, вважаючи, що інформаційну стадію розвитку характеризують принципово нові риси, у тому числі – якісна здатність оптимізувати поєднання і використання факторів виробництва на основі знання і інформації [2, с. 46]. Упродовж останніх десятиріч висновок, що інформація (знання) перетворилася у найважливіший ресурс виробництва набув

значення аксіоми і не піддається перегляду. Щоправда, багато дослідників не враховують, що в інформаційному суспільстві джерелом розвитку господарства є не вплив інформації (знань) на технологію, а навпаки – вплив технології на інформацію (знання), тобто те, яким способом, у якому обсязі і з якою швидкістю господарююча особистість отримує необхідну інформацію і пристосовує її до практичних потреб.

Названа вище обставина має радикальний вплив на технології сучасної освіти, який уже зумовлює руйнування усталеної педагогічної логістики, змінює та скасовує її принципи і правила. Сучасні технології передачі інформації (знань) дозволяють забезпечити їх миттєве і необмежене поширення, а педагогічному співтовариству, щоб організувати спілкування з учнями, ігноруючи електронні інформаційні мережі, доведеться по-старому покладатися на консервативні способи – лекції та семінари, у рамках яких обсяг, швидкість передачі і засвоєння інформації має «природні межі», а матеріальні витрати цих процесів дуже високі і постійно зростають. У результаті цього девальвується значення установ традиційного навчання – школи, університету. А разом зі зниженням вартості доступу до інформаційних мереж за розцінками місцевого телефонного тарифу, відзначає З. Бауман, інформатизація оголосила смертний вирок університетській монополії на поширення знання і означає її символічне поховання [3].

Наслідком динамічно зростаючого використання сучасних інформаційних технологій у сучасній вищій освіті є істотна зміна значення «вторинного» навчання, що відбувається поза контролем професорів, у якому студенти набувають незрівнянно більш важливі для їх діяльності знання, ніж заздалегідь відібрані елементи «первинного» (аудиторного) навчання. На відміну від «первинного» навчання, у якому знання можуть бути усвідомлено систематизовані гуру і зафіксовані (записані) учнями, «вторинне» навчання – це прихований самостійний процес, у якому ті хто навчається поєднують в собі як функції гуру, так і учнів. Не вдаючись у зміст «третинного» навчання, яке полягає у придбанні знань «як порушувати загальноприйнятий порядок, як позбутися звичок і запобігти звиканню, як перетворити фрагментарні елементи досвіду в досі невідомі зразки, ставля-

чись в той же час до будь-якого з них як до прийнятного лише «до особливого повідомлення» [3], відзначимо, що і «вторинне» і «третинне» навчання відображає об'єктивний процес індивідуалізації суспільства, який усупереч ностальгії про колективні соціальні дії відображає прогресуючу здатність людства до подальшого розвитку.

Будучи наслідком інформаційно-технологічного розвитку, який безпосередньо втручається у внутрішній світ людини, сучасна індивідуалізація навчання супроводжується кризою освітніх інститутів, пов'язаних з колективною соціальною дією, і перетворює їх з «місця лекцій, семінарів, суперечок і діалогу між гуру та учнями» у центри наукового знання, що впливають на процес освіти за допомогою надання віртуальних послуг віртуальним споживачам. Замість оро-акустичного та письмового способу спілкування, домінуючих у вітчизняних університетах до теперішнього часу, електронні системи якісним чином змінюють стосунки професорів і студентів, відокремлюючи їх один від одного, підсилюючи віртуальні зв'язки між ними і створюючи новий тип освітньо-інформаційної культури. Поєднавши слово і образ, відзначав М. Маклюен, аудіовізуальна епоха відновлює порушений оральним і візуальним типами культури сенсорний баланс, рівномірно і більш «фізіологічно» розподіляючи навантаження між зором і слухом, а також дозволяє людині перебувати у центрі подій і природно-емоційно реагувати на наповненості світу [4]. Оскільки новою якісною специфікою сучасної стадії розвитку комунікації є її глобальність, то перетворення інформації і комунікації у продуктивну силу неминуче призводить до виходу вищої освіти за межі університетських і національно-державних кордонів і підкоряється тим новим глобальним тенденціям, які пов'язані з подоланням культурно-цивілізаційної обмеженості і формуванням глобальної системи освітнього простору. Очевидно, що цей новий глобальний освітній простір студенти не поміняють на університетську аудиторію навіть з улюбленим професором. Але ще більш очевидним є те, що дана обставина значно посилює біфуркаційний стан національної вищої освіти, яка постала перед вибором – або бути відповідною інформаційному суспільству, або віддати національний освітній простір освітнім центрам, спроможним його глобалізувати.

Це змушує нас зробити висновок, що трансформація класичних форм вищої освіти індустріального суспільства на базі новітніх технологій передачі, зберігання і використання знань є найважливішим завданням органів управління освітою та провідних університетів при створенні новітнього змісту вітчизняної вищої освіти. У їх розпорядженні є засоби для значного відносного зменшення її вартості, проголошення обов'язкової вищої освіти для всіх громадян та значного скорочення чисельності ВНЗ, освітня діяльність яких є малоефективною. Без проведення справжньої «інформаційної» революції, унаслідок якої вища освіта трансформується із надзвичайно вартісних архітектурно-аудиторних центрів колективного навчання у демократичну (доступну для всіх) систему індивідуалізованої освіти, представлену інформаційними мережами, які беруть початок від провідних університетів і покривають всю країну, її біфуркаційний стан буде лише загострюватися, а його зняття здійснюватиметься не вітчизняними, а глобальними гравцями на світовому ринку освітньої діяльності.

Список використаних джерел

1. Жиляєв І. Б. Вища освіта України: стан та проблеми / І. Б. Жиляєв, В. В. Ковтунець, М. В. Сьомкін. – К. : Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, 2015. – 96 с.
2. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс ; [пер. с англ. под научн. ред. О. И. Шкаратана]. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
3. Бауман З. Индивидуализированное общество [Электронный ресурс] / З. Бауман ; [пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева]. – М. : Изд-во «Логос», 2002. – 390 с. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/baum/. – Название с экрана.
4. Маклюэн Г. М. Понимание Медиа: Внешние расширения человека [Электронный ресурс] / Г. М. Маклюэн ; [пер. с англ. В. Николаева]. – М. : «КАНОН-пресс-Ц», «Кучково поле», 2003. – 464 с. – Режим доступа: http://krotov.info/libr_min/13_m/ak/lyaen.htm. – Название с экрана.

ЕТИЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

С. О. Стежко, *ст. викладач*
ВНЗ Державний університет телекомунікацій, м. Київ, Україна

Німецький філософ Отто Фрідріх Больновзазначав: «Справжнє життя не можна зрозуміти як ізольовано існуюче переживання у сфері уособленого Я, адже воно ґрунтується на взаємозв'язку двох принципово рівноправних і, разом з тим, сильних реальностей, а саме – Я і Ти, і це є взаємопов'язаним процесом: коли Ти зустрічає Я, то і Я зустрічає Ти як якесь певне Ти».

Питання стосовно обміну інформацією, взаєморозуміння між людьми, конфліктності, стосунки між керівниками та підлеглими є що не найактуальнішим у наш час в галузі соціальної психології комунікацій.

Д. ф. н. В. В. Різун стверджував: «Однією з важливих ознак менталітету будь-якої нації є її соціально-психологічна здатність до високої організації мислення й праці, тобто здатність, у кращому розумінні цього слова, до технократичності думки й дії. Будь-які людські технології є, безумовно, соціально-культурним, національно-історичним явищем. По суті, будь-яка людська технологія є соціальною. Технології – це найвища форма прояву культури народу, це культура мислення, праці, слова, дії; технологія – це науково виважений, вироблений поколіннями практиків-спеціалістів і учених спосіб думання».

Спілкування виникає в результаті свідомого відображення партнерами форм взаємодії. Соціально-психологічний характер цього відображення проявляється через мовну й інші форми елементів взаємодії, які сприйняті й перероблені окремою людиною та стають реально дійсними для його партнерів. Спілкування стає не так обміном інформацією, як процесом спільної взаємодії і впливу. Відповідно до характеру цих взаємовпливів відбувається узгодження, уточнення, взаємне доповнення змістового й кількісного аспектів «індивідуального» відображення з утворенням групової думки як форми колективного мислення людей або, навпаки, зіткнення думок, їх нейтралізацію.

Під соціальними комунікаціями необхідно розуміти таку систему суспільної взаємодії, яка включає визначені шляхи, способи, засоби, принципи встановлення і підтримання контактів на основі професійно-технологічної діяльності, що спрямована на

розробку, провадження, організацію, удосконалення, модернізацію відносин у суспільстві [4, с. 8–19].

На сьогодні існує багато праць стосовно комунікативного вміння, а саме вміння у різних галузях діяльності підвищувати свою особисту і професійну ефективність. Це вміння спостерігати, розуміти та впливати на себе та оточуючих так само ефективно, як це роблять психотерапевти та майстри комунікації. Мова йде про нейролінгвістичне програмування (НЛП), яке допомагає розвитку особистості: здатності правильно розуміти свої емоційні стани, різнобічно сприймати оточуючий світ, досягнути гнучкості в поведінці. Володіння техніками НЛП дозволяє зберігати хорошу психоемоційну форму та підтримувати високий рівень працездатності.

За О'Коннором та Сеймором, НЛП – це мистецтво та наука про особисту майстерність. Цей процес називається моделюванням, і виявлені з його допомогою патерни, вміння та техніки знаходять більш широке застосування в консультуванні, освіті та бізнесі для підвищення ефективності комунікації.

Засновники НЛП проаналізували досвід психотерапевтів, психологів, гіпнотизерів; виділили ключові чинники їхнього успіху у спілкуванні; інтегрували основні психологічні теорії додали результати власних досліджень та спостережень за поведінкою інших людей у комунікативному процесі.

Фахівці-дослідники застосування психологічних технологій у практиці інформаційно-пропагандистських війн, PR- та рекламних кампаніях (В. Г. Крисько, О. М. Лебедєв-Любимов, Г. Почепцов, В. Ф. Прокоф'єв та ін.) вважають НЛП одним з безумовно дієвих засобів впливу на масову свідомість [1–4].

Олександр Багатов пропонує використовувати техніки НЛП для впливу на аудиторію. Більшість людей як правило відчувають страх або дискомфорт перед виступом на велику публіку. І все ж корпоративна презентація – це ідеальний засіб для встановлення контакту з великою кількістю людей.

Варто пам'ятати, що в «процесі» виступу міститься 93 % всього повідомлення, а у «змісті» лише 7 %, так що доповідь будується в основному з допомогою фізіології та особливостей голосу. Однак 7 % змісту також дуже важливі, тому що саме заради них збирається аудиторія [1].

У назві «нейролінгвістичне програмування» відображені три основні ідеї НЛП. Частина «нейро» відображує те, що поведінка бере початок в неврологічних процесах бачення, слухання,

сприйняття запаху, смаку, дотику та відчуття. Ми сприймаємо світ через п'ять наших органів чуття, ми видобуваємо зміст із інформації і потім ним керуємося. «Програмування» вказує на ті способи, якими ми організуємо свої ідеї та дії щодо інших [3].

Класикою у світовій психології стала праця Роберта Чалдині «Психологія впливу», у якій сучасному аналізу підлягають мотиваційні механізми, засвоєння інформації та прийняття рішень [6, с. 9–30].

Він довів на прикладах, що отримати бажане від іншої людини можна лише двома способами. Перший полягає у впливі страхом. Людина, відчуває страх, на підсвідомому рівні, без опору, підкоряється волі сильнішого. Другий спосіб – донесення власних бажань і навіювання того, що їх повинні виконати. Маніпуляції чистої води, але в більшості випадків люди хочуть бути в ролі виконавця, самі того не усвідомлюючи.

Вибір за малим: ким ви хочете бути – майстерним маніпулятором або жертвою, якою керують за допомогою найтонших невидимих ниточок. Більш як півтора мільйона фахівців, які працюють з людьми, вже знайомі з теорією Роберта Чалдині і успішно щодня застосовують її на практиці. Політикам, лікарям, бізнесменам, юристам, менеджерам, педагогам і психологам праця допоможе вирішувати питання, що неминуче виникають в процесі повсякденної професійної діяльності.

Одна з найперших та найпопулярніших концепцій НЛП це модель мови, або як інакше її називають метамодель. Ця модель допомагає краще зрозуміти зміст мови людини. Вся справа в тому, що висловлюючи свої думки, ми не можемо абсолютно точно передати співрозмовнику те, про що думаємо. Роберт Чалдині наводить багато прикладів метамоделей. У людському сприйнятті важливу роль відіграє принцип контрасту, який впливає на показник різниці нашого бачення інформації, поданої послідовно одна за одною. Принцип контрасту застосований до всіх видів сприйняття. Велика перевага принципу, не тільки у тому, що він вдало працює, але й у тому, що його використання практично складно розпізнати. Прикладом може бути мова продавців у магазинахбрендових товарів, або ж агентів з продажу нерухомості. Працівники з продажу нових авто також часто застосовують принцип контрасту. Наприклад, після укладання угоди на 20 тисяч доларів, сотня на купівлю дорогих аксесуарів, здається просто дрібничкою.

Основною та найпопулярнішою технікою НЛП вважається «рефреймінг», тобто переформування особистості, надання їй нової заданої форми [2, с. 153]. В основі рефреймінгу є такі базові положення нейролінгвістичного програмування:

– будь-який симптом, будь-яка реакція або поведінка людини мають захисний характер і тому корисні; шкідливими вони можуть уважатись тільки тоді, коли використовуються в невідповідному контексті;

– у кожної людини є своя суб'єктивна модель світу, яку можна змінити – кожна людина має приховані ресурси, що дозволяють змінити і суб'єктивне сприйняття, і суб'єктивний досвід, і суб'єктивну модель світу.

Для успішного засвоєння базових технік НЛП необхідно:

1) вивчати теорію, а не тільки намагатися запам'ятати послідовність дій;

2) тренуватися самостійно, виконуючи спеціальні вправи;

3) намагатися обережно використовувати вивчені техніки на практиці.

Саме постійне використання набутих знань в повсякденному житті дозволить опанувати НЛП. Також,важливо зазначити, що застосування знань НЛП підвищить уважність під час комунікації та навчить самостійно моделювати успішні прийоми та техніки.

Список використаних джерел

1. Александр Богатов, Copyright © 2007, NLP-System.Com.
2. Бендлер Річард. Використайте свій мозок для зміни. Нейролінгвістичне програмування / Р. Бендлер. – СПБ. : Ювента, 1994. – 168 с.
3. Джозеф О'Коннор, Джон Сеймор Введение в нейролингвистическое программирование. Новейшая психология личного мастерства. Режим доступу: http://www.psylib.ru/books.php. – Назва з екрана.
4. Збірка з питань комунікацій у суспільстві №2/2012 Березень Соціальні комунікації як інженерне вчення, або соціальні комунікації в системі соціального інжинірингу (соціальної інженерії) Володимир Різун. – С. 8–19.
5. Крысько В. Г. Секреты психологической войны (цели, задачи, методы, формы, опыт) / В. Г. Крысько ; под общ. ред. А. Е. Тараса. – Минск : Харвест, 1999. – 448 с.
6. Психологія впливу / Роберт Б. Чалдині; пер. з англ. М. Скоробогатова. – Х. : «Клуб сімейного дозвілля», 2016. – 368 с.

ЕЛЕКТРОННИЙ УРЯД ЯК НОВА ФОРМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

О. В. Александрова, *асистент*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Надзвичайно актуальним є питання адаптації уряду до умов інформаційного суспільства, в якому інформаційні процеси будуть здійснюватися на основі інформаційно-комунікаційних технологій. Тому найбільш ефективним засобом взаємодії держави і суспільства є система електронного уряду, тобто соціальної комунікації, яка вимагає від органів влади переглянути свої підходи та розробити нові методи та статегії діяльності.

Вирішення даного питання потребує поглибленого вивчення та аналізу удосконалення механізмів державного управління процесами комунікації органів влади, бізнесу і громадськості з використанням Інтернет-представництв та порталів органів влади як складових системи електронного уряду.

За рахунок поступового впровадження новітніх технологій, таких як урядові портали, хмарні обчислення, соціальні медіа, мобільні технології з'являється можливість відкрити та виявити нові форми громадської участі у становленні та розвитку електронного уряду України. Поширення і впровадження вище перерахованих технологій, змінить очікування суспільства у здатності уряду забезпечити суспільну цінність, шляхом активного формування політичних пріоритетів, співпраці в розробці державних послуг тощо.

У провідних країнах світу, уже достатньо тривалий час, реалізуються національні програми адаптації державного управління до умов інформаційного суспільства. Вони передбачають впровадження системи електронного уряду як нової форми взаємодії влади і суспільства, тобто соціальної комунікації, для підвищення її якості та представництв [1, с. 4].

Звичайно, що на ефективність впровадження електронного уряду впливає багато чинників: політичних, соціальних, економічних, нормативно-правових та інших.

В Україні особливого значення набуває запровадження європейських норм та стандартів реалізації державної інформаційної

політики, використання зарубіжного досвіду. Оскільки повністю впроваджена система електронного уряду забезпечить коригування адміністративних процесів у напрямку підвищення ефективності такої соціальної комунікації, яка б дозволила удосконалювати її організаційний, правовий та ресурсний механізми.

Проте, Україна уже тривалий час намагається здійснити розвиток електронного урядування. Хоча вступила в цей процес фактично в 2002 році, коли було введено в дію центральну частину єдиного веб-порталу Кабінету Міністрів. На початку квітня 2003 року вже було в цілому розроблено програму «Електронна Україна», розраховану на 2003–2010 роки, проте, і до сьогодні конкретні дії по програмі не завершені.

Центральним органом виконавчої влади з питань електронного урядування України є Державне агентство, яке здійснює державну політику у сфері інформатизації та електронного урядування, а також з питань формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів, розвитку інформаційного суспільства.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних» [3] під загрозою зриву. Відведений органами державної влади термін, на публікацію наборів інформації на Порталі відкритих даних, спливає. Станом на початок квітня 2016 року на порталі відкритих даних (data.gov.ue) було доступно 126 наборів даних із необхідних 302, тобто лише 41,7 % від потрібної кількості. Дванадцять відомств не опублікували жодного набору даних із зазначених у Постанові взагалі [2].

Даний моніторинг був проведений, з метою виявлення найпоширеніших помилок, які були допущені розпорядниками даних. Держагентство з електронного урядування провело з розпорядниками роз'яснювальну роботу, в результаті чого було виявлено, що публікації наборів даних здійснювалися у не призначених для структурованих даних файлових форматах PDF і DOC(X), або ж публікація даних у немашиночитаному вигляді (наприклад, у форматах CSV та XLS(X), але з об'єднаними комірками).

Звідси, можна зробити висновок, що успіх у питанні впровадження електронного уряду залежить від того, настільки

зацікавленими є усі сторони з реалізації якісно нового державного управління, інформаційної прозорості та гласності в діяльності уряду й державної влади в цілому. Оскільки, на даному етапі формування електронного урядування у країні, органи влади на свій власний розсуд визначають спосіб електронного доступу до інформації, її переліку, кількості та періодичності подання, що призводить до суттєвої різниці в плані організації доступу до інформації.

Нові можливості і мінливі соціальні очікування, які виникають, вимагають від уряду переглянути свої підходи та стратегії управління.

Потрібно вдосконалити більш відкриті підходи до розробки електронного уряду, реорганізувати себе навколо очікувань користувачів. З цією метою, всі стратегії уряду з питань електронного урядування повинні бути міцно вбудовані в основу політики модернізації послуг.

Список використаних джерел

1. Бабаєв В. М. Текст лекцій з дисципліни «Електронне урядування»: для студентів 5-го курсу 5 курсу спеціальності 8.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування» денної форми навчання / В. М. Бабаєв, М. М. Новікова, С. О. Гайдученко. – Х. : ХНУМГ, 2014. – 127 с.
2. Газін А. Хто зриває виконання Постанови Кабміну про відкриті дані? Моніторинг «Текстів» [Електронний ресурс] / А. Газін, М. Щурська. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://texty.org.ua/pg/article/An-21/read/66611/Hto_zryvaje_vykonanna_Postanovy_Kabminu_pro_vidkryti. – Назва з екрана. – Дата звернення: 03.04.2016.
3. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. // Відомомості Верховної Ради України. – 2015. – № 835. – 15 с.

СЕКЦІЯ 3

ТЕОРІЯ, ІСТОРІЯ І ПРАКТИКА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА В КОНТЕКСТІ НОВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ СПІВРОБІТНИКІВ У ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ ЯК ОДНА З ВАЖЛИВИХ ФУНКЦІЙ ДОКУМЕНТАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

В. Г. Спрінсян, *к. мист., завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності*
Одеський національний політехнічний університет,
м. Одеса, Україна

Формування ефективної й результативної державної служби є одним із пріоритетів адміністративної реформи в Україні. Реалізація цього пріоритету потребує компетентних і активних державних службовців. Саме тому актуальною проблемою є запровадження системної діяльності органів державної влади з професійного вдосконалення та кар'єрного розвитку персоналу державної служби на основі впровадження системи документаційного менеджменту.

Зазначена проблематика перебуває в полі зору багатьох учених, її різні аспекти досліджувалися в працях вітчизняних і зарубіжних фахівців з державного управління, серед яких: В. Д. Бакуменко, В. Г. Вікторов, Н. В. Грицяк, О. М. Іщенко, О. Д. Лазор, О. Ю. Оболенський, О. В. Петришин, В. В. Ченцов, Г. Атаманчук, Г. Бертуччі, К. Деммке, Е. Литвинцева, Р. Маунтфілд та ін.

Найважливішими технологіями в контексті впровадження системи управління персоналом в органи місцевого самоврядування на основі документаційного менеджменту є технології професійного відбору кадрів, професійної підготовки, адаптації та мотивації кадрів і технології професійного розвитку персоналу. Під терміном «професійна підготовка» розуміємо технологію управління процесом оволодіння службовцями новими професійними знаннями, уміннями й навичками з метою більш кваліфікованого виконання ними своїх професійно-посадових обов'язків. Кризова ситуація, що склалася у місцевому розвитку, зокрема, під час вирішення багатьох нагальних соціально-

економічних проблем, обмеженість місцевих бюджетів, низький рівень доходів більшості населення, не облаштованість багатьох територій, занепад комунального господарства та істотне здороження вартості його послуг негативним чином відображається на загальній соціально-економічній ситуації в країні [1].

Система професійного вдосконалення кадрів протягом їх службової кар'єри включає такі складові:

– атестаційна оцінка (атестація) кадрів;

– вмотивування персоналу до підвищення професійної компетентності;

– планування кар'єрного розвитку;

– форми і методи реалізації професійного вдосконалення;

– вплив рівня підготовки на кар'єрне зростання;

– моніторинг ефективності інвестицій у професійне удосконалення.

Кар'єрний розвиток державного службовця означає досягнення ним певної ефективності й продуктивності в роботі (суб'єктивно-особистісний аспект) та адекватне визнання службових досягнень і заслуг працівника та найбільш раціональне його використання (посадове просування) на державній службі (об'єктивний аспект). Досі відсутні істотні соціально-нормативні регулятори, не сформований соціально-професійний тип муніципального службовця; абсолютно не розвинені механізми соціального контролю з боку суспільства за діяльністю органів місцевого самоврядування, спостерігається невідповідність параметрів внутрішнього соціального середовища служби і навколишнього соціального середовища, послаблені механізми соціальних взаємин [2].

Нами було проаналізовано функціональні обов'язки співробітників державних організацій, що дає підстави зробити висновок, що кожна посадова особа як суб'єкт управління постійно працює в умовах дефіциту часу й нервового напруження. Інтенсивність та ненормованість праці зумовлені:

– відсутністю чіткої і прозорої законодавчої бази, системності, об'єктивної інформації, соціальної захищеності;

– труднощами планування роботи в разі виникнення великої кількості ситуацій, які потребують негайного вирішення (у межах своєї компетенції): запити, заяви, звернення, скарги, термінові наради;

– нестандартністю багатьох завдань, пов'язаних з економічними відносинами,

– конфліктністю відносин, частою зміною й не завжди обґрунтованістю поставлених завдань;

– відповідальністю за реалізацію завдань і їх наслідки [3].

З метою підвищення ефективності кадрової політики, професійного розвитку кадрового корпусу місцевого самоврядування загалом необхідні наступні дії: по-перше, всебічна оцінка стану кадрового потенціалу на основі системного підходу з урахуванням як кількісних, так і якісних показників. Для науково обґрунтованої оцінки кадрової ситуації необхідно використовувати методи моніторингових досліджень, соціальної діагностики, які дозволяють аналізувати кадрові процеси у динаміці, своєчасно виявляти як конструктивні, так і деструктивні тенденції. По-друге, створення інформаційної бази, яка б підвищувала оперативність, ефективність управління людськими ресурсами, можливість прогнозування і моделювання розвитку кадрових процесів.

Список використаних джерел

1. Грицяк Н. В. Проблеми ефективності підвищення кваліфікації керівних кадрів: кол. моногр. / за заг. ред. І. В. Розпутенка; Н. В. Грицяк, В. О. Глущенко, Н. Г. Протасова. – К. : Вид-во «К.І.С.», 2003. – 224 с.
2. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми : монографія / кол. авт.; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. М. Князєва. – Київ. : Вид-во НАДУ; Міленіум, 2013. – 166 с.
3. Малиновський В. Я. Словник термінів і понять з державного управління / В. Я. Малиновський. – Київ. : Атіка, 2005. – 240 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДОКУМЕНТНИХ РЕСУРСІВ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ РОЗГЛЯДУ ОРГАНІЗАЦІЙНО-РОЗПОРЯДЧОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ)

О. В. Шевченко, *к. і. н., професор*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Актуальність теми зумовлена тим, що збільшення обсягів інформації та зміни попиту інформації стали пред’являти нові вимоги до документаційного забезпечення торговельної галузі України.

Документні потоки, масиви і фонди утворюють документні ресурси – сукупність документів, які забезпечують збір, обробку, зберігання, пошук та використання документної інформації, що формується в документно-комунікаційних системах торговельної галузі, оскільки нині торгівля набуває пріоритетного значення.

Заслуговують на розгляд закономірності функціонування документних ресурсів, які вказують на загальний характер процесу, підкорюються послідовності, порядку, зумовлені наявністю в документації об'єктивних властивостей, що забезпечують їх значущість та необхідність [1, с. 92].

– впровадження нових знакових засобів та способів документування інформації, новітні носії інформації призводять до необхідності ущільнення документних потоків (від знакових систем до електронних технологій документування інформації);

– зберігання і спеціалізація різних видів документів, які виконують обмежені функції, тобто потреби у нових засобах комунікації не ведуть до повного їх усунення, тобто документні ресурси характеризуються стабільністю [2, с. 139];

– динаміка росту документних потоків і масивів, збільшення їх обсягу згідно досягнення стадії експоненційногоровитку та досягнення стадії насичення (теорія Д. Прайса). Проте, дана теорія не є характерною для багатьох галузей науки, виробництва;

– швидкість зростання документних потоків, яка визначається відносною кількістю документів поточного року порівняно з кількістю документів базового року [3, с. 42];

– найважливіша документація зберігається на паперових носіях і потребує постійного зберігання в архівах.

Звернемо увагу на документні потоки, до складу яких входять внутрішні, вхідні і вихідні документи. Управління документними потоками полягає в узгодженні швидкості передачі та прийому документів, їх опрацюванні. До складу внутрішніх галузевих документів входить Статут підприємства, який регулює діяльність установи, визначає його структуру, функції, правовий статус і положення як правовий акт, що узгоджують порядок утворення, права, обов'язки та організацію роботи комерційного підприємства, його структурних підрозділів.

Організація управління документним потоком підприємств повинна відповідати загальній галузевій організації і характеризуватися джерелом виникнення, інтенсивністю і швидкістю передачі і прийому інформації, спеціальними характеристиками (про-

пускною здатністю, конфіденційністю, захистом від несанкціонованого доступу та ін.), напрямом руху документного потоку.

До складу організаційно-розпорядчої документації, яка функціонує в торговельній галузі і є основою внутрішнього документопотоку, входять п'ять груп документів: організаційні (положення, статути, інструкції, правила), розпорядчі (постанови, рішення, розпорядження, накази із загальних питань, вказівки), довідково-інформаційні (довідки, протоколи, акти, доповідні і пояснювальні записки, службові листи, відгуки, доповіді, звіти та ін.), кадрові (заяви, накази, особові листки, трудові книжки, особові картки та ін.), особисті офіційні документи (пропозиції, заяви, скарги, розписки, доручення та ін.). Організаційно-розпорядча документація є загальноприйнятою і для торговельної галузі також, тому звернемо увагу на окремі особливості її оформлення і функціонування в галузі. Так, організаційно-розпорядча документація відображає організаційну діяльність торговельних підприємств за допомогою наказів із основної діяльності, вказівок, розпоряджень, рішень та ін. До складу довідково-організаційної документації входять акти, протоколи, довідки, внутрішнє службове листування, плани, графіки тощо, найбільш поширені довідки і службові листи. Для довідок використовують уніфіковані трафаретні бланки. Особливістю складання службових листів є те, що на відміну від усіх інших службових документів, у них не вказують реквізит 10 – «Назва виду документа», винятком є гарантійні листи. Довідково-інформаційні документи ініціюють управлінські рішення.

Звернемо увагу на загальну характеристику організаційно-розпорядчих документів, оскільки вони оформлюються на бланках, що виготовляються згідно з вимогами Типової інструкції з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1242. Відповідно до п. 2.2 Порядку Головного управління юстиції, розпорядчий документ виготовляється на бланку та повинен мати обов'язкові реквізити й стабільний порядок їх розміщення: найменування суб'єкта нормотворення, назву виду документа, дату і номер, місце видання, структурні складові, підпис, візи.

Оформляти розпорядчі документи слід з урахуванням вимог ДСТУ 4163-2003 Національний стандарт України «Державна

уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів», затвердженого наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 07.04.2003 року за № 55 і чинного з 01.09.2003 року (наказ від 05.07.2003 р. за № 118).

Характерна властивість організаційно-розпорядчих документів полягає в тому, що вони широко використовуються в повсякденній діяльності галузі. Основним організаційним документом є Статут підприємства. Отже, організаційно-розпорядча документація в торговельній галузі України функціонує на загальних засадах.

Список використаних джерел

1. Документно-інформаційні потоки і масиви: сутність і значення. Методологічні засади вивчення теорії документних потоків. Загальні та специфічні закономірності функціонування документних потоків та масивів. Фрагментарність документованої інформації: курс лекцій. – Київ : ПВНЗ «Європейський університет», 2010. – 117 с.
2. Демчина Л. І. Документні потоки та масиви: курс лекцій для студ. спец. «Документознавство та інформаційна діяльність» / Л. І. Демчина. – Івано-Франківськ : Факел, 2009. – 208 с.
3. Політова О. А. Вивчення документальних потоків як напрям документознавчих досліджень / О. А. Політова // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність : проблеми науки, освіти, практики: зб. мат. VI Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 19–21 трав. 2009 р.: тези доп. – Київ : ДАКККіМ, 2009. – С. 41–42.

ВІДЧУЖЕНІ ЗНАННЯ В СИСТЕМІ ДОКУМЕНТНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

І. М. Сілютіна, *к. пед. н., доцент*
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля, м. Сєвєродонецьк, Україна

Проблема відчуження привертає увагу мислителів, починаючи з часів античності, розробляється у християнській теології, містицизмі, набуває інтенсивного розвитку в європейській філософії, на ідеалістичній і матеріалістичній основі якої створюються концептуальні системи, що розкривають джерела, сутність, шляхи

зняття відчуження. На початку минулого століття феномен відчуження розглядається переважно у культурологічному та психологічному аспектах, стає однією з основних проблем екзистенціалізму, зберігається у постмодернізмі. Сучасні дослідники аналізують конкретні форми відчуження у царині політики, права, моралі, економіки, науки, освіти; визначають місце відчуження у системі суспільних відносин, вказують на його амбівалентний характер. На підставі ґрунтовного соціально-філософського аналізу О. Д. Шетулова робить висновок, що відчуження є невикорінною властивістю соціального розвитку суспільства, а історичний рух форм відчуження, зняття низки з них і актуалізація інших, виступає як лінія розвитку цивілізації та її подальша перспектива [1].

Особливою формою відчуження, що розповсюджується на духовну сферу особистості є відчужене знання, яке знаний кібернетик і філософ Ю. А. Шрейдер дорівнював інформації, виділяючи його поміж трьох типів: «особисте знання, знання у вигляді соціальних естафет (таке, що передає культурні зразки) та інформація (відчужене знання) [2, с. 3]. Між цими формами знання, зауважує І. А. Петров, встановлюється певна взаємодія. Особисте знання реалізується у соціальних естафетах і відчужується у вигляді текстів, предметів практичної діяльності, у системі символів. Трансляція знання передбачає його відчуження, предметне втілення, фіксацію на носії. Відчуженість знання від суб'єкта, підкреслює науковець, є тим важливим моментом, коли знання стає інформацією [3, с. 104–105]. Остання лише тоді може передаватися та зберігатися у незмінному вигляді, якщо фіксується на відповідному носії і потрапляє до системи документної комунікації.

Характерна особливість сьогодення – поява нових видів інформаційних ресурсів, які, на думку А. Б. Антопольського, не є ані звичайними документами, ані ні звичайними масивами. До них науковець відносить, зокрема, web-сторінки, інші гіпертекстові документи, або «шари» електронних карт і карти у цілому, різні типи даних, убудовані до системи моделювання, проектування тощо. З'являються такі інформаційно-програмні продукти, які важко охарактеризувати у традиційних термінах: документ, інформаційний масив або програмне середовище [4, с. 1]. Такі сукупності складно інтерпретувати, адже їх окремі інформаційні елементи зберігаються у різних форматах і можуть

«збиратися» вже в готовому документі, який у випадку, приміром, роздрукування, може приймати класичну форму або залишатися у квазіматеріальній формі комп'ютерного файлу. Документ по суті втрачає зв'язок з фізичним носієм, стає ідеальним конструктом, що обумовлює появу проблем, пов'язаних з фіксуванням та зберіганням інформації (про її справжнє розташування може «знати» лише відповідна комп'ютерна програма), а також з їх ідентифікацією. Отже, відбувається відчуження інформації від власної матеріальної форми на користь ідеальної.

Застосування у системі документної комунікації потужних комп'ютерів, інформаційних систем, систем штучного інтелекту звільняє людину від виконання операцій, які здійснюються над відчуженим знанням. Згідно Д. Дайсону, люди стають «вузьким місцем» у циркуляції й обробці інформації і знань: «ми здатні сприймати їх лише в обмеженій кількості, і з точки зору машин, виробляємо їх менше, ніж ці останні» [5, с. 8]. Варто погодитися з висновком М. М. Чурсіна стосовно того, що чим ближче технології наближаються до людини, тим більшою стає ступінь відчуження знань від неї: знання і людина дедалі більше розходяться [6, с. 40]. Вказана тенденція стає домінуючою через розподіл праці у сучасному глобалізованому суспільстві, де другорядні, периферійні, а згодом і основні функції передаються на аутсорсинг, який набуває вибухового характеру, поширюється, зокрема, й на системи створення, обробки та зберігання інформації.

Таким чином, аутсорсинг існує і розвивається як форма відчуження інформаційних процесів від людини, що є проявом більш загальної тенденції набуття інформацією і знаннями незвичної самостійності, відокремленості, технологічності, незалежності як від особистості, так і від організації-генератора інформаційних ресурсів. Можна констатувати, що масштаби використання технології аутсорсингу в системі документної комунікації обумовлюються межами і обсягами відчуженого знання.

Список використаних джерел

1. Шетулова Е. Д. Социально-философский анализ отчуждения в историческом процессе: автореф. дис. …д-ра философ. наук : 09.00.11 – Режим доступа: http://www.dissers.ru/avtoreferati-dissertatsii-filosofiya/a224.php. – Название с экрана.
2. Шрейдер Ю. А. Двойной облик современной информатики / Ю. А. Шрейдер // Природа. – 1988. – № 5. – С. 3.

3. Петров И. А. Соотношение понятий «информация» и «знание» в современном обществе / И. А. Петров // Вестник ТвГУ. Сер. «Философия». – 2012. Вып. 1–2. – С. 98–109.
4. Антопольский А. Б. Проблемы классификации и идентификации информационных ресурсов / А. Б. Антопольский // НТИ. Сер.1. – 1997. – № 8. – С. 1–11.
5. Горц А. Знание, стоимость и капитал. К критике экономики знаний (Окончание) / А. Горц // Логос. – 2008. – № 1.– С. 3–31.
6. Чурсин Н. Н. О некоторых современных тенденциях инфовзаимодействия в социуме / Н. Н. Чурсин //Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-прак. конф., Одеса, 13–15 вересня 2012 року / під заг. ред. В. Г. Спрінсяна. – Одеса : Симэкс-Принт, 2012. – С. 38–41.

НОВІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО» В МЕЖАХ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Т. А. Лугова, *к. мист., доцент;* ***О. О. Панькевич,*** *ст. викладач*
Одеський національний політехнічний університет
м. Одеса, Україна

Анотація: розглянуто нові аспекти викладання дисципліни «Документознавство» в ситуації зміни назв спеціальності. Показано пріорітетні напрямки вивчення змісту дисципліни.

Ключові слова: документознавство, дисципліна, методика, форми та технології викладання, спеціальність.

На тлі ґрунтовних соціально-економічних перетворень у сучасних реаліях життя значно підвищилася роль висококваліфікованих фахівців, які здатні постійно підвищувати свою кваліфікацію, орієнтуватися на результати і досягнення поставленої мети, бути гнучкими і комунікабельними в роботі. Тому одним із пріоритетних напрямків перетворення системи вищої освіти України виступає інформатизація, що передбачає використання педагогічних технологій на основі інформаційних систем, мереж, ресурсів і технологій, що формують новий зміст і нові форми навчання. Мають з'явитися нові підходи до організації навчання і самого процесу формування знань, умінь, дій студентів, нових засобів оцінки ефективності навчання.

Аналіз наукової літератури показав, що сьогодні помітно зросла кількість досліджень, предметом яких стало використання засобів нових інформаційних технологій у навчальному процесі. Зокрема можливості, напрями, наслідки й перспективи використання інформаційних технологій в освітній галузі розглядали Ю. Дорошенко, Р. Гуревич, М. Кадемія, Т. Кошманова, І. Кульчинський, В. Монахова, С. Подолянчук, О. Спірін, А. Єршова тощо. Розробка теоретико-методологічнх засад викладання наукової дисципліни «Документознавства» сягає першої половини XX століття (коли 1943 року професор МДІАІ К. Г. Мітяєв у межах дисципліни «Теорія і техніка архівної справи» та розділу «Загальне діловодство» увів поняття «документознавство»), і яка триває і до сьогодні.

Дисципліна «Документознавство» є базовою в системі підготовки фахівця документно-інформаційної сфери, тому вибір змістовного наповнення, смислових акцентів (відповідно до стану розвитку науки про документ) та відповідних, традиційних та інноваційних методів її викладання є важливим кроком для формування необхідних компетенцій, що висуваються сучасним діловим світом до спеціаліста-документознавця.

Метою вивчення дисципліни «Документознавство» є надбання студентами системного уявлення про сутність, структуру, функції, властивості та різноманіття документів як складної інформаційної системи; отримання знань про способи документування, системи документації, документальні ресурси, фонди та комплекси, документні масиви та потоки, документальні комунікації та документальну діяльність в їхньому історичному розвитку. Засвоєння методологічних основ дослідження документа та керування документацією. Підготовка студентів до здійснення процесів створення, обробки та зберігання документної інформації; формування фондів інформаційних установ, архівів, інформаційних служб підприємств; ефективного використання документа як джерела інформації, каналу комунікації і основного елементу документального фонду; підготовка студента до вирішення професійних проблем відповідно до профільної спрямованості програми і видів професійної діяльності.

До 2015 року підготовка бакалавра відбувалася за напрямом 6.020105 «Документознавство та інформаційна діяльність», після набуття чинності Постанови КМ України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється

підготовка здобувачів вищої освіти», відбувся перехід у спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Це закріпило інтегративний характер дисципліни «Документознавство», зробило уклін наукової дисципліни у прикладну сферу (недивлячись, що дисципліна про документ має загалом теоретичний характер), деталізувало пріорітетні напрямки дослідження документа (як носія інформації, як об'єкт та предмет інформаційної, бібліотечної та архівної справи), та ствердило розширену концепцію структури документознавства та широке розуміння поняття «документ». Все це вимагає переосмислення змісту дисципліни та відповідно перебудови її структури, надаючи першочергову увагу саме означеним сферам інформаційної діяльності.

Тому апріорі важливо в навчальному процесі використовувати засоби нових інформаційних технологій. Оскільки дисципліна «Документознавство» базується на знаннях, отриманих студентами при вивченні інформатики, основ управлінського документування, сучасного діловодства, бібліотекознавства і бібліографознавства, інформаційно-бібліографічних технологій, теоретичних основ документно-інформаційної діяльності, документної лінгвістика, а також основ соціально-комунікативної діяльності, теорії комунікацій та соціальних комунікацій, тісно пов'язана з дисциплінами «Архівознавство», «Інформаційно-аналітична діяльність» та «Аналітико-синтетична обробка документів», вкрай важливим є оптимізація міжпредметних зв'язків, у першу чергу, засобами електронної документної комунікації та архівації (електронні бібліотеки навчально-методичної літератури в університеті, професійно-навчальна комунікація у соцмережах, електронні експертні групи, спільні навчально-дослідні проекти тощо).

Інформаційними технологіями навчання прийнято вважати всі технології, що використовують спеціальні технічні інформаційні засоби (ЕОМ, аудіо, кіно, відео). З активним використанням комп'ютерів в освіті, з'явився й термін «нові/сучасні інформаційні технології навчання».

В процесі підготовки майбутніх документознавців у методиці викладання дисциплін, у тому числі й документознавства, доречно використовувати інтерактивні методи професійно орієнтовного спрямування, що мають ряд переваг: підвищують ефективність навчального процесу; активізують пізнавальну активність майбутніх

документознавців; удосконалюють особистісні якості студентів (здатність до самоосвіти, самовиховання, саморозвитку); розвивають вміння застосовувати здобуті знання на практиці; розширюють можливості особистісно-орієнтованого навчання за рахунок використання ПК тощо. Необхідною є також розробка навчально-методичних матеріалів відповідно до вимог нової спеціальності, з урахуванням новітніх досягнень науки про документ та документно-комунікативну діяльність, реалій ринку праці та за допомого новітніх технологій інфографіки, інформаційного картографування, інтерактивності. Поряд з традиційними, варто використовувати електронні підручники, що характеризуються високою доступністю для користувачів, легкістю і дешевизною розмноження, відкритістю для подальшого удосконалення, широкою сумісністю з різними модифікаціями комп'ютерної техніки, високою автоматизацією функцій, економічністю в роботі, можливістю обмінюватися навчальною інформацією в електронних мережах тощо.

Таким чином, підготовка бакалаврів за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» з використанням інтерактивних методів, мультимедіа-курсів, навчально-методичних матеріалів відповідно до вимог нової спеціальності на основі нових інформаційних технологій надасть можливість сформувати ініціативну, творчу, інтелектуально та духовно розвинену особистість, що ладна успішно адаптуватися до швидкозмінних реалій життя та бути конкурентоздатною.

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І СИСТЕМ В УПРАВЛІННІ ЕЛЕКТРОННИМ ДОКУМЕНТООБІГОМ КОМПАНІЙ

О. П. Копішинська, *к. ф.-м. н., доцент;*
Ю. В. Уткін, *к. т. н., доцент*
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна

Перебудова управління економікою під впливом розвитку сучасного виробництва викликала значне збільшення кількості інформації у всіх сферах менеджменту, а відтак і збільшення обсягів службових документів, що, в свою чергу, потребує значних зусиль для вирішення організаційних завдань документаційного забезпечення [1, с. 27].

Удосконалення документаційних процесів, упорядкування інформаційної бази, автоматизація технологій обробки документів на сьогодні неможливо вирішити без впровадження автоматизованих систем обробки інформації, що дозволяє підвищити продуктивність праці, та створити необхідні умови для творчої, аналітичної праці.

Вивчення стану організації діловодства на ряді підприємств агропромислового комплексу виявило низку недоліків: недосконалості в самій організації системи документообігу та пов'язані з цим втрати робочого часу, запізнення виконання документів, зайве тиражування копій; невірне оформлення документів у процесі форматування, визначення групи реквізитів та їх розміщення; складності мовно-семантичного характеру, коли в документах вживаються мовні конструкції, які можуть неоднозначно трактуватись, або взагалі не відповідають призначенню документа. Головний недолік – недостатня автоматизація документообігу, повтор багатьох операцій при створенні документів, низька ефективність застосування машинної обробки документів.

За висновками експертів фірми «Siemens Business Services» випливає, що 30 % часу робочих груп витрачається на пошуки і узгодження документів; 6 % документів безповоротно губляться; копіюється до 20 разів кожен внутрішній документ; на 20–25 % зростає продуктивність праці персоналу при використанні електронного документообігу; на 80 % нижче вартість архівного зберігання електронних документів у порівнянні з паперовими. Отже, від правильної організації і автоматизації процесів обробки документів залежить ефективність управління діяльністю підприємства.

Питання управління діловою інформацією в будь-якій сучасній компанії вирішується за допомогою обраної системи управління електронними документами і системи автоматизації ділових процесів. Придбання корпоративної інформаційної системи (ІС) документообігу, для якої характерними є не лише широкий діапазон виконуваних функцій, але й високі вимоги до апаратних та програмних засобів, висока ціна, можуть собі дозволити лише великі підприємства, а для малих і середніх функціональність корпоративних систем може виявитися надлишковою, тому їм доречніше буде придбати дешевшу систему для середніх підприємств, або організувати головні принципи побудови системи

документообігу, використовуючи інтегрований програмний офісний пакет. Основні заходи щодо удосконалення документообігу підприємств на основі засобів автоматизації можна сфокусувати в наступних напрямках.

На етапі створення будь-якого документа часто постає питання про зменшення обсягів роботи з повторення однотипних операцій форматування, розмітки й розміщення реквізитів. Для автоматизованої роботи документ повинен мати чітку формалізовану структуру, тобто шаблон, який представляє об'єкт, що описує незмінні частини документів та поля інформації з описанням методів і механізмів їх заповнення згідно вимог ДСТУ [2, с. 4].

Детальний аналіз сучасних систем автоматизації діловодства виявив, що жодна з них не володіє розвинутим механізмом підтримки генерації електронних документів. Тому в межах адаптованого електронного офісу підприємства, заснованого на інтегрованому пакеті прикладних програм, доцільно скористатися функцією злиття документів «Мастер слияния» MS Word, що дозволяє здійснити генерацію однотипних документів на основі встановлення зв'язку підготовленого шаблону документа із базою даних, в якій зберігаються всі реквізити для формування необхідної кількості примірників серійних документів [3, с. 644]. У процесі злиття застосовується метод математичних перетворень документів на основі підтримки формування полів цільових документів.

Більшість облікових та фінансових операцій на сьогоднішній день неможливо здійснювати без належної підтримки ІС, які є основою для організації об'єктивного інформаційного та документаційного забезпечення компанії. Наприклад, механізм роботи з електронними документами в ІС «M.E.Doc» включає в себе повний цикл життя електронного документа: створення, модифікація, зберігання та відправка контрагентам або до контролюючих органів. Для надання юридичного статусу електронним документам при роботі з цією системою є можливість отримати електронний цифровий підпис (ЕЦП) у вигляді ключів у спеціальних акредитованих центрах сертифікації. На сьогоднішній день певні види електронних документів визнано легітимними, тому є можливість обмінюватися податковими накладними, рахунками, договорами, актами, тобто будь-якими первинними документами із контрагентами [4, с. 5].

За статисткою, економія лише на фізичних носіях інформації та транспортуванні документів у компаніях із чисельністю офісних працівників біля 30 осіб на сьогодні складає приблизно 9 000 грн. Організаційний ефект взагалі виміряти важко, оскільки в світлі уведення в дію законів та вимог щодо різних форм податкової та іншої звітності, підприємства, які не мають відповідного програмного забезпечення, прав застосування ЕЦП, будуть не лише втрачати масу зайвого часу, але контрагентів через затримку оформлення комерційно-правових актів. Реєстрація податкових накладних в Єдиному реєстрі податкових накладних без застосування ІС займе кілька днів та буде супроводжуватися відповідними витратами.

Загальна величина витрат по проекту впровадження може бути розрахована як сума прямих, непрямих витрат та витрат на утримання та простоїв і збоїв ІС [5, с. 58].

Після розрахунку витрат на впровадження ІС, можна переходити до оцінки обґрунтованості визначеної величини витрат на проект, через порівняння витрат з середніми показниками підприємств однієї галузі при впровадженні аналогічних систем.

Таким чином, економічна оцінка ефективності впровадження інформаційних технологій і систем в управлінні електронним документообігом сучасної компанії не тільки включає співвідношення доходів і витрат по всій лінії їх життєвого циклу, а також є показником опосередкованим, тобто складається із урахуванням удосконалення інших аспектів діяльності компанії: організаційних, технологічних, ресурсних.

Список використаних джерел

1. Бездрабко В. В. Управлінське документознавство : навч. посіб. / В. В. Бездрабко. – К. : Четверта хвиля, 2006. – 208 с.
2. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів : ДСТУ 4163:2003. – [Чинний від 2003-09-01]. – К : Держспоживстандарт України, 2003. – 26 с. – (Національні стандарти України).
3. Хмелюк В. С. Засоби автоматизації генерації електронних документів в системах організаційного управління / В. С. Хмелюк, В. О. Амонс // Проблеми програмування. – 2008. № 2–3. Спеціальний випуск.– с. 641–649.

4. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» Із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 31 травня 2005 року N 2599-IV, від 27 березня 2014 року N 1170-VII // Портал ЛІГА : Закон. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T030851.html. – Назва з екрана.
5. Алгоритм оцінки економічної ефективності впровадження інформаційної технології у торговельну організацію / [Л. І. Нефьодов, Д. О. Маркозов, І. Г. Ільге, В. О. Беспалий] // Вісник НТУ «ХПІ». – 2013. – № 4 (978) 60. – Х. : НТУ «ХПІ», 2013.– С. 55–60. – (Серія: Нові рішення в сучасних технологіях).

ЕЛЕКТРОННІ ФАХОВІ ВИДАННЯ З ПЕДАГОГІКИ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ

Н. М. Кропочева, *н. с.*
Державна науково-педагогічна бібліотека імені В. О. Сухомлинського, м. Київ, Україна

Електронні періодичні видання є основним джерелом доступу до світового інформаційного потоку та важливою складовою системи інформаційних ресурсів сучасної бібліотечної установи. Електронне періодичне видання у системі наукових знань цінне тим, що публікації, розміщені в ньому, характеризуються більшою доступністю, аніж статті у традиційному (паперовому) форматі. Читач може отримати доступ до них, як через онлайн-мережу, так і через спеціалізовану мережу певного закладу, зокрема бібліотеки. Водночас електронні періодичні видання, так само як і традиційні, пропонують проміжні чи кінцеві результати певних досліджень і тому мають незаперечну наукову цінність.

Електронні періодичні видання являють собою оцифрований варіант тексту друкованого видання. Разом із тим, все більше поширення отримують такі видання, що розміщені виключно в електронному вигляді, зокрема у мережі Інтернет, та не мають традиційних версій. Серед електронних видань найбільшу цінність представляють електронні наукові фахові видання, що мають відповідати достатньо суворим змістовим та стильовим вимогам –

зокрема бути включеними до затверджених Міністерством освіти і науки України переліків видань, де можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата наук.

Реферування як різновид наукової обробки документів переживає своє становлення у незалежній Україні, оскільки ні наявні масштаби, ані динаміка реферування наукових видань не відповідають постійно зростаючим інформаційним запитам як дослідницьких кіл, так і інших читачів. Стосовно необхідності реферування саме електронних видань точаться дискусії (адже якщо видання саме по собі доступне у певній мережі, у т. ч. в Інтернеті, то постає питання про доцільність створення ще й стислого змісту для нього), але, на нашу думку, воно потрібне з таких причин:

– число електронних періодичних видань та статей у них в Україні щороку зростає у зв'язку з інформатизацією суспільства (причому збільшується і сама динаміка цього зростання), а тому актуалізується отримання реферативної інформації про ці електронні ресурси з метою інтенсифікації наукового пошуку;

– в умовах поширення електронних ресурсів в інформаційно-документальних (у т. ч. бібліотечних) установах зростає значення реферативних документів в автоматизованих системах пошуку, зокрема в бібліографічних записах електронних каталогів.

Нині інформація щодо масиву електронних періодичних видань в Україні, зокрема з питань педагогіки, не впорядкована, як значною мірою і про періодичні видання в цілому. Дані, які містяться в різних статистичних довідниках, публікаціях, наукових оглядах, різняться між собою. За статистичними даними про друковані засоби масової інформації в Україні Державної реєстраційної служби України протягом останніх років кількість друкованих періодичних видань має тенденцію до активного зростання. Так протягом 2009–2015 рр. їх кількість збільшилась з 27 696 назв до 45 573, майже на 65 %. При цьому слід відмітити і зростання саме фахової наукової періодики з 940 до 1 416 назв (за даними ДАК України).

Інформація про сукупність наукових журналів представлена також у реєстрі Вищої Атестаційної Комісії України, де зареєстровано (Перелік фахових видань ВАК України –

http://www.vak.org.ua). Електронні наукові фахові видання (31 назва) представлені окремим переліком на цьому ж сайті. Найбільш повно інформацію про сукупність наукових журналів України представлено на сайті Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського (www.nbuv.gov.ua) – розділи «Наукова періодика України» та «Електронні наукові фахові видання».

Разом з тим відслідковувати сукупність вітчизняних електронних наукових журналів досить складно. Часто навіть ті журнали, що позиціонують себе як електронні, не надають повних текстів до статей, а лише тільки зміст чи анотації. Лише кілька електронних журналів України пропонують постатейний пошук та весь «глибокий» архів своїх номерів. Аналіз можливості швидкого та зручного доступу до електронних версій періодичних видань, а саме наявності їх у мережі Інтернет, у тому числі на сайті НБУВ показав, що веб-сайти мають близько 40 % фахових періодичних видань сфери.

Важливу роль у системі наповнення бази електронних наукових періодичних видань з питань педагогіки займає Національна академія педагогічних наук України, яка бере активну участь у методологічному та науково-методичному забезпеченні розвитку освіти, розробленні її законодавчої і нормативної бази, створенні концепцій розвитку загальноосвітньої, професійної та вищої школи, здійсненні виховного процесу.

Для повного розкриття значення періодичних видань з педагогіки у реферативній системі інформації зроблено чимало. Насамперед це стосується удосконалення правової бази регулювання прав бібліотечних установ на поширення наукової педагогічної інформації, розробки єдиних технологічних вимог до наповнення і використання електронних бібліотечних фондів. Так, створення систематизованого довідника електронних журналів стане значним поштовхом на шляху до покращення ситуації в галузі реферування електронних періодичних видань, зокрема з питань педагогіки.

Таким чином, ми прийшли до таких висновків:

1. Реферування електронних періодичних видань є перс пектиним напрямом оперативного доступу вчених та інших користувачів до нової вітчизняної наукової літератури. Електронні видання з питань педагогіки у реферативній базі даних можуть

бути представлені як колекція електронних документів (у реферованому, тобто зручному для користувачів вигляді), доступ до якої є можливим через глобальні мережі передачі даних.

2. Місце електронних періодичних видань у галузі педагогіки у системі реферативної бази даних визначається функціями цих видань – загальними, спеціальними та конкретними. Серед конкретних функцій, притаманних насамперед виданням у сфері педагогіки й освіти, необхідно назвати функції фіксації наукового педагогічного пріоритету, формування репутації авторів статей, а також оцінювальну функцію.

3. Значна популярність використання електронних ресурсів з педагогіки користувачами інформаційних ресурсів пояснюється тим, що електронний формат дає можливість безперешкодного, оперативного і постійного доступу до значного масиву спеціалізованих періодичних видань. При цьому користувач може опрацьовувати кілька видань одночасно, здійснювати копіювання інформації з електронної публікації та ін. Водночас, звичайно мають місце і правові лакуни цього процесу, зокрема пов'язані із дотриманням авторських прав та відповідальним використанням тексту наукового електронного видання.

Поширення інформаційних технологій у сфері виробництва електронних періодичних видань в українських бібліотеках переживає період досить динамічного розвитку і тому, звичайно, має великі перспективи. Аналогічні вагомі перспективи має і науково-дослідницьке супроводження цього процесу, яке, на нашу думку, може передбачати такі питання:

– компаративний аналіз динаміки надходжень електронних періодичних видань з педагогіки за обраний період;

– виявлення проблемних методологічних та технічних аспектів практичного запровадження системи обліку електронних періодичних видань у бібліотеках України.

Також потребує подальшого дослідження актуальність реферування електронних періодичних видань як однієї зі складових інтегрованого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського, яка актуалізує оперативний доступ вчених та інших користувачів до здобутків вітчизняної педагогічної думки.

Список використаних джерел

1. Про бібліотеки і бібліотечну справу [Електронний ресурс] / Закон України № 32/95-вр від 27.01.95. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/про бібліотеки і бібліотечну справу. – Назва з екрана.
2. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV // Урядовий кур'єр. – 2003. – 2 липня. – № 119. – С.1–6.

ВАЖЛИВІСТЬ ІНДЕКСАЦІЇ ДОКУМЕНТІВ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ДОКУМЕНТООБІГУ НА СУЧАСНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

С. В. Карташов, *студент*
Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна

Сучасні економічні відносини вимагають від підприємства будь-якої сфери власності створювати, і спрямовувати значні обсяги документації, тому вкрай важливо мати певні інструменти, методики які б дозволяли ефективно дорабляти документ, знаходити його. Одним з таких інструментів є індексація.

Індексація є важливою складовою організації роботи з документами будь-якого виробництва. Суть індексування полягає в тому, щоб передати зміст документів, а в разі необхідності й деякі формальні ознаки у вигляді коротких закодованих повідомлень, так званих пошукових образів документів (ПОД). Наявність ПОД забезпечує подальший пошук документів завдяки зіставленню ПОД із пошуковим приписом. Індексування здійснюється на основі певних інформаційно-пошукових мов. Інформаційно-пошукова мова (ІПМ) – це спеціалізована штучна мова, призначена для передачі змісту й формальних ознак документів, а також інформаційних запитів пошуку потрібних документів. Нерідко в установах розробляють цифрові класифікатори посадових осіб, як правило – керівника і його заступників, наприклад: генеральний директор – 01; фінансовий директор – 02; комерційний директор – 03; заступник генерального директора з адміністративно-господарських питань – 04.

Індексація документів полягає в присвоєнні їм умовних цифрових або літерно-цифрових позначень – індексів, які надаються документам під час їх реєстрації. Реєстраційний індекс складається з порядкового номера документа в межах групи документів, що реєструються, який доповнюється індексами, що застосовуються на підприємстві, найчастіше індексом за номенклатурою справ, а також іншими класифікаційними відмітками, індексами структурного підрозділу, посадових осіб, які розглядають або підписують документ, виконавців, діяльність яких стосується питань документа тощо. Місце розташування реєстраційного індексу на документі залежить від виду бланка й виду документа. Особливості оформлення цифрового індексу – складові частини цифрового реєстраційного індексу відокремлюються одна від одної правобічною похилою рискою. Послідовність написання складових частин реєстраційного індексу може змінюватися залежно від того, який документ реєструється – вихідний чи внутрішній. Для вхідних документів реєстраційний індекс складається з порядкового номера й індексу за номенклатурою справ або іншого індексу, що застосовується на підприємстві. Внутрішнім документам, зокрема наказам (розпорядженням) з основної діяльності підприємства, протоколам та актам, при реєстрації надаються лише порядкові номери.

Отже, можна сказати, що ефективність індексування документів на підприємстві залежить від конкретних індексів, їхнього виконання, а також організації їхнього збереження й використання. Важливість індексування на сучасному виробництві є актуальною, бо без нього знаходити та переробляти документи було б дуже складно.

СЕКЦІЯ 4 ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ, УСТАНОВ, ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

СУЧАСНІ МЕТОДИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АНАЛІТИКИ

М. В. Макарова, *завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності в економічних системах, д. е. н., професор ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» м. Полтава, Україна*

Актуальність теми, що досліджується, обумовлена необхідністю результатів інформаційного аналізу для усіх суб'єктів сучасних соціально-економічних систем. Він вкрай потрібний для їх мінімально прогнозованого розвитку, захисту від ризиків, небезпек і викликів системно кризового сьогодення. Причини останнього і в тому, що більшість значущих рішень приймаються без глибокого і всебічного аналізу їх наслідків.

Тому нині аналітична діяльність повинна супроводжувати прийняття будь-якого управлінського рішення, чи то на рівні держави, чи то на рівні організації, чи на рівні громадянина. Нагально потрібна відмова від ментально шкідливих звичок на кшталт: «зробив, а тоді вже задумався» та «якось воно буде», а також озброєння сучасними інформаційно-аналітичними методами, спрямованих на такий алгоритм дій: «подумав – оцінив наслідки власних дій – а за результатами оцінки вже зробив».

Саме інформаційний аналіз здатний дати відповіді на евристичні питання «чого ми так живемо?» і «що робити?». З цього приводу доречні міркування, до яких вдавалися і стародавні філософи, й аналітики сьогодення: «Чому люди не розуміють, що з маленького зернятка зростає велике дерево? Чому люди не вірять, що через малі, здається, причини, трапляються великі наслідки? І чому люди все одно кидають це зерно в землю, немов би то камінчик?». Єдиним виходом з дилеми цих питань для будь-кого, хто приймає управлінські рішення, є дотримання логічного ланцюжка: «постановка евристичних питань – інформаційний аналіз – оцінка ситуації на його підставі – формування рішення – його втілення – оцінка наслідків».

Внаслідок високої комунікаційної і соціальної значущості глобальної мережі Інтернет серед ефективних сучасних методів

інформаційної аналітики слід згадати метод аналізу мережних зв'язків, контент-аналіз вмісту сайтів, методи Web-аналітики, моніторинг згадувань певних досліджуваних подій у мережі, оцінювання рейтингів представників досліджуваної аудиторії за формальними характеристиками публікацій, в тому числі електронних, складання хроніки подій (подієвий, або івент-аналіз), зокрема, за даними соціальних мереж тощо [1; 3].

Так, моніторинг як безперервне спостерігання за станом оточуючого середовища з метою управління ним шляхом своєчасного інформування про можливості настання несприятливих, критичних або неприпустимих ситуацій нині широко застосовується для вивчення різноманітних об'єктів соціокультурного поля з метою прогнозу їх розвитку. Моніторингові дослідження з допомогою мережних технологій передбачають одержання вимірюваних статистичних або змістових показників, які характеризують об'єкт спостереження. Система спостережень будується на фіксації дискретних кількісних характеристик об'єкта спостереження, накопичуванні цих відомостей і на можливості шляхом інтелектуальної інтерпретації одержаних відомостей зробити висновки про якісний стан об'єкта. Таким чином, моніторинг ґрунтується на спостереженні типових рис у поведінці об'єктів спостереження і на своєчасній фіксації на їх фоні різних відхилень від норми [2].

Наприклад, алгоритм проведення моніторингового дослідження згадувань подій Євромайдану у мережі Інтернет виглядає таким чином (рис. 1). Застосування нами алгоритму призвело до оціночних результатів, що були розташовані в інформаційно-аналітичній таблиці такого шаблонного вигляду (табл. 1) і знайшли візуальне відображення на діаграмі типу графік.

Хронологічний (подієвий, або івент-) аналіз нині стає одним з найбільш розповсюджених методичних інструментів вивчення динаміки політичних ситуацій. Методика івент-аналізу часто ґрунтується на спостереженні за розвитком та інтенсивністю подій з метою визначення тенденцій еволюції геополітичної обстановки на внутрішній політичній і міжнародній арені. Як самостійна аналітична робота івент-аналіз складається з потокового коментування. Добре підготовлений коментар конкретної події повинен містити в собі наступне: – максимально повно і неупереджено має бути викладена інформація про певний факт, дії або бездіяльність.

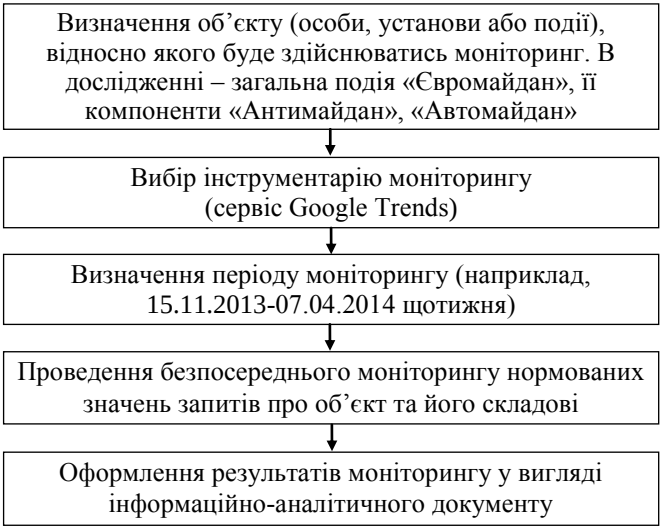

Рисунок 1 – Схема алгоритму проведення моніторингового дослідження згадувань подій Євромайдану у мережі Інтернет, складено автором

Таблиця 1 – Питома вага кількості нормованих значень запитів ситуації на і навколо Євромайдану, %, складено автором

Дати	Кількість нормованих значень запитів, %			Разом на дату
	Євромайдан	Антимайдан	Автомайдан	
15.11.2013	N1	N2	N3	Сума N1, N2, N3
……	N4	N5	N6	Сума N4, N5, N6
07.04.2014	Nm-2	N m-1	N m	Сума Nm-2, Nm-1, Nm

У найкращому варіанті інформація за суттю події має викладатися до появи її інтерпретацій у різноманітних ЗМІ. Домогтися цього нелегко, але можливо; – далі дається відповідь на питання «що це, і яке значення подія має для інтересів замовника результатів івент-аналізу?». Якщо такої значущості немає, то інформація про подію не являє інтересу для аналізу і фільтрується; – додатково подається інформація про відношення

події до проблем, конфліктів, інших подій, політичних діячів, організацій, що мають значення в даний час і в перспективі; – як довідкова інформація наводяться додаткові дані про факти чи установи, що фігурують у події. Уся така інформація оформлюється у максимально стислому вигляді. Додатково інформаційні блоки можуть ранжуватися за ступенем значущості, важливості та терміновості. Такі мінімальні блоки інформації групуються в щоденні (щотижневі) інформаційні огляди з розбивкою за темами і подаються замовнику в зручній для нього формі.

Для ілюстрації на рисунку 2 наведений алгоритм проведення івент-аналізу значимих подій Євромайдана у період з 15.11.2013 р. по 05.04.2014 р. за хронікою сторінок певних організацій і політичних особистостей у соціальних мережах Facebook і ВКонтакте.

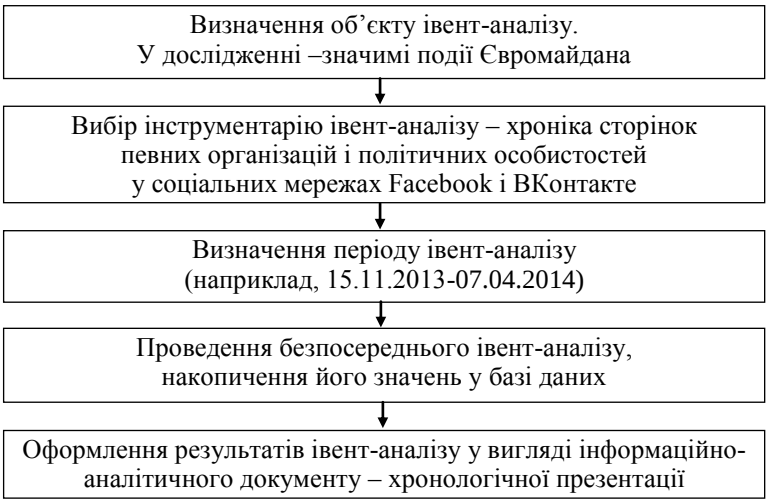

Рисунок 2 – Схема алгоритму проведення івент-аналізу подій Євромайдану у соціальних мережах, складено автором

Для проведеного івент-аналізу були відібрані хронікальні стрічки Євромайдану у соціальних мережах Facebook і ВКонтакте:

– інформаційної агенції Ліга.net:
  https://www.facebook.com/liga.net, http://vk.com/liganet;
– інтернет-видання tyzhden.ua
  https://www.facebook.com/tyzhdenUA,
  http://vk.com/tyzhden_ukr.

За результатами івент-аналізу для замовника доречно готувати презентації з хронологічним оглядом найзначніших досліджуваних з детальним коментуванням, текстовим і графічним оздобленням, можна надати і відеоматеріали.

Таким чином, нині класичні методи інформаційної аналітики трансформуються під впливом новітніх технологій одночасно з тим, що останні породжують й нові методи аналізу, що мають бути в арсеналі інформаційного менеджера.

Список використаних джерел

1. Горбенко А. СМИ в сфере информационного противоборства / А. Горбенко // Власть. – 2008. – № 11. – С. 23–26.
2. Дзюба М. Т. Нарис теорії і практики інформаційно-психологічних операцій : навч. посіб. – М. Т. Дзюба, Я. М. Жарков, І. О. Ольховой, М. І. Онищук // під заг. ред. В. В. Балабіна. – К. : ВІТІ НТУУ «КПІ», 2006. – 472 с.
3. Петрик В. М. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій : навч. посіб. / В. М. Петрик, В. В. Остроумов. – К. : Росава, 2006. – 467 с.

РЕІНЖИНІРИНГ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕСІВ В ОРГАНАХ ВЛАДИ ЯК НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

В. Г. Логвінов, *к. е. н., доцент*
Одеський національний політехнічний університет,
м. Одеса, Україна

Постановка питання в даній площині обумовлена необхідністю реформування системи державного управління, побудованої на використанні інформаційно-комунікаційних технологій і концептуальних положень формування електронного урядування (ЕУ). З точки зору тих заходів, що проводяться в країні в цьому напрямі, слід зазначити їх несистемність і фрагментарність у вживаних підходах.

Про що мова? Знадобилося більше п’яти років, щоб з моменту перших пропозицій до тексту Концепції розвитку електронного урядування вона з’явилася в 2010 році і була затверджена тільки Розпорядженням Кабінету Міністрів України [1]. Логічно було очікувати, що услід за концепцією мала би слідувати відповідна

державна програма, яка визначала би цілі, завдання, етапи, виконавців, ресурси, строки і так далі. Але цього не сталось. Був розроблений і затверджений знову ж таки лише розпорядженнями уряду план заходів щодо реалізації Концепції [2; 3].

Відсутність програм спробувала заповнити створена при Державному агентстві з питань електронного урядування України громадська група експертів, якою були підготовлені дві книги «біла» і «зелена», що за своєю суттю доповнювали прийняту концепцію, розширяли її горизонти, сформували пріоритети і першочергові завдання для переведення державного управління на «електронні рейки» і формування системи електронного урядування у цілому [4; 5]. Появився волонтерський проект зі створення порталу державних послуг [6], були продовжені призупинені роботи над єдиним державним порталом адміністративних послуг [7].

Аналізуючи ці та інші розробки стає очевидною відсутність єдиного підходу до цих робіт, ціла низка інших запитань, серед яких, наприклад, про те, яким чином усі ці розробки об'єднуватимуться в єдину систему за відсутності необхідних регламентуючих (законодавчо закріплених) документів. І друге, на яких методологічних принципах усі ці послуги стануть «електронними послугами» [8].

Спробуємо розглянути окреслені вище питання в контексті формування системи електронного урядування. При цьому, на наш погляд, слід враховувати два основні моменти.

1. Виходячи з наявних розбіжностей в тлумаченнях терміну «електронне урядування», слідує те, що електронне урядування започатковує функціонування органів влади в абсолютно новій системі координат (політичній, соціальній, управлінській, технологічній тощо), що передбачає істотне реформування системи державного управління, приведення структур її органів у відповідність виконуваним завданням.

Проведення адміністративної реформи має базуватись, перш за все, на перегляді функцій усіх органів влади, виключені їх дублювання, оптимізації інформаційних потоків, що циркулюють в системі державного управління, в її органах, які повинні бути приведені у відповідність з виконуваними функціями та сформовані на цій основі нові організаційні структури відповідно до вимог функціонування органів влади в умовах системи електронного урядування. Перераховані вище роботи неможливо здійснити без проведення реінжинірингу адміністративних процесів.

2. Окрім цього, що не менш суттєво, опис адміністративних процесів і діяльності органів влади потрібний ще й для створення адміністративних регламентів і стандартів послуг, які дозволяють перевести роботу органів влади в «електронний режим».

На даний момент очевидно, що дане технологічне завдання опису повинне вирішуватися на основі єдиного підходу, до якого можуть бути пред'явлені наступні вимоги:

– методологія опису процесів повинна дозволити отримати інформацію в специфічному для різних груп користувачів виді;

– процедура опису має бути відносно простою, тиражованою і зрозумілою;

– електронні засоби, що підтримують реалізацію методології, мають бути відкриті для змін.

Це дозволить вирішити наступні завдання стандартизації формального представлення адміністративних процесів:

1. Оптимізувати на основі проведеного реінжинірингу адміністративні процеси, у тому числі й ті, що носять міжвідомчий характер.

2. Підвищити виконавчу дисципліну шляхом чіткого закріплення відповідальності державних службовців, які беруть участь в адміністративних процесах.

3. Підвищити прозорість і зрозумілість адміністративних процесів для громадян і організацій, які взаємодіють з державою, через створення простого для розуміння формату представлення інформації стосовно процесу.

4. Здійснити постановку завдань для ІТ-рішень у рамках підготовки створення електронних адміністративних регламентів.

Слід мати на увазі, що регламент за рівнем деталізації істотно відрізняється навіть від найбільш детальних інструкцій.

Внаслідок того, що ситуація в частині регламентації, зміни функціонування органів влади постійно змінюється, має бути можливість самостійного розширення, зокрема, складу вхідної інформації і форматів представлення інформації (звітів).

Як показує досвід, рішення подібних завдань в корпоративному секторі і в міжнародній практиці грунтується на принципах регулярного менеджменту, в основі якого лежить застосування електронних засобів моделювання процесів або моделювання діяльності організацій. Ця концепція повинна дозволити сформулювати систему вимог до будь-яких електронних засобів моделювання, які можуть використовуватися для опису адміністративних процесів в державному секторі.

Список використаних джерел

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.12.2010 № 2250-р «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-%D1%80. – Назва з екрана.
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.09.2011 № 1014-р «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1014-2011%D1%80/paran9#n9. – Назва з екрана.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 р. № 1072-р «Про внесення змін до плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1072-2013-%D1%80. – Назва з екрана.
4. Сайт Державного агентства з питань електронного урядування України. Офіційні документи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dknii.gov.ua/content/postanovy-ta-rozporyadzhennya-uryadu. – Назва з екрана.
5. Аналітичний звіт «Нормативно-правове забезпечення впровадження електронного урядування в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://etransformation.org.ua/2014/07/16/121/. – Назва з екрана.
6. Портал державних послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://igov.org.ua/. – Назва з екрана.
7. Єдиний державний портал адміністративних послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://poslugy.gov.ua/. – Назва з екрана.
8. Логвінов В. Г. Забезпечення доступності державних послуг в електронній формі / В. Г. Логвінов, М. В. Мазуркевич // Збірник наукових праць ОРІДУ НАДУ при Президентові України «Актуальні проблеми державного управління» випуск 4 (48). – Одеса, 2011. – с. 91–94.

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА В КОМЕРЦІЙНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

М. В. Макарова, *завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності в економічних системах, д. е. н., професор;*
М. Р. Антонян, *магістр*
ВНЗ Укоопспіски «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Сучасне комерційне підприємство часто функціонує в режимі реального часу, і його робота синхронізована з індивідуальними потребами споживачів, а доступність потенційних клієнтів забезпечує отримання конкурентних переваг водночас із гнучким виробництвом та вузькою спеціалізацією. Внаслідок таких тенденцій навіть виникла нова, віртуальна організаційна форма бізнесу як необхідність забезпечувати конкуренцію.

Актуальність заявленої теми дослідження полягає у недостатньому використанні інформаційних можливостей на підприємствах України при низькій забезпеченості матеріальної бази процесів інформатизації в цілому, що стримує підвищення рівня обгрунтованості прийняття управлінських рішень, економічної ефективності підприємств та зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції.

Нами було розглянуто питання законодавчої бази щодо регулювання електронного документообігу на комерційних підприємствах, досліджено електронні торговельні документи як вид документації та проблеми їх класифікації та уніфікації, а також проаналізовано впровадження системи документообігу ТОВ «ЕКО-маркет».

Основні виявлені нами проблеми полягають у: неузгодженості українського законодавства з міжнародним у сфері електронного документообігу, недоопрацювання національної законодавчо-нормативної бази у сфері інформаційних систем і технологій, необхідність вирішення проблеми захисту та довгострокового зберігання електронних документів у архівах.

На сьогоднішній день жодна організація ніяк не може здійснювати свою діяльність без інформації. Нові технології допомагають комерційному підприємству раціонально використовувати свої інформаційні ресурси в інформаційних системах для функціонування та підтримання конкурентоспроможності на ринку.

Ми провели аналіз наявних систем електронного документообігу, їх загальної організації на комерційному підприємстві, окреслили завдань та перешкоди при встановленні таких систем, а також визначили основні переваги електронного документообігу. Порівняльна характеристика переваг та недоліків паперової та електронної форми архіву документації та звітності наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика переваг та недоліків паперової та електронної форми архіву документації та звітності, складено автором

Форма архіву	Переваги	Недоліки
Паперова	- відсутня потреба у використанні комп'ютерного забезпечення; - немає потреби у підвищенні кваліфікації працівників (навички користування комп'ютерними бухгалтерськими програмами)	- величезна кількість документів потребує значної площі зберігання; - менш тривалий строк зберігання, порівняно з електронним архівом (папір втрачає свої якості)
Електронна	- вирішення проблеми складності або неможливості створення резервних копій традиційного архіву на випадок непередбачених обставин; - відсутність впливу зовнішнього середовища, тривале зберігання архіву; - забезпечення максимальної швидкості; - пошуку документів, даних про документи; - неприпустимість втрати документів; - підвищення продуктивності праці керівництва підприємства; - економія площ зберігання	- потреба у захисті від знищення чи пошкодження внаслідок утрати фізичних властивостей носіїв інформації (жорсткий диск, flesh-card та ін.); - зміни програмних та (або) апаратних компонентів; - некоректне поводження з документами (через низьку компетентність користувачів)

Основна проблема розвитку системи електронного документообігу на досліджуваному підприємстві пов'язана із співіснуванням багатьох програмних застосувань для обробки документної інформації. На підприємстві не застосовується єдина система

електронного документування, саме тому наше дослідження у частині пропозицій має елементи наукової новизни. Так, нами запропоновано розробити єдину систему електронного документування на підприємстві «ЕКО-маркет» на основі програмного застосування «1С: Підприємство», що ґрунтується на документуванні основних бізнес-процесів підприємства.

Список використаних джерел

1. Про електронні документи та електронний документообіг : [Закон України : прийнятий ВРУ 6 жов. 1998 р.] // Бюлетень законодавства України. – К. : Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – 10 с.
2. Воробйов Б. З. Основи комерційної діяльності : навч. посіб. / Б. З. Воробйов, Е. М. Локтєв, Ю. І. Плетень. – К. : Вид-во Європейського університету, 2004. – 388 с.
3. Впровадження системи електронного документообігу на базі конфігурації «1С: Підприємство» [Електронний ресурс] – Електрон. дані. – Режим доступу: http://www.kubp.com.ua/index.php/trade-management-for-ukraine/ – Назва з екрана. – Дата звернення: 10.03.16. – Назва з екрана.

МЕДИЧНЕ НАУКОЗНАВСТВО ЯК ОСНОВА АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

Ю. В. Павліченко, *н. с.;*
Н. О. Артамонова, *д. н. соц. комун., с. н. с.*
ДУ «Інститут медичної радіології імені С. П. Григор'єва НАМН України»
м. Харків, Україна

Актуальність проблеми розвитку медичного наукознавства зумовлена необхідністю інформаційно-аналітичного забезпечення інноваційного розвитку медичної науки.

Мета роботи – визначити місце медичного наукознавства в інформаційно-аналітичній діяльності інформаційних підрозділів.

До традиційних напрямків інформаційно-аналітичної діяльності патентно-інформаційних підрозділів наукових медичних установ можливо віднести такі, як:

– патентно-інформаційне супроводження медичної науки;

– визначення інформативності сучасних наукових джерел при супроводженні окремих медичних напрямків;

– інформаційно-аналітичне забезпечення планування медичних наукових досліджень;

– вивчення ефективності наукових досліджень;

– оцінка ефективності використання інформаційних ресурсів з погляду медичного наукознавства.

В останні роки виник новий напрямок в медичному наукознавстві – визначення методів системної інтеграції результатів окремих наукових медичних досліджень та втілення принципів доказової медицини (ДМ) в інформаційну аналітику, опанування якого є новим для інформаційних фахівців та незнайомим [1, 2]. Тому треба покласти багато зусиль на його опанування та адаптування до можливостей вітчизняної медичної науки.

Для реалізації принципів ДМ світова спільнота в особі ініціативної групи медиків з різних країн створили спеціалізований інформаційний ресурс під назвою «Кокранівська співдружність» (www.cochrane.org). Особливу цінність мають систематичні огляди як новий вид інформаційного ресурсу, що узагальнює результати декількох первинних клінічних статей і відповідає певному алгоритму його складання та забезпечує максимально можливу надійність висновків.

Систематичні огляди синтезують результати клінічних досліджень, використовуючи підходи, що включають всебічний пошук публікацій з певного питання і використовування точних, відтворювальних критеріїв їх відбору для використання в огляді. Вони допомагають споживачам бути в курсі новинок медичної літератури, узагальнюючи велику кількість науково обґрунтованих даних і пояснюючи причини розбіжності результатів різних досліджень.

На відміну від систематичних оглядів, до традиційних оглядів відносяться ті, в яких не передбачено спеціальний опис методологічних підходів до пошуку і відбору джерел.

Фахівці інформаційних служб при аналітичному опрацюванні інформаційних джерел більше використовують бібліометричні та наукометричні підходи, що дозволяє об’єктивізувати наведені результаті. Такі огляди цікаві, якщо вони відображають новітні досягнення, або перспективи розвитку окремих наукових напрямків. Тобто, традиційні огляди відповідають потребам, перш за все, вчених, викладачів, але не дають прямих підстав для клінічних рекомендацій, які потрібні клініцистам.

Огляди літератури можуть із запізненням на десятиліття рекомендувати методи лікування, ефективність яких доведена, або наводити докази щодо захисту методів лікування, про які вже давно відомо, що вони даремні або шкідливі. А систематичні огляди, що використовують кількісні методи, швидше, ніж огляди літератури, дозволять знайти невеликі, але клінічно значущі ефекти лікування.

Згідно з вищенаведеним, місія патентно-інформаційних підрозділів зміщується від функцій інформаційного забезпечення до формування основ інформаційної аналітики, ядром якої є наукознавство. Для реалізації нових функцій необхідно розглядати інформаційну аналітику як одну з складових управління науковими інформаційними ресурсами в цілому.

На наш погляд, здійснення наукометричного аналізу при інформаційно-аналітичному дослідженні потребує відповідного інформаційного супроводу. По-перше, це використання нових принципів пошуку інформації, що потребує від інформаційних підрозділів систематизації ресурсів інтернету, надання їх наукометричної характеристики. По-друге, відстеження появи систематичних оглядів за тематикою установи дозволить підвищити його ефективність і економію часу на пошукові роботи. По-третє, створення можливостей забезпечення вичерпного пошуку. По-четверте, інформаційне забезпечення шляхом представлення тільки сучасної інформації.

Тому подальші дослідження у цьому напрямку і будуть мати важливе значення у вдосконаленні медичного наукознавства при аналітичному забезпеченні медичної науки як важливої складової діяльності патентно-інформаційних підрозділів медичних установ та вузів.

Список використаних джерел

1. Павліченко Ю. В. Використання патентної інформації при науково-інформаційному супроводі науки / Ю. В. Павліченко // Проблеми сучасного медичного наукознавства: матер. наук.-практ. конф., 18–19 травня 2006 р. – Тернопіль, 2006 р. – С. 80–81.
2. Уваренко А. Р. Доказова медицина у спектрі наукової медичної інформації та галузевої інноваційної політики / А. Р. Уварено. – Житомир : Полісся, 2005. – 188 с.

BIG DATA В СОВРЕМЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ: НАПРАВЛЕНИЯ И ПРОБЛЕМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ

В. С. Белозубенко, *д. э. н., доцент*
ТОВ «Сигейтр», г. Днепропетровск, Украина

С развитием и широким использованием информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) происходят значительные изменения хозяйства, его структуры и механизмов. Многие виды деятельности все больше переносятся в Интернет. Кроме этого, появилось множество способов автоматического получения разнообразных данных об окружающем мире (спутниковые снимки, цифровые фотографии и видео, GPS-сигналы, показания датчиков и пр.). В ближайшей перспективе ожидается развитие Интернета вещей, что еще больше расширит объем доступных данных. Во многих сферах (например, страхование, здравоохранение, наука, сельское хозяйство) интенсивно оцифровывается накопленная в прошлом информация. Все это позволяет сформировать большие объемы данных (Big Data), обработка которых становиться дополнительным направлением социально-экономического, технического, научного анализа, позволяет устанавливать новые логические закономерности и принимать на их основе управленческие решения. С расширением применения Big Data в экономике все чаще используются дефиниции «экономика данных» и «Data Driven-экономика», которые обращают внимание на особенности современных экономических систем, связанные с оцифровкой, переходом в Интернет и расширенным применением компьютерной техники для аккумулирования и анализа больших объемов данных с целью лучшего удовлетворения общественных потребностей, повышения эффективности производства и управления.

В мировой практике анализ больших объемов данных, так или иначе, применяется в таких отраслях, как: банковские, финансовые и страховые услуги; борьба с терроризмом; точное земледелие; добывающая и обрабатывающая промышленность; природопользование; розничная торговля; телекоммуникации; логистика; здравоохранение; образование; консалтинговые услуги, управление городами. «Оцифровка» экономики продолжается, что расширяет области применения Big Data.

Основными ограничениями применения Big Data для компаний являются: высокая стоимость технологий Big Data и их внедрения; необходимость обеспечение защиты данных; нехватка квалифицированных кадров; правовые ограничения на использование личных данных; недоверие компаний к существующим технологиям; недостаточный (для получения ценных решений) объем накопленных данных; повышение затрат на приобретение, хранение и обработку данных; сложность интеграции с существующими системами; ограниченное число поставщиков данных.

На первый взгляд существующие ИКТ и программное обеспечение открывают все необходимые возможности. Однако фактически существует множество проблем и ограничений работы с большими объемами данных, в том числе: трудности интеграции данных и информационных систем; низкое качество данных с точки зрения характеристики объекта (дискретность и избирательность); неструктурированность информации; сложность разработки алгоритмов и методов обработки данных для определенных сфер; искажение данных и низкая достоверность; трудности оценки ценности данных и пр.

Решение указанных проблем имеет организационное, коммерческое, инфраструктурное и другие измерения. Однако хотелось бы обратить внимание на необходимость разработки новых структур данных (СД), которые бы способствовали выполнению трех основных требований к Big Data: объем, разнообразие и скорость накопления. Сегодня СД создаются без теоретической и методологической основы, эвристически и на разных инструментах. Методы их проектирования во многом субъективны. Важной проблемой остается избирательность в описании и представлении объекта через данные.

Предположение о возможности создания новых СД, соответствующих потенциалу компьютерной техники, строиться на таких допущениях: необходим научный подход к описанию онтологии объектов, определяющей информационную модель данных, раскрывает сущность, структуру и свойства объекта; научный подход позволит проектировать и унифицировать СД (по крайне мере для определенного подмножества объектов) на базовом уровне, что облегчит интеграцию данных и информационных систем; объединение СД позволит создать целостные инфраструктуры данных для обработки и контроля.

За счет новых СД, предположительно, получится решить целый ряд проблем применения Big Data и «обогатить» их. Также можно будет создавать структуры под определенные объекты, явления и типы данных, разработать более эффективные сервисы и платформы для аналитики. Одним из самых главных является снижение затрат, в том числе за счет повышения гибкости СД при постоянных изменениях. Унифицированные формы данных позволят специалистам формировать те СД, которые соответствуют их интересам и необходимы для повышения содержания данных.

Таким образом, изучая особенности современной экономики и использование Big Data следует обращать внимание на следующие вопросы: 1) обоснование необходимости и целесообразности применения Big Data; 2) формулирование задач для применения Big Data и предполагаемые логические закономерности (решения, знания); 3) оценка экономического эффекта от использования полученных решений; 4) новые аспекты асимметрии информации, разница в доступе к данным и способностях их обработки; 5) объяснение выбора потребителя (могут дополняться социально-психологическими и аспектами); 6) объяснение выбора производителя (факторов производства); 7) коллективные предпочтения, общественный выбор; 8) нарушение условий конкуренции за счет ограничения доступа к данным и монополизация рынка данных; 9) доступ к данным как барьер входа в рынок; 10) решения оптимизации за счет Big Data в общественном секторе и в управлении городами; 11) изменение «плавил игры» в экономике; 12) объяснение изменений в формах экономической организации (разделение труда, коммуникации, ресурсы, планирование, механизмы работы с данными).

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

І. А. Артеменко, *к. е. н., доцент*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Інтеграція економіки України в європейське та світове господарство значною мірою залежить від рівня розвитку інформаційних технологій у виробничих, управлінських, логістичних і транспортних структурах, які займаються експортно-імпортними операціями. Особлива роль у їх інтенсифікації та ефективності

належить оперативному та повному забезпеченню суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (далі ЗЕД) інформацією про стан внутрішнього і зовнішніх ринків. Проте, відносно успішне вирішення цього завдання властиве лише для одного підрозділу ЗЕД – митної справи, у якій після введення в ЄС з 1.01.2010 р. обов'язкового попереднього електронного декларування транзитних, а з 1.01.2011 р. – усіх товарів, розпочалася робота щодо створення та впровадження програм електронного супроводу їх руху.

Зокрема, Державною фіскальною службою України створено і впроваджено у центральному офісі та територіальних органах електронні сервіси «Митна статистика» та «Електронна митниця», які сприяють адаптуванню Єдиної автоматизованої інформаційної системи Держмитслужби до нової комп'ютеризованої транзитної системи ЄС. Ці сервіси призначені для поліпшення інформаційного обслуговування учасників ЗЕД, які можуть отримати оперативну інформацію про наміри здійснення господарськими суб'єктами експортно-імпортних операцій, створення умов для прискорення процедур митного контролю та оформлення.

Особливо важливим є сервіс «Митна статистика», на якому розміщена статистична інформація про обсяги торговельних операцій України з іншими країнами за наступними розділами: «Зовнішня торгівля України з окремими країнами», «Зовнішня торгівля України за товарними групами з усіма країнами», «Сумарний обсяг імпорту та експорту у розрізі товарних позицій за кодами Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (далі УКТЗЕД)», «Сумарний обсяг імпорту та експорту окремих груп товарів за кодами УКТЗЕД», «Зовнішня торгівля України із зазначенням основних країн-контрагентів» і «Середньорозрахункова вартість товарів, при імпорті в Україну» [1].

Наявність названих вище сервісів свідчить про відповідність інформаційної діяльності вітчизняної митниці вимогам Всесвітньої митної організації, викладених у її документах: Міжнародній конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур та Рамкових стандартах безпеки і полегшення світової торгівлі. Вони також є важливою інформаційною складовою електронного декларування товарів у підрозділах вітчизняної митниці, яке зараз успішно впроваджується. Проте, якщо поглянути на інформаційне забезпечення ЗЕД підприємств, особливо середніх і малих, то виявиться, що його стан налічує досить багато проблем. Найбільш важлива з них зумовлюється відсутністю національного,

потужних галузевих і приватних інформаційних центрів у галузі ЗЕД, спроможних надати інформацію та консультаційні послуги підприємцям стосовно компаній, ринків і товарів країн світу та у розрізі товарних груп і послуг експортно-імпортних операцій. Ці центри, особливо національний, який слід створити під егідою Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, повинні розгорнути роботу зі збору, систематизації, оновлення і надання інформації про вітчизняні та зарубіжні суб'єкти господарювання у кожній країні світу вітчизняним виробникам та торговельним мережам. Їх діяльність має звільнити підприємців від індивідуального та малоефективного пошуку економічної інформації у галузі ЗЕД, що розпорошена у друкованих виданнях, на сайтах міністерств економіки, зовнішніх справ, торгових палат, НІІ, бібліотек, банків, бірж, консультаційних фірм, агентств тощо.

Виходячи зі сказаного вище, першою проблемою інформаційного забезпечення ЗЕД у країні є відсутність названих інформаційних центрів і систематизованої повної інформації про суб'єкти господарювання і ринки країн світу. Прикладом таких центрів можуть служити Британська служба торгівлі та інвестицій (далі БСТІ) або моніторингова діяльність Міністерства торгівлі США, які через свої представництва у зарубіжних країнах вивчають їх ринки та надають інформацію і консультації вітчизняним суб'єктам ЗЕД. Так, БСТІ має свої відділи при британських посольствах. Понад 700 працівників Міністерства торгівлі США працюють у 70 країнах світу. Подібні завдання зі збору та надання економічної інформації у галузі ЗЕД виконують засоби масової інформації, Так, приватне мегавидання The Economist утримує в усьому світі 500 економістів і аналітиків для щомісячного відстеження 180 індикаторів національних господарств. По кожній країні це видання готує повний щорічний електронний і паперовий пакет інформації, який за 6 тис. дол США може отримати зацікавлений суб'єкт господарської діяльності [2, с. 5, 29–30, 41]. Менш масштабною, але такою ж важливою є діяльність економічних інформаційних служб та видань у багатьох країнах світу, що створює для їх національного бізнесу переваги у знаннях вітчизняних і зарубіжних ринків, а отже і в ефективності господарської діяльності.

Англійською та німецькою мовою друкуються десятки галузевих видань з описом економічних ринків у пострадянських країнах. Українським бізнесменам, які бажають отримати інформа-

цію про національні ринки світу, в тому числі і про вітчизняний, доводиться сплачувати за доступ в електронні бібліотеки www.factiva.com (економічна інформація тисяч видань 130 країн на 6 мовах), www.securities.com (аналітична інформація про ринки, що розвиваються), або ж до сайтів, на яких розміщена інформація про російські економічні реалії: www.integrum.ru (повні тексти сотень періодичних російських видань) та www.polpred.com (економіка і право кожної зі 180 країн світу і їх зв'язки з економікою РФ; повні тексти понад 600 довідників у розрізі економіки країн та галузей господарювання) [2, с. 40]. Слід зазначити, що користування цими сайтами є платним і під силу лише потужним фірмам, тоді як середній і дрібний бізнес немає для цього необхідних коштів та фахівців.

Як уже відзначалося вище, в Україні відсутні подібні інформаційні центри, ЗМІ та сайти з повною і постійно поновлюваною економічною інформацією. Наслідком цього є низький рівень знання учасниками ЗЕД зовнішніх ринків, а отже і ефективності зовнішньої торгівлі та розвитку національного господарства. Це є особливо відчутним за сучасної переорієнтації вітчизняних виробників з російських на ринки країн-членів ЄС, Азії та Африки і є однією з суттєвих перепон на шляху до інтеграції в ЄС. Очевидно, що інформаційна підтримка ЗЕД немислима без участі в ній держави, яка повинна не тільки активізувати економіко-інформаційну діяльність посольств і консульств у країнах світу, а й розробити та реалізувати проект створення національного, галузевих, регіональних та приватних центрів економічного моніторингу, інформації та консультативно-правової підтримки вітчизняних суб'єктів господарської діяльності. Вирішення цих завдань є однією із найважливіших складових створення електронного уряду, без чого не можлива ані знаннєємна економіка, ані утвердження інформаційного суспільства.

Список використаних джерел

1. Електронні сервіси митниці [Електронний ресурс] // Державна фіскальна служба України : [веб-сайт]. – Електрон. текст. дані. – [К.], 2016. – Режим доступу: http://rv.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/print-165943.html. – Назва з титул. екрана.
2. Сальберг-Вачнадзе К. Г. Информационное обеспечение внешнеэкономической деятельности / К. Г. Сальберг-Вачнадзе. – М., 2006. – 72 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Т. М. Білоусько, *к. е. н., доцент;* ***К. В. Яковлєва,*** *магістр*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Розвиток комунікаційної сфери не можливий без впровадження новітніх інформаційних технологій, тому фахівці державних органів виконавчої влади, так як і будь-яких закладів, організацій, установ чи підприємств мають розумітися на властивостях та закономірностях функціонування діловодства та документообігу. Також, володіти навичками автоматизованого створення, розповсюдження, зберігання та пошуку інформації; використання систем електронного документообігу та мереж електронного зв'язку, які дозволять оперативно вирішувати широкий спектр різноманітних завдань управлінської діяльності.

Основним пріоритетом в наданні адміністративних послуг державними органами в Україні є створення прозорого інформаційного суспільства, що спрямоване на потреби громадськості, а саме щоб кожна особа могла з легкістю мати доступ до такої інформації, яка б могла створюватися, використовуватися та обмінюватися нею. Вирішення проблем, вищезазначеного, дозволить підвищити якість діяльності органів державної влади. Враховуючи сучасну потребу громадськості у вирішенні державних питань,– позитивним є зворотній зв'язок державних органів з громадянами, що уможливить підвищити якість життя суспільства.

Процес запровадження інформаційних технологій в діловодстві органів державного управління дозволяє суттєво підвищити ефективність роботи, можливість скоротити часові витрати на розв'язання задач, пов'язаних з їх діяльністю.

Потреби оперативного одержання і обробки великих обсягів різнопланової інформації, колективної роботи з підготовки документів, створення і надання електронних адміністративних послуг визначають об'єктивну необхідність впровадження в управлінській діяльності державних органів комплексної автоматизації документаційних процесів [1].

Основним механізмом організації взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, громадянами і суб'єктами господарювання повинен бути електронний документообіг з використанням електронного цифрового підпису (ЕЦП) [2].

Також, в розрізі інформаційних технологій в державних органах виконавчої влади існує поняття електронного уряду, основною складовою якого є комплексне використання електронного документообігу та ЕЦП. Саме така складова документаційного забезпечення діяльності державного органу, яка забезпечує обіг електронних документів, є підґрунтям юридично значущої форми взаємодії держави з різними суб'єктами (рис. 1).

Рисунок 1 – Напрями взаємодії держави з суб'єктами [складено автором]

Електронний уряд (англ. e-Government) – це модель державного управління, яка заснована на використанні сучасних інформаційних та комунікаційних технологій з метою підвищення ефективності та прозорості влади, а також встановлення суспільного контролю над нею. Є однією із базових складових електронного урядування [3].

Замість електронного уряду доречніше говорити про державну мережеву інформаційну інфраструктуру, як інформаційно-комунікаційну систему, що забезпечує оптимальне, з погляду суспільства, функціонування всіх гілок і рівнів державної влади [4].

На даний момент існує концепція розвитку електронного урядування в Україні, за яким був створений єдиний веб-портал адміністративних послуг, завданням якого було підвищення ефективності державного управління у результаті спрощення управлінських процедур, підвищення якості адміністративних послуг та зменшення рівня корупції та тінізації економіки. Проте даний портал ще не виконує тієї прозорості адміністративних функцій та очікуваних результатів від концепції.

Питання унормування в Україні електронного документообігу набувають значної політичної та економічної ваги у зв'язку з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та створення на їх основі нових форм взаємодії, документування інформації та документаційного забезпечення будь-якої діяльності [1].

Першою проблемою для діловодства та документообігу державних органів влади є зростання кількості інформації та різка зміна ролі інформаційних технологій в суспільних відносинах, адже кількість інформації в світі зростає, а законодавча база не встигає змінюватись та оновлюватись.

Після проведеного аналізу нормативно-методичної бази діловодства та документообігу в Україні виявлено, що процес діловодства організовується за допомогою наступних нормативно-правових актів: ISO 15489:2001 «Інформація та документація. Управління документацією»; Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи»; проекту Закону України «Про діловодство»; ДСТУ 4163-2003 «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів»; ДСТУ 2732-94 «Діловодство й архівна справа. Терміни і визначення»; ДСТУ 3843-99 «Державна уніфікована система документації. Основні положення»; ДСТУ 3844-99 «Державна уніфікована система документації. Формуляр-зразок. Вимоги до побудови»; Примірної інструкції з діловодства; Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг»; Закону України «Про електронний цифровий підпис».

Для реалізації ефективних механізмів взаємодії органів державної влади і суспільства необхідне впровадження систем електронного документообігу саме в даних органах, які забезпечать інформатизацію всіх щоденних процесів.

СЕД поєднують у собі функції автоматизації діловодства та управління електронними документами, забезпечують приймання, реєстрацію, обробку, передачу, засвідчення документа ЕЦП та зберігання електронних документів. Тобто СЕД охоплює всі діловодні процеси в державних органах та має власні засоби обліку і зберігання документів [1].

Система електронного документообігу в інформаційному забезпеченні системи управління виконує певні функції (рис. 2).

Сучасний ринок СЕД складає такі інформаційні продукти: «1С:Документообіг»; «ДокПроф»; «InterDoc»; «eDocLib»; «ДЕЛО»; «Lan Docs»; «Атлас ДОК»; «ЄВФРАТ-Документооборот»; «Optima Work-flow»; «Megapolis.Документооборот»; «БОСС-Референт»; «Foss Doc»; «MasterDOC», «Летограф».

Системи електронного діловодства та документообігу можуть сприяти створенню нової організаційної культури в органах державної влади та місцевого самоврядування, зробивши роботу державних службовців більш легкою, цікавою і значущою [5].

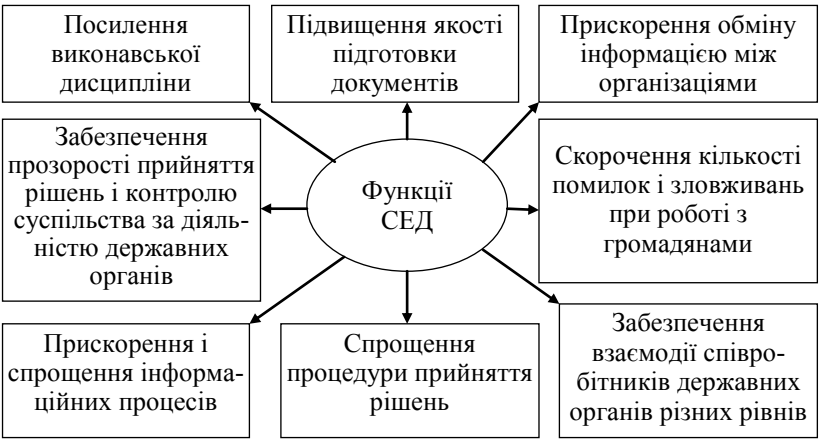

Рисунок 2 – Функції СЕД [складено автором]

Інформаційні технології дозволять державним службовцям працювати не тільки над виконанням внутрішньовідомчих завдань, але і спільними зусиллями вирішувати широкий спектр державних проблем [5].

Отже, для підвищення ефективності роботи державних органів виконавчої влади на сучасному етапі необхідно:

– вдосконалити та закріпити чітку ієрархічну єдність нормативно-правових актів у сфері діловодства та документообігу;

– удосконалити веб-портал «електронного уряду» для більшої прозорості надання адміністративних послуг;

– встановити систему електронного документообігу, яка рекомендована державним установам, громадським організаціям.

Список використаних джерел

1. Радченко С. В. Особливості систем електронного документообігу у державних органах України [Електронний ресурс] / С. В. Радченко. – 2013. – Режим доступу: http://www.archives.gov.ua/Publicat/AU/AU_4_2013/02.pdf. – Назва з екнана. – Дата звернення: 21.03.16
2. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні [Електронний ресурс] : Розпорядження від 13.12.2010 № 2250-р / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-%D1%80. – Назва з екрана. – Дата звернення: 21.03.16

3. Електронний уряд [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%83%D1%80%D1%8F%D0%B4. – Дата звернення: 10.05.15
4. Єганов В. В. Проблеми та перспективи впровадження системи електронного урядування в Україні / В. В. Єганов // Державне будівництво. – 2012. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_7. – Назва з екрана. – Дата звернення: 20.03.16
5. Писаренко В. П. Упровадження електронного документування в органах державної влади та місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / В. П. Писаренко // Публічне адміністрування : теорія та практика. – 2012. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Patp_2012_2_43.pdf. – Назва з екрана. – Дата звернення: 20.03.16.

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ ЗА УМОВ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

С. П. Кулицький, *к. е. н., доцент*
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, м. Київ, Україна

«Глобалізація – це процес створення лібералізованого й інтегрованого світового ринку товарів і капіталу, а також формування нового міжнародного інституційного ладу, який слугує розвиткові виробництва, торгівлі і фінансових потоків у світовому масштабі». В країнах Центральної та Східної Європи й на теренах колишнього СРСР процес глобалізації поєднується з процесами формування «постсоціалістичного капіталізму». [4, с. 16–30]. Процес глобалізації має дві сторони: об'єктивну, як природний процес розвитку людства, й суб'єктивну – її силовий аспект, що здійснюється в інтересах найпотужніших суб'єктів цього процесу [2, с. 12–19]. Тому ряд проявів глобалізації суперечить вимогам сталого розвитку національних економік.

Глобалізованій економіці притаманне формування доволі чисельних ситуацій невизначеності. Йдеться про поділ економічних ситуацій на ризиковані й невизначені. Різниця між ними полягає у тому, що ризик піддається обрахунку згідно з теорією

ймовірності, йому можна дати відповідну інтерпретацію у категоріях витрат, включивши їх до собівартості відповідних товарів, а невизначена економічна ситуація такому обрахунку не піддається. На обліку ризику базується страховий бізнес. Невизначені ситуації – унікальні, відсутність регулярного повтору таких ситуацій виключає можливість їх кількісної економічної оцінки [3].

Отже, глобалізація – асиметрична за своєю природою. В інтересах національної економіки негативна дія зазначеної асиметрії може бути істотно послаблена завдяки добре організованій інформаційно-аналітичній діяльності. У фахових публікаціях інформаційно-аналітична робота розглядається, в основному, як діяльність окремого фахівця. Однак, багаторічний досвід Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського свідчить про переваги колективної організації праці в інформаційній сфері, що полягає в наступному. В процесі підготовки інформаційно-аналітичного продукту аналітик може зосередитись на ключових ланках аналітичної роботи, як то постановка проблеми, аналіз накопиченого матеріалу, побудова гіпотези та її перевірка, виклад змісту роботи. А простіші процедури, які, однак, потребують доволі багато витрат часу й праці, як то пошук та збір інформації, коректорська, редакторська й технічна обробка підготовленого інформаційного продукту виконується менш кваліфікованими працівниками. Така колективна інформаційно-аналітична діяльність спирається на роботу інфраструктури всієї бібліотеки, включаючи доступ до Інтернет. А для підготовки відповідних інформаційно-аналітичних продуктів використовується широкий спектр джерел, в яких інформація представлена у текстовій, статистичній та графічній формах.

Таким чином, саме раціональність поділу праці та організації роботи в інформаційно-аналітичному підрозділі великої наукової бібліотеки дає змогу її фахівцям створювати у стислі терміни високоякісні інформаційно-аналітичні продукти.

Останнім часом багато невизначених ситуацій виникає на міжнародних нафтогазових й фінансових ринках, які тісно пов'язані між собою прямим й зворотними зв'язками. Невизначеність перспективної ситуації на міжнародних нафтогазових ринках пов'язана з:

– стрімким розвитком міжнародних ринків скрапленого природного газу та збільшенням його частки в сукупному споживанні газу;

– значним поширенням технологій та збільшенням обсягу видобутку «нетрадиційних» газу й нафти з тих родовищ, розробка яких до останнього часу була економічно невигідною. Для позначення цього явища використовується термін «сланцева революція»;

– зміною ролі морських родовищ у світовому видобутку нафти й газу;

– прогресом технологій вилучення газу з морських газогідратів;

– суттєвими змінами економічної політики цілого ряду впливових учасників міжнародних енергетичних ринків.

Доволі невизначеною видається й майбутня архітектура глобальних ринків грошей та капіталів. На відповідь чекають питання щодо майбутньої ролі у світовій економіці ряду національних валют, насамперед долару США та євро, а також китайського юаня. Долар США є основною світовою резервною валютою. Його частка у офіційних резервах у світі останнім часом складає 60–63 % проти більш ніж 72 % на початку 2000-х років. Утім, на думку деяких вчених жодна з національних валют не може у найближчі роки навіть претендувати на те, щоб замінити долар або скласти з ним тандем у міжнародних економічних відносинах [4].

Крім того, у 2014–2015 рр., через гібридну війну Росії проти України та ескалацію воєнного конфлікту на Близькому Сході, значно посилився вплив військово-політичних чинників на розвиток економічних процесів в усьому світі. Комбінація впливу всіх згаданих вище чинників посилює дію ефекту глобальної невизначеності, що радикальним чином відображається на розвитку світової та особливо низки національних економік, включаючи й українську.

Для послаблення негативного впливу на українську економіку глобальної невизначеності на міжнародних ринках виключне значення має комплексна інформаційна політика, яка охоплює й економічну сферу та повинна враховувати широкі можливості ряду держав з організації кампанії дезінформації у сфері міжнародних відносин.

Великі наукові (універсальні) бібліотеки України можуть зробити свій вагомий внесок у реалізацію зазначеної інформаційної політики, надаючи відповідні інформаційні послуги та створюючи відповідні інформаційні (оглядові та аналітичні) продукти. В останньому випадку внеском великих наукових (універсальних) бібліотек можуть бути регулярний моніторинг ситуації на міжна-

родних ринках; підготовка інформаційно-аналітичних матеріалів з проблем розвитку світової та української економіки, включаючи узагальнення відповідних прогнозів; аналіз потенційних джерел і механізмів асиметрії інформації на міжнародних ринках тощо.

При підготовці інформаційно-аналітичних документів доволі часто потрібно розв'язувати дилему між достовірністю інформації, що готується, та своєчасністю її надання замовникові [5, с. 60–63]. Розв'язання цього протиріччя полягає у своєчасній підготовці інформаційно-аналітичних документів при збереженні вимог до належного рівня їх достовірності. Досвід роботи Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського свідчить, що саме завдяки наведеним вище механізмам колективної організації інформаційно-аналітичної роботи можливе ефективне розв'язання зазначеної дилеми в процесі інформаційної підтримки української економіки.

Список використаних джерел

1. Колодко Г. В. Глобалізація і перспективи розвитку постсоціалістичних країн / Г. В. Колодко. – К. : Основні цінності, 2002. – 248 с.
2. Білорус О. Г. Глобалізація і національна стратегія України / О. Г. Білорус. – К. : ВО «Батьківщина», Броди : Просвіта, 2001. – 301 с.
3. Найт Ф. Х. Риск, неопределённость и прибыль / Ф. Х. Найт. – М. : Дело, 2003. – 360 с.
4. Шаров О. Ave, caesar! / О. Шаров // Дзеркало тижня. – 2011. – № 28. – С. 7.
5. Плэтт В. Стратегическая разведка. Основные принципы / В. Плэтт. – М. : Издательский Дом «Форум», 1997. – 376 с.

СТАНДАРТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Н. В. Рогова, *к. т. н., доцент;* ***Н. Я. Наливайко,*** *ст. викладач ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна*

Стандарти підприємств (СТП) розробляються на продукцію (процес, роботу, послугу), яку виробляють і застосовують (надають) лише на конкретному підприємстві. СТП не повинні суперечити

обов'язковим вимогам ДСТУ та ГСТУ. Об'єктами СТП є складові продукції, технологічне оснащення та інструмент; технологічні процеси; послуги, які надають на певному підприємстві; процеси організації та управління виробництвом. СТП – основний організаційно-методичний документ у діючих на підприємствах системах управління якістю продукції. Як СТП можуть використовуватися міжнародні, регіональні та національні стандарти інших країн на підставі міжнародних угод про співробітництво.

Згідно з «ДСТУ 1.4-93 Державна система стандартизації України. Стандарт підприємства. Основні положення» стандарти підприємства розробляють та затверджують самі підприємства. Об'єктами стандартизації на підприємстві є:

– загальні функції організації та виконання робіт для забезпечення якості продукції (процесів, послуг), формування та удосконалення системи якості;

– функції управління та забезпечення діяльності підприємства;

– продукція (напівфабрикати, матеріали, комплектувальні вироби, деталі, складальні одиниці);

– процеси виробничого циклу;

– технологічне оснащення та інструменти, які виробляють та застосовують на цьому підприємстві;

– послуги, що надають на підприємстві.

На продукцію, призначену для самостійної поставки, стандарти підприємства не розробляють.

Порядок розроблення, погодження, затвердження, реєстрації, видання, застосування, перегляду, внесення змін, скасування стандартів підприємства встановлює підприємство з урахуванням вимог ДСТУ 1.5:2003. Національна стандартизація. Правила побудови, викладання, оформлення та вимоги до змісту нормативних документів (ISO/IEC Directives, part 2, 2001, NEQ).

Стандарт підприємства затверджує службова особа, якій надано це право, підписом або наказом з датою надання йому чинності.

Стандарт підприємства не може суперечити обов'язковим вимогам державних, чинних в Україні міждержавних та галузевих стандартів.

Стандарт підприємства не підлягає реєстрації в органах Держспоживстандарту України.

Скасування стандартів підприємства проводиться в тих випадках, коли зникає необхідність в об'єкті стандартизації.

Таким чином, підприємства, організації чи установи, які займаються інформаційною діяльністю мають право самостійно розробляти стандарти на інформаційну продукцію чи послуги.

В Україні види інформаційної діяльності підприємств та їх продукція і послуги визначені Класифікатором економічної діяльності (КВЕД)[1].

Наявність цього документа значно полегшуватиме організацію інформаційної діяльності підприємств, у тому числі й з розробки стандартів, бо чітко регламентує не лише вид діяльності а й її продукцію та послуги, що було попередньо обтяжливим.

Другою перевагою цього документа є його гармонізація з міжнародними класифікаторами видів діяльності.

У новій версії КВЕД-2016 розширений перелік видів інформаційної діяльності та відповідної продукції та послуг представлені у секції «J Інформація та телекомунікації».

Ця секція включає одержання, поширення інформації та продукції в сфері культури, забезпечення передачі та поширення продукції, такої як засоби зв'язку, інформаційні технології, оброблення даних та іншу діяльність інформаційних служб.

Основними компонентами цієї секції є публікаційна діяльність (розділ 58), у тому числі випуск програмного забезпечення, діяльність компаній кіно- та звукозапису (розділ 59), радіо та телевізійних компаній (розділ 60), телекомунікаційних служб (розділ 61), діяльність, пов'язана з інформаційними технологіями (розділ 62) та інші послуги інформаційних служб (розділ 63).

Видавнича діяльність включає придбання авторських прав на вміст продукції (інформаційних продуктів) та їх публікування шляхом відтворення та поширення вмісту в різних формах. До секції також включені всі можливі форми видавничої діяльності (у друкованій, електронній або аудіо формі, мережею Інтернет, у вигляді мультимедійних продуктів, таких як довідники по роботі з CD-ROM тощо).

[1] Основний принцип КВЕД полягає в об'єднанні підприємств, що виробляють подібні товари чи послуги або використовують подібні процеси для створення товарів чи послуг (тобто сировину, виробничий процес, методи чи технології), у групи.

Діяльність, пов'язана з виробництвом та поширенням телевізійних програм, охоплює розділи 59, 60 і 61, в яких представлені різні стадії цього процесу. Виробництво кінофільмів, телесеріалів тощо здійснюється в рамках діяльності, яка описана в розділі 59, у той час як виробництво радіо-, телевізійних програм та трансляція новин у прямому ефірі включені до розділу 60. Розділ 60 також включає радіомовлення, трансляцію програм виробником. Поширення повної серії ТВ-програм третіми сторонами, тобто ретрансляція, входить до розділу 61. Подібне поширення, описане в розділі 61, може бути здійснене через прямі трансляції, супутникові або кабельні системи [1].

Перелік продукції та послуг за видами інформаційної діяльності подається у розрізі класів:

58 Видавнича діяльність:

58.11 – Видання книг.

58.12 – Видання довідників і каталогів.

58.13 – Видання газет.

58.14 – Видання журналів і періодичних видань.

58.19 – Інші види видавничої діяльності.

58.21 – Видання комп'ютерних ігор.

58.29 – Видання іншого програмного забезпечення.

59 Виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програ, видання звукозаписів:

59.11 – Виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм.

59.12 – Компонування кіно- та відеофільмів, телевізійних програм.

59.13 – Розповсюдження кіно- та відеофільмів, телевізійних програм.

59.14 – Демонстрація кінофільмів.

59.20 – Видання звукозаписів.

60 Діяльність у сфері радіомовлення та телевізійного мовлення:

60.10 – Діяльність у сфері радіомовлення

60.20 – Діяльність у сфері телевізійного мовлення

61 Телекомунікації (електрозв'язок):

61.10 – Діяльність у сфері проводового електрозв'язку.

61.20 – Діяльність у сфері безпроводового електрозв'язку.

61.30 – Діяльність у сфері супутникового електрозв'язку.

61.90 – Інша діяльність у сфері електрозв'язку.

62 Комп’ютерне програмування, консультування та пов’язана з ними діяльність:

62.01 – Комп’ютерне програмування.

62.02 – Консультування з питань інформатизації.

62.03 – Діяльність із керування комп’ютерним устаткуванням.

62.09 – Інша діяльність у сфері інформаційних технологій і комп’ютерних систем.

63 Надання інформаційних послуг:

63.11 Оброблення даних, розміщення інформації на веб-вузлах і пов’язана з ними діяльність.

63.12 Веб-портали.

63.91 Діяльність інформаційних агентств.

63.99 Надання інших інформаційних послуг, н.в.і.у.

Упровадження інформаційних технологій у систему стандартизації надало можливість спрощеного доступу кожного підприємства до оновленого КВЕД через інтернет-ресурс KVED.COM.UA (рис. 1), робота з яким забезпечує знайомство з розширеним, у порівнянні з КВЕД-10 спектром видів інформаційної діяльності та її продукції й послуг.

Рисунок 1 – Скриншот стартового вікна ресурсу

Список використаних джерел

1. Інтернет-ресурс: http://www.kved.com.ua/index.php/category/j.
2. ДСТУ 1.4-93 Державна система стандартизації України. Стандарт підприємства. Основні положення.
3. ДСТУ 1.5:2003. Національна стандартизація. Правила побудови, викладення, оформлення та вимоги до змісту нормативних документів.

СИСТЕМА ДОКУМЕНТНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

В. О. Ольховський, *к. т. н., доцент;*
К. А. Щербак, *студентка групи ДІД-701м(КР)*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Під системою розуміють сукупність зв'язаних між собою і з зовнішнім середовищем елементів чи частин, функціонування яких спрямоване на одержання конкретного корисного результату [1]. Для системи характерні такі основні властивості: складність, подільність, цілісність, різноманіття елементів і різниця їх природи, структурованість.

Документ, являє собою систему, велику кількість закономірно пов'язаних одне з одним елементів і частин, як цілісне утворення. Один окремий документ – це одиничний акт документування. Діяльність суб'єкта відображає сукупність документів, взаємопов'язаних та взаємодіючих, які становлять системи документації.

Розглядаючи документи як форму відображення діяльності об'єктів та їх суб'єктів, можна виявити значну кількість систем документації, взаємопов'язаних та підпорядкованих.

Системи документації – це спільність певних видів документів, взаємопов'язаних за ознаками походження, призначення, виду, сфери діяльності та єдиних вимог до їх оформлення (укладання), що застосовуються у певній сфері діяльності чи галузі. Система документації – це сукупність взаємопов'язаних документів, що використовуються у певній сфері діяльності. У складі системи документації важливо вияснити, частиною якої загальної системи в даному випадку є документ. Саме цим визначаються його можливості, задається мета існування, функції виконання в суспільстві, закономірності функціонування.

Документ являє собою відносно самостійну систему завдяки наявності власних ознак і властивостей, що обумовлюють його різницю чи схожість з іншими матеріальними об'єктами. Ознака відображає внутрішню прикмету по якій можна віднести той чи інший об'єкт до документа. На відміну від ознаки, властивість відображає якісну, тобто внутрішню належну документну відмінність. Документ характеризується наявністю всіх властивостей одночасно (різна лише ступінь їх виявлення), а набір ознак в кожному випадку індивідуальний.

Найбільш загальною та цілісною системою, що займає вищу сходинку на ієрархічних сходах документоутворення, можна розглядати загальнодержавну систему документації, яка включає всі види систем документації, що взаємодіють в державі. Вона розподіляється на ряд підсистем, які можна класифікувати за різними ознаками (функціональними, за рівнем управління тощо). У літературі і практичній діяльності, насамперед, виділяють функціональні (мають міжгалузеве значення) та галузеві системи документації.

Функціональні системи документації – у тому або іншому обсязі властиві для всіх органів управління (планова, звітно-статистична, матеріально-технічного постачання, фінансування та інше).

Галузеві системи документації – це системи, які функціонують і, відповідно, відображають діяльність органів галузевого призначення (об'єкти та їх суб'єкти, відділи, управління, виконкоми місцевих рад).

Функціональні і галузеві системи документації, в свою чергу, можна поділити на підсистеми за напрямками діяльності. Можна також розподілити системи документації за рівнем управління, наприклад, системи документації по міністерству освіти, вузу, школі та інше.

Система документування передбачає наявність визначених норм і вимог не тільки щодо складання і оформлення документа, а й порядку роботи з ним: опрацювання, руху, зберігання, знищення. Ці норми закріплюються законотворчими та нормативно-методичними документами.

Можна виділити міжфункціональні системи документації, що мають міжгалузеве значення, але можна розглядати і галузеву чи фахову систему документації, в якій відображається специфіка тієї чи іншої сфери діяльності.

Вивчення документа як системи полягає у виявленні його елементів, підсистем і зв'язків між ними, тобто у вивченні його структури. Встановлюються ознаки і параметри, що характеризують документ як систему. Визначаються функції, виконувані елементами, підсистемами всередині і зовні цієї системи, її властивості, тобто якісні відмінності, що обумовлюють відносну самостійність, стійкість і стабільність даної системи, придатність документа для використання в соціальній комунікації.

При системному підході досліджуваний документ розглядається як частина більш крупної системи соціальних комунікацій. Тому, насамперед, важливо вияснити, частиною якої більш загальної системи (цілого) в даному випадку є документ. Саме цим визначаються його можливості, задаються цілі існування, функції виконувані в суспільстві, закономірності функціонування.

Документ являє собою відносно самостійну систему завдяки наявності власних ознак і властивостей, що обумовлюють його відмінність і схожість з іншими матеріальними об'єктами. Ознака відображає зовнішню прикмету по якій (частіше сукупності яких) можна віднести досліджуваний об'єкт до документа. На відміну від нього властивість відображає якісну, тобто внутрішньо властиву відмінність документу. Документ характеризується наявністю всіх властивостей одночасно (різна лише ступінь їх виявлення), а набір ознак документа в кожному випадку може бути індивідуальним.

Розвиток електронно-обчислювальної техніки та впровадження автоматизованих систем управління вимагають приведення документів до однорідності як за формою, так і щодо послідовності розташування в них інформації. З кінця 1960-х років набула поширення діяльність з розробки уніфікованих систем документації, які містять інформацію, необхідну для керівництва у певній сфері діяльності. Створення уніфікованих систем документації – один із найважливіших напрямків розробки автоматизованих систем управління.

На даний час діє більше двадцяти загальнодержавних уніфікованих систем документації, кожна з яких визначається державним стандартом. Такий державний стандарт видається на кожну систему. Але документи, розроблені в різних системах, що використовуються в управлінні на різних рівнях, повинні мати єдині уніфіковані форми. Уніфіковані форми документів проектуються на основі ГОСТу 6.10.5-87 «Уніфіковані системи документації. Вимоги щодо побудови формуляра-зразка» [2].

У формулярі-зразку встановлюються формати, розміри полів документів, вимоги щодо побудови конструкційної сітки, розташування реквізитів. Формуляр-зразок складається для сукупності документів, об'єднаних за їх функціональним призначенням і рівнем користування, загальнодержавних, галузевих та інше.

На підставі ГОСТ 6.10.5-87 складаються формуляри-зразки та уніфіковані на їх основі форми документів майже всіх уніфі-

кованих систем документації. Однак для уніфікованої системи організаційно-розпорядчої документації форми документів розробляються на основі державного стандарту за ДСТУ 4163-2003 «Вимоги до оформлювання документів» [3].

Отже, поняття «система», «документ», «документація», «система документації» трактуються вченими по-різному. Об'єднує ці всі поняття те, що головною їх складовою є інформація, тобто різні відомості, знання, які призначені для передачі в процесі комунікації. Завжди важливо знати, який саме обсяг понять визнає той чи інший автор, те чи інше джерело. Інакше неможливо порівняти ці трактування одне з одним, визначити класифікацію документів на види, охарактеризувати діяльність документування, опрацювання та використання документів.

Список використаних джерел

1. Василів В. Б. Інформаційні системи в менеджменті : навч. посіб. / В. Б. Василів, 2008 – 166 с.
2. ГОСТу 6.10.5-87 «Уніфіковані системи документації. Вимоги щодо побудови формуляра-зразка».
3. Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації: ДСТУ 4163:2003. – К. : Держпоживстандарт України. – 2003.

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ РІШЕННЯ ОБЛІКУ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Т. М. Білоусько, *к. е. н., доцент;* ***Ю. О. Романішина,*** *магістр ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна*

У сучасних умовах глобалізації та інформатизації суспільства досить актуальним є вирішення питання обробки, обліку та збереження великого потоку інформації, який обрушився на державні підприємства, установи, приватні організації та комунальні заклади. Розвиток інформаційних технологій, всесвітня глобальна мережа призвели до глобальних змін у процесах створення, розповсюдження та обміну інформацією. У процесі обміну інформацією на сьогоднішній день неможливо ігнорувати все зростаючий потік документів та його ведення в електронному вигляді. Це вимагає запровадження роботи з новими джерелами інформації, удосконалення форм документообігу, розробку процесів автоматизації документообігу.

Документована інформація для сучасних підприємств та закладів складає основу управління, ефективність якого в значній мірі базується на виробництві і використанні інформації. Інформація є повноцінним ресурсом виробництва, важливим елементом соціального і політичного життя суспільства. Якість інформації визначає якість управління. В умовах сьогодення, з метою підвищення якості управління необхідно приділяти достатню увагу вдосконаленню роботи з документами, оскільки управлінське рішення завжди базується на інформації, носієм якої є документ на різних основах. Раціональна організація роботи з документами є головною задачею управління у будь-якому закладі: від невеликого приватного офісу до державної установи або крупної компанії.

Гарантією успішної роботи будь-якого закладу є створення власної інформаційної системи у комплексі з інформаційними безпаперовими технологіями. Вони створюють основу рішень, що забезпечують автоматизований і централізований обмін знаннями і дістають лише необхідну інформацію з усіх доступних джерел.

В основі функціонування інфомаційної системи (ІС) лежить сукупність повідомлень, сигналів і документів. Останні в свою чергу є основним носієм інформації.

Усі документи, які стосуються ІС, можна розбити на вхідні і вихідні (результатні).

Вхідна документація містить первинну, необроблену інформацію, що відображає стан об'єкта управління та заповнюється вручну або за допомогою технічних засобів. Вихідна документація охоплює зведено-групові дані, одержані в результаті автоматизованого оброблення.

Документи класифікуються за рядом ознак, наприклад:

– за сферою діяльності (планові, облікові, статистичні, банківські, фінансові, бухгалтерські тощо);

– за відношенням до об'єкту управління (вхідні-первинні, вихідні-звітні, проміжні, архівні);

– за змістом господарських операцій (матеріальні, грошові, розрахункові);

– за призначенням (розпорядні, виконавчі, комбіновані);

– за об'ємом операцій, які відображаються (одноразові та звітні);

– за способом використання (разові й нагромаджувальні);

– за способом заповнення (вручну або за допомогою засобів автоматизації обліку) [1].

Іншими словами, за своїм складом та функціональністю інформаційну систему можна вважати як виробництво з перетворення даних і продукування вихідної інформації.

Розглядаючи ІС з точки зору документообігу, виявлено основні її складові: підсистеми керування, встановлення їхньої ієрархії і принципів взаємодії, розробка тезаурусу понять ІС, що визначає множину об'єктів і процеси їхньої обробки, визначення класів задач, що підлягають автоматизації. В зв'язку з цим проектування ІС потрібно здійснювати поетапно.

Перший етап створення ІС охоплює розробку методичних і технологічних засобів, що підтримують обстеження, і формалізовані постановки задач, побудову концептуальної моделі, специфікацію моделей діловодства і документообігу та їх взаємодію, планування забезпечення якості інформації і проектування прикладного програмного забезпечення.

На другому етапі розробка ІС включає засоби автоматизації обліку документів та ділових процесів, а також методику їхнього функціонування в розподіленому середовищі [2].

Ефективність функціонування ІС залежить від оптимального застосування сучасної інформаційної технології.

Автоматизована інформаційна технологія – системно організована для розв'язання задач управління сукупність методів і засобів реалізації операцій збору, реєстрації, передачі, нагромадження, пошуку, оброблення і захисту інформації на основі застосування програмного забезпечення, засобів обчислювальної техніки та зв'язку, а також засобів, за допомогою яких інформація пропонується клієнтам.

При виборі програмного забезпечення слід враховувати фактори, які впливають на якість вирішення поставлених завдань, які вимагаються інформаційною системою.

Програмне забезпечення повинно враховувати особливості ІС і залежність від застосовуваних технологій програмування та широкого спектра інструментальних засобів для автоматизації:

1) складність ієрархічної структури ІС, інформаційну зв'язаність її компонентів, які частково реалізують загальні функції в різних вузлах розподіленого середовища;

2) масштабність колективу, який займається створенням ІС дотримуючись єдиного технологічного підходу і типізованих стандартних рішень;

3) розробка ІС у відповідності до заданих показників якості програмного забезпечення та підвищення продуктивності праці розробників;

4) можливість модернізації та розширення ІС безпосередніми користувачами.

Основною стратегією розробки прикладного програмного забезпечення ІС є комплексний структурний підхід, що охоплює всі етапи життєвого циклу ІС, починаючи з етапу стратегії й аналізу предметної області, окремих підсистем ІС і закінчуючи етапом експлуатації [2].

Сучасні інформаційні технології орієнтовані на використання широкого кола комп'ютерних технічних засобів та засобів комунікацій, які дозволяють не тільки збирати, зберігати та опрацьовувати інформацію, але й максимально наближувати термінальні улаштування до робочого місця працівника та підтримувати прийняття рішення керівника. Основою таких інформаційних технологій є мережева комп'ютерна техніка, інтегровне програмне забезпечення та засоби комунікації, які в сукупності дозволяють не тільки автоматизувати процеси зміни форми й розміщення інформації, а й модифікувати її зміст.

Спектр сучасних інформаційно-технологічних рішень організації роботи з документацією досить різноманітний щодо їх функціонального й технологічного рівня.

На сьогодні розроблені та запропоновані на ринку програмного забезпечення комплексні програмні рішення, що повністю враховують специфіку ведення вітчизняного діловодства: «1С:Документообіг 8.3 КОРП», «Documentum», «eDOCS», «OPTIMA-WorkFlow», «ДЕЛО», «Мастер-Док», «DocsVision», «Босс-Референт» тощо. Серед зазначених лідером є універсальне рішення для автоматизації документообігу та управління взаємодією співробітників на технологічній платформі «1С: Підприємство» – програмний продукт «1С: Документообіг 8.3 КОРП», який призначений для вирішення завдань автоматизації обліку документів, покращення взаємодії працівників, контролю та аналізу виконавської дисципліни. Програма забезпечує колективний доступ співробітників до файлів як для перегляду, так і для редагування з використанням розмежування прав доступу та механізму версіювання файлів.

На сучасному підприємстві керівник стикається з необхідністю вирішення безлічі завдань в умовах дефіциту робочого часу.

Серед основних джерел проблем можна виділити наступні:

– велика кількість процесів, в яких задіяний керівник, виконуючий при цьому різні ролі;

– величезна кількість документів, які вимагають узгодження, уточнення, реакції, відстеження, виконання;

– необхідність своєчасного контролю виконання завдань і відстеження узятих на себе зобов'язань;

– постійно зростаючі об'єми додаткової інформації, необхідної для ухвалення управлінських рішень.

Також, великого значення набуває оперативність в ухваленні рішень та контроль за їх виконанням, раціональне використання накопиченої інформації і попереднього досвіду.

Таким чином, для вирішення проблем поліпшення управління закладом: поліпшення контролю і прискорення бізнес-процесів, можливості їх відстеження, оптимізація робочого часу, підвищення продуктивності праці і так далі, одним із ефективних способів є впровадження автоматизованої інформаційної системи.

Список використаних джерел

1. Терещенко Л. О., Матієнко-Зубенко І. І. Характеристика позамашинної інформаційної бази [Електронний ресурс] / Л. О. Терещенко, І. І. Матієнко-Зубенко. – 2004. – Режим доступу: http://buklib.net/books/23431/. – Дата звернення: 20.03.16
2. Технології моделювання документообігу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://wiki.tneu.edu.ua/index.php?title=%D0%A2%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97_%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%B3%D1%83 – Дата звернення: 19.03.16

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОНЛАЙН-КУРСІВ

Р. М. Лавренюк, *асистент*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Характеними рисами даного етапу розвитку суспільства (інформаційного) є те, що інформація і знання виступають в якості головного продукту виробництва.

Сучасна комп'ютерна техніка, мобільні пристрої та Інтернет із високою ефективністю використовуються для пошуку інформації, її аналізу, збереження та передачі. Сучасний термін «споживання контенту» є невід'ємним атрибутом життя не тільки професіонала у сфері інформаційного менеджменту, але й пересічного користувача.

Швидкість розповсюдження і обміну інформацією диктують нові правила роботи в усіх сферах діяльності суспільства. Щоб бути конкурентоспроможним і у тренді вкрай необхідно відповідати актуальному рівню володіння інформаційними технологіями.

Дана ситуація впливає на розвиток усіх галузей, зокрема і освіти. Саме тому виникла нова форма навчання – дистанційне, а також освіта здобута таким чином – дистанційна.

Такій ситуації сприяють наступні фактори:

1. Ріст показника проникності Інтернету в Україні (45 %) [1].
2. Стрімке збільшення кількості мобільних пристроїв (в 2015 р. кількість пристроїв перевищила чисельність населення) [2].
3. Необхідність швидко отримувати конкретні знання.

На законодавчому рівні в Україні дистанційна освіта почала розвиток ще з 2004 року. Останнє положення про дистанційне навчання [3] передбачає здійснювати організаційне та науково-методичне забезпечення впровадження дистанційного навчання, трактування дистанційної освіти кожним окремим навчальним закладом є суто індивідуальним, відповідно і впровадження даної форми навчання відбувається окремим, відмінним від інших навчальних закладів, шляхом.

Дистанційне навчання в сучасній формі виникло за кордоном, тому в першу чергу необхідно досліджувати саме досвід тих країн, які володіють найбільшим багажем досвіду.

Узагальнивши досвід і особливості дистанційної форми навчання можна зазначити, що дана форма навчання має низку ключових особливостей, які відрізняють її від класичних форм (кожна наступна особливість є логічним продовженням попередньої):

1. Дистанційне навчання в першу чергу дозволяє здобути освіту тій категорії людей, які з будь-якої причини не можуть здобути її за допомогою класичної форми.
2. Графік навчання має бути максимально гнучким і зручним для кожного конкретного студента. Тобто необхідно забезпечити універсальність процесу навчання.

3. Процес навчання відбувається виключно за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. На даному етапі це персональні комп'ютери (стаціонарні, ноутбуки), мобільні пристрої (планшети, смартфони), інтернет-доступ (домашній високошвидкісний інтернет, точки доступу Wi-Fi, мобільний інтернет 3G, CDMA, LTE тощо).

Всі ці особливості формують новий організаційний підхід до процесу створення навчальних курсів і до процесу навчання.

Перший момент стосується створення контенту. Так склалося, що створенням контенту займаються викладачі, які професійно сформувалися на основі класичної освіти. Відповідно даних обставин створення контенту навчальних курсів відбувається із асоціативною прив'язкою до традиційної форми навчання (навчальний план, лекції, години, практичні роботи, форми контролю тощо).

Проте сучасне дистанційне навчання вимагає іншого підходу до створення курсів. Узагальнивши світовий досвід, можемо дати наступні поради для створення дистанційних курсів:

1. Навчальний курс створювати у вигляді тематичних досліджень (кейсів), які подаються у вигляді інтерактивного сценарію. Кейси використовуються для ілюстрації теорії теми, а також дають студентам проблемні питання для вирішення. Вони подаються із подібним вирішеним питанням щоб студенти мали змогу зробити порівняння із власним результатом. Інтерактивний сценарій дозволяє зробити студента головним героєм подій, що дозволяє йому приймати рішення та застосовувати нові концепції ніби у реальному світі. Далі відбувається зворотній зв'язок у вигляді дискусії на якій обговорюються рішення, які були прийняті студентами. Останній крок – обмін досвідом між студентами.

2. Завуальовані приклади в історії. Матеріал курсу ділиться на декілька етапів, кожен з яких побудований навколо окремого прикладу із певної галузі, що пояснює його суть. Всі приклади разом формують історію. Її можна побудувати у вигляді анімації, яка дозволяє відійти від енерговитратного споживання контенту у вигляді складного тексту і подивитися на ситуацію під іншим кутом, що в свою чергу дозволить переосмислити теорію та в результаті усвідомити і засвоїти тему (The eureka effect (the aha! moment).

3. Проектування контенту. Деяку інформацію, як, наприклад, математичні формули, важко зрозуміти із сухого тексту. Проектування контенту визначає яким чином продемонструвати процес вирішення проблеми крок за кроком. В результаті студенту показується де і як застосовуються формули, пояснюється звідки беруться числа та ілюструється вплив результатів на бізнес-процеси.

4. Розробка інтерактивних засобів контролю. Під час інтерактивного складання іспиту студент супроводжується по ключовими етапами. Він може порівняти свої відповіді із подібними в базі прикладів, із кращими і гіршими відповідями. Також необхідне запровадження в цей процес порад і підказок.

5. Весь контент має бути повністю цифровим.

6. По можливості повна відсутність синхронної взаємодії викладача і студента.

7. Особливість зайнятості дистанційних студентів передбачає відсутність великих відрізків вільного часу. Також особливістю споживання цифрового контенту полягає у тому, що його якісне усвідомлення відбувається при короткотривалій взаємодії. Відтак, відео мають бути короткотривалими (5–10 хвилин), інтерактивні приклади − максимально зрозумілими і невеликими, блоки текстової інформації мають бути поділеними на невеликі логічнозавершені модулі.

Прикладом вищенаведених підходів є пробний онлайн-курс University College of Estate Management: UCEM [4] та курси ресурсу Solo Learn [5].

Що стосується оплати праці спеціалістів задіяних у дистанційному навчанні, то тут є два варіанти. Перший – внутрішній співробітник дистанційного навчання, другий – аутсорсинг. Кожен з варіантів має свої переваги і недоліки як для навчального закладу, так і для дизайнера дистанційних курсів. Проте запозичення закордонного досвіду даного процесу на цьому закінчується, оскільки має значні відмінності в організації роботи наукових співробітників, оплати праці, а головне – системи оподаткування.

Для організації даного процесу ми пропонуємо обрахувати економічну ефективність впровадження курсу. Схема алгоритму має наступний вигляд:

1. Обрахунок планового розміру доходу від курсу.

2. Розрахунок вартості розробки курсу (кількість годин потрібних для розробки).

3. Розрахувати вартість супроводження курсу (кількість годин потрібних для підтримки процесу навчання).

Оплата праці при розробці курсу – погодинна/за виконану роботу. При супроводженні курсу – погодинна.

Проблема на даний момент надзвичайно актуальна, потребує подальшого детального дослідження і вироблення конкретних рекомендацій.

Список використаних джерел

1. Internet users (per 100 people) [Електронний ресурс] : The World Bank. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://data.worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.P2/countries/1W-UA?display=graph. – Назва з екрана. – Дата звернення 01.04.16.
2. Mobile Subscriptions to Outnumber the World's Population [Електронний ресурс] : Statista. The Statics Portal. − Електрон. дані. – Режим доступу: https://www.statista.com/chart/4022/mobile-subscriptions-and-world-population. – Назва з екрана. – Дата звернення 01.04.16.
3. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: Наказ прийнятий МОНУ 25.04.2013 № 466 // Офіційний вісник України. – 2013. − № 36. – С. 202.
4. An Introduction To Sustainability Literacy [Електронний ресурс] : The Example of eLearning cource − University College of Estate Management. – Електрон. дані. – Режим доступу: https://www.ucem.ac.uk/sustlit/story_html5.html. – Назва з екрана. – Дата звернення 01.04.16.
5. C++ Tutorial [Електронний ресурс] : Solo Learn. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://www.sololearn.com/ Course/CPlusPlus. – Назва з екрана. – Дата звернення 01.04.16.
6. E-Learning Specialist Salary (USA) [Електронний ресурс] : PayScale. Human. Capital. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://www.payscale.com/research/US/Job=E-Learning_Specialist/ Salary. – Назва з екрана. – Дата звернення 01.04.16.
7. eLearning Professionals' Payment Options [Електронний ресурс] : eLearning Industry. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://elearningindustry.com/elearning-professionals-payment-options. – Назва з екрана. – Дата звернення 01.04.16.

ЯКІСНА СКЛАДОВА РОЗБУДОВИ СУЧАСНОГО ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА

Н. Я. Наливайко, *ст. викладач*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

На кожному етапі розвитку людства ступінь розвитку суспільства визначається ступенем розвитку домінуючих технологій які й визначають тип епохи (етап) розвитку людства.

За висловом Фукудзави Юкіті, японського мислителя, освітянина, просвітителя останньої третини XIX ст, наукові технології є інструментом цивілізації, розвиток яких забезпечуватиме добробут суспільства.

Провідні країни світу XXI століття інтенсивно опрацьовують концептуальні засади формування інформаційного суспільства: розробляють багатомільярдні проекти, спрямовані на вдосконалення інформаційної інфраструктури, інформаційно-правової підтримки праці, інформаційної культури людини в такому суспільстві.

Основним «інструментом» розвитку інформаційного суспільства XXI століття є інформаційні технології.

Згідно з визначенням, прийнятим ЮНЕСКО, інформаційна технологія – це комплекс взаємопов'язаних наукових, технологічних, інженерних дисциплін, які вивчають методи ефективної організації праці людей, зайнятих обробленням і збереженням інформації, обчислювальну техніку і методи організації її взаємодії з людьми і виробничим обладнанням, їх практичні додатки, а також пов'язані з усім цим соціальні, економічні та культурні проблеми.

Поняття «інформаційні технології» є багатоаспектним. Тому у визначенні його наголошується на тому аспекті, про який йде мова (операції, організація, складові тощо). Інформаційну технологію, як систему методів і способів збирання, накопичення, зберігання, пошуку та оброблення інформації на основі використання засобів обчислювальної техніки, з позиції її комп'ютерного забезпечення, називають комп'ютерною технологією.

Сучасні комп'ютерні технології охоплюють усі сфери життєдіяльності людства, у тому числі, й документознавчу.

Освітньо-кваліфікаційна характеристика підготовки сучасних документознавців передбачає, що майбутній фахівець повинен вміти розробити, впровадити та забезпечити функціонування

єдиного в організації технологічного процесу документування й роботи з документною інформацією на основі використання сучасних автоматизованих технологій (складання, опрацювання й оформлення документів, реєстрація, облік руху, контроль виконання, довідково-інформаційна робота, зберігання і т. д.). Він в змозі також брати участь в постановці завдань проектування, експлуатації і вдосконалення новітніх інформаційних технологій, що будуються на застосуванні комп'ютерної техніки, проектуванні й актуалізації баз і банків даних [1, с. 121–122].

Для цього вони повинні вміти працювати з усіма видами документної інформації, знати особливості автоматизованих систем діловодства й документообігу, новітні засоби оргтехніки, особливості уніфікації й галузевої стандартизації документно-інформаційної сфери [2].

Для формування саме таких компетенцій у майбутніх фахівців спрямована діяльність кафедри документознавства та інформаційної діяльності в економічних системах (ДІДЕС) Полтавського університету економіки і торгівлі (ПУЕТ).

П'ятирічний досвід діяльності кафедри на шляху розбудови інформаційного документознавства дозволив визнати такі позитиви:

1-й – 75 % студентів, від загальної кількості опитаних, на запитання: «Чому ви обрали саме цей фах?» відповіли: «Документи використовуються скрізь, а значить і ми будемо потрібні у будь-якій сфері». У попередні роки кількість таких відповідей була значно меншою (від 5 % до 15 %). На нашу думку, це свідчить, по-перше, про підвищення зацікавленості молоді у новому напряму підготовки і, по-друге усвідомлення значущості цього виду діяльності та поширенні його популярності.

2-й – 25 % відповідей студентів, від загальної кількості опитаних, на запитання: «Чому ви обрали саме ПУЕТ для навчання за обраним фахом» відповіли: «Студенти отримують ґрунтовну комп'ютерну підготовку з різних дисциплін і мають можливість підготуватися до використання сучасних компютерних технологій у фаховій діяльності» Кількість таких відповідей у попередніх роках була значно меншою (від 0 % до 5 %).

Саме на підтвердження цього позитиву проведено аналіз якісної складової, як «інструменту» розбудови сучасного документознавства, а саме – комп'ютерної підтримки підготовки майбутніх фахівців напряму підготовки 6.020105 «Документознавство та інформаційна діяльність».

Предметом аналізу було обрано навчальний план для студентів денної форми навчання (набору 2011 року). Результати аналізу подані рисунками 1–8.

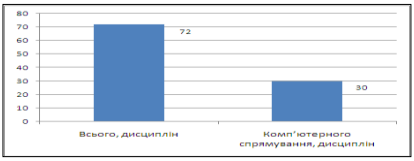

Рисунок 1 – Кількість навчальних дисциплін за навчальним планом

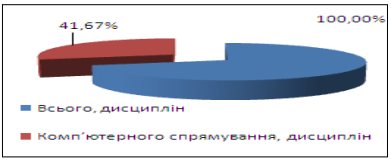

Рисунок – 2 Питома вага навчальних дисциплін комп'ютерного спрямування

Рисунок 3 – Кількість навчальних годин за навчальним планом

Рисунок – 4 Питома вага навчальних годин з дисциплін комп'ютерного спрямування

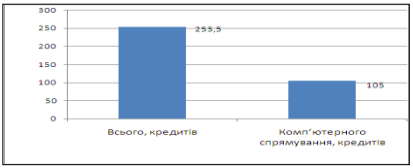

Рисунок 5 – Кількість кредитів

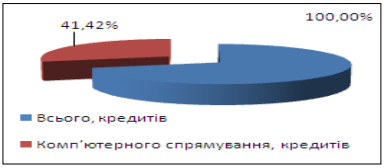

Рисунок – 6 Питома вага кредитів з дисциплін комп'ютерного спрямування

Рисунок 7 – Кількість годин практичної підготовки

Рисунок – 8 Питома вага практичної підготовки комп'ютерного спрямування

Результати аналізу свідчать, на нашу думку, що кафедрою обрано саме той вектор, який відповідає вимогам сьогодення і дозволяє майбутнім документознавцям набути необхідних компетенцій для їх діяльності у будь-якій сфері, у тому числі й у сфері інформаційної, для успішного використання сучасних комп'ютерних технологій.

Суттєвим, на нашу думку, показником якості структури навчального плану є показник «Питома вага практичної підготовки комп'ютерного спрямування», який складає майже 62 відсотки у загальній кількості навчальних годин, який доводить саме про вірність обрання за основний «інструмент» розбудови сучасного документознавства саме сучасні комп'ютерні технології для поточної підготовки майбутніх фахівців документознавчої сфери.

Важливою перевагою навчального плану є його відповідність сучасному класифікатору видів економічної діяльності (КВЕД), а саме його новій версії 2016 року, у якій значно розширено видовий склад видів інформаційної діяльності.

У Законі України «Про інформацію» інформаційну діяльність визначено як сукупність дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави.

У КВЕД 2016 інформаційна діяльність охоплена секцією «J Інформація та телекомунікації», яка включає види діяльності пов'язані з одержанням, поширенням інформації та продукції в сфері культури, забезпеченням передачі та поширення продукції, такої як засоби зв'язку, інформаційні технології, оброблення даних та іншу діяльність інформаційних служб.

Аналіз складових окремих розділів секції («58. Видавнича діяльність»; «62 Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність» та «63 Надання інформаційних послуг») у взаємозв'язку з переліком навчальних дисциплін у складі навчального плану показав, що майже одна чверть дисциплін, які вивчають студенти охоплює види діяльності передбачених у КВЕД.

Таким чином, можна стверджувати, що у процесі розбудови сучасного документознавства, кафедра посідає провідне місце, бо її комп'ютерна спрямованість реалізується у напрямку оснащення майбутніх фахівців сучасним інструментарієм, а саме комп'ютерними інформаційними технологіями.

Список використаних джерел

1. Матвієнко О. Менеджмент інформаційних офісних систем : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. і системи післядипломної освіти за спец. «Менеджмент організацій» і «Документознавство та інформаційна діяльність». – К., 2001. – 154 с.
2. Інтернет-ресурс – http://www.experts.in.ua/baza/analitic.

УДОСКОНАЛЕННЯ ДОКУМЕНТАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В КОМЕРЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В. О. Ольховський, *к. т. н., доцент;*
В. О. Горобець, *студентка групи ДІД-71м*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Одним з головних елементів захисту на підприємстві є захищений документообіг. Конфіденційні документи, як і відкриті, знаходяться в постійному русі по безлічі ієрархічних рівнів управління, що створює серйозні передумови для втрати цінної інформації. Тому, щодо документопотоків та документообігу конфіденційних документів потрібно здійснення певних захисних заходів. Документообіг конфіденційних документів, як об'єкт захисту, являє собою упорядковану сукупність каналів об'єктивного, санкціонованого поширення конфіденційної інформації (документів) в процесі управлінської та виробничої діяльності споживачів цієї інформації. При русі конфіденційних документів по інстанціях і рівнями управління збільшується число джерел інформації, що володіють цінними відомостями, і розширюються потенційні можливості для втрати конфіденційної інформації, її розголошення персоналом, витоку інформації технічними каналами, зникнення носія цієї інформації.

В кожній організації розробляється комплекс заходів щодо захисту інформації в документопотоках, спрямований на запобігання або ослаблення загроз втрати інформації. Головним заходом захисту конфіденційної інформації є застосування в діловодстві захищеного документообігу. Під захищеним документообігом розуміється контрольований рух конфіденційної документованої інформації по регламентованим пунктам прийому, обробки, розгляду, виконання, використання і зберігання в жорстких умовах організаційного та технологічного забезпечення безпеки як носія інформації, так і самої інформації.

Додатковими заходами, проведеними в організації, в рамках захищеного документообігу можуть бути:

1) обмеження доступу персоналу до документів, справ і базам даних рамками виконуваних ними службових обов'язків;

2) персональна відповідальність посадових осіб за видачу дозволу на доступ співробітників до конфіденційних відомостей і документів;

3) персональна відповідальність кожного співробітника організації за збереження довіреного йому носія і конфіденційність інформації;

4) жорстка регламентація порядку роботи з документами, справами і базами даних для всіх категорій персоналу, в тому числі перших керівників організації.

Будь-якому руху конфіденційного документа повинні обов'язково передувати операції з перевірки комплектності, цілісності та обліку нового місцезнаходження документа не ускладнювати роботу персоналу з документами і не збільшують терміни руху та виконання документів. Сукупність технологічних стадій, супроводжуючих потоки конфіденційних документів, дещо відрізняються від аналогічної сукупності технологічних стадій потоків відкритих документів, обумовлених заходами захищеного документопотока [1, 2].

Найбільш істотною відмінністю технології обробки та зберігання конфіденційних документів від звичайних є багатоступінчастий облік всіх процедур і операцій, які виконуються з документами.

Облік та реєстрація конфіденційних документів, перш за все, має на меті збереження документів і фіксація їх місцезнаходження. Тому, основна мета обліку конфіденційних документів – забезпечення їх фізичного збереження, комплектності та цілісності, контроль за доступом до них персоналу, перевірка реальної наявності документів та аналітична робота з обізнаності персоналу про зміст документів.

На відміну від відкритих документів конфіденційні документи на будь-якому носії враховуються відразу при надходженні або перед виготовленням чернетки документа, до розгляду, розподілу або погодження та підписання.

Облік конфіденційних документів завжди централізується за категоріями документів і ділиться на кілька видів, відповідних стадіям технологічної обробки документів у документопотоках і

забезпечують чіткий розподіл облікових операцій на кожній ділянці обробки документів. Це дозволяє дробити знання таємниці організації між декількома незалежними працівниками та здійснювати колегіальність при контролі за збереженням документів на кожній дільниці.

Важливим є встановлення порядку руху документів. Встановлення порядку руху документів або управління документацією на підприємстві полягає у створенні умов, що забезпечують зберігання необхідної документної інформації, її швидкий пошук і постачання нею споживачів у встановлені терміни і з найменшими витратами.

Правильна організація конфіденційного діловодства та електронного документообігу на підприємстві є складовою частиною комплексного забезпечення захисту інформаційних потоків і має важливе значення в досягненні мети її захисту. Як відомо, фахівці, що займаються в області інформаційної безпеки стверджують, що близько 80 % конфіденційної інформації знаходиться в документах діловодства. Тому питання конфіденційного документообігу на підприємстві безсумнівно грають важливу роль в досягненні нею економічних успіхів.

Конфіденційні документи повинні оброблятися в конфіденційному діловодстві підприємства, або в загальному діловодстві, спеціально призначеною посадовою особою, відповідальною за конфіденційні документи. Конфіденційні документи повинні зберігатися в окремому приміщенні в шафах, які замикаються і опечатуються.

Як і багато інших завдань, проблема захисту конфіденційного документообігу вирішується позитивно в тому випадку, коли посадова особа, що відповідає головним чином за «паперову» роботу, і служба інформаційних технологій, контролююча сьогодні електронні документи та матеріали, об'єднуються в єдине ціле і діють спільно.

Важливо організувати на підприємстві дозвільну систему доступу до конфіденційних документів. Дозвільна система доступу до конфіденційних документів являє собою сукупність встановлених керівництвом підприємства нормативних положень, які забезпечують обґрунтований і правомірний доступ користувачів до необхідного їм для виконання службових обов'язків обсягом конфіденційних документів. При цьому право давати дозвіл на ознайомлення і право працювати з конфіденційними

документами може бути надано тільки особам, які мають допуск до комерційної таємниці.

Отже, захищеність документопотоків досягається за рахунок:

– одночасного використання режимних (дозвільних, обмежувальних) заходів і технологічних прийомів, що входять в систему обробки та зберігання конфіденційних документів;

– нанесення відмінної позначки (грифа) на чистий носій конфіденційної інформації або документ, у тому числі супровідний, що дозволяє виділити їх в загальному потоці документів;

– формування самостійних, ізольованих потоків конфіденційних документів;

– використання автономної технологічної системи обробки і зберігання конфіденційних документів, що не стикаються з системою обробки відкритих документів;

– регламентації руху документів як всередині фірми, так і між фірмами;

– організації самостійного підрозділу конфіденційної документації або підрозділу служби безпеки;

– переміщення документів між керівниками, виконавцями та іншим персоналом тільки через службу конфіденційного діловодства.

Список використаних джерел

1. Кузнецов О. О. Захист інформації та економічна безпека підприємства / О. О. Кузнецов, С. П. Євсєєв, С. В. Кавун. – Х. : ХНЕУ, 2008. – 359 с.
2. Палеха Ю. І. Організація сучасного діловодства : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Ю. І. Палеха. – К. : Кондор, 2007. – 189 с.

БІЗНЕС-МОДЕЛІ В ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Д. В. Заморьонова, *аспірант*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Мануель Кастельс наголошує якщо інформаційна технологія це еквівалент електрики в епоху індустріалізації, то сучасний Інтернет – енергетична система та електродвигун, тому що він здатний поставляти «інформаційну енергію» для будь-яких сфер

людської діяльності. Більш того, якщо нові способи виробництва і розподілу електроенергії перетворили промислові підприємства і великі корпорації в організаційну основу індустріального суспільства, то Інтернет виконує роль технологічного базису для організаційної різновиду інформаційної ери – Мережі [1, с. 13].

Останньою тенденцією розвитку світового суспільства є посилене та розширене використання мережі Інтернет як «другого світу», в тому числі і для ведення бізнесу. Ця тенденція, ще недостатньо проникла на вітчизняні підприємства, але її професійне використання є необмінною перевагою для будь-якого сучасного бізнесу.

В міжнародному просторі Інтернет вже давно подолав всі державні кордони та об'єднав мільярди людей, сотні тисяч підприємств, створив нові закони економіки, нові ринки та нові види бізнесу.

Станом на листопад 2015 року нараховувалося 3 366 261 156 Інтернет користувачів, 46,4 % всього населення планети [2].

Для позначення процесу збільшення прийняття, поширення і впровадження інтернет-технологій і процесів, які все частіше служать хребту інтернаціоналізації, особливо в інноваційних підприємницьких фірмах Dana L. P. ввела термін «інтернетизація» [3, с. 319].

Багато зарубіжних та вітчизняних вчених досліджують різні аспекти мережі Інтернет в «е-глобалізаційний вік» та особливу увагу інтернетизації менеджменту та економіки надали такі фахівці: Adli Abouzeedan, Michael Busler, Magnus Klofsten and Thomas Hedne, Z Qin, H Etemad, I Wilkinson, LP Dana та інші.

В науковому співтоваристві немає єдиного понятійного апарату, щодо визначення моделі ведення бізнесу або моделі взаємодії суб'єктів ринку в мережах, дослідники надають такі визначення цього напрямку: «моделі онлайн бизнесу» О. А. Цуканова, А. В. Варзунов, «форми електронної комерції» А. Д. Шемет, електронні торгові майданчики Qizhi Dai, Robert J. Kauffman, типи електронної комерції: Simon S. Y. Shim, Vishnu S. Pendyala, Meera Sundaram, Jerry Z. Gao, категорії електронної комерції. Chimay J. Anumba,Kirti Ruikar

З урахуванням темпів розвитку мережі Інтернет, її розповсюдження в суспільстві та підприємництві нами пропонується данне економічне явище визначити як «е-бізнес моделі».

Дослідивши та проаналізувавши наукові праці провідних спеціалістів, фахівців та науковців нами була розроблена –

узагальнена та найбільш повна типологія е-бізнес моделей, що активно функціонують в міжнародній економіці. B2B – бізнес для бізнесу (Business-to-Business), B2C – бізнес для споживача (Business-to-Consumer), B2E – бізнес для працівника (Business to Employee), B2R – бізнес для посередників (Business To Reseller), B2M – бізнес для менеджера (Business-to-Manager), B2M – бізнес для багатьох (Business-to-many), B2G – бізнес для уряду (business-to-government), B2A – бізнес-адміністрація (Business-to-Administration), C2G – громадянин для уряду (Citizen to Government), C2A – споживач-адміністрація (Consumer-to-Administration), C2B – споживач для бізнесу (Customer to Business), C2C – споживач для споживача (Consumer-to-Consumer), G2B – уряд для бізнесу (Government to Business), G2G – уряд для уряду (Government To Government), G2C – уряд для громадянина (Govenment To Citizen), E2E – біржа-біржа (Exchange-to-Exchange), P2P – рівний для рівного, користувач для користувача (Peer-to-peer), E2M – працівник для машини (employee to machine), M2M – машина для машини (Machine to machine), B2B2C (Business to Business to Consumer), C2B2C (Consumer to Business to Consumer).

Вищий навчальний заклад – окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей [4].

Отже ВНЗ є учасником ринкових відносин, підприємством, що надає освітні та інші послуги визначені статутом та не заборонені законом.

Нами проводилось дослідження в ВНЗ Полтавської області, за результатами аналізу внутрішньої роботи підрозділів ВНЗ та зовнішніх зв'язків було визначено, що ВНЗ є учасниками багатьох е-бізнес-моделей, таких як B2B, B2C, B2G, B2A, B2E, B2M.

Як підприємство, що прагне бути максимально ефективним та конкурентоздатним створена деталізована система взаємодії ВНЗ та кожного його підрозділу з різними учасниками ринку використовуючи е-бізнес-моделі мережі Інтернет, дозволить визначити сильні та слабкі сторони його роботи, підвищить скоординованість та цілісність ВНЗ на ринку.

Список використаних джерел

1. Кастельс М. Галактика Интернет: размышления об Интернете, бизнесе и обществе / Мануэль Кастельс. – Єкатеринбург : У-Фактория, 2004. – 328 с.
2. Internet usage statistics [Електронний ресурс] // Internet World Stats. – Режим доступу: http://www.internetworldstats.com/stats.htm. – Назва з екрана.
3. Etemad H., Wilkinson I., Dana L. P. Internetization as the necessary condition for internationalization in the newly emerging economy // Journal of International Entrepreneurship. – 2010. – Т. 8. – №. 4. – С. 319–342.
4. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18. – Назва з екрана.

СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Ю. О. Журавель, *студентка*
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського, м. Кременчук, Україна

У час стрімкого розвитку науково-технічного прогресу та переходу до застосування сучасних технологій обміну інформацією актуальним залишається питання застосування електронного документообігу та його нормативно-правове регулювання, що потребує якісно нового теоретичного, практичного дослідження/

За останнє десятиріччя в Україні ухвалено низку законів та нормативних актів. Об’єктом дослідження є вітчизняні системи електронного документообігу (СЕД).

Метою даної роботи є висвітлення сучасного стану нормативно-правової бази СЕД та аналіз перспектив розвитку електронного документообігу в Україні.

Теоретичні аспекти впровадження електронного документообігу досліджували О. Матвієнко, М. Цивін [7].

Системи електронного документообігу (СЕД) – це складний комплекс технічних і організаційних рішень, які сприяють збереженню і раціональному використанню людських ресурсів і підвищенню ефективності управління потоками корпоративних документів та інформації [1, с. 6].

Поряд з традиційними документопотоками, СЕД мають низку переваг, серед яких найважливішими є вирішення проблеми централізованого руху документів, висока компактність архіву, економія паперу та висока швидкість пошуку і одержання інформації [2, с. 305].

Відповідно до Ст. 9 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», який набрав чинності у січні 2004 р., електронний документообіг (обіг електронних документів) – сукупність процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів. Також обов'язковим реквізитом електронного документа є електронний цифровий підпис (ЕЦП), який використовується для ідентифікації передплатника електронного документа іншими суб'єктами електронного документообігу. Накладення електронного підпису надає будь-якому електронному документу статус оригіналу та наділяє його повною юридичною силою [3].

Згідно з Ст. 3 Закону України «Про електронний цифровий підпис» ЕЦП вважається аналогом власноручного підпису уповноваженої особи або «мокрої» печатки, якщо під час підписання електронного документа дотримані всі необхідні умови:

– електронний цифровий підпис підтверджено з використанням посиленого сертифіката ключа за допомогою надійних засобів цифрового підпису;

– під час перевірки використовувався посилений сертифікат ключа, чинний на момент накладення електронного цифрового підпису;

– особистий ключ підписувача відповідає відкритому ключу, зазначеному у сертифікаті [4].

Порядок засвідчення наявності електронного документа (електронних даних) на певний момент часу затверджений постановою Кабміну від 26.05.2004 р. № 680 [5].

Стаття 207 ЦК України, по суті, зрівнює паперові та електронні документи, застерігаючи, що використання електронно-числового підпису допускається у випадках, встановлених законом, іншими актами законодавства, за домовленістю сторін [6].

Окрім нормативних проблем, на заваді розвитку національної системи ЕЦП та електронного документообігу стоїть і низка

проблем організаційного характеру: проблема створення загальнодержавної інтегрованої мережі для забезпечення зовнішнього документообігу між державними органами та взаємодії державних органів і недержавних (у тому числі комерційних) структур; проблема забезпечення всього циклу електронного документообігу, аналогічного звичайному; забезпечення держслужбовців надійними засобами ЕЦП та іншими необхідними засобами криптографічного захисту інформації. Слід зауважити також, що законодавством не встановлено норм щодо застосування мов у документообігу.

Отже, аналіз правового поля, що регламентує електронний документообіг в Україні, дає можливість говорити про значний прогрес та успіхи в цій сфері. Це пов'язано, у першу чергу, із входженням України до таких сегментів світового ринку, як електронна торгівля та електронні послуги. Зміни, що стали очевидними на рівні технологій, нарешті почали знаходити своє відображення у законодавчій базі.

Список використаних джерел

1. Тарнавський Ю. А. Системи електронного документообігу [Текст] : опорний конспект лекцій / Ю. А. Тарнавський. – К. : ІПК ДСЗУ, 2007. – 37 с.
2. Охріменко Г. Основні принципи та проблеми впровадження електронного документообігу в організації [Текст] / Г. Охріменко // Наукові записки Національного університету «Острозька академії». Серія «Культура і соціальні комунікації». – Острог, 2009. – Вип. 1. – С. 300–307.
3. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/851-15. – Назва з екрана.
4. Закон України «Про електронний цифровий підпис» від 22.05.2003 № 852-IV.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку засвідчення наявності електронного документа (електронних даних) на певний момент часу» від 26.05.2004 р. № 680.
6. Цивільний кодекс України [Текст] : [прийнятий 16 січня 2003 року]. – К. : Істина, 2003. – 368 с.
7. Матвієнко О. В. Основи організації електронного документообігу [Текст] : навч. посіб. / О. В. Матвієнко, М. Н. Цивін. – К., 2008. – 112 с.

СЕКЦІЯ 5 БІБЛІОТЕЧНА, АРХІВНА І МУЗЕЙНА КОМПОНЕНТИ ДОКУМЕНТОЗНАВЧО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

КОРПОРАТИВНІ АРХІВИ В СИСТЕМІ «ПАБЛІК РІЛЕЙШНЗ»: ІЗ ДОСВІДУ КРАЇН ЗАХОДУ

І. Г. Передерій, *д. і. н., доцент*
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

Сучасна типологія й структура архівів західноєвропейських країн остаточно сформувалася після Другої світової війни. Наразі до неї входять державні (національні та відомчі), корпоративні та приватні архіви. Державні та приватні архіви основною своєю функцією мають накопичення та збереження ретроспективної інформації, зафіксованої у документальних джерелах. Такі архіви, за висловом В. Подороги, насамперед – «зібрання і сховища відбитків часу минулого, історично пасивних і навіть мертвих»; їм «можна приписати нейтральну функцію збереження і тим обмежити» [1]. То ж вони переважно мають значення соціальних інститутів пам'яті.

Натомість корпоративні архівосховища відіграють не лише таку роль. Їхні функції є значно ширшими з огляду на те, що архіви цього типу зберігають документальні матеріали різних громадських, наукових, культурно-освітніх, виробничих та інших недержавних установ і, як правило, є самоврядними і не підлеглими урядовим архівним органам [2, с 234].

У ширшому розумінні корпоративні архіви – це архіви різноманітних недержавних структур, як комерційного, так і громадського характеру – корпорацій, фірм, організацій, вишів, наукових установ, громадських чи політичних об'єднань, партій, церков, сект, клубів тощо. Вони мають самоврядування й не підлягають контролю уряду або місцевих установ. Їхнє головне завдання – зберігати документи свого власного об'єднання для внутрішніх потреб. Проте деякі корпоративні архіви мають спеціальну історичну частину, яка відкрита для відвідувачів.

Передусім це архіви великих корпорацій, що зацікавлені в увазі суспільства – у налагоджені ефективних зв'язків із громадськістю.

Серед найбільш важливих принципів організації паблік рілейшнз фахівці зокрема називають правдивість, необхідність та достатність інформації, котрою обмінюється з цільовою громадською аудиторією установа чи підприємство. PR, як будь-яка комунікація, завжди має двосторонню спрямованість, тобто обмежується двома провідними функціями – функцією збирання й аналізу інформації та функцією поширення інформації [3, с. 165].

Звичайно ж, неостанню роль у цьому процесі можуть відіграти корпоративні архіви, що покликані накопичувати й зберігати не лише суто бізнесову документацію, а й інформацію, котра має ширше соціально-комунікативне значення. Адже PR просуває у громадській свідомості саму установу, підприємство чи організацію. То ж і документально-інформаційні потоки, які накопичуються у відповідних розділах корпоративних архівів – наприклад, історичних – допомагають такому просуванню. Тим більше, що сучасні корпорації використовують електронне архівування.

Така практика давно вже стала нормою у західних країнах, де прагнуть належної і прозорої комунікації з громадськістю. Багато провідних компаній світу мають корпоративні електронні архіви і надають певну інформацію з них своїм потенційним інвесторам, споживачам та клієнтам, врешті, представникам ЗМІ, котрі можуть прислужитися у справі створення та підтримання позитивного іміджу фірми чи установи в громадській свідомості.

Наприклад, всесвітньовідома американська компанія Intel, що спеціалізується на розробленні та впровадженні новітніх ІТ-технологій, пропонує такий електронний корпоративний архів на своєму веб-сайті, зокрема для запиту історичних технічних описів, історичних фотографій або історичних рекомендацій щодо застосування продукції, котра вже знята з виробництва. Крім того, громадськості пропонуються для ознайомлення річні (піврічні) звіти корпорації, що стосуються різноманітних аспектів її функціонування та діяльності – фінансовий, про корпоративну відповідальність, про забезпечення рівних можливостей під час найму на роботу і навіть про культурну багатоманітність та інклюзивність компанії [4].

Безумовно, оприлюднення такої інформації сприяє розв'язанню багатьох завдань як внутрішньої комунікації всередині самої

корпорації (оскільки доносить необхідні меседжі до всіх її працівників у різних країнах світу, яких у 2014 р. налічувалося понад 106 тис. осіб), так і зовнішіх зв'язків із громадськістю. Адже систематичне, повне й різнобічне інформування персоналу та зовнішньої громадськості створює основу для партнерських взаємин та взаємодії, без яких неможливе існування гармонії та довіри.

Узагалі, на Заході давно вже зрозуміли необхідність інформаційної відкритості для успішної реалізації будь-якого проекту – бізнесового, політичного, наукового чи культурно-освітнього. Вимоги щодо відкритості даних та їхньої доступності для науковців, журналістів і громадськості у західному суспільстві постійно зростають. Є й інша сторона медалі. Електронна система відкритих даних може запобігати різного роду негативним явищам у суспільстві – наприклад, корупції.

Із метою задоволення відповідних потреб 2010 р. був створений Проект *OpenCorporates*. Він є найбільшою відкритою базою корпоративних даних в Інтернеті. Одним із засновників британського стартапу став Кріс Таггарт – колишній журналіст. Представляючи восени 2014 р. свою роботу в Римі на Італійському Форумі персональної демократії (PDFI) – конференції, присвяченій розумінню особливостей майбутнього суспільства як «суспільства інформаційних даних», Таггарт описав, спосіб, за допомогою якого *OpenCorporates* зібрав відомості про більш ніж 83 мільйони компаній з усього світу, використовуючи вихідні дані з корпоративних реєстрів та інших подібних архівів.

OpenCorporates агрегує цю інформацію у зрозумілому, зручному для користувача форматі, і викладає її у вільний доступ. Стартап виконує також «брудну роботу» – відкриває масиви даних, здійснює пошук по застарілих та заплутаних архівах, які часто реалізовані в несумісних форматах і які складно поєднати з іншими даними. Гарним прикладом підходу *OpenCorporates* є робота стартапу з даними банку «Barclays Bank» і глобальною мережею його дочірніх компаній. Для того, щоб агрегувати всі доступні дані, *OpenCorporates* зібрав інформацію з трьох різних масивів даних: Реєстру компаній Нової Зеландії, Національного інформаційного центру Федеральної резервної системи США та картотек 10-K і 20-F Комісії з цінних паперів і бірж США. Результатом стала зведена карта, яка в зрозумілій та зручній для

навігації формі показує всі відгалуження «Barclays Bank» на різних рівнях.

Нещодавно *OpenCorporates* у співпраці з «Kiln» запустили ще один інструмент візуалізації, завдяки якому веб-сайт зміг створити карти глобальних мереж шести найбільших банків у США і продемонструвати їхню присутність – через дочірні або контрольовані компанії – в офшорних зонах, таких як Кайманові острови. Базу даних *OpenCorporates* використовують багато неурядових організацій. Один з прикладів: «Privacy International» – американська неурядова організація, що займається питаннями спостереження та недоторканності приватного життя, використала базу даних для створення Індексу індустрії спостереження – розслідування комерційних зв'язків між компаніями, які продають програмне забезпечення для спостереження [5].

Отже, документальні масиви корпоративних архівів відіграють у сучасному західному світі неабияку роль у налагодженні ефективних (у різних змістових контекстах) зв'язків із громадськістю. То ж цей досвід варто вивчати й використовувати його здобутки у вітчизняній практиці документно-інформаційних комунікацій.

Список використаних джерел

1. Подорога В. К философии архива / Валерий Подорога // Индекс / Досье на цензуру. – М., 2001. – № 14. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://index.org.ru/journal/cont14.html. – Назва з екрана.
2. Архівознавство : підруч. для студ. іст. ф-тів вищ. навч. закладів України / за заг. ред. Я. С. Калакури та І. Б. Матяш. – К. : Видавн. дім «КМ Академія», 2002. – 356 с.
3. Шарков Ф. И. Интегрированные коммуникации: реклама, паблик рилейшнз, брендинг : учеб. пособ. / Ф. И. Шарков. – М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2011. – 324 с.
4. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http: //www.intel.ru/content/www/ru/ru/diversity/diversity-at-intel.html. – Назва з екрана.
5. OpenCorporates: відкриті дані для корпоративної прозорості. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ua.ejo-online.eu/1994/цифрові-медіа/opencorporates-відкриті-дані-для-корпоративної-пр. – Назва з екрана.

МУЗЕЙ ЯК БАЗА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ «ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО ТА ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ» (ІЗ ДОСВІДУ РОБОТИ ДІКЗ «ПОЛЕ ПОЛТАВСЬКОЇ БИТВИ»)

Н. В. Білан, *директор*
Державний історико-культурний заповідник
«Поле Полтавської битви», м. Полтава, Україна

Спеціалісти вищого рівня професіоналізму у галузі документознавства та інформаційної діяльності – це, найперше, експерти й аналітики, спроможні здійснювати науковий аналіз, оцінку й синтез інформації поряд із функціями її пошуку, збору, оброблення та збереження. У Полтаві підготовку фахівців із документознавства та інформаційної діяльності здійснюють ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» та Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка відповідно до основних напрямів майбутньої діяльності студентів: управлінського, гуманітарно-лінгвістичного, інформаційно-аналітичного.

Професор Н. М. Кушнаренко визначає документознавство як науку про документ і документно-комунікаційну діяльність, яка «вивчає закономірності створення і функціонування документів, розробляє принципи побудови документно-комунікаційних систем і методів їх діяльності» [1, с. 148]. Структурно вона виокремлює «дві підсистеми» документознавства – загальну й особливу, останню в свою чергу поділяє на спеціальне й часткове документознавство. Спеціальне документознавство вивчає особливості документів, котрі є об'єктами бібліотечної, архівної, музейної справи. Тож «Музеєзнавство» як окрема дисципліна увійшла до переліку предметів, що викладаються для студентів, з метою підготовки «нової генерації фахівців, які володіють інтегрованими і диференційованими знаннями в галузі документознавства та інформаційної діяльності» [2, с. 106]. Вона вивчає найдавніший спосіб накопичення і передачі інформації через музейні предмети.

Саме для того, щоб успішно готувати таку генерацію, дати можливість студентам на практиці вивчати документний фонд України, кафедра українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка ініціювала укладення угоди про співро-

бітництво між цим навчальним закладом і Державним історико-культурним заповідником «Поле Полтавської битви». Згідно із цією угодою, визначено основні напрями діяльності сторін, передбачено відкриття при ДІКЗ «Поле Полтавської битви» філії кафедри українознавства, культури та документознавства.

Протягом двох років між університетом і заповідником напрацьовано певні форми роботи. Студенти першого курсу протягом двох тижнів проходять ознайомчу навчальну практику на базі ДІКЗ «Поле Полтавської битви» під керівництвом викладача кафедри українонознавства, культури та документознавства й відповідального працівника заповідника. Основними завданнями практики є ознайомлення студентів із видами документів, створюваних в організації; вивчення систем документації (управлінської, нормативної, інформаційної, ін.), які функціонують в організації; набуття практичних навиків створення та оформлення різних видів документів. Практика проходить відповідно до плану, після її завершення керівник практики складає у щоденнику відгук про роботу практиканта. Студент заповнює щоденник і складає звіт про результати здійсненої роботи. Проходження практики є обов'язковим етапом навчального процесу і оцінюється за системою диференційованого заліку. Залік прирівнюється до заліків із теоретичного навчання і враховується при підсумовуванні загальної успішності студентів.

Навчальні робочі програми з дисциплін «Музеєзнавство», «Документно-інформаційні комунікації», що викладаються для студентів, передбачають проведення практичних і лабораторних занять у музеях, у тому числі і в музеї історії Полтавської битви.

Тут студенти безпосередньо знайомляться із музейним фондом – упорядкованим масивом документів наукового, культурного, історичного характеру. У фондах музею історії Полтавської битви зберігаються документи, створені людиною, тобто такі, що несуть соціальну інформацію (картини, книги, зброя, предмети побуту, фотографії, нумізматика і т. ін). Студенти аналізують також особливості експозиції військово-історичного музею.

Під час вивчення теми «Основні напрями фондової роботи музеїв» наукові працівники знайомлять студентів із групами музейних предметів, особливостями їх збереження, зразками фондової документації. Студенти мають можливість побачити унікальні писемні пам'ятки й стародруки з колекції музею: оригінали грамот кінця XVII–початку XVIII століття, укази,

маніфест до українського народу Петра I, рідкісні видання XVIII–XIX століття – «Європейський театр війни» Карла Вейланда (Франкфурт-на-Майні, 1720 р.), «Вступ до європейської історії» Самуїла Пуфендорфія (С. Петербург, 1718 р.), «Книга ордера, або у флоті морських прав» (С. Петербург, 1714 р.), «Історія Карла XII короля шведського» Вольтера (Москва, 1804 р.). Не менш цікавими документами є колекція гравюр роботи А. Зубова, П. Пікарта, П. Балабіна – найвидатніших представників граверної справи XVIII століття), студенти знайомляться із технікою виконання гравюри. Кіно- і фотодокументи представлені унікальними хроніками 1909 року (200-річчя Полтавської баталії) і фотографіями відомого полтавського фотохудожника Й. Хмелевського.

Демонструючи ці музейні предмети, працівники музею наголошують, що документи виступають у музеї як елемент матеріальної культури, як речовий предмет, як частина культурної спадщини, що відображає стилістику і особливість культури певної епохи.

Список використаних джерел

1. Кушнаренко Н. Н. Документоведение : учеб., 2-е изд., перераб. и дополн. / Н. Н. Кушнаренко. – К., 2000. – С. 148.
2. Кушнаренко Н. М. Внутріпредметна і міжпредметна інтеграція дисциплін документознавчого циклу / Н. М. Кушнаренко // Вісник Харк. держ. академії культури. – 2003. – Вип. 11. – С. 106–114.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ ІСТОРІЇ КООПЕРАЦІЇ В АРХІВНИХ ДЖЕРЕЛАХ

І. А. Фареній, *д. і. н., професор*
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна

Останні десятиліття були відзначені появою цілого ряду наукових праць з історії українського кооперативного руху, у тому числі й узагальнюючого характеру. Незважаючи на помітні результати в цьому напрямку, очевидно, дослідження кооперативної тематики буде продовжуватися й далі. Однією з підстав тому є великий масив джерельної бази, сформований завдяки широкій кооперативній діяльності минулих часів. Тому існує необхідність узагальнення історико-джерелознавчих напрацювань

з кооперативної проблематики, з тим щоб на евристичному, тематичному та методичному рівні сприяти подальшим дослідженням у відповідному напрямку. Мета представленої розвідки – показати особливості джерельної інформації матеріалів з історії української кооперації, що зберігаються в архівних установах.

Передусім слід зазначити, що кооперативна громадськість у 1910-х, і особливо, у 1920-х роках вживала цілеспрямованих і активних заходів щодо концентрації та збереження усієї сукупності документів кооперативних організацій. Головним місцем зберігання їх мав стати спеціально для того створений Всеукраїнський центральний кооперативний музей. Вік його виявився недовгим, однак праця зі збору відповідних матеріалів до сьогодні визначає умови наукової праці з вивчення кооперативного руху. Зібрані кооперативною громадськістю за координацією цього музею документи нині зберігаються в інших установах, становлячи компактно розташовану джерельну основу сучасних історико-кооперативних досліджень. Основна їх частина, ймовірно, знаходиться в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Фонд Всеукраїнського кооперативного музею (ф.290) нараховує більше 4 тис. справ різної тематики. Очевидно, й інші комплекси документів Інституту рукопису: особові фонди М. П. Балліна (ф.326) та М. В. Левитського (ф.327) – також музейного походженням.

Інститут рукопису – не єдина установа, до якої попали на зберігання матеріали кооперативного музею. Звертає на себе об'ємний, на більш ніж тисячу справ, фонд «Київський центральний кооперативний музей» Державного архіву Київської області (ф. 201). Інформаційно-довідкові матеріали фонду вказують, що згаданий у назві музей працював з 1920 року у Києві при місцевому союзі споживчої кооперації. З 1925 року він вже діяв при кооперативному інституті. Водночас відомо, що Всеукраїнський центральний кооперативний музей розпочинав свою історію у Харкові. Однак, саме у 1925 році, коли київський музей потрапив під патронат кооперативного інституту, був перенесений з Харкова до Києва, і працював у координації з тим же Київським кооперативним інститутом імені В. Чубаря. Тому з великою мірою вірогідності можна стверджувати, що матеріали, які нині зберігаються в Державному архіві Київської області, були у свій час передані до Всеукраїнського центрального кооперативного музею. Однак, яким би не був поступ кооперативного музеє-

знавства, у Київському облдержархіві маємо потужний корпус документів з історії української кооперації. Щоправда доступ до справ фонду «Київський центральний кооперативний музей» з організаційно-технічних причин ускладнений. Однак, з часом ситуація може змінитися на краще, і дослідникам стануть доступними дані його документів. Загалом вони стосуються, як свідчать їх описи, 1901–1930 років, однак особливо він багатий на матеріали кінця 1910-х та 1920-х років. Документи колишнього кооперативного музею можуть виявитися і в Центральному державному архіві вищих органів влади та управління. Про це автору цих рядків стало відомо у неофіційному порядку.

Зрештою, усі архівні установи: і центральні, і місцеві – не можуть не зберігати документи кооперативної тематики в силу масштабності того явища, які їх породило. Інша справа, що інформативна цінність архівних матеріалів може бути дуже різною. Значна їх частина, відкладена в місцевих архівосховищах, це – діловодна документація кооперативних товариств і союзів. Остання передусім придатна для дослідження конкретних кооперативів, регіональної історії та краєзнавчих розвідок. Для цілісної картини розвитку кооперації вони не завжди служать, потрапляючи в коло резервних джерел. Хоча в місцевих архівах можна натрапити й на ключові комплекси документів з кооперативних проблем. Так, до Державного архіву міста Києва силою якихось обставин потрапила і зберігається документація центру кредитної кооперації Київської губернії – Київського союзу установ дрібного кредиту (ф.161) – одного з найпотужніших кооперативних об'єднань Російської імперії. Фонди центральних архівних установ також небездоганні щодо інформаційного забезпечення дослідження історії кооперації, оскільки матеріали далеко не всіх всеукраїнських кооперативних союзів та великих регіональних спілок, очевидно, збереглися. Водночас і збережена документація провідних кооперативних центрів, і документи державних органів влади Російської імперії, часів революції та радянського режиму і КП(б)У дають великий обсяг необхідної джерельної інформації.

З усією відвертістю слід згадати ще одну суттєву особливість формування джерельної бази історії кооперативного руху. Масова легальна організація, якою була кооперація, породжувала величезний потік різних видів опублікованих матеріалів про її роботу. Розробка та обговорення питань теорії і практики кооперативного

руху, залучення до його лав людей, ознайомлення кооперованого населення з результатами роботи кооперативних товариств і союзів вимагали цілого комплексу друкованої продукції. У перші десятиліття XX віку щорічно з'являлося до сотні книжок кооперативної тематики, виходили десятки кооперативних журналів і газет, а також іншого роду видання: матеріали з'їздів представників кооперативних організацій, звітна та бухгалтерська документація, тощо. Такий потік друкованої продукції об'єктивно позначається на джерелознавчій цінності архівних документів. Більш того, значна частина документації, відкладена в архівах, існує в опублікованому вигляді і її опрацювання не вимагає евристичних дій у сфері архівного збереження джерел.

Можливо, загальний напрям пошуку джерельних матеріалів повинен полягати спочатку в опрацюванні опублікованих даних, і вже в разі необхідності звернення до архівних установ. Інший евристичний сценарій, очевидно, прийнятний лише для дослідження низової мережі кооперації: окремих кооперативів та дрібнорайонних союзів, які не утримували власних періодичних видань та не публікували свою звітну документацію. Існують й теми, які фактично обходять опубліковані дані. Це стосується джерел щодо життя й діяльності провідних діячів кооперації: М. П. Балліна, Г. П. Галагана, М. В. Левитського, В. М. Доманицького та інших, документи про яких містяться, головним чином, у їхніх особових фондах. Очевидно, з міркувань секретності практично не відображено в опублікованих матеріалах фінансові питання між українською кооперацією та Директорією УНР, кредитування останньою всеукраїнських кооперативних центрів та виконання ними завдань уряду Української народної республіки. Відповідні документи знаходяться на зберіганні в ряді фондів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України. Ймовірно, доступ до нових комплексів матеріалів згаданого Всеукраїнського центрального кооперативного музею також відкриє теми, які обминула кооперативна преса та іншого роду опубліковані джерела.

Сподіваємося, що з часом до нині недоступних архівних матеріалів відкриються науково-пошукові дороги, а представлений огляд архівних фондів та висвітлені особливості їх джерельної інформації щодо історії української кооперації стануть корисними для дослідників кооперативного руху.

ОСОБОВИЙ ФОНД ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦЯ ПЕТРА ПЕТРОВИЧА РОТАЧА – ЦІННЕ ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ ПОЛТАВЩИНИ (ЗА ДОКУМЕНТАМИ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Т. П. Пустовіт, *заслужений працівник культури України, заступник директора*
Державний архів Полтавської області, м. Полтава, Україна

Формування Національного архівного фонду (НАФ) якісною джерельною базою – є одним із пріоритетних завдань державних архівних установ. Історичні процеси, події, факти, як правило, досліджуються через призму офіційних джерел. Однак, як показує практика, вони є неповними і однобокими, якщо не відображатимуться через суб'єктивне сприйняття їх особистістю. Адже у кожному неповторному особистому документі (листі, спогаді, щоденнику, записці тощо) міститься унікальна інформація з історії того чи іншого періоду, життя держави та суспільства. За словами Героя України Петра Тронька, іноді особисті документи, особисті враження автора від подій того чи іншого часу, учасниками яких були автори, ілюструють історичну подію навіть краще за будь-який офіційний документ. Тож працівники державних архівних установ намагаються не тільки зберегти, а й зібрати вже сьогодні якнайширше коло джерел, які характеризуватимуть увесь спектр нашого суперечливого життя. Зважаючи на це, у полі зору архівістів перебувають люди багатьох професій, у тому числі політичні і громадські діячі. Станом на 01.01.2016 у державному архіві зберігається 37 особових фондів (6 882 справи) за 1693–2010 роки.

Один із найцінніших особових фондів Державного архіву Полтавської області є фонд полтавського письменника, літературознавця і краєзнавця Петра Петровича Ротача (ф. 9092), який нараховує на сьогодні 1 469 справ за 1838–2007.

Фондоутворювач Петро Петрович Ротач (24.01.1925 – 13.06.2007) – наш сучасник, відомий в Україні та поза її межами передовсім як письменник та літературознавець. Але діапазон його зацікавлень був настільки широким, що він уважається також за свого у колах істориків, музеєзнавців, архівістів, бібліографів та ін. Справжній інтелектуал та енциклопедист.

Упродовж життя він друкувався у багатьох наукових журналах, у тому числі фахових – «Українському історичному журналі», «Архівах України», «Пам'ятках України», вже у період незалежності України – «Київській старовині», «Народній творчості та етнографії», «Слово і Час», «Кур'єрові Кривбасу» та ін.

Чи не вперше у радянських наукових часописах він підняв із небуття ціле гроно імен місцевих істориків І. Ф. Павловського, Л. В. Падалку, П. І. Бодянського, В. О. Щепотьєва та багатьох інших. Протягом 1965–1971 рр. ще молодий тоді літературознавець опублікував у журналі «Архіви України» «Матеріали до біобібліографічного словника «Літературна Полтавщина», де увів до наукового обігу біографії 577 письменників та літераторів, у тому числі репресованих Григорія Коваленка, Володимира Щепотьєва. Тож через об'єктивність у наукових дослідах та свою чітку громадянську позицію Петро Ротач у роки застою надовго потрапив у велику немилість до тоталітарної системи – аж до шельмування у пресі і заборони друку в місцевих виданнях [1, с. 242].

Та попри постійний моральний тиск влади та приниження, письменник не зламався, він продовжував наполегливо працювати навіть без надії побачити свої праці друком. Головним об'єктом його численних літературознавчих зацікавлень став Тарас Шевченко. Тож завдяки Ротачеві сьогодні маємо унікальну двохтомну працю «Полтавська Шевченкіана», у якій – сотні піднятих з небуття імен. Над цією темою він працював постійно, і в якійсь мірі фанатично. Навіть тоді, коли був уже тяжко хворим намагався ознайомитися з останніми науковими публікаціями.

Упродовж кількох десятиліть Петро Ротач був великим другом полтавських архівістів. Із середини 1960-х він значиться не тільки постійним відвідувачем читального залу державного архіву, а й учасником майже усіх архівних заходів: наукових конференцій, презентацій, документальних виставок, круглих столів, пошанувань пам'яті фундаторів архівної справи, тощо. Він чудово розумів усю складність і, відповідно, важливість архівної роботи, знав майже усіх архівних працівників. Тож ще у перебудовчий період він став ініціатором створення у Державному архіві Полтавської області свого особового фонду.

У фонді – документи творчої діяльності подружжя Петра та Алли Ротачів, документи, які були зібрані Петром Ротачем під час роботи над довідковими виданнями «Літературна Полтавщина»,

«Полтавська Шевченкіана», «Розвіяні на чужині»: бібліографічні картки, рецензії на твори письменників, що були опубліковані в пресі, документи, що свідчать про літературну та громадську діяльність літераторів і мистецтвознавців краю.

Найінформативнішим у цій колекції розділ «Епістолярій», у якому десятки відомих прізвищ А. М. Аббасов, С. І. Білокінь, Б. С. Ванцак, І. О. Вирган, Ф. З. Гарін, О. Т. Гончар, І. І. Гурін, Г. Д. Гусейнов, Я. Р. Дашкевич, О. І. Дей, П. В. Жур, І. М. Забіяка, Г. Д. Зленко, О. Д. Іваненко, Д. М. Косарик, В. М. Осокін, Ф. П. Погребенник, Ф. К. Роговий, Л. О. Розсоха, А. З. Тарахан-Береза, М. А. Фісун, А. Д. Шевченко, Я. І. Шутько та ін. [2].

Тематичний діапазон у листах кореспондендів надзвичайно широкий, оскільки нерідко письменники розповідають не тільки про свій творчий шлях, а й про тих, з ким доводилося зустрічатися і працювати. Так, приміром, у листах відклалися спогади Тихона Мунька, М. Корсуна та К. Лаврунова про діяльність літературних гуртків у Полтаві, Кременчуці та Лубнах у 20-х роках минулого століття. У листах композитора і диригента Д. Балацького є цікаві відомості про зустріч із поетом Максимом Рильським, літературознавця Роксолани Зорівчак – про скульптора, уродженця полтавського міста Пирятин, автора пам'ятника Іванові Франкові на Личаківському цвинтарі у Львові Сергія Литвиненка. У фонді також зберігаються рукописні та машинописні тексти письменниці Г. І. Орлівни (Мневської), рецензія Г. М. Тютюнника на фантастичну повість М. Келя «Преступление Василия, аспиранта» (1966), документи, що свідчать про життєвий шлях та творчу діяльність В. Г. Короленка, Л. М. Толстого, документи з архіву Г. Й. Майфета, конспект доповіді Ю. Мушкетика на ІІ з'їзді письменників України (1996); світлини Ф. З. Гаріна (1973), М. Капельгородського (1915), О. І. Ковіньки, Я. І. Шутька та О. Юренка (1962); А. І. Заливчого, Ф. Я. Злидня, О. Д. Косенка, Є. Кротевича, А. І. Луначарського, А. Є. Пашка, М. П. Стельмаха; відкриття музейної кімнати угорського письменника М. Залки у с. Білики Кобеляцького району на Полтавщині, часопис «Рідний край» (1909) та ін. [2].

З другої половини 1980-х рр. Петро Петрович Ротач листувався з відомими українськими письменниками, поетами, літературними критиками митцями діаспори в США, Австралії, Німеччині, Польщі: Федором Габелком (Австралія), Ангеліною Греккі

(Німеччина), Ганною Корінь (Австралія), Леонідом Лещиною (Канада), Сергієм Онішком (Австралія), Левком Рисем (Англія), Антоном Середницьким (Польща), Яром Славутичем (Канада), Володимиром Старицьким (Німеччина) та ін. Тож невипадково саме через Петра Ротача родина відомого письменника-емігранта Олекси Ізарського (Олексія Григоровича Мальченка) після його смерті передала на державне зберігання документи, з яких у 2011 році сформована колекція листів діячів української діаспори до Олекси Ізарського.

Опрацьовуючи документи фонду Ротача дослідники можуть, зокрема ознайомитися з листами сина відомого українського новеліста Василя Стефаника-Юрія за 1951–1984 роки, у яких містяться спогади про батька, роздуми щодо літературного і мовного стилю його новел, кризу української літератури в Канаді, повідомлення про ювілейні пошанування Уласа Самчука, роботу літературного фонду Тодоса Осьмачки, враження від візиту української делегації на чолі з Дмитром Павличком до Канади у 1984 році, а також інформація особистого характеру. У листах містяться цінні відомості про діяльність українських творчих спілок у Бразилії, США, Канаді та Німеччині. Окрім листів, у фонді відклалися літературознавчі та публіцистичні статті Олекси Ізарського, Анни-Галі Горбач, Петра Одарченка, Ігоря Качуровського, вирізки із щоденника Олекси Ізарського «Дісенський нотатник» та «Луна дев'яностих», статутні документи об'єднання українських письменників в еміграції «Слово», публікації з історії національної символіки, кобзарського руху в Україні тощо.

Отже, особовий фонд письменника і літературознавця Петра Петровича Ротача достатньо великий кількісно, різноманітний за видами та якісно інформативний за змістом. Документи фонду безумовно можуть зацікавити істориків, філологів, етнографів, дослідників у галузі біографістики.

Список використаних джерел

1. Пустовіт Т. П. Письменник, літературознавець і великий патріот України (до 90-річчя від дня народження Петра Ротача) // Архіви України. – 1995. – Випуск 1 (295). – Січень–лютий. – С. 241–252.
2. Державний архів Полтавської області, ф. р-9092, оп. 1–13.

НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ РАДЯНСЬКИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Л. Л. Бабенко, *д. і. н., професор*
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, м. Полтава, Україна

Історична наука в останні десятиліття суттєво розширила тематичний спектр досліджень, що є закономірною відповіддю на суспільний запит. Внаслідок цього актуалізувалася проблема джерельної бази новітніх наукових пошуків, у контексті якої важливе місце належить архівним фондам радянських органів державної безпеки. Авторка статті ставить за мету розкрити науковий потенціал останніх на прикладі вивчення теми державно-церковних відносин за радянської доби. Ця тема вже знайшла своє відображення у численних працях учених, а також в опублікованих збірниках державно-партійних документів. Безперечно, публікація документів створює умови для аргументованого аналізу процесів і подій, демократизує доступ до їх змісту та можливості наукової інтерпретації. І все ж, на нашу думку, виявлення оригінальних документів ВЧК (ВУЧК)-ДПУ-НКВС-КДБ продовжує відігравати головну роль у реконструкції державно-церковних відносин. Їх залучення до наукового обігу ліквідувало чимало «білих плям» новітньої історії України, зруйнувало стійкі міфологеми радянської історіографії. У галузі вивчення політики державного атеїзму більшовиків документи спецслужб дозволили з'ясувати механізм її реалізації, виявити, у який спосіб здійснювався тотальний контроль над внутрішніми процесами у релігійному середовищі та управління ними.

Ця група джерел має свою специфіку. Вони належать до сфери компетенції правоохоронних органів спеціального призначення з надзвичайними повноваженнями, котрими їх наділяла правляча комуністична партія, одночасно консолідованих у систему радянської державності. Органи спецслужб фактично поєднували інформаційно-аналітичне обслуговування партійного керівництва країни з виконанням каральних функцій. Поняття «безпека держави» ототожнювалося з безпекою режиму правлячої партії. Тому головні зусилля органів спрямовувалися проти політичних супротивників, у тому числі й духовенства різних конфесій.

Використання архівних документів спецслужб як джерела наукових досліджень супроводжується низкою правових та відомчих

нормативних застережень. Зокрема існують обмеження щодо використання документів чи їх фрагментів, котрі не втратили оперативної цінності, становлять державну таємницю або конфіденційну інформацію стосовно окремих осіб тощо. Встановлені й терміни інформаційної консервації окремих груп документів – від 75 до 35 років. У ряді випадків при оприлюдненні фактів, пов'язаних з долями конкретних осіб, що проходять як фігуранти кримінально-слідчих справ, дослідник зобов'язаний враховувати думку членів їх родин.

Джерельна цінність документів спецслужб при вивченні історії державно-церковних взаємин обумовлена багатьма факторами. По-перше, ще на зорі створення ВЧК її керівник Ф. Дзержинський визначив стратегію участі свого відомства у боротьбі з церквою. Він зазначав, що «…церковну політику розвалу повинна проводити ВЧК, а не будь-хто інший... Лавірувати може тільки ВЧК з єдиною метою – розкладення попів. Будь-який зв'язок з попами інших органів кине на партію тінь – це небезпечна річ» [2, арк. 3]. Таким чином, на весь період радянської історії було визначено головного виконавця антирелігійної стратегії та її алгоритм.

По-друге, оперативно-службова діяльність органів держбезпеки, спрямована проти різних релігійних течій, концентрувалася у спеціально створених підрозділах. Вони спеціалізувалися на виробленні тактичного інструментарію і напрямів розкладення релігійних організацій. Наприклад, у міжвоєнний період у структурі секретно-політичного відділу ДПУ цією ділянкою роботи займалося 6-те відділення, в реорганізованих органах КДБ – 5-й відділ 5-го управління. Їх діяльність супроводжувалася комплексом нормативної, оперативної, звітної документації, яка безпосередньо розкриває ініціаторів та виконавців антирелігійних заходів, оголює «режисуру» численних процесів і справ.

По-третє, держава всіляко маскувала свій курс на знищення релігії. Її декларації здебільшого мали толерантний характер, що базувався на певних законодавчих засадах. Водночас партія зобов'язувала спецслужби здійснювати руйнування релігійних організацій негласними методами, відшукувати або провокувати їх «контрреволюційність», внаслідок чого заборони, арешти, розправи виглядали цілком логічно. У підривній роботі чекісти спиралися на розгалужену агентурну мережу з числа «ворожого табору». Поінформованість давала можливість маніпулювати людьми у визначених цілях, досягати бажаних поступок і ком-

промісів з боку церковної ієрархії тощо. При цьому вони керувалися рішеннями і вказівками політбюро і ЦК більшовицької партії, які ніколи не публікувалися і зберігалися у так званій «особливій теці».

По-четверте, цілий ряд документів спецслужб вказують на використання їх підрозділів для цілеспрямованої дискредитації Церкви і духовенства різних конфесій в очах суспільства, створення паралельних структур, провокації розколів і конфліктів.

По-п'яте, залишається актуальною проблема достовірності службової документації спецслужб, особливо слідчих справ та інформаційних довідок і зведень з місць. Московський історик М. Покровський небезпідставно вважає останні надзвичайно тенденційним джерелом [1, с. 61]. З цією оцінкою погоджується С. Кульчицький. Доведеність фабрикації переважної більшості кримінально-слідчих справ вимагає від дослідника ретельної фільтрації матеріалів та застосування до них сучасних методів джерелознавчої критики.

Весь комплекс доступних архівних документів органів держбезпеки, які висвітлюють релігійне життя в Україні, можна поділити на кілька категорій: 1) архівно-слідчі справи репресованих представників церковної ієрархії, рядового духовенства та релігійного активу; 2) директивно-розпорядчі документи керівництва ВУЧК – ДПУ – НКВС – КДБ, які безпосередньо визначали об'єкти, завдання і методи боротьби; 3) інформаційно-аналітичні документи: довідки, зведення, спеціальні донесення, звіти губернських, окружних відділів органів спеціального призначення або їх уповноважених, котрі направлялися місцевим партійно-радянським органам влади та центральному керівництву спецслужб; 4) щотижневі інформаційні зведення секретного відділу ДПУ УСРР для керівництва ОДПУ в Москві, політбюро і ЦК КП(б)У; 5) справи-формуляри, які заводилися на конкретну людину – потенційного «ворога народу», що перебував на оперативному обліку чекістів, і накопичували компрометуючий матеріал. Причому, іноді вони за об'ємом значно перевищували слідчі справи. Наприклад, на момент третього арешту в 1930 році чернігівського єпископа Пахомія (Кедрова) справа-формуляр становила 2 томи, тоді як сама кримінальна справа 21 аркуш [3]; 6) оперативно-агентурні розробки, за матеріалами яких готувалася доказова база для наступних арештів, слідчих дій та судових процесів. Побутуюча у чекістській професійній лексиці фраза «передати в розробку»

означала початок підготовки до репресій проти конкретної особи чи групи громадян; 7) узагальнюючі огляди по завершенні гучних реалізованих справ, які готував центральний апарат ОДПУ для ознайомлення на місцях і практичного використання досвіду їх «викриття».

Отже, проаналізувавши та систематизувавши окремі категорії документів спецслужб як історичного джерела, наголошуємо на їхній специфіці, трактуванні подій з класових позицій, які випливали із загального контексту суспільно-політичної ситуації в країні. Але суб'єктивність авторів службово-оперативної документації органів держбезпеки у сприйнятті дійсності не означає неадекватного її відображення. Використання цієї специфічної групи джерел дає можливість більш повно і об'єктивно висвітлювати актуальні проблеми вітчизняної історії.

Список використаних джерел

1. Архивы Кремля. В 2-х кн. / Кн. 1. Политбюро и церковь. 1922–1925 гг. – Москва–Новосибирск : РОССПЭН, 1997. – 599 с.
2. Российский государственный архив социально-политической истории. – Ф.76, оп. 3, д. 196.
3. Державний архів Чернігівської області. – Ф. 8840, оп. 3, спр. 6832.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОХОРОНИ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ В УРСР (ПОЧАТОК XX ст.)

О. М. Тур, *к. філол. н., доцент;* ***М. Ю. Кухаренко; А. Г. Лучнікова***
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського, м. Кременчук, Україна

Першим заходом радянської влади в Україні, спрямованим на організацію охорони та збереження архівних документів, стала поява в лютому 1919 року в м. Харкові в структурі Всеукраїнського комітету охорони пам'яток мистецтва і старовини (ВУКОПМИС) Наркомосвіти УСРР архівно-бібліотечної секції [4], завданням якої серед інших стало опрацювання питань теорії і практики архівної справи, здійснення контролю за відбором документів на постійне зберігання. Архівною секцією була проведена значна робота щодо концентрації (під концентрацією розумілося приймання документів до державних архівів) архівних документів, упорядкування справ, прийнятих на зберігання, контролю за станом

архівної справи в установах. На своїх засіданнях Архівна секція розглядала методичні питання, пов'язані з «розбиранням типових архівів», порушувалися питання підготовки «інструкції загального характеру для розбирання типових архівів» та складання переліків справ, що підлягали знищенню. Архівний відділ ВУКОПМИС у цей період більше зосереджувався на основних теоретичних та методичних питаннях з архівної роботи, а саме: розробленні різних правил, інструкцій, вказівок тощо. Найбільшу увагу заслуговує розроблена в 1921 р. «Загальна інструкція для розбирання архівних матеріалів». «Загальна інструкція…» – перший документ з питань методики проведення експертизи цінності документів в установах.

В Інструкції було наведено примірний перелік справ, що підлягають постійному зберіганню. Було визначено сім категорій архівних документів, що мають наукове значення. Інструкція визначала ознаки або критерії цінності документів: зміст, час створення, стан і ступінь збереженості архівного фонду, дублетність, а також вимагала визначати наукову і практичну цінність не за описами, а шляхом ретельного перегляду справ з метою ознайомлення із змістом документів. У разі знищення «діловодних форм» (під терміном «діловодна форма» в Інструкції розумілися види документів, як-от: акти, рахунки, квитанції, свідоцтва тощо) – пропонувалося залишати на зберігання 1–2 зразки типових видів документів.

Нормативне забезпечення архівної частини діловодства в УРСР цього часу здійснював Укрцентрархів. Серед основних завдань діяльності цієї установи виділимо такі: встановлення порядку ведення архіву, що забезпечувало б збереженість і цілісність документів, а також процес передачі їх до архівосховищ. Свою діяльність Укрцентрархів будував згідно з Постановою ВУЦВК та РНК від 16 грудня 1925 року «Про Єдиний державний архівний фонд». Ґрунтуючись на цій Постанові, 17 лютого 1926 року Укрцентрархів видає «Положення про архівну частину діловодства в урядових та громадських установах УРСР». Положення регламентувало вживання таких термінів: архівні частини діловодства, діловодні матеріали установи, архівні матеріали Єдиного державного архівного фонду, тимчасове користування, цілісність справ та правильність їх зберігання [2].

На початку 1927 року Укрцентрархів підготував Інструкцію про організацію роботи експертних комісій, що регламентувала

порядок проведення утилізації архівних документів, встановлювала склад документів, що не підлягали подальшому зберіганню [1]. Аналіз Інструкції, а також списків документів, що додавалися до протоколів засідань Центральної перевірної комісії при Укрцентрархіві, засвідчив, що недостатня увага приділялася методичним питанням експертизи. Так, мали місце терміни на позначення назв справ: акти і протоколи, різні папери, вхідні папери, вихідні папери, копії. Такі назви не давали точного уявлення про зміст документів, що їх містили, а тому справи знищувалися.

Проведена робота допомогла архівістам вивчити документацію, сприяла накопиченню досвіду, виявила недоліки в цьому напрямі. Набутий досвід дозволив установам підготувати за рекомендованою схемою якісніші переліки справ, де враховувалась документація підвідомчих установ (переліки Укрдержстраху, Укрпапіроб'єднання).

Упровадженню переліків документів зі строками зберігання сприяла поява нового положення «Про Єдиний державний архівний фонд УСРР», що було затверджене постановою ВУЦВК 5 квітня 1930 р. [3]. Відповідно до нього всі установи були зобов'язані укладати «переліки архівних матеріалів» із зазначенням строків зберігання та подавати їх на затвердження до архівних органів. Про всі зміни в діловодстві та впровадження додаткових видів документів установи мали обов'язково повідомляти архівні органи.

Як бачимо, унормування діловодства – досить тривалий процес, який відбувався поступово з появою нових регламентуючих документів в даній галузі: Загальної інструкції для розбирання архівних матеріалів, Положення про архівну частину діловодства в урядових та громадських установах, положення про Єдиний державний архівний фонд УСРР тощо. Дана тема є досить перспективною для досліджень та потребує подальшого наукового аналізу.

Список використаних джерел

1. З оголошенням інструкції експертним комісіям: Обіжник Укрцентрархіву до центральних архівів, крайових (міжокружних), архівів, окрархівів та Головархіву АМСРР № 989 від 8 квітня 1927 р. // Бюл. ЦАУ. – 1927. – № 5 (25). – С. 1–4.
2. Положення про архівну частину діловодства в урядових і громадських установах УРСР // Збірник узаконень УРСР. – 1926. – № 7. – С. 15–18.

3. Про Єдиний державний архівний фонд УСРР: Постанова ВУЦВК і РНК УСРР від 5 квітня 1930 р. // ЗУ УСРР. – 1930. – Відділ перший. – № 10.
4. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України Фонд 14. Головне архівне управління при Раді Міністрів УРСР, оп. 1, Спр. 23. Статут ВУКОПМИСу та інструкція про його обов'язки; протоколи засідань архівного відділу ВУКОПМИСу. 10 січня 1921 р. – 1 серпня 1921 р.; 21 арк, арк. 17.

ВІРТУАЛЬНО-ДОВІДКОВЕ БІБЛІОГРАФІЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ

Т. В. Оніпко, *д. і. н., професор*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі, м. Полтава, Україна
Н. В. Семергей, *к. і. н., доцент*
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

Сучасним бібліотекам потрібно не лише забезпечувати максимальний об'єм інформації з вільним і рівним доступом до неї, але й створювати комфортне інтелектуальне середовище, здатне залучати і виховувати нові покоління читачів. Зрозуміло, що різні країни світу мають різні можливості для створення бібліотечних послуг, сформувалося різне розуміння ролі сучасної бібліотеки, діють різні бібліотечні моделі [1].

Нині все більше читачів звертається до віртуальних бібліотечних послуг. Віртуальною є бібліотека, документи якої зберігаються в машиночитній формі і котрі отримує користувач, який звертається до пошукових машин глобальної мережі, не обов'язково будучи читачем бібліотеки. Віртуальна бібліотека – це розподілена у просторі телекомунікації мережа загального користування, орієнтована на обмін даними між бібліотеками. Середовище віртуальної бібліотеки складається із ряду бібліотек, територіально віддалених одна від одної, які виконують функції інтегрованого спілкування та отримання інформації про бібліотечні ресурси [2].

Інтернет інтенсивно впливає на довідково-бібліографічне та інформаційне обслуговування користувачів бібліотек, викликаючи необхідність реорганізації довідково-бібліографічних служб, зміни

у традиційних функціях бібліографів. Широке розповсюдження одержало останнім часом довідкове обслуговування віддалених користувачів. Однією з його форм є довідкове обслуговування у режимі «Віртуальна довідка» (ВД). Ця служба успішно розвивається в зарубіжних країнах і характеризується широкою розповсюдженістю в національних, публічних, університетських, наукових та спеціальних бібліотеках.

Основою довідково-бібліографічного обслуговування (ДБО) є запити користувачів, а підготовка відповідей на них у вигляді різноманітних бібліографічних та фактографічних довідок складає його зміст. Використання електронних інформаційних ресурсів у ДБО розширює інформаційну базу для виконання бібліографічних довідок, залежно від конкретного запиту та можливостей пошукових систем і конкретних баз даних.

В умовах сьогодення електронні довідкові служби надають широкий спектр послуг, а саме: виконання довідок щодо наявності видань та уточнення вихідних відомостей документів, що зберігаються у фондах конкретної бібліотеки; професійний тематичний пошук документів; пошук фактографічної інформації; навігація сайтом бібліотеки; навігація у ресурсах Інтернету; формування електронних колекцій довідково-бібліографічних видань, доступних он-лайн; рекомендація електронних джерел (сайтів бібліотек, електронних каталогів тощо) відповідно до запиту користувача.

Варто зазначити, що важливим напрямом довідково-бібліографічного обслуговування в бібліотеках України є відповіді на запити віддалених користувачів. Локальні користувачі (відвідувачі бібліотеки) можуть отримати бажану інформацію за допомогою бібліографа-консультанта, а віддаленим користувачам досить важко зорієнтуватися в інформаційних продуктах, які пропонує бібліотека, або вести самостійний пошук інформації в Інтернеті. Якщо наприкінці XX ст. бібліотеки пропонували віддаленим користувачам, переважно, електронні каталоги та бази даних для самостійного пошуку інформації, то з початку XXI ст. поширення набуває так зване електронне (віртуальне) ДБО, яке розвинулось на базі традиційного ДБО у режимі «запит-відповідь».

За даними пошукової системи Google, в українській частині Інтернету нині зареєстровано 22 «віртуальні довідки». Ці «віртуальні довідки» мають власні правила користування, перелік кількісних чи якісних обмежень при пошуку, режим обслуговування. За своїми параметрами, існуючі «віртуальні довідки» дуже різні,

наприклад, «Електронна довідка», «Віртуальна довідкова служба», «Довідкове бюро», «Народний пошук» тощо. Технологія спілкування операторів з користувачами у віртуальних службах українських бібліотек різна. Переважно це розміщення на сайтах спеціальних форм, які заповнює користувач. Відповіді з'являються на сайтах разом з запитами користувачів [3, с. 14].

У процесі віртуального ДБО виникає проблема повторності, подібності запитів. Тому важливою характеристикою цього сервісу є наявність або відсутність електронного архіву виконаних довідок. Він забезпечує дворівневу організацію електронного ДБО: користувач може сам шукати потрібну інформацію в архіві або доручити це бібліографу. Деякі віртуальні довідкові служби мають певну тематичну, зокрема краєзнавчу спрямованість.

Об'єднана довідкова служба вітчизняних бібліотек «Віртуальна бібліографічна довідка» – це бібліотечна служба, черговий оператор якої допоможе знайти інформацію про книги, статті, Інтернет-ресурси, а також підібрати список літератури за конкретною темою. Пошук здійснюється у каталогах бібліотек, які беруть участь у «Об'єднаній віртуальній довідковій службі», а також серед ресурсів мережі Інтернет. Від початку на запити «Віртуальної бібліографічної довідки» відповідали бібліографи Національної бібліотеки України для дітей. З березня 2005 р. «Довідка» стала корпоративним проектом [4, с. 16].

У зв'язку з великою кількістю запитів служба змушена обмежити їх кількість протягом дня. Кількість запитів, що приймаються, будуть варіюватися в залежності від кількості чергових бібліографів у бібліотеках-учасниках. Крім того, від одного користувача приймається не більше одного запиту в день. Залишається за службою право у відношенні до окремих користувачів змінювати кількість запитів як у бік зменшення, так і у бік збільшення. Кожний запит може містити лише одне запитання (всі інші ігноруються). Чергові бібліографи працюють з понеділка по п'ятницю від 9 до 17 години. Запити, що надійшли після 16.30, виконуються наступного дня. Запити, що надійшли у суботу та неділю (а також у святкові дні), виконуються у понеділок (або в перший робочий день після свята). У разі порушення будь-якої з умов «Віртуальної довідки» оператори мають право не відповідати на запит.

Якщо в Інтернеті немає потрібного документу, оператор служби направляє користувача до друкованих матеріалів, або

пропонує переглянути альтернативні варіанти до теми. Ті читачі, котрі вже зверталися до «Довідки», стали постійними її відвідувачами, адже вони знають, що фахівці оперативно нададуть надійну та всебічну інформацію з поставленого запиту. Активно діє електронна доставка документів (ЕДД) – безкоштовна сервісна послуга, що дає можливість замовити електронну копію друкованих видань із фондів бібліотеки і отримати її за допомогою мережних технологій.

Таким чином, створення корпоративної віртуальної довідкової служби бібліотек України дозволило здійснювати централізоване віртуально-довідкове обслуговування та сприяло розширенню послуг бібліотеки. Також це дозволило створити єдиний архів відповідей на запити, який забезпечив користувачам самостійний пошук. Крім того, робота в межах корпорації дозволяє направляти запити віддалених користувачів саме до тих бібліотек, чиї фонди, колекції, а також рівень професійної кваліфікації персоналу найбільше відповідає кожному конкретному запиту.

Список використаних джерел

1. Українські онлайн-бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/. – Назва з екрана.
2. Електронні бібліотеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https:library.kr.ua/libworld/elib.html. – Назва з екрана.
3. Добко Т. Довідково-бібліографічне обслуговування в електронному середовищі: віртуальне чи реальне / Т. Добко // Бібліотечний вісник. – 2011. – № 4. – С. 11–23.
4. Ткачук Л. І. Віртуальне довідково-бібліографічне обслуговування в українських бібліотеках / Л. І. Ткачук // Вісник книжкової палати. – 2006. – № 8. – С. 16–18.

ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ АРХІВНИХ УСТАНОВ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ КООПЕРАТИВНОГО РУХУ НА ВОЛИНІ

В. В. Вісин, *д. і. н., доцент*
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна

Кооперативний рух Волині другої половини XIX – першої третини XX ст. відображений у різних за характером та специфікою докумантах і матеріалах фондів Російського державного

історичного архіву (РГИА), Державного архіву Російської федерації (ГАРФ), Російського державного архіву економіки (РГАЭ), Центрального історичного архіву Москви (ЦИАМ), Архіву актів нових у Варшаві (AAN), Центрального державного історичного архіву України у м. Києві (ЦДІАК України), Центрального державного історичного архіву України у м. Львові (ЦДІАЛ України), Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), Центрального державного архіву громадських об'єднань України (ЦДАГО України), державних архівів Волинської (Держархів Волинської обл.), Житомирської (Держархів Житомирської обл.), Львівської (Держархів Львівської обл.), Рівненської (Держархів Рівненської обл.) та Тернопільської (Держархів Тернопільської обл.) областей.

Для дослідження волинської кооперації доцільно опрацювати наступні групи історичних джерел. *Нормативно-правові акти щодо кооперації*, до яких належать законодавчі й підзаконні акти, які створювали юридичне поле діяльності кооперації, положення та правила стосовно різних видів кооперації, загальнокооперативні закони, статути кооперативів. Найширше законодавчі акти стосовно кооперативних установ Волинської губернії представлені в «Полном собрании законов Российской империи», «Сводах законов Российской империи», «Сборнике законов, распоряжений правительства и решений Сената». Законодавство щодо кооперативів Волинського воєводства представленне у таких збірниках, як «Dziennik Urzędowy Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich», «Dziennik urzędowy Województwa Wołyńskiego», «Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej». Аналіз законодавчих актів дав змогу з'ясувати санкціоновані державою засади кооперативних установ.

Матеріали діловодства державних установ. Досить численну групу джерел становлять діловодні документи державних установ: численні розпорядження, декрети, директиви, накази, циркуляри, доповіді, огляди, щорічні звіти відомств, інструкції, журнали засідань земств, аналітичні записки, звіти, рапорти, листування та інші документи, які стосувались окремих сторін роботи кооперативів та були видані керівниками державної адміністрації на регіональному рівні губернаторами, генерал-губернаторами, воєводою, органами жандармерії та охоронних відділень, справниками, приставами, начальниками окремих відділів воєводського

управління, повітовими старостами, а також загальнодержавними міністерствами й відомствами. В них містяться дані щодо кількісного та якісного складу кооперативних організацій, біографічні відомості про кооператорів та їхні політичні уподобання, ставлення правлячих кіл до кооперативного руху загалом.

Основна маса документів державних установ, які відображають кооперативне життя Російської імперії, зберігаються в Центральному державному історичному архіві України в м. Києві (ЦДІАК) у фондах Канцелярії Київського, Подільського і Волинського генерал-губернатора (ф.442), губернських жандармських управлінь (ф.274, 1335) та охоронних відділень (ф.268, 275, 276). Окрім цього залучені документи міністерських фондів (ф.23, 395, 582, 1276, 1278, 1287) Російського державного історичного архіву (РГИА), (ф.102) Державного архіву Російської федерації (ГАРФ) та матеріали фондів (ф.67, 70, 183, 329) Державного архіву Житомирської області. Більшість документів і матеріалів про кооперативний рух на Волині періоду Другої Речі Посполитої зосереджено у фондах воєводських та повітових управлінь і староств Волинського воєводства (ф.1, 36, 45, 46, 178, 182, 183, 246) Державного архіву Волинської області. Також використані документи міністерських фондів Архіву нових актів (AAN) у Варшаві й матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ф.1092, 115, 1216).

Матеріали діловодства кооперативних установ відображають організаційно-господарське становище кооперативної мережі. Це постанови керівних органів кооперативів та їх союзів, доповіді голів правлінь, фінансова та інша документація, яка ілюструє напрямки і форми діяльності кооперативних товариств і спілок, їх кількісні й балансові показники, обсяги операцій тощо. Різноманітні документи стосовно діяльності кооперативних установ різних видів та їх союзів періоду Російської імперії зберігаються в РГИА (ф.23, 32, 395, 1276, 1278, 1284), Центральному історичному архіві Москви (ЦИАМ) (ф.326, 419), Російському державному архіві економіки (ф.7480), ЦДІАК (ф.442, 1111), Державному архіві Житомирської області (ф.69, 115, 182, 187, 192, 329, 352). Діловодство кооперативних організацій періоду Другої Речі Посполитої найбільш повно представлене у фондах Державного архіву Волинської області (ф.1, 36, 45, 46, 82, 89, 178, 182, 183, 246, 350, 520), Державному архіві Львівської області (ф. 110).

Матеріали кооперативних з'їздів та відносин кооперативних установ із політичними партіями відображають значний спектр питань кооперативного життя. Доповіді, виступи, дискусії делегатів та постанови форумів представників кооперативних установ різних видів містять дані про організаційне та фінансове становище кооперації, кількісний склад кооперативів та їх союзів, взаємини з державними та самоврядними органами влади, громадськими організаціями, проблеми поширення кооперативної ідеології, масштаби охоплення населення кооперативною формою господарювання, та ін. Ці відомості зосереджені в ЦДІАК (ф.276, 937, 1335), Центральному державному історичному архіві України у м. Львові (ЦДІАЛ) (ф.206, 302, 344, 348, 351). Центральному державному архіві громадських об'єднань України (ЦДАГОУ) (ф.6).

Численну групу опублікованих джерел становить *періодична преса* загалом і кооперативна, зокрема. Періодику Російської імперії представляють кооперативні видання: «Вестник кооперации», «Кооперативная жизнь», «Союз потребителей», «Хуторянин», «Сплотчина», «Муравейник-Комашня», «Українська кооперація», «Світова Зірниця». В період Другої Речі Посполитої, публікувалися кооперативні видання: «Господарсько-кооперативний часопис», «Кооперативна республіка», «Кооперативне молочарство», «Сільський господар», «Кредитова кооперація», «Український пасічник», «Кооперативна родина», «Волинська газета», «Зоря кращого», «Супряга», «Українська нива», «Волинське слово», «Нова скиба», «Рільник», «Спільна праця».

Отже, основними джерелами для дослідження волинської кооперації є документи і матеріали архівних установ. Кожна група історичних джерел має свої особливості, вимагає критичного осмислення. Лише комплексний їх розгляд й порівняльний аналіз дає змогу відтворити цілісну картину розвитку кооперативного руху на Волині.

ЕТНОГРАФІЧНІ КОЛЕКЦІЇ У МУЗЕЯХ ПОЛТАВЩИНИ

Л. І. Шаповал, *к. і. н., доцент*
ПНПУ імені В. Г. Короленка, м. Полтава, Україна

Музеї відіграють важливу роль у розвитку культури й освіти України, які сьогодні переживають новий етап історичного розвитку. Закон України «Про музеї і музейну справу» (1995 р.)

за профілем музеї поділяє на: історичні, археологічні, краєзнавчі, природничі, мистецькі, етнографічні, технічні, галузеві, народні.

На основі ансамблів, пам'яток природи, історії, культури створені історико-культурні заповідники, музеї-заповідники, меморіальні музеї-садиби тамузеї народної архітектури і побуту (скансени) у Києві, Переяславі-Хмельницькому, Львові, Ужгороді, які багаті на етнографічні колекції. Термін «колекція» (латин. – збирання) – збірка предметів, які виявляють науковий, художній, історичний інтерес. Зазначимо, що зміст роботи музеїв визначається: науковим документуванням явищ природи і процесів розвитку суспільства; захистом культурної спадщини; науковими дослідженнями; формуванням світогляду громадян. Музеї здійснюють комплектування предметів відповідно колекцій, зокрема, етнографічних, створюючи тематичні експозиції, виставки.

На Полтавщині зареєстровано 27 державних та 2 народних музеї, де експонуються предмети побуту, житла, одягу: Полтавський краєзнавчий музей ім. Василя Кричевського, Диканський, Миргородський, Лубенський, Кременчуцький, Карлівський, Комсомольський, Хорольський краєзнавчі музеї, Музей авіації й космонавтики (м. Полтава), Чорнухинський музей Г. Сковороди, Літературно-меморіальний музей Мате Залки (смт. Білики), Лохвицький краєзнавчий музей імені Г. Сковороди, Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви», Полтавський художній музей, Державний музей-заповідник українського гончарства в Опішні, Полтавський літературно-меморіальний музей В. Короленка, Полтавські літературно-меморіальні музеї П. Мирного та І. Котляревського, Державний заповідник-музей М. В. Гоголя, Великосорочинський літературно-меморіальний музей М. Гоголя, Мануйлівський літературно-меморіальний музей О. М. Горького, Літературний музей родини Драгоманових (м. Гадяч), Меморіально-педагогічний музей А. Макаренка (м. Кременчук), Заповідник-музей А. Макаренка (с. Ковалівка, Полтавський р-н), Кобиляцький державний музей літератури і мистецтв, Державний літературно-меморіальний музей-садиба О. Гончара (Кобиляцький р-н, с. Суха), Кременчуцька міська художня галерея, Картинна галерея Н. Юзефович, народні музеї: Музей Рушника (с. Степне Полтавського р-ну), Музей весілля (с. В. Будища, Диканського р-ну). Найцінніші, великі етнографічні колекції містяться у Полтавському краєзнавчому музеї ім. В. Кричевського, Музеї Рушника (с. Степне Полтав-

ського р-ну), Музеї весілля (с. В. Будища, Диканського р-ну). Музеї-заповіднику українського гончарства в смт. Опішні Зіньківського р-ну.

У Полтавському краєзнавчому музеї ім. В. Кричевського 1891 року заснування,зберігаються цінні колекції писанок (100 штук) із музею К. М. Скаржинської (с. Круглик під Лубнами), вишитих рушників та сорочок, чоловічого та жіночого одягу XVIII–XIX століть, кераміки, які є етнологічною складовою краєзнавчого музею [1]. Музей весілля відкритий в 2008 р. на свято Покрови за 5 км від Диканьки. Тут експонується колекція весільного вбрання, печива, предмети побуту, інтер'єру полтавського житла, відвідувачі користуються ними по їх призначенню.

Ідея створення Музею весілля у с. В. Будища належить директору місцевого Будинку культури Трипільській Оксані Борисівні. Експонати музею різні: старовинні прикраси, вишиті рушники й сорочки, предмети хатнього інтер'єру. Родзинкою серед експонатів Музею є весільна сукня в якій у 1926 р. виходила заміж Олена Кравченко, велика скриня з посагом нареченої – 12 сорочками і 40 рушниками. Колекція Музею збиралася 5 років, яка поповнюється до сьогодні. Головною особливістю Музею весілля є можливість для відвідувача стати свідком чи учасником традиційного весільного обряду. Експозиція музею до дрібниць відтворює побут полтавського села столітньої давності: напої, страви, весільні пісні, танці,навчають як поводять себе наречені, їх батьки, свідки та гості на весіллі [2].

У сучасній музейній практиці поширення набули комплексиансамблі, тобто інтер'єри або їх фрагменти [8, с. 129]. Прикладом є Музей Рушника в с. Степне Полтавського району, заснований 2001 р. при сільській раді, директор Надія Бокач, яка особисто зібрала місцеві вишиті рушники та рушники з 23 областей України. З 1 квітня 2009 р. Музей переноситься у приміщення сільського Будинку культури та змінює назву на Полтавський Районний Музей Рушника, якому у 2015 р. присвоюється посмертно ім'я засновниці – Надії Бокач. Сьогодні директором Полтавського Районного Музею Рушника є Яна Решітник, яка з гордістю й великим натхненням працює екскурсоводом та презентує відвідувачам музею колекцію 400 вишитих рушників та предметів хатнього начиння, одягу, які доповнюють експозицію Музею Рушника, що становить понад 600 експонатів, зібраних небайдужими людьми до української старовини, традиційної культури українців [3].

У 1986 р. заснований Музей гончарства в Опішні, на базі якого у 1989 р. за постановою Уряду України створено Музей-заповідник українського гончарства, який на сьогодні є унікальним центром збереження колекції гончарних виробів, дослідження та популяризації гончарного ремесла традиційного для нашого народу [4]. Керований Олесем Пошивайлом колектив музею об'єднав професіоналів різного віку і галузей господарства, народних майстрів, які сформували велику колекцію кераміки, предметів побуту, одягу, архівних документів, аудіовізуальних матеріалів. Отже,етнографічні колекції, які входять у тематичну експозицію підвищують джерельний рівень експозицій музеїв. Слід зазначити, що документуючи процеси та явища природи і суспільства, музеї зберігають, досліджують колекції музейних предметів, використовуючи їх в освітньо-виховних та пропагандистських заходах. Дослідження, які здійснюються на базі музейних колекцій відрізняють музей, як соціальний інститут від наукових закладів.

Список використаних джерел

1. Полтавський краєзнавчий [Текст]: сторінки історії та колекції : зб. наук. праць : До 100-річчя Полтавського краєзнавчого музею / Полтав. обл. упр. культ.; ред. Г. П. Білоус. – Полтава, 1991. – 152 с.
2. Скоряк А. Народний музей весілля у с. В. Будища [Текст] / А. Скоряк // Берегиня. – 2010. – № 4. – С. 76–78.
3. Шкоденко Л. Полтавський музей рушника. Подорож одного дня [Текст] / Л. Шкоденко // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2012. – № 12. – С. 11–12.
4. Кохан В. Де зберігаються скарби гончарські [Текст] / В. Кохан // Берегиня. – 2008. – № 3. – С. 73–76.

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ 1917–1920 РОКІВ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ КООПЕРАЦІЇ ПОДІЛЛЯ

В. П. Рекрут, *к. і. н., секретар-референт*
Національна спілка краєзнавців України, м. Київ, Україна

У літописі боротьби українського народу за самостійність, територіальну цілісність і державність Українська революція 1917–1921 рр. займає почесне місце і залишається об'єктом

вивчення сучасних поколінь дослідників. Все більше ми, зокрема, дізнаємося про минуле кооперації. У роки незалежності України від початку XXI ст. науковці Т. Гринівський, Г. Рудий, В. Гандзюк та ін. досліджували періодику 1917–1920 рр. як масове джерело для пізнання вітчизняної історії, адже у той час преса слугувала об'єктивним інформатором народу. Докладний аналіз кооперативної преси та її значення для джерелознавства про українську кооперацію здійснив І. Фареній у дисертаційному дослідженні «Український кооперативний рух у період 1917–1920 років (історичний аспект)».

Автор цієї розвідки в дисертаційній роботі «Дмитро Маркович в кооперативному та громадсько-політичному житті України» зазначив, що кооперативна преса є важливим джерелом з вивчення історії кооперативного руху й допомагає внести в науковий обіг маловідомі факти з життя та діяльності видатних українських діячів [1, с. 9].

У формуванні джерельної бази досліджень історії кооперації Поділля у 1917–1920 рр. кооперативна періодика несе особливу цінність, адже в умовах революційних подій архівні фонди багатьох діючих у Подільській губернії державних установ, кооперативних і громадських організацій не були створені або не збереглися. Тому кооперативна преса, котра збереглася у радянських спецсховищах, залишається чи не єдиним джерелом для вивчення історії кооперативного руху Подільського краю у роки Української революції.

У загальному масиві періодичних кооперативних видань, котрі розповсюджувалися на території Поділля, виділяються дві групи. Перша – це часописи загальноукраїнського значення, які видавали національні кооперативні центри. До них слід віднести такі журнали як «Наша кооперація», «Сплотчина», «Комашня», «Українська кооперація», «Сільський господар», «Кооперативна зоря». Вони містили відомості як про роботу всеукраїнських кооперативних об'єднань і окремих центральних кооперативних установ, так і про кооперативне життя в регіонах.

Другу групу складала кооперативна преса, що виходила завдяки зусиль місцевих кооперативних спілок. На жаль, у період 1917–1920 рр. на Поділлі виходила невелика кількість таких видань. Так, у 1917 р. кооперативне життя краю висвітлювали «Вільне слово» (Ольгопіль), «Экономическая жизнь Подолии» з додатком «Село» (Кам'янець-Подільський, Вінниця), «Подільська воля»

(Вінниця), «Подольский хозяин» (Вінниця) та ін. [2, с. 58–64]. В основному вони висвітлювали події, які стосувалися розвитку кооперації у регіоні. Найповніше кооперативне життя висвітлювалося в двотижневику «Экономическая жизнь Подолии», котрий виходив за кошти губернського земства. Цінність цього джерела ще й у тому, що у номері № 3–4 редакція опублікувала докладний звіт про губернський загальний кооперативний з'їзд, що відбувався 9–11 квітня 1917 р. у Вінниці. Власне, з цього матеріалу вдалося визначити позицію подільських кооператорів щодо діяльності Тимчасового уряду Росії, довідатись про підтримку національної автономії України, націоналізації освіти, відродження української мови і культури [3, с. 44–47].

Надзвичайно важливим джерелом про діяльність кооперації Поділля у 1917 р. є тижневик «Подільська воля», котрий був створений за ініціативою Д. В. Марковича, видавався за кошти кооперативних товариств і висвітлював соціально-політичне та кооперативно-економічне життя краю. Зі сторінок цього часопису вдалося докладно довідатися про участь кооператорів у встановленні влади УЦР на Поділлі та утворення Подільської губернської української ради, виявити низку маловідомих фактів з діяльності кооперативних установ, які не знайшли відображення в архівних документах і матеріалах. Таким чином, кооперативна преса в 1917 р. надала можливість отримати відомості про стан розвитку кооперації на Поділлі в цілому, так і про її розвиток і основні тенденції в тому чи іншому регіоні.

За оцінками вітчизняних дослідників, в Україні найбільш продуктивним за кількістю періодичних видань був 1918 рік. На Поділлі виходило близько 50 часописів, серед яких 5 видавалися зусиллями кооператорів і висвітлювали кооперативне життя краю. Найповніше виходив двотижневик «Бюлетень Подільського Союзу Кредітового (Подільського Союз-Банку)», перше число якого побачило світ 1 квітня 1918 р. у Вінниці. З матеріалів видання стало відомо, що за ініціативою Подільського кредитного союзу у Вінниці 14–16 квітня 1918 р. у приміщенні союзу відбулась спроба створити єдину губернську структуру управління кооперацією. Учасники наради одностайно прийняли рішення про створення Губернського Кооперативного Комітету (далі: ГКК), який обирався б із представників від союзів з однаковим представництвом та з правом кооптації [4].

Отже, кооперативна періодика 1918 р. дозволила глибше пізнати проблеми громадсько-політичного життя та погляди на характер економічної участі кооперативних установ у суспільному житті країни і союзного будівництва кооперації краю. Аналіз публікацій у кооперативній пресі дав можливість з'ясувати ідеологічні засади різних течій у кооперативному русі, визначити організаційне становище і економічні потужності установ, які дотримувалися тієї чи іншої орієнтації.

На жаль, подільська кооперативна періодика у 1919–1920 рр. не вирізнялася значною кількістю й стабільністю, тому усі 7 часописів виходили не регулярно. До того ж, крім декількох примірників «Бюлетня Подільського кредитного союзу кооперативних установ» (1919 р.) і першої книги «Подільської кооперації» (1920 р.), інших часописів знайти не вдалося.

Особливо цінним джерелом стало видання «Подільська кооперація», яке побачило світ у липні 1920 р. зусиллями Подільського кредитного союзу «Союзбанк» і Кам'янецької кооперативної «Ради Трьох»: «Господарсоюз», Споживсоюз» і філія «Союзбанку» (друкарня Українського університету, Кам'янець-Подільський). Цікавою розвідкою щодо історії кооперативного руху на Поділлі стала стаття М. Тихого «Скілька дат до розвитку кооперації взагалі й на Поділлі зокрема». Автор здійснив аналіз зародження і діяльності 3-х форм подільської кооперації, навів досить повні статистичні дані про кількість кооперативних товариств, їх спілок і кооперативних комітетів станом на середину 1920 року. Варта уваги й інформація про діяльність Кам'янець-Подільської кооперативної «Ради Трьох» культурно-просвітницьку роботу подільських кооперативів.

Таким чином, подільська кооперативна преса містить різні за характером матеріали. Найбільшої уваги заслуговують хронікальні виклади основних подій кооперативного життя регіону та країни у цілому. Останні робилися в усій відомій нам періодичній пресі краю, що дає змогу перевірити те чи інше повідомлення на предмет повноти і достовірності по декількох періодичних виданнях. Великий інтерес становлять і статті та замітки в кооперативній пресі, серед яких помітне місце займають публікації Й. Волошиновського, П. Відибіди, Д. Марковича, П. Северинчука, В. Павенського, А. Герасименка, В. Мачушенка, О. Мицюка та інших.

Отже, кооперативна періодика займає важливе місце у формуванні джерельної бази наукових пошуків і разом з комплексним вивченням архівних документів та матеріалів надає достатню можливість для повноцінного дослідження історії кооперації Поділля у 1917–1920 роках.

Список використаних джерел

1. Рекрут В. П. Дмитро Маркович в кооперативному та громадсько-політичному житті України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / В. П. Рекрут. – Переяслав-Хмельницький, 2009. – 20 с.
2. Білінський М. Часописи Поділля (в межах УСРР): Історичний нарис з доби 1838–1927 рр. / Микола Білінський та ін. Часописи Поділля: Іст.-бібліогр. зб. з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776–1926) та 10-ліття існування УСРР – Вінниця, 1927/1928. – 132 с.
3. Экономическая жизнь Подолии, 1917. – № 3–4. – 48 с.
4. Подільська кооперація (Кам'янець-Подільський). – Перша книжка. Видає Подільський кредитний союз «Союзбанк» і Кам'янецька кооперативна «Рада Трьох»: «Господарсоюз», «Споживсоюз» і філія «Союзбанку». – Друкарня Українського університету, 1920. – 64 с.

НАУКОВО-ДОВІДНИКОВИЙ КОМПОНЕНТ ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОБОТІ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ЧЕРКАСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ Б. ХМЕЛЬНИЦЬОГО (2004–2011 рр.)

О. З. Силка, *к. і. н., доцент*
Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна
Л. І. Синявська, *д. і. н., доцент*
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна

З набуттям у 2003 р. статусу «наукової» бібліотека Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького (далі − НБ ЧНУ) розпочала планомірну діяльність з організації та проведення наукової роботи. Остання сприяє науково-дослідній діяльності навчального закладу, модернізації та підвищення суспільного статусу як самої бібліотеки, так і бібліотечної професії. Науково-

довідниковий компонент є важливою і невід'ємною складовою інформаційної діяльності наукової роботи НБ ЧНУ, яка спрямована на вивчення і розкриття її фондів, підготовку і публікацію бібліографічних та біобібліографічних покажчиків, методичних рекомендацій, статей фахового напрямку тощо. Видавнича діяльність є важливим та закономірним продовженням науково-інформаційної роботи. Вона націлена на задоволення інформаційних потреб читачів і на допомогу роботі НБ ЧНУ, надає їй такі необхідні елементи, як системність, комплексність, цілісність.

Першим науково-довідниковим виданням НБ ЧНУ вже у новому статусі став біобібліографічний покажчик, підготовлений до 200-річчя від дня народження М. О. Максимовича, який було представлено на Перших Всеукраїнських Максимовичівських читаннях. Початком активної наукової діяльності працівників бібліотеки умовно вважається 2005 р. Саме тоді методичною радою НБ ЧНУ було прийняте рішення, у зв'язку з підготовкою до відзначення 85-річчя з дня заснування Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, започаткувати вихід нових науково-довідникових видань у серії «Бібліографія вчених Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького». Відкрило серію бібліографічне видання «Покажчик праць, опублікованих у виданнях Черкаського державного педагогічного інституту (1941−1965 рр.)». Це дослідження інформує читачів про здобутки представників Черкаської вищої школи у науково-педагогічній, науково-дослідницькій діяльності.

На 2011 р. у зазначеній серії було надруковано 16 покажчиків. Усі довідники відображають науковий доробок українських дослідників у науково-дослідній та науково-педагогічній діяльності, інформують науковий загал про досягнення й відкриття вчених у різних галузях людського знання. Так, були створені покажчики до ювілейних дат проф. О. Білого, проф. А. Гусака, проф. А. Морозова, проф. А. Чабана, проф. В. Гоцуляка, проф. Н. Тарасенкової, проф. С. Китової, доц. В. Мельниченка інших та директора НБ ЧНУ, доц. Г. Голиша. Окремо потрібно наголосити на покажчиках, які ознайомлюють читачів із біобібліографією ректорів Черкаського національного університету, серед яких Герой Радянського Союзу, проф. А. Тканко та член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, проф. А. Кузьмінський.

Структура вищезазначених покажчиків є традиційною для такого виду видань і складається з попереднього слова про вченого, основної частини (кілька розділів) та додатків. У розділі «Матеріали про вченого» зібрано й подано відомості про діяльність та життя учених з опублікованих джерел. Розділ «Список учнів, які захистили кандидатські дисертації» містить перелік авторефератів дисертацій учнів науковця. Розділи «Хронологічний покажчик друкованих праць» та «Рукописні роботи» містять перелік назв наукових робіт учених, які розташовані за хронологічним принципом. Для зручності користування покажчиками, у межах окремого року матеріал розміщено в алфавітному порядку. Завершують основну частину розділи «Видання за співредакцією» та «Видання за рецензуванням» учених, розділи, які додатково розкривають перед читачами багатогранність особистості та науковий доробок науковців. Додатковий матеріал у покажчиках представлено «Алфавітним покажчиком авторів та співавторів». Бібліографічний опис та скорочення слів здійснено у відповідності з Державними стандартами України.

З метою інформаційного забезпечення навчального процесу студентів і при активній співпраці наукових працівників НБ ЧНУ з викладачами навчального Інституту історії і філософії було створено два бібліографічні покажчика. Перший − «Гендерні студії у фондах наукових бібліотек м. Черкас», розрахований на студентів-спеціалістів, які вивчають відповідний спецкурс, другий − «Історична література у фондах наукової бібліотеки Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (1834−1949 рр.)», пропонується для забезпечення самостійної підготовки студентів І курсу з навчального курсу «Основи наукових досліджень». Останнє видання підготовлене і надруковане у ще одній започаткованій серії бібліографічних покажчиків − «Історична», яка покликана популяризувати фонди історичної літератури НБ ЧНУ.

З метою оперативного інформування співробітників та студентів університету про матеріали в мас-медійних і наукових виданнях, бібліотека започаткувала періодичне видання прес-моніторингового збірника «Відгомін: імідж ЧНУ ім. Б. Хмельницького в інформаційному просторі». Подана інформація згрупована за хронологічно-галузевим принципом. Під рубрикою «На шпальтах масової періодики» подано стислі анотації мате-

ріалів про університет, що вміщені на сторінках газет та медійних часописів. Наступна структурна частина видання дозволяє відстежити найбільш вагомі виступи викладачів, студентів університету у теле- та радіоефірі.

До 90-річчя з дня заснування Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького (у 2011 р.) науковими працівниками бібліотеки підготовлено до друку бібліографічний покажчик «Вісник Черкаського університету ім. Б. Хмельницького. 1997−2007 рр. Вип. 1−101», в якому через розкриття змісту основного друкованого видання університету висвітлено здобутки науково-викладацького складу навчального закладу у різних напрямках наукового знання. Цей бібліографічний покажчик є логічним продовженням першого випуску видання серії «Бібліографія вчених Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького».

У зв'язку із набуттям чинності (з 1 липня 2007 р.) нового національного стандарту ДСТУ ГОСТ 7.1: 2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи», який є базовим для системи стандартів, правил, методичних посібників зі складання бібліографічного опису, НБ ЧНУ перша серед бібліотек м. Черкас для аспірантів та наукових працівників Черкаського національного університету розробила і надрукувала два випуски методичного видання.

Відзначаючи успішне 5-річне функціонування на базі Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького спеціалізованої вченої ради К 73.053.01, НБ ЧНУ надрукувала «Анотований покажчик дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді К 73.053.01 Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького».

У 2009 р. НБ ЧНУ започаткувала третю серію видань − «Вчені України». Першим випуском став біобібліографічний покажчик присвячений визначному вченому-історику України − доктору історичних наук, професору, провідному науковому співробітнику НАН України Олександру Івановичу Гуржію. Наступне видання містить відомості про науковий доробок українського археолога, історика, етнографа, фольклориста та українофіла кінця XIX–початку XX століття Хрисанфа Петровича Ящуржинського.

Таким чином, можемо констатувати, що одним з провідних напрямків роботи НБ ЧНУ є інформаційна діяльність з основним науково-довідниковим компонентом. У науковому доробку колективу − широкий спектр бібліографічних, методичних, довідкових, аналітичних та інформаційних матеріалів. Сьогодні НБ ЧНУ – сучасний бібліотечний заклад, що посідає достойне місце серед вузівських бібліотек і рівняється на кращі українські та зарубіжні бібліотеки вищих навчальних закладів.

СУЧАСНІ МУЗЕЙНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ

І. А. Кущак, *ст. викладач;* ***К. Ф. Трохимук,*** *студентка*
Білоцерківський інститут економіки та управління
ВНЗ Університету «Україна», м. Біла Церква, Україна

Музеї у сучасному суспільстві розглядаються як невід'ємна складова його соціокультурного простору. Музей, як специфічний, багатофункціональний соціокультурний механізм, спрямований на збереження історико-культурної спадщини, дослідження музейних пам'яток, разом з тим проводить значну науково- просвітницьку діяльність, здійснює експозиційну роботу

Місія сучасних музеїв полягає у тому, щоб зробити культурно-історичну спадщину невичерпним джерелом суспільного розвитку. Зростання ролі музеїв у соціокультурних процесах призвело до переосмислення концепції музею, удосконалення національних музейних мереж з метою активізації їх соціального впливу, розширення міжнародної співпраці в музейній сфері [1, с. 27].

Специфічною формою музейної комунікації виступає музейна експозиція, за допомогою якої відвідувач спілкується із музейним предметом. Комунікацію між музеєм і відвідувачем можна розділити на безпосередню та опосередковану. Важливо врахувати, і на цьому наголошував польський музеолог З. Странський, що музейна комунікація буде дієвою лише тоді, коли суспільство матиме широкий доступ до музейних колекцій та засвоїть їх.

Вирішення завдань сучасної музейної комунікації базується на міждисциплінарному підході і потребує залучення музеєзнавчих, педагогічних, соціологічних та психологічних методів дослідження.

Перед музеями стоять непрості завдання пошуку креативних форм музейної комунікації, і щоб заохотити сучасного відвідувача прийти до музею, з'являються проекти новаторського характеру.

Зростання культурологічної ролі музеїв та їх вплив на сучасне життя суспільства виносять на порядок денний важливі питання шляхів взаємодії музею та відвідувача, а також змушують музейників уважніше придивитися до людини, яка виявляє бажання прийти до музею.

Результативність музейної комунікації залежить від фахового діалогу з відвідувачами. Результати розвитку музейної комунікації підтверджують, що музейні колекції виступають не лише невичерпним джерелом для дослідницької діяльності, але є важливим засобом духовного розвитку суспільства, зокрема, його підростаючого покоління.

Важливе значення у музейній комунікації, зокрема її опосередкованій формі, відводиться видавничій діяльності музейного закладу. Як дієвий засіб комунікації з суспільством, музеї активно використовують засоби масової інформації, радіо, телебачення, газети, журнали, інтернет-видання, які допомагають зацікавити громадян до відвідин музеїв [2, с. 55].

Традиційними стали тематичні збірники наукових праць Національного музею історії України, присвячені меценатам та фундаторам музейних колекцій, ролі історико-культурної спадщини у сучасних державотворчих процесах, історії Києва та його видатним постатям, питанням музейної справи.

Перспективним напрямом у розвитку музейництва є використання Інтернет-технологій, що відкривають великі можливості для комунікації музею з широкою аудиторією відвідувачів, ознайомлення їх з матеріальним і духовним культурним надбанням, розширення міжмузейних контактів, інтеграції у світове музейне співтовариство.

Однією із форм музейної комунікації, спрямованої на залучення до діяльності музею наукової та освітянської аудиторії, є проведення наукових конференцій, музейних читань, круглих столів, які поряд із популяризацією музейних колекцій сприяють їх глибокому дослідженню.

Перед музейниками стоїть нагальна потреба налагодження систематичного і довготривалого співробітництва та партнерських відносин із ЗМІ, необхідно формувати свій власний імідж у суспільстві сучасними засобами музейного піару. Такий вид діяльності потребує оновлення форм роботи музейного колективу, введення фахівця з Publik Relations чи відкриття інформаційного відділу, розробки спеціальної програми взаємодії музею із ЗМІ,

де передбачити тематику телеканалу, радіопередачі, видання, налагодження регулярних контактів через систематичні запрошення на заходи музею із детальною інформацією про них, пошук інформаційного приводу, співзвучного інтересу широкої громадськості, участь у інформаційних, розважальних, культурологічних, просвітницько-публіцистичних програмах.

Враховуючи специфіку діяльності мас-медіа щодо гарячих новин сьогодення, музейним працівникам треба зуміти віднайти у історичній пам'ятці не лише її неповторність, але і актуальність, спробувати говорити музейними артефактами на сучасні теми.

Отже, музейна комунікація спрямована на те, щоб музей став партнером для науковців у їх дослідженнях, змістовним співбесідником для молоді та цікавим місцем відпочинку для широкої громадськості. Сучасні суспільні виклики вимагають розвитку поряд із традиційними нових напрямів діяльності музею.

Музейна педагогіка, новітні комунікаційні технології, інформатизація, маркетинг, підприємництво у роботі музею сприяють появі оригінальних комунікацій, які підносять роль музею як соціальної інституції, визначають його особливе місце у соціокультурному просторі сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Маньковська Р. В. Музеї України в інформаційному просторі: досвід та перспективи [Текст] / Р. В. Маньковська. – Київ, 2000. – С. 214 – 221.
2. Щербак Д. Становлення і розвиток музейної педагогіки в Україні / Д. Щербак. – Київ, 2009. – 231 с.

МІСЦЕ І РОЛЬ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ ЯК ДЖЕРЕЛО АРХІВНОЇ СПРАВИ ПОЧАТКУ ХХ СТ. У РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ КИЇВЩИНИ

Ф. І. Ленченко, *к. і. н.*
м. Київ, Україна

Важливим питанням сучасної історії кооперативного руху в Україні є дослідження місця і ролі періодичних видань. Серед місцевих та крайових періодичних видань, які видавалися безпосередньо в губерніях Наддніпрянської України були «Сплотчина», «Муравейник–Комашня», «Наше дело», «Наша кооперація» (Київ), «Справочный листок Подольского общества сельскохозяйствен-

ной промышленности» (Вінниця, Подільська губ.), «Світова Зірниця» (1906–1910 рр. – Подільська губ.; 1911–1917 рр. з перервою – м. Київ), «Южно-Русская сельскохозяйственная газета», «Мир труда», «Южно-Русский потребитель» (Харків), «Хуторянин» (Полтава), «Вестник Золотоношского сельскохозяйственного общества» (Золотоноша, Полтавська губ.), «Лохвицкое слово» (Лохвиця, Полтавська губ.), «Константиноградские сельскохозяйственные известия» (Костянтинограда), «Труд» (Зіньків, Полтавська губ.), «Селянин» (Чернігів), «Записки», «Южный кооператор» (Одеса, Херсонська губ.) та ін. [1, с. 110].

До появи спеціалізованих кооперативних видань, у ролі носія досвіду і знань про кооперацію значною мірою виступала «некооперативна» періодика, у першу чергу, газети і журнали, що видавалися у Київській губернії з другої половини XIX ст.: «Киевские губернские ведомости», «Киевский телеграф» (виходив у 1859–1876 рр.; «Киевлянин» (виходив у 1864–1919 рр.), «Паравоз» (виходив у 1869–1870 рр.), «Киевский вестник» та ін.

Велику роль у розвитку споживчої кооперації краю відіграв перший україномовний кооперативний часопис «Світова Зірниця», що виходив з 1906 р. у Могилеві-Подільському, з грудня 1908 р. у с. Пеньківці, а з 1911–1917 рр. з перервами видавався у Києві. У 1906 р. в Києві почала виходити україномовна газета «Рада» та у 1909 р. кооперативний журнал «Наше дело». Саме через журнал «Наше дело» члени бюро Спілки споживчих товариств Київської губернії, кооперативні та земські діячі інформували споживчі товариства про діяльність Спілки.

Значну роль у підготовці фахівців та у виховній роботі серед працівників і членів кооперативних організацій відігравав місячник «Слово». Він мав окремий кооперативний відділ під назвою «Гуртом». Багато уваги кооперативним проблемам присвячувала «Рілля».

Важливим кроком щодо розвитку кооперативної періодики стало заснування у вересні 1912 р. товариства «на вірі» (організації без реєстрації статуту) «Наша кооперація», метою якого було сприяти розвиткові української кооперативної справи. Товариство існувало три роки (закрилося з початком війни в 1914 р.) і налічувало 150 членів з різних регіонів України та Росії. Воно почало свою діяльність з видання українського щотижневого журналу «Наша кооперація». Перший номер журналу вийшов 25 січня 1913 р. [2, с. 8].

З 1 січня 1914 р. Київська спілка установ дрібного кредиту – Союзбанк в особі головного редактора Х. Барановського почала видавати російською мовою щотижневий кооперативний журнал під назвою «Муравейник–Комашня». До цього, з 1912 по 1913 рр. він видавався під назвою «Комашня». Співробітниками цього періодичного видання були відомі кооператори В. Мельников і П. Доманицький.

У журналі поміщали статті головним чином про діяльність кредитної кооперації. Але також він друкував матеріали про розвиток та проблеми всіх видів кооперативів, давав практичні рекомендації щодо діяльності товариств, розповідав про історію виникнення кращих з них. Майже у кожному номері був розділ «Потребительская кооперація» або розповідь про роботу і кооперативний досвід товариств споживачів, де друкували праці на актуальні теми Д. Коліух, В. Галевич, А. Сербіненко, Т. Добрянський, П. Пожарський. По суті, названий журнал поступово замінив два вищезгадані видання – «Наше дело» та «Наша кооперація». Пізніше, з 1917 по 1919 рр., він знову виходив українською мовою під назвою «Комашня» [3, с. 177].

«Оновлений» у зазначений спосіб «Муравейник–Комашня» друкував матеріали про «життя української кооперації у нових умовах». Навколо нього гуртувалися відомі українські кооператори. З ініціативи М. Левитського і Х. Барановського, 25 березня 1916 р. представники всіх кооперативних спілок у Києві відсвяткували День кооперації – перше кооперативне свято у Наддніпрянській Україні. А журнал «Муравейник» надрукував замітку П. Костенка про проведення цього свята.

У 1916 р. Х. Барановський на сторінках «Муравейника» почав друкувати матеріали з історії кооперації України, присвячені 50-річному її ювілею. Журнал оголосив конкурс на краще дослідження з історії кооперативного руху «Півдня Росії». Організатори конкурсу зазначали: «Пам'ятник п'ятдесятиріччя кооперації має будуватися всіма» [4, с. 339]. Питання святкування ювілею набуло «загальнокооперативного» характеру. 6 жовтня 1916 р. «Муравейник» писав: «півстоліття тому було кинуто у наш народ перше зерно кооперативної самодіяльності… Тепер кооперативна пустеля оживилась, зацвіла. Рух став народним». Українські кооператори активно долучилися до циклу публікацій у періодичних виданнях про минуле і сучасне кооперативного руху. Так, Х. Барановський помістив цикл нарисів «О тех,

кого уже нет». Роботи були присвячені пам'яті видатних діячів кооперації – М. Балліну, В. Доманицькому, Й. Юркевичу. У цьому ж номері було надруковано нарис П. Пожарського (Якова Крайового) «Полвека кооперативного движения на юге России», який, за рішенням компетентної конкурсної комісії, одержав першу премію.

Майже у кожному випуску цього авторитетного журналу найактивніші кооператори, такі як Д. Коліух, В. Галевич та А. Сербіненко, зверталися до своїх колег із відповідними закликами, на зразок такого: «Скоріше, товариші кооператори, пробуджуйтесь, пора вже взятися за справу – тільки ми самі, і ніхто інший, зуміємо допомогти собі». Розкриваючи значення кооперативної періодики у розбудові споживчої кооперації Київщини, слід згадати про пропаганду співпраці між кооперативами різних видів. Так, Х. Барановський роз'яснював, що там, де вже є кредитне або ощадно-позичкове товариство, повинно бути і споживче, яке у такий спосіб може розраховувати на доступні кредити від сусідніх кооперативів.

Характеристика кооперативної періодики, що на початку XX ст. видавалася у Києві, була б неповною, якщо залишити поза увагою часопис «Сплотчина». Передусім, слід зазначити, що журнал виходив з 1909 р. у Петербурзі. А у період з 1912 і майже до кінця 1915 р. він видавався у Києві (за адресою вул. Велика Підвальна, 2), пізніше у Феодосії. За даними відомого сучасного дослідника кооперативного руху І. Фаренія, ідеологічна спрямованість «Сплотчини» співпадала «…по суті з кооперативними поглядами самого Олександра Олександровича Беретті». А «кооперація, за словами журналу…, які очевидно належать самому Беретті, – це нова «форма господарського життя» і являє собою «явище антикапіталістичне, оскільки… веде людей до добробуту, звільняє їх від необхідності ставати рабами капіталістів» [5, с. 118].

Підсумовуючи значення місця і ролі періодичних видань початку XX ст., слід констатувати, що вона відіграла важливу роль у розвитку кооперативного руху Київської губернії, популяризації ідеї споживчої кооперації. На сторінках преси Київської губернії друкувалися матеріали відомих кооператорів краю, обговорювалися актуальні проблеми, відображалася динаміка розвитку кооперації регіону, здійснювалася пропаганда ідеї спілкового будівництва та соціально-економічної місії споживчої кооперації.

Список використаних джерел

1. Нестуля О. О. Розбудова споживчої кооперації Наддніпрянської України (кінець XIX–початок XX ст.) / О. О. Нестуля, А. О. Пантелеймоненко // Вісник Львівської комерційної академії. – 2011. – Вип. 9. – С. 105–122.
2. Дзенгелівське ощадно-позичкове товариство // Наша кооперация. – 1913. – № 1–3. – С. 8.
3. Коліух Д. До товаришів кооператорів / Д. Коліух // Муравейник–Комашня. – 1916. – № 6. – С. 177.
4. Барановський Х. А. Звернення / Х. А. Барановський // Муравейник–Комашня. – 1916. – № 21–22. – С. 339–346.
5. Фареній І. А. Національні цінності в ідеологічних засадах кооперативного руху в Наддніпрянській Україні на початку XX ст. / І. А. Фареній // Вісник Львівської комерційної академії. – Серія Гуманітарні науки. – Львів : ЛКА, 2009. – Вип. 8. – С. 115–125.

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ РОБОТИ З КОРИСТУВАЧАМИ ЮНАЦЬКИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

Ю. О. Комлик, *ст. викладач*
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

Новітній етап розвитку цивілізації характеризується дедалі більшою інформатизацією, що зумовлює необхідність повного забезпечення когнітивних потреб людства. Реалізуючи концепцію інформаційного суспільства в наш час бібліотеки займають одну з головних позицій серед постачальників інформаційних послуг. «Бібліотека на сьогодні виконує особливу місію – забезпечує читачам оперативний доступ до інформаційних ресурсів і одночасно є центром виховання інформаційної культури» [1, с. 3], зокрема молоді.

Вимоги до бібліотеки як до сучасного інформаційного й комунікативного центру стають усе більш складними і потребують уведення інновацій (нових напрямків роботи). Інноваційна діяльність – один із пріоритетів у діяльності бібліотеки, метою якого є пошук, оцінка, розроблення та впровадження бібліотечних нововведень. «Бібліотечні інновації можна поділити на: продуктні, управлінські і технологічні. Продуктні – це удосконалення та освоєння нових бібліотечних послуг і розширення їх

асортименту. Управлінські – нововведення, які спрямовані на вдосконалення методів управління бібліотекою, організацію соціальних аспектів управлінської діяльності. Технологічні – модернізують наявні й впроваджують нові автоматизовані бібліотечні технологічні процеси» [2, с. 1]. Застосування нової технологічної інфра-структури, якісний менеджмент однозначно сприяють покращенню діяльності бібліотек для юнацтва, але, безперечно, цьому також допомагає збільшення переліку бібліотечного обслуговування, на чому ми і зупинимося детальніше в нашій розвідці.

В основу реорганізації системи обслуговування багатьох сучасних молодіжних книгозбірень ліг принцип вільного доступу й зонування. Так, можливе створення зон краєзнавчої, народознавчої тематики, ділового читання, періодики, релаксації, буккросингу, здоров'я, майстер-класу, творчих виставок, бібліотераси тощо. Головне, що цим зонам дозволено бути різними за оформленням та характером і кожен юнак чи юнка тут матиме перспективу реалізувати власні культурно-освітні, дозвільні, інтелектуальні, творчі потреби та ідеї.

Інноваційні форми масової роботи бібліотек для юнацтва повинні мати специфічні особливості: 1) новизна у назвах форм; 2) діалог бібліотекаря з читачами і читачів між собою; 3) присутність елементів дискусійності, театралізації у поданні інформації про літературу; 4) застосування ігрових моментів, своєрідної атрибутики, що передає особливість запланованої форми; 5) залучення читачів до розроблення сценарію й активної участі в проведенні заходу.

Серед інноваційних форм роботи використовуються такі: бібліотечні ігри (лабіринти, подорожі, пошуки), книжкові виставки (виставка-конкурс, виставка-словник, виставка-роздум, виставка-дискусія, виставка одного жанру, виставка-порада, виставка-кросворд, виставка-хобі), бесіди-діалоги, брейн-ринги, читацькі конференції та олімпіади, голосні читання, експрес-інформації, літературні ігри (літературний калейдоскоп, літературне лото, літературний суд, літературне шоу, турнір ерудитів, літературний квест, турнір ввічливості, змагання КВК, літературний діліжанс, літературний аукціон), прес-мозаїка, «поле див», «п'ять хвилин з мистецтвом (поезією, музикою)», прем'єра книги, бенефіс читача, інформаційні бібліотечно-бібліографічні консультації, книжковий обмін-бюро, діагност-кабінет та багато інших.

Розвиток інтернет-технологій зумовив суттєві зміни не тільки у сфері накопичення та оброблення інформації, а й у галузі інформаційного обслуговування користувачів юнацьких бібліотек. Завдяки всесвітній мережі до переліку традиційних форм додалися слайд-вечори, інтернет-огляди, веб-музеї, екологічні мандрівки, краєзнавчі відеоуроки, віртуальні екскурсії, відеознайомства, веб-огляди, віртуальні виставки, святкові інтернет-розваги. Так, через інтернет молодь може дізнаватися про творчі конкурси різного рівня, фестивалі та брати в них участь, налагодити спілкування з обдарованими ровесниками, проходити майстер-класи з виготовлення орігамі, квілінгу, бісероплетіння, малювання тощо.

Юнацькі книгозбірні стають також комунікативними майданчиками для спілкування юних людей з особливими потребами, організовуючи серії зустрічей для інвалідів із представниками влади, юристами, психологами, лікарями та іншими спеціалістами. Основне завдання цієї роботи – подолання браку спілкування в такої молоді, адаптація в оточуючому світі, розкриття творчих талантів, об'єднання для допомоги одне одному, надання спектру інформаційних послуг, забезпечення рівного доступу до навчання і працевлаштування.

Таким чином, юнацькі бібліотеки повинні розвивати творчі здібності, таланти, пізнавальні інтереси молоді й сприяти успішному засвоєнню навчальних програм через відповідні технології інформаційної та масової роботи, а інновації допомагають бібліотекам стати конкурентоздатними, запроваджувати нові бібліотечні послуги, формувати їх позитивний імідж як інформаційних центрів у суспільстві й конкретній громаді. Аналіз трансформації юнацьких книгозбірень дозволяє, без сумніву, відзначити перспективи розвитку основних процесів інформаційної роботи даних установ, що надасть можливість реалізовувати надалі комплексне інформаційне забезпечення молодих користувачів.

Список використаних джерел

1. Сучасні інформаційні та новітні технології у бібліотечній роботі. – Режим доступу: http://publ/referati/dilovodstvo. – Назва з екрана.
2. Основні засади інноваційного розвитку бібліотеки університету. – Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua:8080 /bitstream/ntb/2200/1/Belous.doc. – Назва з екрана.

БІБЛІОТЕЧНИЙ, АРХІВНИЙ, МУЗЕЙНИЙ КОМПОНЕНТИ ДОКУМЕНТОЗНАВЧО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Л. В. Василига, *завідувач бібліотеки*
Уманський гуманітарно-педагогічний коледж
імені Т. Г. Шевченка, м. Умань, Україна

Документознавчо-інформаційна діяльність – це нова галузь знань, що сприяє зростанню ролі інформаційних процесів у всіх різновидах людської діяльності, оскільки інформація в розвитку сучасного суспільства стала найважливішим ресурсом, крім того є головним продуктом виробництва і предметом економічної діяльності суспільства. Саме за допомогою діяльності у сфері діловодства та інформаційних процесів розширюється коло центрів науково-технічної інформації, посилюється значення високоякісного інформаційного забезпечення вищого керівництва всіх рівнів і напрямів соціального управління на базі новітніх технологій застосування глобальних світових мереж. Оскільки ця сфера діяльності за своєю метою є інформаційною, вона об'єднує навколо себе такі компоненти, як: бібліотеки, архіви, музеї, адже саме звідти ми маємо змогу почерпнути якомога більше інформації.

Ґрунтуючись на діяльнісному підході, що припускає вивчення таких елементів як мета, суб'єкт, об'єкт, предмет, умови, результат діяльності, можна виявити й інші загальні риси інформаційного обслуговування, виконуваного різними установами.

Мета інформаційного обслуговування – загальна – задоволення інформаційних потреб, хоча зміст цих потреб у різних установах розрізняється. Наприклад, у краєзнавчому музеї задовольняються, головним чином, потреби в інформації про природу, економіку, культуру і т. д. на даній території; в науково-технічній бібліотеці автомобільної промисловості – потреби, пов'язані з цією галуззю економіки; в історичному архіві – потреби у вивченні історії культури, економіки регіону, країни [2, с. 31].

В інформаційному обслуговуванні зазвичай беруть участь суб'єкти двох типів, як і в інших інститутах сфери обслуговування: той, хто виконує суспільно-корисну діяльність і той, хто задовольняє свою потребу в ході цієї діяльності (співробітник музею, відвідувач архіву; бібліотекар і читач). Ці різнорольові суб'єкти однак пов'язані єдиною метою (задоволення потреби одного з них, другий задовольняє свої потреби через

оплату його праці) і єдиним результатом є послуга. В сутності в обслуговуванні перетинається діяльність названих двох типів суб'єктів, набуваючи риси спільної діяльності. По-цьому діяльність у сфері інформаційного обслуговування носить діалоговий характер [5, с. 16].

Загальним є і те, що в якості об'єкта діяльності виступають інформаційні потреби, предметом праці є не природний або створений руками людини матеріал, а запит (відвідувача, читача, глядача, слухача тощо). У запиті у вербальній (усній або письмовій) формі виражений ідеальний або реальний предмет потреби користувача (книга, інформація, знання, прохання та ін.) [3, с. 33]. Ця діяльність здійснюється з допомогою інформаційних ресурсів (ІР). Частиною інформаційних ресурсів є документні ресурси.

Людина з розвиненою інформаційною культурою характеризується як особистість, що володіє цілим комплексом знань і умінь: по-перше, це володіння тезаурусом, включає такі поняття, як інформаційні ресурси, інформаційний світогляд, інформаційне середовище, інформаційний поведінка та ін.; по-друге, вміння грамотно формулювати свої інформаційні потреби та запити; по-третє, здатність ефективно і оперативно здійснювати самостійний пошук інформації за допомогою як традиційних так і нетрадиційних, в першу чергу, комп'ютерних пошукових систем; по-четверте, вміння раціонально зберігати та оперативно опрацьовувати великі потоки та масиви інформації; по-п'яте, знання норм і правил «інформаційної етики» та вміння вести інформаційно-комунікаційний діалог.

Інформаційна культура особистості виступає як одна з важливих складових загальної культури людини, без якої неможливо взаємодіяти в інформаційному суспільстві. Інформаційна культура особистості формується протягом усього життя людини, причому, як правило, цей процес має стихійний характер, що залежить від ступеня виникнення перед особистістю завдань [4, с. 74].

Отже, бібліотечний, архівний та музейний компоненти у своїй документознавчо-інформаційній діяльності мають тісний взаємозв'язок, та володіють високим рівнем розвитку та інформаційними ресурсами. Дані компоненти повинні відповідати завданням і цілям, які стоять перед ними як перед учасниками системи соціальних комунікацій [6, с. 56].

Сильні сторони внутрішнього потенціалу взаємодіючих компонентів повинні доповнювати один одного і сприяти обпільному розвитку документознавчо-інформаційного середовища країни, тому, що саме сучасній людині потрібні сформовані навички ефективної взаємодії з інформаційним середовищем вже на початковому етапі своєї професійної діяльності. Саме у цьому їй допомагають компоненти документознавчо-інформаційної діяльності, які розширюють наш світогляд, кругозір, знання.

Список використаних джерел

1. Барановська О. Формування інформаційної культури // Шлях освіти. – 2000. – № 3. – С. 31–34.
2. Брежнева В. В., Минкина В. А. Информационные услуги: особенности и классификация // Современное библ. – информац. образование : учеб. тетради. Вып. 1 / Санкт-Петербург, гос. академия культуры. – С.Пб., 1996. − С. 33−48.
3. Гендина Н. Концепция формирования информационной культуры личности: опыт разработки и реализации / Н. Гендина // Открытое образование. – 2005 – № 6. – С. 74–82.
4. Карпенко О. О. Концепція професійного спрямування : навч. посіб. для студ. спец. «Документозн. та інформ. діяльність» / О. О. Карпенко. – Х. : Нац. аерокосм. Ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2008. – 48 с.
5. Концепція якісних змін бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України // Бібліотечний форум. – 2015. − № 2 (2). – С. 50−60.

МУЗЕЙНА ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ

М. В. Аліман, *к. е. н., доцент, завідувач музею історії ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна*

Навчальні заклади: загальноосвітні школи, ліцеї, коледжі, технікуми, інститути, академії,університети, наукові установи, їхні окремі структурні підрозділи повинні мати у своєму складі музеї, аудиторії – музеї або кімнати – музеї.

Музей чи музейний комплекс навчального закладу, зокрема присвячений його історії є важливим навчально-науковим, виховним і культурно-просвітницьким центром. На працівників

музею покладається обов'язок збирання, обліку, зберігання, вивчення, наукове документування і експонування матеріалів, пов'язаних з історією, розвитком, діяльністю навчального закладу. Важливо також створювати музеї (музеї-кімнати чи музеї-аудиторії) певного профілю, пов'язаних з професійною підготовкою майбутніх фахівців.

Як правило, при вищих навчальних закладах створюються музеї власної історії, музеї-кімнати чи аудиторії-музеї присвячені видатним ученим – випускникам, чи працівникам навчального закладу. При технікумах і коледжах споживчої кооперації України є музеї історії кооперації в яких відображена й історія навчального закладу. В минулі роки в числі кращих у споживчий кооперації України були музеї кооперативних технікумів і коледжів у Полтаві, Харкові, Івано-Франківському, Тернополі, Чернігові та інших обласних центрах.

Музей Полтавського університету економіки і торгівлі почав діяти у травні 2004 р. Його експозиції включає коротку інформацію про історію споживчої кооперації і кооперативної освіти. Окремий розділ присвячений становленню вищого навчального закладу споживчої кооперації в Полтаві.

Представлено інформацію про створення в Полтаві навчально-консультативного пункту (НКП) Львівського торгово-економічного інституту (ЛТЕІ) в 1961 р.; перетворення його у факультет (1968 р.) і філіал ЛТЕІ (1970 р.). На фотографіях діячі, котрі започаткували створення ПКІ – завідувач НКП Анастасія Маслова, ректор ЛТЕІ Семен Сіденко, голова правління Полтавської обласної спілки споживчих товариств Микола Клименко та ін. Окремі фото присвячені будівництву інституту. На стенді розміщено копії постанов уряду СРСР і Центроспілки про відкриття у Полтаві в 1974 р. самостійного кооперативного інституту. Повідомляється про керівний склад інституту (ректора і проректорів) за 1974–2001 р. розміщено портрети першого ректора ПКІ – Михайла Діанича та проректорів Валентина Плахотіна і Миколи Лебедєва. На діаграмах показано зростання кількості викладачів та студентів, розвиток матеріально-технічної бази інституту.

На окремому стенді на фото: другий ректор Віктор Дорохін, проректори Валентина Косаріна, Сергій Ніколенко, Петро Балабан, Ірина Маркіна, Віктор Артеменко, Алла Максименко – команда, під керівництвом якої досягнуто перетворення інституту в університет. Розкрито складові успішного перетворення інституту

в університет. В музеї представлено матеріали, що висвітлюють навчальний процес і дозвілля студентів, інформацію про заснування факультетів та важливіші події у їхній діяльності, про кафедри, що входять до складу факультетів, керівників факультетів і кафедр – за весь період існування.

На стендах музею відображено хронологію розвитку навчально-методичної роботи та наукових досліджень, а також інформацію про діяльність бібліотеки і редакційно-видавничого відділу університету; досить широко висвітлені зв'язки університету з іншими навчальними закладами і організаціями, міжнародні зв'язки. Один із стендів присвячений ветеранам війни і праці. В музеї зосереджено вітальні листи та подарунки з нагоди ювілейних дат навчального закладу, почесні грамоти.

За 2004–2015 роки музей історії ПУЕТ відвідали 17 510 осіб – переважно студенти університету, учні загальноосвітніх шкіл Полтавської області, студенти коледжів і технікумів з різних областей України, випускники університету минулих років, викладачі навчальних закладів, фахівці споживчої кооперації, слухачі курсів підвищення кваліфікації. В музеї побувало чимало гостей університету, учасників наукових конференцій і нарад. Для більшості відвідувачів проведено екскурсії.

Спілкування з відвідувачами музею та ознайомлення з їхніми письмовими відгуками засвідчує їх вдячність за створення музею і побачити в одному залі зміст багатогранної діяльності університету; за наявність різноманітних експонатів, пов'язаних з нагородами навчального закладу і публікаціями про університет та його випускників і працівників.

Відвідувачі висловлюють своє захоплення і експозицією музею, і університетом взагалі. Свідченням цього є записи в книзі відгуків. Зміст окремих з них заслуговує на увагу:

– Бажаю колективу Полтавського університету споживчої кооперації України творчих успіхів, а музею університету наснаги у відтворенні історії цього чудового навчального закладу, оснащенню якого можуть позаздрити навіть столичні ВУЗи (Гість університету професор Національного транспортного університету (Київ) Піскунов Вадим Георгійович; 13. 05.2005 р.).

– …Подяка всім, хто дав змогу нам навчатися в цьому чудовому університеті (Староста гр. ЕК-11; 16.02.2010 р.).

– Посетив музей университета еще раз убедился в том, что это учебное заведение есть живой и здоровый организм, способ-

ный благодаря своему потенциалу успешно развивать намеченные цели и беречь, как зеницу ока свою богатую историю… Тому, кто хочет узнать что такое Полтавский университет потребительской кооперации, могу посоветовать одно – посетите музей университета (С уважением и признательностью проректор Бакинского Славянского Университета (Азербайджан), доцент Октай Самедов; 26.03.2010 г.).

– Великий уклін ректорату і зав. музеєм за величезну роботу, яка заслуговує на повагу. Без історії немає майбутнього. Нехай майбутнє ПУЕТ буде успішним з великим європейським рівнем (З повагою і пошаною від імені директорів кооперативних ВНЗ Вініченко К. П., Герасименко Л. А., Овчаренко В. О., 21.05.2011 р.).

– Щирі побажання натхнення та наснаги, успіхів, талановитих студентів колективу унікального навчального закладу – перлини української освіти та Полтавського краю! (Від членів Президії Правління Національної Спілки краєзнавців України О. А. Реєнт; 7.07.2014 р.).

– …Ми вражені настільки в такому маленькому музеї багато чого цікавого, незвичайного. Найбільше що сподобалось так це макет університету (Староста гр. ОА-11 Анна Корж; 17.09.2015 р.).

– …Невелике приміщення, але скільки здобутків вмістив у собі музей. ПУЕТ – це заклад в якому хочеться навчатися, здобувати вершини (Кононенко Владислава, гр. ТХ-11; 16.09.2015 р.).

– Надзвичайно цікаво було познайомитися з історією університету. Безмежно вдячна за екскурсію, за цікаві розповіді. Я є тут з великою гордістю, адже моя донька Таран Олена закінчила цей університет. Щиро бажаю всім нових і творчих, і професійних! А ще здоров'я під мирним небом! (З повагою і вдячністю Віра Таран (Гетьман), заступник директора Веселоподільської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів з виховної роботи; 25.03.2016 р.).

Відгуки засвідчують значення музею для зосередження інформації про університет, про важливість для навчального закладу музею його історії.

Разом з тим доводиться наголошувати на необхідності виділення під музей більш просторого приміщення. Бажано, щоб музей мав декілька залів. Тоді була б можливість організовувати тематичні виставки, частіше оновлювати експозицію. У приміщеннях музею можна було б проводити навчальні заняття,

«круглі столи», засідання студентських клубів. Тобто виділена площа для музею могла б використовуватись певним чином для начального, наукового і виховного процесів. При музеї має бути приміщення для зберігання архівних справ, книг, журналів, газет. Відповідно потрібен і невеликий читальний зал. Приміщення для музейних залів необхідно визначати при проектуванні навчального закладу.

ІННОВАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ОБСЛУГОВУВАННІ ВІДДАЛЕНИХ КОРИСТУВАЧІВ (НА ПРИКЛАДІ БІБЛІОТЕКИ ВНЗ УКООПСПІЛКИ «ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»)

І. О. Науменко, *завідувач інформаційно-бібліографічним відділом бібліотеки*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

В умовах становлення інформаційного суспільства комунікаційні засоби зазнали значних перетворень, які вплинули на діяльність бібліотек загалом і на трансформацію бібліотечних послуг, сприяли розширенню комунікаційних каналів поширення інформації.

Задоволення інформаційних потреб усіх учасників інформаційних відносин у бібліотеці – це істотний фактор підвищення рівня інформатизації суспільства, побудови суспільства знань [1, с. 262].

Питанням упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотечну практику займалися такі провідні бібліотекознавці: А. Соляник, Я. Шрайберг, І. Давидова, В. Ільганаєва, Л. Костенко, Н. Кушнаренко, І. Пилко, М. Сенченко, М. Слободяник, А. Соколов та ін. [2, с. 14].

Освоївши роботу з віртуальними ресурсами, бібліотека Полтавського університету економіки і торгівлі (ПУЕТ) стала повноправним елементом віртуального простору.

Основним сучасним засобом наукової комунікації бібліотеки ПУЕТ є сайт, який надає користувачеві інформацію про ресурси бібліотеки та її багатогранну діяльність, забезпечує доступ до ресурсів власної електронної бібліотеки та мережі Інтернет. Особливе місце в довідково-бібліографічному обслуговуванні

посідає електронний каталог (ЕК). На базі каталогу користувачам надаються такі послуги: інформація про забезпеченість літературою навчального процесу, виконання бібліографічних запитів різної складності, складання бібліографічних списків літератури за заявками користувачів тощо.

Основним каналом до наукової комунікації є репозитарій, розміщений на сайті бібліотеки ПУЕТ.

Також пошуку інформації допомагає впоратися розміщена на сайті рубрика «Корисні добірки» – вебліографічний тематичний путівник по інтернет-ресурсах за профілем університету.

Одним із результатів аналізу бібліографами електронної інформації стала рубрика «Повнотекстові електронні журнали», де зібрані посилання на сайти наукових періодичних видань.

Представлена на сайті бібліографічна продукція: біобібліографічні та бібліографічні науково-допоміжні покажчики літератури, які є аналогами традиційних друкованих видань.

Як інструмент дистанційного обслуговування користувачів набули поширення віртуальні книжкові виставки. В них структуруються зростаючі масиви бібліотечних інформаційних ресурсів, а самі електронні виставки, власне, є соціальними інформаційними комунікаторами [3, с. 29].

Пріоритетним напрямом інформаційного обслуговування бібліотеки ПУЕТ стала організація віртуально-довідкових служб (ВДС).

Модернізація форм і методів інформаційного обслуговування зумовила створення в бібліотеці ПУЕТ 2008 р. віртуально-довідкової служби, яка значно розширила можливості надання інформації користувачам, підвищила оперативність і якість цієї послуги.

У віддалених користувачів з'явилась можливість отримувати інформацію в режимі «запит – відповідь». Користуватися послугами ВДС може будь-яка особа, яка має доступ до Інтернету і звернулася до служби, незалежно від її соціального статусу і місця проживання, адже ці послуги наши бібліотека надає безкоштовно.

Розширюючи форми та методи інформаційного обслуговування віддалених користувачів у бібліотеці ПУЕТ, 2012 р. було також створено і реалізовано нову оригінальну розробку – онлайн-службу «Бібліотечний консультант» у вигляді інтерактивного онлайнового сервісу.

Позитивним прикладом довідково-бібліографічного обслуговування віддалених користувачів бібліотеки ПУЕТ є також

участь у корпоративному проекті «Віртуальна бібліографічна довідка: об'єднана довідкова служба бібліотек України», яка була започаткована 2004 р. Національною бібліотекою України для дітей.

На сьогодні, учасниками проекту є 66 віртуальних операторів із 23 бібліотек України.

Вагомим елементом у системі інформаційно-комунікаційного обслуговування користувачів є електронна доставка документів, яка дозволяє пересилати електронні копії статей, розділів книг із фондів бібліотеки віддаленим користувачам на їх запити. Здійснити замовлення можна на сайті бібліотеки, заповнивши бланк-замовлення.

Надзвичайно перспективним і ефективним засобом входження бібліотеки ПУЕТ у світовий інформаційний простір є розміщення інформації у соціальній мережі Facebook.

Бібліотека ПУЕТ швидко адаптується до вимог сьогодення: запроваджує різноманітні інновації під час проведення інформаційних заходів. Упровадження віртуальної форми групових інформаційних заходів дозволило також уникнути тривалої процедури узгодження місця та часу проведення.

З метою бібліографічного інформування науковців університету бібліотека проводить «День кафедри», який дозволяє максимально повно розкрити бібліотечні фонди. Спілкування з викладачами кафедри здійснюється через мережеву папку університету, у якій усі матеріали викладено в електронному вигляді, тому викладачі у будь-який зручний час можуть з ними ознайомитись.

Перспективним і пріоритетним напрямом діяльності бібліотеки ПУЕТ є підвищення якості систематичного інформування користувачів, наприклад, співробітники інформаційно-бібліографічного відділу регулярно проводять «Дні інформації» та складають інформаційні бюлетені літератури «Нові надходження літератури в бібліотеку ПУЕТ», які також через локальну мережу розсилають на кафедри університету.

Найбільш раціональною формою доведення поточної інформації до користувачів є система ВРІ (вибіркове розповсюдження інформації) та ДЗК (диференційне забезпечення керівників), за допомогою яких бібліографи регулярно надають абонентам відомості про нову літературу відповідно до їхніх запитів за наявності постійного зворотного зв'язку, розсилаючи необхідну інформацію електронною поштою.

Отже, завдяки впровадженню в роботу бібліотеки ПУЕТ інноваційно-комунікаційних технологій інформаційне обслуговування віддалених користувачів вийшло на новий значно вищий рівень, який дозволяє надавати більш якісні послуги, прискорює доставку інформації до користувачів, координує діяльність усіх підрозділів бібліотеки з бібліотечно-бібліографічного та інформаційного обслуговування. Завдяки Інтернету довідково-бібліографічне обслуговування відбувається більш оперативно, збільшується аудиторія користувачів, з'являється можливість надавати не тільки бібліографічну, а й повнотекстову інформацію, забезпечувати доступність послуг для віддалених користувачів.

Список використаних джерел

1. Желай О. Іформаційні запити як орієнтир удосконалення бібліотечної діяльності / О. Желай // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2011. – Вип. 30. – С. 262–263.
2. Медведєва В. Становлення інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності інформаційно-аналітичних служб бібліотек (на прикладі Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади НБУВ) : монографія / В. Медведєва; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2013. – 180 с.
3. Туровська Л. Електронна виставка як комунікаційна модель діяльності наукової бібліотеки [Текст] / Л. Туровська, І. Смоляр // Вісник Книжкової палати. – 2015. – № 3. – С. 29–31.

АНАЛІЗ КЛАСИФІКАЦІЇ ДОКУМЕНТАЛЬНИХ РЕСУРСІВ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ

Ю. Д. Мусієнко, *аспірант*
Харківська державна академія культури, м. Харків, Україна

Упродовж останніх років в Україні інтенсифікувалися теоретичні дослідження, що торкаються питань значущості релігійних документів та існування церковнопарафіяльного діловодства. Зокрема, сучасними дослідниками приділяється значна увага історичному аспекту ведення діловодства в церкві. Ю. С. Кондратюк у своїй дисертаційній роботі розглядає православні інституції та духовенства, як суб'єкти формування парафіяльного діловодства кінця XVIII–початку XX століть [1]. Цей же період часу висвітлений у публікації О. М. Ігнатуші, де науковець наголошує,

що реєстраційні документи релігійних громад, постають джерелами інформації до вивчення історії церкви в Україні [2]. Також активно висвітлюється питання особливостей реєстрації релігійних громад у сучасній Україні. Незважаючи на досить високий рівень зацікавленості документами релігійних установ, релігійні документи сучасних церковних інституцій не мають відображення на сторінках наукових публікацій. Тому, існує необхідність їх детального розгляду та класифікації [3]. Релігійний документ – документ, створений релігійною організацією, що несе інформацію щодо діяльності духовної установи. До релігійних відносяться всі документи, що створюються, функціонують та рухаються в межах однієї або декількох релігійних установ.

За результатами вибіркового аналізу документів, які задіяні у процесах документообігу організацій даного профілю, документальні ресурси релігійних громад можна структурувати на п'ять груп:

1. Організаційні.
2. Розпорядчі.
3. Довідкові.
4. Загальноцерковні документи (документи з основної діяльності).
5. Адміністративно-кадрові.
6. Періодичні видання.

Охарактеризуємо кожну з цих груп, які мвають свою специфіку, яка відзеркалює релігійну сферу.

Організаційними документами є установчі документи правового характеру, що містять перелік прав і обов'язків усіх членів релігійної організації, регламентують організаційні та трудові відносини на всіх етапах функціонування установи. Головними установчими документами для релігійної організації є статут та положення.

Розпорядчі документи – документи, що фіксують рішення організаційних та адміністративних питань діяльності релігійної організації. За допомогою розпорядчих документів здійснюється регулювання, координація та контроль діяльності організації. Документами релігійних установ, що входять до групи розпорядчих є: наказ (указ), розпорядження; циркуляр; рішення.

Документи, що входять до 3-ї групи, є документами допоміжного, ознайомчого характеру. Вони несуть в собі службову інформацію про фактичний стан справ в організації і можуть

бути підставою для прийняття розпорядчих документів. В групу довідкових документів церкви входять: протокол; журнал засідання; доповідна записка; звіт; звернення; план; службовий лист; рапорт; вітальне слово.

Документи з основної діяльності (загальноцеркові) включають такі, що відображають основну діяльність релігійних інституцій, регламентують та засвідчують проведення церковних обрядів та дійств: свідоцтво; церковні аписки; книга реєстрації; прохання; парафіяльний правильник.

До адміністративно-кадрових документів в релігійних організаціях та установах відносяться документи, що регулюють питання працевлаштування служителів церкви, до них належать: особова справа; трудова угода; договір на виконання послуг церковнослужителя; трудова книжка.

Періодичні видання – журнали та газети, що висвітлюють питання життя церкви, розповсюджують вчення та вірування, несуть інформацію про основні події та новини.

Приведена класифікація документальних ресурсів релігійних установ України є основою для подальшого детального аналізу даного питання, тому, що розглянута проблематика є актуальною на сьогодні, проте недостатньо дослідженою з точки зору документознавчого підходу.

Список використаних джерел

1. Кондратюк Ю. С. Історіографія досліджень церковнопарафіяльного діловодства ІІ половини XIX – початку XXI століть // Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах «Грані» № 6 (56). – Дніпропетровськ. – 2007. – С. 3–6.
2. Ігнатуша О. М. Реєстраційні документи релігійних громад, як масові джерела до вивчення історії церкви в Україні (20–30-ті роки XX ст.) / О. М. Ігнатуша. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
3. http://istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/17/17/ignatusha.pdf. – Назва з екрана.
4. Мусієнко Ю. Д. Питання документаційного забезпечення релігійних організацій України // Інформація та культура в забезпеченні сталого розвитку людства: зб. матеріалів міжнар. наук.-прак. конф. / Маріуп. держ. ун-т (04 лист. 2015 р.). – Маріуполь : МДУ, 2015. – С. 95.

АВТОМАТИЗАЦІЯ РОБОЧОГО МІСЦЯ ОБЛАСНОГО/МІСЬКОГО АРХІВУ

Т. В. Оніпко, *д. і. н., професор;* ***М. С. Решітник,*** *магістр*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

У сучасних умовах система державного управління в Україні висуває високі вимоги до працівників управлінського апарату через те, що всі вони без винятку працюють із документами та інформаційними базами, що потребує професійних умінь і підготовки з процесів документування управлінської інформації.

В свою чергу управління будь-якою структурою відбувається за допомогою автоматизованих систем. Автоматизовані системи систематизують роботу всіх державних і недержавних установ.

На сьогодні автоматизація робочого місця, незалежно від форми правління організацій – досить важливе питання. Бо, як нам відомо, автоматизовані системи – це новий поштовх у розвиток організацій та установ, які спрощують рутинну роботу працівників. Це і обумовлює актуальність досліджуваної теми.

Нині продовжується процес реформування архівної справи, її демократизації і деполітизації, створення сучасної правової бази, розширення доступу до архівних документів, розгортання наукових досліджень в галузі архівознавства та документознавства, організації діяльності архівних установ на нових засадах господарювання, подальшого розвитку їх системи й мережі.

На сьогоднішній день архівні установи справляються з покладеними на ними обов'язками. Хоча і робочий процес досить складний, так як він у всіх не досить автоматизований.

Щоб робота будь-якого архіву була швидкою та якісною, потрібно забезпечити робочі місця засобами автоматизації документообігу.

Щоб чітко і правильно автоматизувати роботу архіву, потрібно шляхом аналізу визначити необхідне програмне забезпечення та склад автоматизованої системи, яка систематизуватиме роботу архівної установи.

Це забезпечується коректним вибором програмних засобів, що дає можливість формувати якісну електронну документацію з усуненням різних видів прогалин, контролювати процеси її виконання, збереження, пошуку та використання.

При виборі системи автоматизації управлінської діяльності з метою підвищення її ефективності, необхідно ґрунтовно проана-

лізувати специфічні потреби в програмному устаткуванні конкретної установи, та головне – доцільність впровадження тієї чи іншої системи.

На основі власних спостережень та аналізу ми хочемо запропонувати впровадження автоматизованої системи OPTIMA-WorkFlow, яка на нашу думку є досить загальновживаною та ефективною у використанні автоматизації роботи в організації.

OPTIMA-WorkFlow – це комплексне рішення, яке інтегрується з різними електронними системами, створеними для автоматизації бізнес-процесів та оптимізації діяльності на підприємстві або в установі. Впровадження системи електронного документообігу на базі OPTIMA-WorkFlow дозволяє відмовитися від паперового ведення справ, що істотно оптимізує діяльність архівних установ.

На платформі OPTIMA-WorkFlow є типове рішення «Архів паперових документів», яке призначено для автоматизації діяльності архівних служб організацій або архівних установ.

У OPTIMA-WorkFlow застосовуються правила організації архівного зберігання, відповідні чинним правовим і нормативним документам.

Функціональні якості OPTIMA-WorkFlow дозволяють забезпечити автоматизацію діловодства в архівних установах.

Хоч дана система є російською, але на офіційному сайті є список клієнтів, де зазначено більше українських покупців, ніж російських. Це свідчить, що на сьогоднішній день ця система задовольняє українських користувачів.

Можливості та склад системи OPTIMA-WorkFlow дозволяє стверджувати, що вона в повному обсязі відповідає вимогам роботи в архівних установах міста та області.

Застосування даної системи дозволить оптимізувати і систематизувати роботу архіву та архівних працівників. Таке вдосконалення для архівів в свою чергу дозволить ефективніше опрацьовувати документи, які надходять до них.

Отже, організація робочого місця кожного працівника архіву, залежить від посадової інструкції та кола задач, які він виконує. Зазначені в інструкціях задачі мають широкий спектр напрямків і для якісного їх виконання зручно та економічно доцільно забезпечити робочі місця працівників засобами автоматизації.

Для повної автоматизації роботи архівних установ, доцільно впровадити у їх роботу автоматизовану систему OPTIMA-

WorkFlow. При її впровадженні в архівних установах буде забезпечено комплексну автоматизацію процесів обробки документів, це дозволить установам перейти до безпаперової технології роботи з документами та надасть їм великі можливості у роботі з документами.

Отже, в умовах сьогодення важливим на шляху оптимізації діяльності вітчизняних архівів є впровадження в них автоматизації робочого місця.

З покращенням новітньої автоматизації робочого місця кожен працівник архіву буде краще, легше і швидше проводити свою роботу. Саме застосування системи електронного документообігу OptimaWorkFlow дозволить якісно і ефективно систематизувати роботу архівів та їх документопотік.

Список використаних джерел

1. Іванова Т. В. Діловодство в органах державного управління та місцевого самоврядування : навч. посіб. / Т. В. Іванова, Л. П. Піддубна. – К. : Центр учбової л-ри, 2007. – 339 с.
2. Матвієнко О. Основи організації електронного документообігу : навч. посіб. / О. Матвієнко, М. Цивін. – К. : Центр навчальної літератури, 2008. – 112 с.
3. Сайт «Intertrust» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.intertrust.ru/products/companymedia/. – Назва з екрана. – Дата доступу – 05.03.2016.

ОСОБЛИВОСТІ ДОКУМЕНТНОГО ФОНДУ МУЗЕЮ

Т. В. Оніпко, *д. і. н., професор;* ***М. А. Засядько,*** *магістр*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Музейній фонд України є національним надбанням України і невід'ємною частиною її культурної спадщини. Він складається з державної і недержавної частини. До державної частини Музейного фонду України належать предмети, музейні зібрання, що є державною власністю, зберігаються у державних музеях, у тому числі такі предмети і зібрання, що зберігаються в музеях, які належать до сфери управління місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також у музеях, створених при установах, організаціях, підприємствах і навчальних закладах державної та комунальної форми власності чи у їх складі.

Важливе місце у музейній роботі займає комплектування музейних фондів, зберігання, облік, наукова інвентаризація та каталогізація музейних колекцій, адже музей є зберігачем унікальних предметів, які мають високу культурну та національну цінність.

Актуальність даної теми полягає у тому, що з розвитком музейної справи на України, виникає необхідність детального вивчення обліку музейних фондів та предметів, а також у зв'язку з поповненням фонду виникає необхідність вивчення таких питань, як інвентаризація та реєстрація нових надходжень.

Музейний фонд – це упорядкований масив документів, збережених у музеях – організаціях, що займаються збором, збереженням, дослідженням і експозицією документів наукового чи культурного характеру. Усі колекції державних музеїв об'єднують в Національний музейний фонд України. У фондах музеїв зберігаються документи двох видів: створені природою (зразки фауни і флори) і створені людиною, тобто ті, які несуть соціальну інформацію (картини, книги, предмети побуту тощо). Слід відзначити достатньо широкий діапазон музейних форм і методів виявлення та збирання експонатів. Найбільш поширеними серед них є наукові експедиції (тематичні й комплексні), оперативні виїзди на місця подій, одержання пам'яток з виставок, від організацій і окремих громадян тощо. Значна кількість археологічних розкопок та етнографічних обстежень місцевості проводиться працівниками музеїв спільно з науковцями інститутів і вузів [1, с. 47].

Завдяки науковій обробці експонатів музейних фондів та різноманітним видам музейних досліджень і публікацій величезна кількість пам'яток матеріальної та духовної культури нашого народу вводиться в науковий обіг, збагачуючи історичну науку, конкретне життя своєрідністю локальних процесів.

Функції сучасного музею доволі складні, а форми діяльності різноманітні. Музеї мають багато особливостей і специфічних рис, які зумовлюють їхні наукові, культурно-освітні функції і зближують з відповідними закладами [2, с. 34].

Перша, найголовніша, особливість музеїв полягає в тому, що вони збирають, вивчають та експонують першоджерела або оригінали, тобто пам'ятки, які безпосередньо пов'язані з розвитком природи, життям суспільства. За цією особливістю музеї близькі до науково-дослідних установ, які також вивчають (у своїх аспектах) першоджерела.

Друга особливість музеїв полягає в тому, що вони працюють над дуже різнорідними першоджерелами – використовують геологічні, палеонтологічні, зоологічні, антропологічні та інші природничі колекції, пам'ятки матеріальної культури (знаряддя праці, інструменти, ремісничі вироби, зброю, побутові речі тощо), пам'ятки духовної культури (твори живопису, графіки, скульптури, декоративного мистецтва тощо), а також рукописні й друковані документи, книги. Види і форми першоджерел надзвичайно різноманітні, кількість їх величезна.

Третьою особливістю музеїв є те, що вони використовують свої фонди для популяризації першоджерел – показу їх в експозиційних залах, на спеціальних виставках, за допомогою екскурсій, лекцій або інших видів інформування [3, с. 42].

Специфіка музеїв виявляється також у тому, що в їхній діяльності науково-дослідні й освітні функції тісно поєднуються. Збираючи першоджерела і проводячи власні дослідження, створюють таким чином джерельну базу для наукових досліджень. Музеї водночас займаються широкою популяризаторською діяльністю.

Музей – це установа, що займається різноманітними видами діяльності у різних сферах: від пам'ятко-консерваційної і колекційної до суто комерційної. До основних напрямів роботи будь-якого музею як спеціалізованої установи індустрії культурного дозвілля й туризму належать: комплектування музейних фондів, облік, інвентаризація та каталогізація музейних колекцій, консервація і зберігання музейних фондів; формування та презентація тематичних експозицій; екскурсійне обслуговування відвідувачів; інші види комерційної діяльності, дозволені нормами чинного законодавства (рис. 1).

Рисунок 1 – Основні напрями роботи музею [4]

Основою музейної діяльності є комплектування та зберігання музейних колекцій, адже музей – це передусім сховище унікальних предметів, які мають високу цінність.

Усі предмети, цілеспрямовано зібрані у музеї, становлять музейний фонд. Зазвичай фонди сучасних музеїв нараховують десятки тисяч предметів, лише мала частина яких формує постійні експозиції й виставляється напоказ відвідувачам.

Музейний фонд – це повне зібрання матеріальних предметів, зосереджене в експозиційних залах та сховищах музею.

Таким чином, наукова та практична цінність полягає у тому, що з розвитком музейної справи на України, виникає необхідність детального вивчення обліку музейних фондів та предметів, але ця галузь – музейне діловодство – не достатньо розвинуто на Україні, тому виникає потреба у вивченні та дослідженні документного фонду музею.

Список використаних джерел

1. Брюшкова Л. П. Проблема учета музейных фондов как направление научных исследований. // В сб. «Научно-исследовательская работа в музее» Тезисы докладов на конференции МГУКИ 29–30 ноября 2005 г., – М., 2006 г. – С. 45–51.
2. Власюк Г. М. Музеєзнавство та архівна справа : навч.-метод. посіб. / Г. М. Власюк, О. Ю. Зосимович, М. В. Хададова. – Житомир : ЖДПУ імені Івана Франка, 2006. – 231 с.
3. Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв : навч. посіб. / П. Горішевський, М. Ковалів, В. Мельник, С. Оришко. – Івано-Франківськ : Плай, 2005. – 386 с.
4. Рутинський М. Й. Музеєзнавство : навч. посіб. / М. Й. Рутинський, О. В. Стецюк. – К. : Знання, 2008. – 428 с.

АРХІВНА ЕВРИСТИКА

Т. В. Оніпко, *д. і. н., професор;*
Ю. Ю. Карпенко; Ю. В. Пащенко, *студентки гр. ДІД-21*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Актуальність теми полягає в тому, що для сучасних дослідників здійснення ефективного пошуку інформації для вирішення конкретних завдань набуває надзвичайної ваги та актуальності. Вміння грамотно і професійно шукати достовірну та актуальну інформа-

цію, робити висновки та приймати правильні рішення спонукає фахівця-інтелектуала опановувати спеціальні евристичні методи.

Термін «евристика» походить з грецької мови і означає: знаходжу, відшукую, відкриваю. Архівна евристика – це напрямок архівознавства, що вивчає методику пошуку ретроспективної документної інформації з метою ефективного використання документальних багатств архівів в інтересах суспільства та історичної науки, а також основні прийоми атрибуції документів. Основним завданням архівної евристики є пошук документної інформації як для установ, підприємств і організацій, так і для дослідницької роботи фахівців з виявлення в архівах, бібліотеках та музеях джерел за певною темою [1, с. 283].

Розвиток архівної евристики пов'язаний з подоланням всіляких труднощів, до яких належить бар'єр неінформованості, зокрема, матеріальний та мовний. Бар'єр неінформованості виникає через відсутність у користувача інформації про архівні документи, архівні довідники, відсутність реклами (через обмеження технічного характеру), штучні ідеологічні обмеження у радянські часи. Невирішені проблеми архівної евристики (творчого пошуку та опрацювання архівних документів) суттєво впливають на ефективність використання Національного архівного фонду України (НАФУ).

Микола Павлович Ковальський (засновник української школи джерелознавства) вважав, що в процесі історичних досліджень можна виділити кілька видів евристики:

1) бібліографічна (пошук історичної літератури);

2) джерелознавча (виявлення досліджень з джерелознавства і довідкової літератури);

3) джерельна (пошуки в архівах та публікаціях джерел).

Основні етапи пошуку документів в архіві. Ознайомлення з базовими принципами архівознавства надає дослідникові можливість правильно спланувати подальші пошукові процедури. Для правильної організації процесу пошуку архівної інформації доцільно розділити його на такі етапи:

1) опрацювання опублікованих джерел та укладання вичерпної бібліографії за темою, оскільки шукати та використовувати друковані видання набагато простіше, ніж здійснювати пошук в архіві. Вихідними посібниками для цього етапу можуть бути бібліографічні, довідково-енциклопедичні видання, архівні довідники, за якими доцільно укласти список архівів, фондів, де може бути наявна інформація за темою;

2) виявлення за обліковими даними та довідниками конкретного архіву фондів, документи яких можуть містити джерела потрібної інформації, перегляд описів цих фондів, визначення за описами справ для поаркушного перегляду;

3) реалізація пошуку первинної документної інформації шляхом переглядання та прочитання архівних документів;

4) оформлення результатів пошуку. У разі виявлення необхідної інформації в документах архіву, її можна занотувати, скопіювати власними технічними засобами або замовити виготовлення копії архіву (на платній основі) [2, с. 62].

У будь-якому випадку, посилання на архівний шифр документа, який є вторинною архівною інформацією та способом емпіричного наукового доказу, є обов'язковим. Архівний шифр складається з назви архіву, номера архівного фонду, архівного опису, одиниці зберігання (наприклад, Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 128, оп. 1, спр. 25, арк. 11). Правильно оформлене посилання на архівні документи дозволяє закріпити пріоритет науковця у залученні джерела до наукового обігу. Усі етапи, за винятком першого, проходять в архіві, де працівник читального залу виконує лише роль «інформаційного брокера», а пошук необхідно здійснювати самостійно, ознайомившись попередньо з правилами користування документами НАФ.

Ефективність використання архівної інформації має матеріально-грошовий вимір. Нині спостерігається збільшення спектру платних послуг й зростання вартості інформації. Архівний маркетинг – це спеціальна соціологічно-консалтингова служба, яка займається:

1) забезпеченням зв'язків архівних установ та споживачів архівної інформації;

2) створенням ринку архівних послуг;

3) визначенням вартості інформаційної роботи [3].

Якщо говорити про перспективи розвитку архівної евристики в Україні, слід зауважити, що хоча комп'ютерні технології значною мірою полегшують традиційний архівний пошук, але відмовитися від нього буде неможливо доти, поки останній документ НАФ не буде описаний та представлений в електронній формі в Інтернет. З метою оптимізації процесу пошуку архівної інформації украй потрібно здійснити перегляд та розширення платних послуг, урізноманітнити форми та засоби поширення архівної інформації, удосконалити технічні можливості як центральних, так і місцевих архівних установ.

Список використаних джерел

1. Христова Н. М. Архівна Евристика : практичні аспекти / Н. М. Христова // Архіви України. – 2010. – № 5. – С. 281–286.
2. Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи : наук. доповіді Всеукр. конф., 19–20 листопада 1996 р. : У 2 частинах / Київський ун-т ім. Тараса Шевченка; Спілка архівістів України / В. Ляхоцький (упоряд.), І. Матяш (упоряд.). – К., 1997. – Ч. І. – 380 с.
3. Використання архівної інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http:www. studopedia.su/12_69118_vikoristannya-arhIvn. – Назва з екрана.

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

Т. В. Оніпко, *д. і. н., професор;* ***Д. А. Саліч,*** *студентка гр. ДІД-11 ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна*

Процесс інформатизації – це явище, яке охопило майже всі сфери діяльності людини, він пов'язаний із застосуванням новітніх інформаційних технологій, без застосування яких не існує жодна установа, тимбільше, якщо це є інформаційна установа. Бібліотека – центр інформації і перетворення та доведення інформації до споживачів без застосування цих технологій неможливе.

Інформатизація бібліотечної справи, створення нових носіїв інформації – електронних, докорінно змінює уявлення щодо документальних комунікацій. Дослідження проблем створення, функціонування електронних бібліотек, сприяє вдосконаленню інформаційного забезпечення суспільства.

Суперечність між зростаючим обсягом знань і обмеженими можливостями системи документних комунікацій на паперових носіях інформації, обумовлює необхідність введення в цю систему електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів. Одним із напрямів інноваційної діяльності бібліотек має стати формування в них упорядкованих зібрань електронних документів. Надання до них онлайнового доступу та наступне тиражування та поширення на комакт-дисках.

Електронні бібліотеки в умовах впровадження сучасних інформаційних технологій бібліотечно-інформаційна діяльність зазнає істотних змін. Виникають та одержують розповсюдження у науковому товаристві нові засоби і форми електронних ресурсів. Науковцям надається інформація на друкованих носіях та в електронному вигляді. Передусім це стосується наукових журналів. Практично, всі провідні зарубіжні наукові видавництва та наукові товариства представляють свої видання в електронному вигляді [1]. Крім цього, все більшого значення в системі інформаційного забезпечення науки набувають електронні бібліотеки (ЕБ), що як інформаційні ресурси нового типу виступають базою для проведення досліджень на новому рівні. Однією з перших ініціатив у цьому напрямі стало рішення інформаційно-бібліотечної ради Національної Академії Наук (НАН), в якому доручили Науковій бібліотеці України імені Володимира Вернадського (НБУВ) організувати передачу в науково-дослідні установи НАН України копій електронного каталогу і відповідно установам організувати передачу до НБУВ своїх загальнодоступних електронних інформаційних ресурсів (каталоги і картотеки, комп'ютерні файли-верстки академічних журналів, електронні версії праць співробітників науково-дослідних установ НАН України) для створення електронної наукової бібліотеки НАН України [2].

Використання інформації в електронній формі дозволяє обмінюватися нею як в межах регіону, так і між різними регіонами. Слід відзначити інформаційно-аналітичну правову базу даних «Ліга-Закон», яку використовують 16 бібліотек, та сайт Верховної Ради України, база даних якого налічує близько 70 тис. документів. Сучасний стан функціонування веб-сайтів бібліотек засвідчує їх готовність бути гідними партнерами зарубіжних бібліотечних систем мережі Інтернет [3].

Інтернет надає нові можливості для розвитку всіх процесів бібліотечної технології – комплектування фондів (активізація використання електронної пошти при проведенні внутрішньо державного й міжнародного книгообміну; залучення онлайнових технологій; використання можливостей Інтернет при формуванні інформаційних ресурсів книгозбірень), каталогізація, довідково-бібліографічне інформування. Інтернет надає можливість отримувати не лише вторинну (бібліографічну) інформацію, а й тексти першоджерел.

Також важливим напрямом інформаційного обслуговування першоджерелами з використанням Інтернету є електронна доставка документів. В технологічному аспекті електронна доставка документів передбачає онлайновий пошук потрібної інформації у віддалених елекронних каталогах (ЕК), замовлення необхідних першоджерел, передачу документа за допомогою факсимільних апаратів або створення його ASCI – чи Image-копії з подальшою доставкою замовнику електронною поштою.

Сьогодні є очевидним, що електронне і друковане середовище має різні цільові направлення. Бібліотека ж повинна об'єднати і те і друге, хоча віртуальність електронного світу дозволяє їй не тільки виконувати функції зберігання. Але й і орієнтувати читачів в інформаційному середовищі, забезпечуючи вільний доступ, давати допомогу в пошуку необхідних знань. Вивчення літературних джерел і практичного досвіду створення та використання електронних бібліотек свідчить, що електронні бібліотеки, доповнюючи традиційні форми, стають все ефективнішим засобом наукової комунікації, сприяють реалізації як індивідуального творчого потенціалу, так і наукової колективної співпраці, впливають на сучасного науковця, надають можливість швидко здійснювати обмін ідеями, знайомитися з результатами наукових досліджень колег із різних країн світу, що створює умови для формування наукового товариства без кордонів.

Таким чином, створення найсучаснішої комп'ютерної техніки та впровадження нових інформаційних технологій суттєво вплинули на розвиток бібліотечної справи в Україні. За даними статистики, в Інтернеті нині знаходиться більше документів, ніж у бібліотеках, а кількість інтернет-читачів, зокрема в Україні, щорічно збільшується в двічі.

Список використаних джерел

1. Електронні бібліотеки в Україні: сучасність та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http:www.kul-studio.narod.ru/205.doc. – Назва з екрана.
2. Цифрові бібліотеки як ознака XXI сторіччя – Український... [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http:www.uipv.org/atachs/statti2009/2009/53.doc. – Назва з екрана.
3. Етапи інформатизації бібліотек вищої школи України і... [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?.. – Назва з екрана.

МУЗЕЙНІ ЗАКЛАДИ ПОЛТАВЩИНИ В МІЖНАРОДНІЙ МУЗЕЙНІЙ МЕРЕЖІ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ

Т. В. Оніпко, *д. і. н., професор;* ***О. А. Безрукова,*** *студентка гр. ДІД-11 ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна*

Серед країн Європейського континенту Україна славиться досить великою кількістю пам'яток історико-культурної спадщини, проте кількість музеїв у нашій країні є ще недостатньою, проблемою залишається практика інформування населення про музейні заклади та їх діяльність.

Нині в основу розвитку музейництва покладено концепцію «social network» – мереж, мережного партнерства, мережного менеджменту. Мережні структури дають змогу розгортати глобальні проекти. Сьогодні в Європейському Союзі нараховується понад 150 культурних мереж, що поєднують організації, арт-менеджерів, творчих особистостей. Мережні організації є основним ресурсом міжнародних партнерських проектів у сфері культури.

В Україні мережна ідеологія тільки починає поширюватися. Український національний комітет Міжнародної ради музеїв був створений у 1992 р. та став членом Міжнародної ради музеїв на правах її національного комітету [1]. Однак у списках членів більшості міжнародних культурних мереж українських учасників поки ще обмаль. Така ситуація насамперед зумовлена недостатнім розвитком та освоєнням сучасних інформаційних і комунікаційних технологій в українських музеях і галереях. Чимало (особливо провінційні) музеїв і галерей просто не знають і не прагнуть дізнаватися про такі можливості, не займаються пошуком необхідної інформації і партнерів, не намагаються налагодити досить доступну і недорогу електронну комунікацію, тому що не знають, як це зробити. Також для українських музеїв продовжує залишатися проблемою мовний «бар'єр» у спілкуванні з закордонними партнерами.

Музейні заклади Полтавщини займають помітне місце серед світової музейної мережі. Значний досвід щодо надання культурно-духовних послуг населенню накопичив Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному – це науково-дослідний і культурно-освітній заклад, метою якого є збереження й популяризація гончарської спадщини України. 11 березня 1986 р.

в Опішні за дорученням Ради Міністрів України, засновано музей гончарства. У 2000 році на базі Науково-дослідницького центру українського гончарства Національного музею-заповідника українського гончарства створено Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України. У 2001 р. музей в Опішні отримав статус національного [2].

Діяльність музею-заповідника спрямована на збирання польових матеріалів, формування колекцій, наукове вивчення та популяризацію українського гончарства. В музеї сформувався чисельний науковий колектив. Науковими співробітниками розробляються 22 наукові теми з найрізноманітніших проблем кераміки. Музей гончарства в Опішному підтримує зв'язки з найбільшими керамічними музеями США, Франції, Великобританії, Іспанії, Португалії, Німеччини, Бельгії, Італії, Швейцарії, Нідерландів, Міжнародною академією кераміки в Женеві.

Полтавський художній музей (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка також відомий в Україні та за її межами. У зібранні галереї – твори вітчизняного і зарубіжного мистецтва, а також численна етнографічна колекція. В основі зібрання – подарована рідному місту колекція художника передвижника Миколи Ярошенка, яка прибула до Полтави у 1917 р. Вона включала 100 живописних творів та 23 робочі альбоми самого митця, а також значну кількість робіт друзів та колег по Товариству пересувних художніх виставок, зокрема, відомих майстрів пензля – Івана Шишкіна, Василя Полєнова, Володимира Маковського, Іллі Рєпіна, Василя Максимова та ін. Полтавська Галерея мистецтв співпрацює з музеями Російської Федерації, Словаччини, Польщі, Італії, Франції [3].

На сучасному етапі існування музей широко використовує переваги нового приміщення, зокрема великий виставковий зал, проводить масштабні тематичні фондові виставки, що дають городянам та гостям Полтави можливість краще ознайомитися з його колекцією, а самому музею популяризувати своє зібрання і мистецтво загалом.

Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського має близько 300 тисяч експонатів. Володіє найбільшим зібранням пам'яток і предметів історії, археології, природознавства, етнографії і культури вмісті й області. Проводить наукові дослідження з історії Полтавщини. В музеї регулярно проводяться науково-практичні конференції, публікуються наукові монографії, збірки,

каталоги, путівники, методичні та інформаційні видання, бібліографічні покажчики. Краєзнавчий музей тісно співпрацює з міськими та районними відділами освіти та вищими навчальними закладами Полтави, зі школами, музеями, театрами, бібліотеками, громадськими організаціями. Нині музей активно співпрацює з музеями Італії, Німеччини, Польщі, Австрії [4].

Отже, музеї Полтавщини, як і музеї України загалом, мають велику інформаційну базу, проводять активну діяльність, однак мають безліч проблем. Державна політика щодо розвитку музеїв та музейного менеджменту продовжує демонструвати рудименти радянського періоду, повільними темпами наближується до європейський стандартів регулювання музейного простору.

Українським музейним закладам бракує досвіду та профільних фахівців – музейних менеджерів. Нинішнім керівникам музеїв потрібно активніше оволодівати новими методами керівництва, необхідними для розвитку музеїв у ринкових умовах. Низький соціальний статус працівників музеїв негативно позначається на мотивації їхньої праці, заважає залученню молодих спеціалістів до роботи у музеях. Недостатній рівень інформатизації (відсутність web-сайтів, електронної пошти, телефонного зв'язку тощо), обмежена кількість спеціалізованих музейних видань, недосконаліть музейного маркетингу негативно впливають на популяризацію вітчизняних музеїв, звужують їхню роль у культурному просторі України та світу.

Відсутній єдиний державний координаційний центр, який би надавав науково-методичну підтримку музейним закладам, проводив постійний моніторинг стану вітчизняної музейної галузі. Державою не створені дієві законодавчі механізми для адаптації роботи музеїв в ринкових умовах, залученню позабюджетних ресурсів на їхній розвиток, активізації спонсорства і меценатства. Потребує удосконалення можливість залучення з боку музеїв позабюджетних ресурсів, які варто було б спрямувати на модернізацію музейних закладів.

З огляду на вище сказане рекомендуємо:

– розробити та вжити заходи з боку Міністерства культури України з оптимізації кадрової політики у музейній сфері, які б передбачали організацію процесу навчання керівних кадрів музеїв основам менеджменту (підвищення кваліфікації шляхом семінарів, тренінгів);

– Державному комітету телебачення і радіомовлення України сприяти програмі з популяризації українських музеїв, які б висвітлювали актуальні питання розвитку музейної справи, актуалізували світовий досвід музейного менеджменту, соціальну рекламу;

– створити на базі одного з великих національних музеїв спеціалізований центр, який би займався моніторингом музейної справи, надавав науково-методичну допомогу закладам усіх форм власності і статусу, інформував музеї про існуючі вітчизняні та зарубіжні програми, що спонсорують музейні проекти.

Список використаних джерел

1. Міжнародна рада музеїв – Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/.../Міжнародна_рада_. – Назва з екрана.
2. Національний музей-заповідник українського гончарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http: opishne-museum.gov.ua/. – Назва з екрана.
3. Полтавський художній музей (галерея мистецтв...) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http: vk.com/art.museum. – Назва з екрана.
4. Полтавський краєзнавчий музей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http:www.pkm.poltava.ua/. – Назва з екрана.

CLOUD-BASED ARCHITECTURE OF A BANK

A. Roskladka, *Doctor of Economic Sciences, Professor*
R. Baglai, *Ph. D. Student*
Department of Economic Cybernetics
Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine

Relevance of the subject. System integration of databases and data warehouses for banking information based on object relational and NoSQL data model and cloud technologies today is the objective need to collect and store and transform big data volumes, providing the functionality for rendering of services and reporting according to regulatory requirements.

The requirements for the calculation of capital adequacy and risk weighted capital in line with standards of Basel ll, Basel lll, Forbearance – requirements on managerial reporting on non-performing and restructured debt with evidence of financial difficulty of borrowers, FATCA – financial monitoring and reporting on assets of US residents overseas and AML requirements to build reporting systems, blacklists to prevent money laundering is not a complete list of requirements that determine the objective need for the implementation and integration of databases and data warehousing systems and computer support solutions for banking automated systems, including cloud applications [1; 2].

Providing all of these requirements, subject to a high level of efficiency of hardware resources and, at the same time, ensuring savings in operating expenses determines the relevance for implementation of cloud based and open source software solutions in database management systems for bank information.

No need to analyze TCO model for information products and technologies to understand that the future is in the transition to cloud IT solutions with open source. Nowadays the industry forming international bank Barclays announced reduction of their IT costs of development of new software applications by 90 percent after moving to the internal private cloud architecture and software using open source Linux [3; 4; 5].

Cloud technology allow to achieve and maximize the efficiency of distributed shared resources. This approach helps maximize the computing power while reducing the total cost of resources by using less power, cooling, rack space in disk drives, etc. to maintain the system. With the use of cloud technology, multiple users can access one server to retrieve and update their data without having to purchase licenses for various applications. The presence of networks with high-bandwidth, low-cost computers and storage devices, and the widespread introduction of hardware virtualization, service-oriented architecture led to the growth of cloud computing. Companies can scale to increase computational power and then scale back when demand requires reduction to achieve significant savings in operating costs and capital investments.

The aspiration to reduce total cost of ownership information products and the growing maturity of the open source products resulted in promotion of object-relational database management systems, which today occupy an important place in data centers. Leading analysts predict that by 2018 70 % of new internal development of software applications will be open source, and 50 % of instances of the existing commercial database management systems will be converted to an open software code or in the process of transformation [6:7].

The purpose and objectives of the study. The aim of the research is to develop methods for use of cloud technology in the implementation of database management systems as an integral banking information process design, implementation and support of databases and data warehouses banking information, and developing approaches to implementing complex software open source solutions.

Achieving this goal led to the formulation of such problems:

– formulation and implementation of tasks to ensure the minimum cost for all types of information through the use of software with open source and cloud storage;

– study issues of information security when using cloud infrastructure and open source;

– development of technology to increase the efficiency of hardware resources of servers;

– analysis of advantages to extend the functionality of existing information systems through flexible tools for scaling of resources and business continuity capability of the cloud;

– the capability of obtaining new quality of knowledge through the computing power to analyze banking information based on cloud technologies;

Object is a database management system of banking information.

The subject of the study is cloud software and implementation of open source database management systems for bank information.

Research methods. Methodological basis of research is modern theoretical methods and systematic approach to design, construction, integration and support of databases and data warehouses, as well as methods of expert assessments, economic-mathematical and heuristic methods.

The empirical research base is national and international experience in the development of information banking systems. The information base are laws and regulations, monographs and periodicals of Ukrainian and foreign publications, data of domestic and foreign banks. The statistical base is open banking information of "Raiffeisen Bank Aval" JSC.

Scientific novelty of research. In the course of the thesis it is planned to receive new, scientifically based results to ensure the lowest cost using the open source software and cloud storage, resolution of problems with information security, efficient use of hardware resources, scaling resources and resiliency, and obtaining new quality of knowledge through the computing power to analyze banking information based on cloud technologies.

The practical significance of the results will maximize the efficiency of server hardware resources, to provide the minimum cost of using all kinds of information, obtaining new quality of knowledge through the computing power to analyze banking information based on cloud technologies.

References

1. Bataev, A.V., (2014) Prospects of introduction of cloud technologies in banking sector of Russia. *St. Petersburg State Polytechnical University Journal*, 2(192).
2. Kondrat'ev, A.A., Tishchenko, I.P., & Rulenko, V.P. (2011) Development of a distributed system security, cloud computing. *Software systems: Theory and applications*, 4(8).
3. Barclays banks on private cloud to reduce costs. *cloudpro.co.uk*. Retrieved from http://www.cloudpro.co.uk/saas/5162/barclays-banks-private-cloud-reduce-costs/.
4. Barclays turns to OpenStack to manage private cloud. computerworlduk.com. Retrieved from http://www.computerworlduk.com/news/infrastructure/barclays-turns-openstack-manage-private-cloud-3615095/.

5. Open source software for creating private and public clouds. openstack.org. Retrieved from https://www.openstack.org/.
6. Postgres Plus® Cloud Database. enterprisedb.com. Retrieved from http://www.enterprisedb.com/Cloud/.
7. Secure Your Cloud Environment While Minimizing Time and Effort. forcepoint.com. Retrieved from https://www.forcepoint.com/environments/cloud/.

ВИКОРИСТАННЯ ПАКЕТІВ STATGRAPHICS ТА SPSS В ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ ЕФЕКТИВНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

А. В. Антонець, *к. пед. н., доцент*
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна

На даному етапі розвитку суспільства комп'ютерні технології виступають як один із інструментів пізнання. Комп'ютерну грамотність [1] на сьогоднішній день слід розглядати як критерій загальної професійної підготовки студента, який повинен володіти основними поняттями та термінами інформатики, розуміти будову і принципи роботи комп'ютера, використовувати операційні системи, вдосконалювати навички практичного використання програмного забезпечення

Завданням нашого дослідження є висвітлення основних переваг використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі майбутніх менеджерів, адже, саме комп'ютерні технології навчання, завчасно ознайомлюють студентів з необхідними комп'ютерними програмами та середовищами без яких неможлива їх майбутня професійна діяльність, зокрема прийняття виважених та ефективних управлінських рішень.

Для успішного функціонування в умовах жорсткої конкуренції фірми, банки, страхові компанії відчувають потребу в аналізі наявної інформації та отриманні з неї обґрунтованих результатів та прогнозування економічних процесів. У розвинутих країнах на сучасному ринку статистичних програм провідні місця за якістю посідають такі зарубіжні пакети, як TSPE. VIEWS, SPSS, MINITAB, STATGRAPHICS, SYSTAT, SAS, BMDP, RATS та ін.

Графічні можливості пакета STATGRAPHICS суттєво відрізняються від можливостей інших статистичних пакетів. STATGRAPHICS дозволяє проводити налаштування всіх можливих елементів графіків, тобто, області визначення, розміри рамки, заголовків, типи і кольори ліній, точок на графіку, оформлення

осей координат. STATGRAPHICS має можливості накладання слайдів різних графіків та одночасного виводу на сторінці до 9 різних графічних слайдів. Атрибути графіків дозволяє встановлювати функція «D.GRAPHICS ATTRIBUTES» секції «DATA MANAGEMENT AND SYSTEM UTILITIES».

Graphics Options (графічні вибори) модифікує графічні властивості, такі як кольори, розмір точки, позицію і довжину маркерів, рамку, сітку та обрамлення. Поле «Options» (вибір) змінює вигляд тривимірних графіків. Його можна встановити перед тим, як буде зроблено графік або встановлено доступ до інформації про графік на екрані після натиснення F5.

Color Palette Selection (вибір палітри кольорів) дозволяє змінювати 16 перших доступних кольорів палітри. Визначає інтенсивність червоного, зеленого, синього кольорів, які будуть поєднані при створенні певного кольору відповідно до номера кольору.

Graphics Checkout (відлагоджування графіків) дозволяє перевірити, чи правильно вмонтовані драйвери приладу і чи правильно вони працюють.

Одним із варіантів використання комп'ютерних технологій є також пакет SPSS для Windows. Дана програма є досить універсальною, і пропонує широкий набір процедур для ефективного прогнозування числових змінних, аналізу часових рядів та планування управлінських рішень.

Зазначимо, що майже всі статистичні методи прогнозування спираються на аналіз часових рядів. Існує більше тисячі різноманітних програм для статистичного аналізу даних, найкращими з них є SAS, STATISTICA, Statgraphics, STADIA і найбільш універсальний і багатоцільовий пакет SPSS.

Для прогнозування числових змінних в системі SPSS використовуються наступні процедури:

– Лінійна регресія – дослідження взаємозв'язків між дикторами і прогнозованою змінною. Наприклад, прогнозування продаж на основі відомостей про ціни і доходу споживачів. Лінійна регресія доступна в SPSS Base;

– Регресія на основі виваженого методу найменших квадратів – використовується коли дисперсія незалежної змінної в генеральній сукупності не є сталою. Дана функція доступна в SPSS Regression Models;

– Двоетапний метод найменших квадратів – використовується коли предиктор і прогнозована змінна взаємовпливають одна на одну. Даний метод доступний в SPSS Regression Models;

– Аналіз виживання – оцінка розподілу часових інтервалів між двома подіями, наприклад, часових інтервалів від моменту залучення клієнта до моменту відходу клієнта до конкурентів. Даний аналіз доступний в SPSS Advanced Models.

Потужним інструментом аналізу часових рядів і прогнозування в цілому є модуль SPSS Trends. Він дозволяє аналізувати інформацію про минуле і передбачати майбутнє. Даний модуль використовує такі процедури оцінки як: аналіз Бокса-Дженкінса для несезонних і одномірних моделей; процедури для обробки сезонних складових; оцінку до чотирьох параметрів в 12 різних моделях експоненціального згладжування; різні регресійні методи (регресія тренда, регресійні моделі з авторегресійними помилками першого порядку); розклад часових рядів на гармонічні складові. Зазначимо також, що SPSS для Windows має цілий ряд графічних можливостей, що дозволяє візуально оцінити отримані числові результати аналізу і прогнозу даних.

Отже, важливим є усвідомлення, що застосування пакетів STATGRAPHICS та SPSS дасть змогу: ознайомити з можливостями комп'ютерного моделювання економічних процесів; представити об'єкт дослідження, шляхом аналізу виявити його причинно-наслідкові зв'язки та взаємозалежності; суттєво зменшити час при розрахунку економіко-математичних параметрів поставленої управлінської задачі; навчити студентів використовувати математичні методи оптимізації у процесі пошуку ефективних управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Горячев А. В. О понятии «Информационная грамотность» / А. В. Горячев // Информация и образование. – 2001. – № 8. – С. 14–16.

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУБД MS ACCESS ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО МОНІТОРИНГУ У ВИЩИХ АГРАРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

І. М. Горда, *к. пед. н., доцент*
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна

Безперечним є той факт, що «…якість викладання у ВНЗ забезпечується, перш за все, оцінкою якості професорсько-викладацького складу» [1, с. 798]. Внаслідок цього у вищих аграрних навчальних закладах виникає необхідність у оцінюванні якості діяльності викладачів.

Вирішити дане завдання допоможе проведення у ВНЗ, в тому числі і аграрного профілю, управлінського кафедрального моніторингу (УКМ), метою якого є підвищення професійної та педагогічної майстерності професорсько-викладацького складу як безпосередньої та незаперечної передумови результативної діяльності кафедри ВНЗ [2].

Проведення УКМ передбачає збір даних щодо результатів діяльності викладачів математики, їх кількісну та якісну характеристику, аналіз, опрацювання та інтерпретацію. Дані процедури вимагають досить значних затрат часу на їх виконання, тому актуальності набуває використання сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій.

Проблему використання комп'ютерних технологій в освіті висвітлюють В. Биков, Б. Ващук, В. Клочко, Ю. Рамський, Е. Машбіц, Н. Морзе, М. Жалдак, С. Раков, А. Єршов, Я. Федорова, Д. Щедролосьєв, В. Крекнін та інші.

Під поняттям «інформаційно-комунікаційні технології» (ІКТ) розуміють сукупність різноманітних технологічних інструментів і ресурсів, які використовуються для забезпечення процесу комунікації, а також розповсюдження, збереження та управління інформацією [1].

Однією із важливих переваг застосування інформаційно-комп'ютерних технологій при проведенні УКМ є автоматизація процесу статистичного аналізу та опрацювання зібраних даних.

У вирішенні даного питання доцільним є використання СУБД MS Access. MS Access – це система управління базами даних (СУБД). База даних (БД) – це організована структура, призначена для зберігання даних і методів, за допомогою яких відбувається взаємодія з іншими програмно-апаратними комплексами [3, с. 186].

Під системою управління базами даних (СУБД) розуміють комплекс програм, який дозволяє не тільки зберігати великі масиви даних у певному форматі, але і обробляти їх, представляючи у зручному для користувача вигляді. Серед СУБД найбільш популярними є MS Access, FoxPro, Paradox, Clipper, dBase, FoxBase.

З метою прийняття керівництвом вищих аграрних навчальних закладів управлінського рішення щодо якості діяльності викладачів під час проведення УКМ у середовищі СУБД Access нами було створено та впроваджено базу даних «Викладачі», яка дозволяє накопичувати, структурувати, опрацьовувати, зберігати

як загальні відомості про викладачів кафедри, так і фактичну персоніфіковану інформацію про результати їх навчальної, наукової, методичної, організаційної роботи, формувати звіти в екранному та друкованому вигляді.

База даних «Викладачі» створена за принципами реляційних баз даних. До її складу входять: 11 таблиць, призначених для зберігання відомостей, 3 форми для введення відомостей до бази даних, 12 запитів для опрацювання введених відомостей та 12 звітів, призначених для представлення результатів опрацьованих даних у друкованому вигляді. Вона містить у собі загальну інформацію про кожного викладача кафедри вищого аграрного навчального закладу (прізвище, ім'я, по-батькові викладача, посада, базова освіта, науковий ступінь, вчене звання, дисципліни, які викладає викладач та на яких спеціальностях, перелік публікацій тощо). Дана інформація є необхідною як для завідуючого кафедрою, так і для керівництва ВНЗ.

Досить зручним у користуванні в СУБД MS Access є процес створення форми, яка являє собою електронний бланк, що має поля для введення даних до таблиць. Форми забезпечують найбільш зручний спосіб введення, редагування, перегляду та видалення даних та фактично являються шаблонами, що керують відображенням інформації. Форму можна створити декількома способами: в режимі конструктора, мастера форм, автоформи, діаграми або зведеної таблиці. За допомогою форми зручно переглядати загальні дані як про всіх викладачів кафедри (у ланцюжковій або табличній формі), так і про конкретного викладача у зручному вигляді (в стовпець) з повною інформацією про нього.

Звіти, які входять до структури бази даних «Викладачі», є допоміжними об'єктами, які дозволяють переглядати, форматувати результати виконання запитів і представляти їх у друкованому вигляді. У звіті можна отримати результати складних підрахунків, статистичних порівнянь, а також помістити у нього малюнки та діаграми.

Підводячи підсумок, зазначимо, що досвід використання бази даних «Викладачі», розробленої нами у СУБД Ms Access показав, що вона є зручною у користуванні, охоплює всі найбільш суттєві аспекти діяльності викладачів у вищих аграрних навчальних закладах, надає можливість створювати електронну базу даних із загальними відомостями про викладацький склад кафедри, здійснювати аналіз якості роботи кожного викладача

кафедри на вхідному, поточному та підсумковому етапах проведення управлінського кафедрального моніторингу, визначати як рейтинг викладача на кафедрі, так і рейтинг кафедри у ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Вища освіта: Європейський вимір та українські перспективи. – К. : Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.
2. Горда І. М. Управлінський кафедральний моніторинг з математики у вищих навчальних закладах аграрного профілю / І. М. Горда // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – 2008. – Вип. 11. – С. 62–67.
3. Средства статистического анализа данных [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://office.microsoft.com/ru-ru/excel-help/HP005203873.aspx. – Назва з титул. екрана.

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРЕТИКО-ГРАФОВИХ МОДЕЛЕЙ В ПРОГРАМУВАННІ

Г. П. Донець, *д. ф.-м. н.,*
завідуючий відділом економічної кібернетики;
А. М. Нагірна, *к. ф.-м. н., докторант*
Інститут кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України,
м. Київ, Україна

Сучасний стан програмування неможливо уявити без теоретико-графових алгоритмів. Добре відомо, що більшість задач підвищення якості трансляції, як в якості покращення робочих характеристик транслятора, так і в розумінні підвищення якості машинних програм, формулюються і розв'язуються як задачі на графах. У першу чергу, сюди відносяться задачі, пов'язані з представленням програми у вигляді теоретико-графових моделей. Крім того, графові моделі використовуються при оптимізації використаної пам'яті, регістрів, зменшення обмінів між оперативною та зовнішньою пам'яттю і т. п. Досить зручною і простою є формалізація та організація великих масивів інформації, підвищення степені паралелізму програм, підвищення ефективності роботи багатопроцесорних і багатомашинних систем. Вирішення даних і подібних задач призвело до появи множини граф-моделей, пов'язаних з програмами, структурами даних, обчислювальними розподіленими та паралельними системами.

Графові моделі є зручним засобом пояснення складних ситуацій на інтуїтивному рівні, що забезпечує перевагу над іншими методами формалізації. Але широко застосовувати в практиці програмування отримані математичні результати досить складно в силу відсутності їх систематичного опису, орієнтованого на програмістів. Тому значний клас практичних задач, по своїй суті зводяться до простого вибору підходящого способу рішення і до побудови конкретних формулювань абстрактних алгоритмів.

В відомих працях Д. Кнута викладено досить вузький клас графових моделей, використовуваних в програмуванні [1].

Автори [2] орієнтуються на абстрактну модель сучасних ЕОМ і високорівневий опис алгоритмів в термінах спеціальної мови програмування високого рівня. Дана мова є псевдо мовою програмування і містить в якості базових традиційних конструкцій математики і мов програмування. Поряд з традиційними простими в складеними даними дана мова допускає складні структури даних, такі як дерева, графи і т. п.

Будь яка книга чи стаття по графах, як правило містить теоретико-графові моделі і методи. Тому є актуальним розглянути практичні задачі з програмування, що моделюються графовими моделями та визначити нові підходи щодо графових алгоритми в даному напрямі.

В роботах [3, 4] розглянуто підходи для розв'язування оптимізаційних задач на комбінаторних конфігураціях перестановок, що є ефективними алгоритмами для пошуку оптимальних розв'язків. Дані підходи використовують теорію графів та графове представлення конфігурацій.

Враховуючи, що для конфігурації перестановок існує граф, який можна застосовувати в методі направленого структурування, то згідно властивостей конфігурації розміщень, можна побудувати граф розміщень [3].

Теорема 1 [4]. Граф $G\left(A\left(n,m\right)\right)$ конфігурації розміщень $A\left(n,m\right)$ при $R=\left\{y\in R^q \mid \exists x\geq 0 : Ax\geq b-F\left(y\right), y\in S\right\}$. і довільному векторі R^n еквівалентний графу $G\left(P_n\right)$ комбінаторної конфігурації перестановок P_n.

Число конфігурацій графа конфігурації розміщень $A\left(n,m\right)$ $m\leq n$, утвореного із елементів S'' можна розрахувати за формулою:

$$A_n^m = n!/\left(n-m\right)! \qquad (1)$$

Загальна схема алгоритму направленого структурування до комбінаторної конфігурації розміщень полягає в наступному.

Початкова множина розміщень замінюється на базову за допомогою вихідної перестановки u, яка нормалізує цільову функцію. Для кожної *i*-ої обмежуючої функції g_i [4]:

$$u_i = \begin{pmatrix} 1 & 2 & \ldots & m \\ 2 & 1 & \ldots & \varphi_m \end{pmatrix}, \qquad (2)$$

Отримуємо індивідуальну множину розміщень A_i відповідно для кожної функції обмеження граф розміщень $G\left(A(n,m)\right)$ має стандартний вигляд.

Розв'язуємо задачу локалізації g_i, $i \in N_m$ і отримуємо допустиму множину розміщень для додаткового лінійного обмеження g_i. За допомогою оберненої перестановки до (2) визначаємо ту ж множину в базовій множині розміщень $\left[1-\left(p+k\right)\right]dt$. Знаходимо переріз множин розміщень обмежуючих функцій та визначаємо множину розв'язків в базовій множині і впорядковуємо її в лексикографічному порядку. Точка розміщення найвищого (найнижчого) порядку буде екстремумом цільової функції.

Описаний вище підхід дає можливість застосувати теоретико-графові моделі в програмуванні для оптимізації розроблених алгоритмів та при побудові нових.

Список використаних джерел

1. Кнут Д. Искусство программирования. «Сортировка» и «Поиск» / Д. Кнут. – М. : Вильямс, 2008. – 682 с.
2. Касьянов Н. В. Графы в программировании: обработка, визуализация и применение/ Н. В. Касьянов, В. А. Евстигнеев. – «БХВ-Петербург», 2003. – 104 с.
3. Донец Г. А. Построение гамильтонова пути в графах перестановочных многогранников / Г. А. Донец, Л. Н. Колечкина // Кибернетика и системный анализ. – 2010. – № 1. – С. 10–16.
4. Донец Г. А. Алгоритм поиска значений линейной функции на лексикографически упорядоченных перестановках / Г. А. Донец, Л. Н. Колечкина // Теорія оптимальних рішень. – 2009. – № 8. – С. 3−8.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ДЕКОМПОЗИЦІЇ В ЗАДАЧАХ ЗМІШАНО ЦІЛОЧИСЛОВОГО БІЛІНІЙНОГО ПРОГРАМУВАННЯ

Н. В. Семенова, *д. ф.-м. н., п. н. с.,*
Інститут кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України,
м. Київ, Україна;
С. В. Олійник, *аспірантка*
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

Ряд задач економіки, теорії керування, дослідження операцій можуть бути представлені у вигляді задач білінійного програмування [1]. Зокрема до них зводяться: задача пошуку ситуації рівноваги за Нешем у біматричній грі, лінійна задача доповнюваності спеціального вигляду, задача білінійної відділимості двох множин у просторі R^n, задача виробничого календарного планування, задача про багатопродуктовий потік в мережах, тривимірна задача про призначення та інші. Зазвичай у білінійних змішано цілочислових задачах виділяють вектор $x=(x_1,x_2,...,x_n)$ неперервних і $y=(y_1,y_2,...,y_q)$ цілочислових змінних. Цільова функція лінійна по кожній з цих змінних при фіксованій іншій, але при цьому в ній обов'язково присутні члени, що містять добутки $x_i y_j, i \in N_n=\{1,2,...,n\}, j \in N_q$, невід'ємних неперервної і цілочислової змінних, можливо, з деяким коефіцієнтом. Ці задачі мають два джерела неопуклості: цілочислові змінні та білінійність функцій, які й породжують неопуклість цих задач. Як відомо, неопуклі задачі мають велику кількість локальних розв'язків і стаціонарних точок, далеких від глобального оптимуму за значенням цільової функції, а класичні методи опуклої оптимізації в подібних задачах безпосередньо незастосовні або неефективні. Тому розробка нових методів пошуку точних та наближених розв'язків в неопуклих і дискретних задачах математичного програмування є однією з актуальних задач сучасної оптимізації. При цьому поряд з універсальними підходами до розв'язання подібних задач такими методами, досить ефективними є методи дослідження та

розв'язання спеціальних класів неопуклих задач з урахуванням їх особливостей і властивостей. Декомпозиційний підхід є одним із перспективних підходів до розв'язання складних задач дискретної оптимізації. Процедура полягає в пошуку розв'язків вхідної задачі шляхом розв'язання ряду незалежних підзадач меншої розмірності. Загальна ідея методів декомпозиції полягає у проведенні обчислень при фіксованих значеннях вектора y, потім використовуючи оптимальний розв'язок x, коректуванні значення вектора y. Розглядається частково цілочислова задача білінійної оптимізації зі зв'язаними змінними [2] вигляду P1:

$$min\left\{ f\left(x,y\right) \mid Ax + F\left(y\right) \geq b, x \geq 0, y \in S \right\}$$

$$f\left(x,y\right) = \left\langle c,x \right\rangle + \left\langle x,Qy \right\rangle + \left\langle d,y \right\rangle.$$

Тут f – скалярна функція від x і y, x та c – n-вимірні вектори, y – q-вимірний вектор, Q і A – матриці розмірності $n \times q$ та $m \times n$, відповідно, F – m-вектор, компонентами якого є функції від y, b – m-вимірний вектор, а S – множина цілочислових векторів з R^n. Задача $P1$ є частково цілочисловою. Оскільки задача лінійна по x при фіксованих значеннях y, логічно розв'язувати її шляхом фіксації y, розв'язання задачі лінійного програмування відносно x, отримання кращого значення y тощо. При цьому можуть розглядатися тільки такі значення y, які належать множині $R = \left\{ y \in R^q \mid \exists x \geq 0 : Ax \geq b - F\left(y\right), y \in S \right\}$. Щоб у явній формі отримати обмеження, що визначають множину R, використано лему Фаркаша. $R = \left\{ y \mid \left\langle \left(b - F\left(y\right)\right), u_i^r \right\rangle \leq 0, i = 1,...,n_r, y \in S \right\}$. За допомогою математичних перетворень та теорії двоїстості отримана еквівалентна до вхідної задачі $P1$ задача $P2$, яка має такий вигляд:

$$min\{ z \mid z \geq f\left(y\right) + \left\langle b - F\left(y\right), u_i^p\left(y\right) \right\rangle, i = 1,...,n_p\left(y\right),$$

$$\left\langle b - F\left(y\right), u_i^r \right\rangle \leq 0, i = 1,...,n_r,\ y \in S \}.$$

Отже, розв'язання вхідної задачі зводиться до послідовного розв'язання задачі цілочислової оптимізації з однією неперервною змінною і задачі лінійного програмування. Якщо задача $P2$ не має допустимих розв'язків, то не має допустимих розв'язків і задача $P1$. Якщо $P2$ має оптимальний розв'язок $(\overline{z},\overline{y})$, то для побудови оптимального розв'язку $(\overline{x},\overline{y})$ задачі $P1$ потрібно розв'язання задачі лінійного програмування. Однак процес розв'язання задачі отриманої задачі ускладнений внаслідок дуже великої кількості її обмежень, адже для знаходження розв'язків задачі цілочислової оптимізації треба знати всі обмеження, якими вона описується. В цій ситуації доцільно застосувати підхід релаксації Джеффріона.

Теорема. Якщо множина S скінченна, то запропонований алгоритм закінчується за скінченну кількість кроків зі знаходженням оптимального розв'язку вхідної задачі або з отриманням інформації про те, що задача недопустима або має необмежену цільову функцію на допустимій множині.

Скінченна збіжність описаного алгоритму випливає з того факту, що вхідна задача має скінченне число обмежень і всі послідовно породжувані обмеження відрізняються між собою.

У роботі досліджено змішано цілочислові задачі білінійного програмування зі зв'язаними змінними. На основі вивчення властивостей структури задачі побудовано та обґрунтовано декомпозиційний метод знаходження точних і наближених розв'язків, що заснований на поєднанні ідей методів Бендерса і релаксації. Цей метод, використовує властивості структури допустимої області задачі і дозволяє замінити розв'язання вхідної задачі розв'язанням послідовності підзадач, хоча і взаємопов'язаних, але більш простих.

Список використаних джерел

1. Стрекаловский А. С. Биматричные игры и билинейное программирование / А. С. Стрекаловский, А. В. Орлов. – М. : Физматлит, 2007. – 224 с.
2. Семенова Н. В. Розв'язання задач змішано цілочислового білінійного програмування методом декомпозиції / Н. В. Семенова, С. В. Олійник. // Журн. обчисл. та прикладної математики. – 2015, № 3. – С. 69–76.

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ДОКУМЕНТУВАННЯ В УСТАНОВАХ

Л. М. Колєчкіна, *д. ф.-м. н., професор;*
Є. І. Саленко, *магістр*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Організація роботи з документами була й залишається важливою частиною процесів підготовки та прийняття управлінських рішень, що істотно впливає на оперативність і якість управління. Якщо на підприємстві чи в установі не налагоджено досконалу роботу з документами, то, як результат, погіршується і саме управління, оскільки воно залежить від якості та достовірності, оперативності приймання-передавання інформації, раціональної організації служби діловодства, чіткої організації пошуку, зберігання та використання документів.

У загальних системах документації знаходять своє відбиття найважливіші функції управління: планування, організація, контроль, облік, аналіз. І особливість їх полягає в тому, що вони можуть поширюватися на всі установи, організації та підприємства, незважаючи на їх галузеву належність. Більш конкретизовані управлінські рішення потребують використання специфічних документних форм, які засвідчують функціональне призначення або галузеву належність документа [1, с. 23–58].

Вітчизняні традиції, світовий досвід засвідчують необхідність державного регулювання питань управління документацією, важливість рішення раціонального скорочення обсягів документообігу в країні. Актуальною є проблема формування державної політики у сфері методології управління документацією, що полягатиме у визнанні діловодства невід'ємною частиною управління.

На сучасному етапі процеси інституалізації, організаційного оформлення, документаційного забезпечення управління в організаціях поступово трансформуються в управління документацією, під яким розуміється повноцінна управлінська функція організації, реалізація якої розповсюджується на всі стадії життєвого циклу документів. Відбувається перехід від розуміння роботи з документацією не тільки як з функцією забезпечення, а безпосередньо до управління документацією як основною функцією менеджменту [1, 2].

Актуальність запровадження європейських стандартів у систему української моделі роботи з документами продиктована необхідністю міжнародної уніфікації та стандартизації інформаційних процесів. Саме ці реалії зумовили потребу вироблення єдиного міждержавного стандарту з управління документацією ISO 15489-2001 «Інформація та документація – Управління документацією» (ISO 15489-2001 Information and documentation – Records management), який був прийнятий у 2001 р. Міжнародною організацією із стандартизації [1].

В розробленому на його основі вітчизняному стандарті ДСТУ 4423:2005 «Інформація та документація – Управління документацією» моделювання процесу документування трактується як галузь управління, що відповідає за ефективний та систематичний контроль зі створенням, прийманням, зберіганням, використанням, передаваням на зберігання та вилученням для знищення документів, включаючи процеси відбору та зберігання в документальній формі свідчень і інформації про ділову діяльність [2–4].

Стандартизація політики та процедур управління документацією забезпечує наявність належної уваги процесам ведення документації та збереженості всіх документів, а використання стандартної методики та процедур – більш швидкий та ефективний пошук документної інформації. І це насамперед стосується управління документами всіх видів та на всіх носіях, створених або отриманих будь-якою організацією у процесі її діяльності, а також фізичними особами (суб'єктами підприємницької діяльності), які створюють та працюють з документами.

Галузеві та загальні системи документації не можна розглядати як локальні системи, вони є взаємообумовленими та взаємодоповнюваними. Тому, впроваджуючи національний аналог міжнародного стандарту, треба враховувати умови сумісності систем документації, які функціонують в організації, що забезпечить швидкий і зручний обмін інформацією між установами. Також необхідно здійснити перегляд нормативів, які діють на міждержавному, державному, міжгалузевому рівнях управління, запроваджувати стандартизацію та уніфікацію управлінських процедур та технологій.

Теоретичні розробки і багаторічна практика сприяли виробленню певних правил щодо моделювання процесу документування в установах. Головна вимога – проходження документів в установі має бути оперативним і здійснюватися з мінімальними витратами часу і праці.

Оптимізаційна модель процесу документування в установі передбачає:

– прямоточний рух документів (документи мають проходити найкоротшим шляхом, без повторних переміщень);

– скорочення інстанцій, до яких мають потрапляти документи (наприклад, під час погодження);

– одноразовість операцій з опрацювання документів, уникнення паралелізму і дублювання у роботі з ними (це досягається централізацією, зосередженням однотипних операцій в одному місці);

– раціональне розташування в установі структурних підрозділів і робочих місць.

Отже, моделювання процесу документування в установах полягає в ефективній організації руху документів та їх доцільного використання.

Список використаних джерел

1. Безкровний М. Ф. Діловодство в інформаційно-консультаційній діяльності / М. Ф. Безкровний, М. Ф. Кропивка, Ю. І. Палеха, Т. Д. Іщенко. – К. : «Ліра-К» 2014. – 230 с.
2. Горбачев А. И. Документационное обеспечение государственной службы : учеб.-практ. пособ. / А. И. Горбачев, Н. Н. Шувалова. – М., 2004. – 426 с.
3. Комова М. В. Документознавство : навч. посіб. / Національний університет «Львівська політехніка», Інститут гуманітарних і соціальних наук. Серія: «Українські Студії». – Львів 2007. – 292 с.
4. Кушнаренко Н. Н. Документоведение / Н. Н. Кушнаренко. – К., 2006. – 242 с.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В РАМКАХ ВИКОНАННЯ МІЖНАРОДНИХ УГОД ЗІ СКОРОЧЕННЯ ЕМІСІЙ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ

А. М. Онищенко, *д. е. н., професор*
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

Більшість проведених на сьогодні кліматичних досліджень зводяться до того, що основною причиною кліматичних змін є надмірна концентрація парникових газів в атмосфері Землі. Наявні дані низки спостережень [1] засвідчують той факт, що

регіональні зміни клімату вже суттєво вплинули на ряд фізичних та біологічних процесів та систем і володіють потенціалом безпосереднього впливу на якість життя і навіть на саме існування деяких її форм.

Разом з тим визнаним є факт економічних важелів впливу в питанні боротьби з екологічними негараздами як одних з найефективніших. Виходячи з даної тези, світова спільнота прийшла до створення першої міжнародної еколого-економічної угоди – Кіотського протоколу [2], метою якого є поступове скорочення викидів парникових газів, правонаступницею якого є Паризька угода [3].

Побудова економічно ефективного та екологічно безпечного розвитку повинен сприяти покращенню соціального рівня, як одного з цільових орієнтирів економічної системи. Однак його реалізація пов'язана з низкою проблем фінансового, організаційного, інформаційного та іншого характеру, механізм якого необхідно ще розробити. Однією з таких спроб повинен стати перехід в наукових досліджень від концептуальної теорії до рівня еколого-економічного моделювання.

Запропонована двосекторна еколого-економічна модель відображає максимізацію величини питомого споживання населення протягом планового періоду $[0,T]$ за умов виконання балансів основного та допоміжного виробництв, діяльність яких обумовлена динамікою відповідних їм потужностей:

$$\int_0^T \frac{C}{R}\,dt \to max\,,$$

$$\frac{dM_1}{dt} = I_1 - \mu_1 M_1\,,\ M_1(0) = M_{10}\,,$$

$$\frac{dM_2}{dt} = I_2 - \mu_2 M_2\,,\ M_2(0) = M_{20}\,,$$

$$Y = b_1 I_1 + b_2 I_2 + C + U\,,$$

$$kY - M_2 - nU = Q^s\,,$$

$$0 \le R \le R^s\,,\ M_1 \ge 0\,,\ M_2 \ge 0\,,\ I_1 \ge 0\,,\ I_2 \ge 0\,,\ C \ge 0\,,\ 0 \le t \le T\,,$$

$$R^s(t) = R_0 e^{\lambda t}\,,\ Q^s = const\,,$$

$$\text{де } Y_1 = M_1 f_1\left(\frac{R}{M_1}\right).$$

Система введених вище рівнянь допускає множину траєкторій зростання, які залежать від степеня використання робочої сили, емісійної квоти та розподілу продукту на фондоутворюючий, споживчий та екологічний. Серед траєкторій економічного зростання виділяють характерні траєкторії збалансованого експоненціального зростання.

Необхідність вирішення проблеми зменшення антропогенного впливу на довкілля призвела до створення міжнародних угод, спрямованих на обмеження емісій парникових газів. Виконання їх умов передбачає зростаючу роль заходів з екологічної політики, зокрема виділення окремого сектору в структурі національної економіки. Дослідження даної задачі на рівні математичного моделювання дозволяє побудувати еколого-економічну модель, яка включає два види балансів: економічний та екологічний, динаміку ресурсних змінних та ставить своєю метою максимізацію кінцевого споживання. Проведений на основі апарату теорії оптимального керування аналіз [4], дозволяє побудувати стаціонарні траєкторії запропонованої динамічної системи.

Побудова та дослідження описаної моделі проводилися, виходячи з умови про необхідність залучення додаткової квоти на викиди вуглекислого газу, що характерно для економік більшості промислово розвинутих країн. В той же час згідно змісту Кіотського протоколу участь в ньому беруть також країни, які володіють надлишком дозволених емісій, що дає їм можливість отримати додаткові економічні ресурси. Цей факт потребує переходу на основі запропонованого підходу до відповідної еколого-економічної моделі зі зміною балансових співвідношень та відображення цільового призначення отриманих додаткових трансфертів.

Список використаних джерел

1. МГЭИК, 2007: Изменение климата, 2007 г.: Обобщающий доклад. Вклад рабочих групп I, II и III в Четвертый доклад об оценке Межправительственной группы экспертов по изменению климата / Пачаури, Райзингер и основная группа авторов (ред.). – Женева : МГЭИК, 2007. – 104 с.

2. Киотский протокол к Конвенции об изменении климата / Секретариат Конвенции об изменении климата. – Бонн, 2000. – 33 с.
3. Sustainable Innovation Forum, 2016. – [Elektronny resurs]. – Режим доступа: http://www.cop21paris.org.
4. Основы теории оптимального управления : учеб. пособие для экон. вузов / В. Ф. Кротов, Б. А. Лагоша, С. М. Лобанов, Н. И. Данилина, С. И. Сергеев ; под общ. ред. В. Ф. Кротова. – М. : Высш. шк., 1990. – 430 с.

МОДЕЛЮВАННЯ ЛЮДСЬКИХ ДІЙ У КОНТЕКСТІ ПРИЙНЯТТЯ РАЦІОНАЛЬНИХ РІШЕНЬ

Л. М. Шенгерій, *д. філос. н., професор*
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна

Важливим елементом у структурі людської діяльності є раціональне прийняття рішень, що пов'язується з вибором із несумісних між собою підстав для дії. Оскільки одночасно можуть існувати декілька підстав, що впливають на рішення суб'єкта, він сам обирає лише одну з них, що набуває статусу діючої. Однак навіть некласична теорія раціональності, метою якої є прояснення певних структурних властивостей раціонального прийняття рішень, не може запропонувати конкретного алгоритму, що й обумовлює актуальність цієї розвідки.

Існують різноманітні класифікації дій. Нас цікавить поділ дій на раціональні та ірраціональні, що здійснюється на підставі чинників, що їх обумовлюють. Лише ірраціональні дії обумовлюються переконаннями та бажаннями людини, яка не має вільного вибору, тобто не може спиратися на свободу волі. Необхідною умовою раціональної діяльності виступає свобода волі, наявність якої дозволяє обрати один із множини можливих раціональних чи ірраціональних варіантів її поведінки. Раціональне прийняття рішення не завжди ґрунтується на множині бажань суб'єкта, оскільки елімінується до вибору серед його взаємосуперечливих бажань. Людям притаманна здібність до таких раціонально мотивованих дій, що продукуються підставами, незалежними від бажань діючого суб'єкта.

У структурі раціональної діяльності суб'єктів виокремлюються три основні складові: суперечлива множина основ дії суб'єкта, раціональне прийняття рішення та раціональна дія, між якими існують розриви. У типовому випадку раціонального

прийняття рішення суб'єкт аналізує різноманітні підстави, щоб обрати серед усіх альтернатив ту, що його найбільш влаштовує. Але суб'єкт здатен займатися такою діяльністю, лише якщо вважає, що його набір переконань і бажань сам по собі є недостатнім, щоб стати причиною дії. Ця операція раціональності передбачає розрив між множиною інтенціональних станів, на підставі яких суб'єкт приймає рішення, і дійсним прийняттям рішення. Чому наявність розриву між «причинами» дії – переконаннями і бажаннями, та «наслідками» – власне дією є необхідною умовою раціональності? Справа в тому, що під час прийняття рішення суб'єкт зазвичай має декілька різних підстав для здійснення дії, однак насправді діє лише у відповідності з однією з них. Він надає цій причині статусу діючої, коли вчиняє відповідно до неї. Цей розрив виявляється як свобода волі діючого суб'єкта. Будь-яке раціональне прийняття рішення щодо здійснення дії чи відмови від неї спирається на свободу волі суб'єкта. Тоді область, де уможливлюється раціональність, співпадає з областю свободи, оскільки раціональність є можливою лише там, де є можливою ірраціональність, і це зумовлює можливість вибору між різними раціональними варіантами так само, як і поміж ірраціональних варіантів. Можна провести наступну типологію розривів: розрив між причинами прийняття рішення та реальним рішенням, що приймає суб'єкт; розрив між рішенням і дією; розрив, що виникає впродовж дії, що відбувається протягом певного часу. Це розрив між початком дії, її продовженням аж до завершення. Якщо навіть суб'єкт розпочав виконувати дію, він повинен прикладати певні зусилля для її продовження до завершення.

Саме тому, що між переконаннями та бажаннями суб'єкта, з одного бору, та його діями, з іншого боку, наявний розрив, суб'єкт змушений брати активну участь у раціональному прийнятті рішень та їх реалізації. Це уможливлює два альтернативні варіанти інтерпретації розриву: розрив, що спрямований у майбутнє, як особливість усвідомленого прийняття рішень і поведінки, завдяки якій суб'єкт враховує можливість майбутніх альтернативний рішень і дій; розрив, що спрямований у минуле, як особливість усвідомленого прийняття рішень і поведінки, завдяки якій підстави, що передують рішенням і діям, не сприймаються суб'єктом як такі, що встановлюють причинно достатні умови для прийняття рішень або виконання дій.

Для пояснення людських дій в якості стрижневого доцільно розглядати запитання: «У відповідності з якими підставами Ви діяли як раціональна особистість?». Відповідь на це питання містить раціональне пояснення того, на яких підставах діяла раціональна особистість в умовах розриву, і має логічну форму: «*X* здійснив дію *A* на підставі *R*», або, в розгорнутому вигляді:

Нехай існує *x*, де *x* = особистість *S*; існує *y*, де *y* = дія *A*; існує *z*, де *z* = підстава *R*. *X* здійснив *y*, причому, здійснюючи *y*, *x* діяв у відповідності до *z* [1, с. 107–109].

Таким чином, раціональне розуміння та пояснення дії зводиться до встановлення її підстав, в якості яких можуть виступати елементи більш ранньої поведінки як самого індивіда, так й інших індивідів, зокрема їх бажання, віра, зобов'язання, інтенції тощо.

Список використаних джерел

1. Серль Дж. Рациональность в действии ; пер. в англ. А. Колодия, Е. Румянцевой / Дж. Серль. – М. : Прогресс-Традиция, 2004. – 336 с.

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ПОШУКУ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ СЛУЖБОВИХ ДОКУМЕНТІВ В АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВИХ СИСТЕМАХ

Л. М. Колєчкіна, *д. ф.-м. н., професор;*
А. І. Бехтольд, *магістр*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»
м. Полтава, Україна

На сьогоднішній день розроблено достатньо спеціальних програмно-апаратних засобів, які беруть на себе основні аспекти роботи по зберіганню, обробці, пересиланню документів [1–6]. Отримання та пошук інформації відіграє важливу роль у широкому діапазоні задач управління інформацією та задач електронної комерції. Перспективам розробки інтерактивних пошукових систем присвячена робота [5], у якій зазначено, що не зважаючи на важливість отримання інформації, інформаційні пошукові системи часто слабо відрізняються від перспектив взаємодії людини з комп'ютером. Саме тому необхідно оцінювати ефективність систем електронного документообігу за різними критеріями [2]. Однією з проблем, які постають перед автоматизованими систе-

мами описаного типу є проблема машинного розуміння природної мови. У сучасних документальних інформаційно-пошукових системах відповідність між запитом користувача та документом виконується комп'ютером, що практично виключає використання природної мови у якості основного засобу представлення інформації. Це пояснюється недоліками природної мови з точки зору машинної технології обробки інформації [3].

Перспективним інструментом розв'язання проблем у цьому напрямі є семантичний аналіз, який знаходить своє застосування у різних галузях [4, 5]. Під цим терміном мається на увазі підходи, методи, моделі комп'ютерної обробки текстів з метою виявлення значення цього тексту, виявлення тематики, пошуку схожих текстів.

Трудомісткість операції класифікації одного документу складається з витрат на:

1. Обчислення оцінки близькості документа до даної тематики (для кожної тематики):

– Пошук необхідної інформації про кожен терм з опису тематики і документа.

– Обчислення оцінки близькості двох термів.

– Обчислення загальної оцінки близькості документу тематиці.

2. Вибору найбільш близької тематики.

Загальна трудомісткість класифікації одного документа складає порядку O(|Ω||D|avr|C|W|k) операцій, де |Ω| – загальне число тематик, Davr – середня кількість термів в документі, |C| – середня кількість термів в описі тематики, |W| – число термів в загальному словнику, k – розмірність простору гіпотез (число використовуваних сингулярних значень матриці терми-на-документи). Таким чином хоча описаний підхід вимагає значних обчислювальних ресурсів на підготовчому етапі, обчис- лювальна трудомісткість етапу класифікації відносно невелика.

Для подальшого поліпшення якості класифікації як правило, досліджується ряд ідей.

1. Багаторівнева класифікація. Багато труднощів при класифікації викликано тим фактом, що деякі тематики досить близькі одна до одної, що погіршує результати класифікації. Для вирішення цієї проблеми пропонується використовувати багаторівневий підхід [5]:

– виявлені групи дуже близьких тематик об'єднуються в мегатематики;

– проводиться класифікація по отриманій множині мегатематик;

– для кожної мегатематики проводиться додаткова класифікація документів, що потрапили в неї. Встановлено, що такий підхід дозволяє значно підвищити точність класифікації на етапі процесу класифікації по мегатематикам.

2. Облік зворотного зв'язку. Перспективним методом поліпшення якості класифікації є облік коментарів користувачів системи для точнішого обчислення оцінок тематичної близькості. Такий підхід називається механізмом зворотного зв'язку (relevance feedback) [6].

3. Вибір документів для завдання тематики. Набір документів, використовуваних для завдання тематики, в значній мірі визначає набір слів, які використовуватимуться як опис даної тематики, а також побічно впливає на описи інших тематик. Весь набір документів, використовуваних для завдання тематик, також визначає загальний словник і функцію тематичної близькості. Під час досліджень, що проводилися під час написання цієї роботи була виявлена можливість застосування моделі Google Page Rank також і для обробки документів на митну тематику. Як відомо, документи мають чітку структуру. Крім того, документи митного спрямування не з'являються та не існують ізольовано від інших. Вони можуть бути створені на основі вже існуючого документу, можуть його доповнювати, модифікувати, припиняти дію.

Отже, можна виділити такі відношення між документами:

- створений на основі;
- відношення модифікації;
- скасування дії документу.

Аналогічно, вище зазначені відношення можна використовувати для аналізу взаємозв'язків між документів. Виявлену властивість також є доцільним використовувати для ранжування документів при пошуку, побудови ієрархії документів, класифікації або кластеризації документів. Крім того, відношення «скасування дії» та «модифікації» можуть використовуватися для актуалізації бази даних документів, тобто підтримання їх у стані, що відповідає чинному законодавству.

У відповідності до мети роботи, досліджено застосування методу латентно-семантичного аналізу до пошуку та класифікації документів; виявлена й обґрунтована можливість застосування

методу аналізу взаємозв'язків Google Page Rank [3, 6]. Є доцільним вироблення рекомендацій щодо спільного застосування латентно-семантичного аналізу та Google Page Rank до пошуку документів на обрану тематику. Проаналізовані вище підходи є перспективними для подальших теоретичних та практичних досліджень. Зокрема, перспективами можна вважати: програмну реалізацію методу латентно-семантичного аналізу для побудови документальної пошуково-інформаційної системи документів; побудова за допомогою Google PageRank ієрархічної моделі взаємозв'язків між нормативно-правовими актами, що характеризують їх важливість в даній тематиці; побудова експертами структури тематик, створення словників для них і класифікація документів по заданим тематикам.

Список використаних джерел

1. Ульяновська Ю. В. Автоматизація діловодства в митній справі [Текст] / Ю. В. Ульяновська, В. О. Яковенко, В. М. Ганжа // Вісник Академії митної служби України. – 2006. – № 1 (29). – С. 77–80.
2. Величкевич М. Б. Електронний документообіг, тенденції та перспективи [Текст] / М. Б. Величкевич, Н. В. Мітрофан, Н. Е. Кунанець // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Інформаційні системи та мережі. – 2010. – № 689. – С. 44–54.
3. Матвієнко О. В. Основи організації електронного документообігу [Текст] / О. В. Матвієнко, М. Н. Цивін. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 112 с.
4. Корнеев В. В. Базы данных. Интеллектуальная обработка информации [Текст] / В. В. Корнеев, А. Ф. Гареев, С. В. Васютин, В. В. Райх. – М. : «Нолидж», 2000. – 352 с.
5. Круковский М. Ю. Критерии эффективности систем электронного документооборота [Текст] / М. Ю. Круковский // Системи підтримки прийняття рішень. Теорія і практика, 2005. – С. 107–111.
6. Кураленок И. Автоматическая классификация документов на основе латентно-семантического анализа [Текст] / И. Кураленок, И. Некрестьянов // Научные труды Донецкого национального технического университета. Серия: Информатика, кибернетика и вычислительная техника (ИКВТ-2006). – Вып. 25. – Донецк : ДонНТУ, 2006. – С. 324–335.

ПОБУДОВА ІМІТАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Л. М. Колєчкіна, *д. ф.-м. н., професор;*
Ю. О. Литвиненко, *асистент*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»
м. Полтава, Україна

Ефективність застосування економіко-математичних методів для реалізації прикладних задач базується на широкому використанні засобів автоматизованої обробки відповідних інформаційних даних. Ідеться передовсім про впровадження в процес аналізу господарської діяльності підприємств сучасних комп'ютерних технологій, що створює належні передумови одержання якісної аналітичної інформації, потрібної для забезпечення процесу розробки науково обґрунтованих управлінських рішень.

Найдоцільнішим варіантом (формою) реалізації такого інтеграційного процесу можна вважати впровадження сучасних інформаційних систем, що базуються на досконалих операційно-програмних засобах, інформаційних технологіях використання економіко-математичних методів і моделей, систем підтримки прийняття рішень. Сучасні інформаційні системи містять відповідний перелік функціональних завдань аналізу ринку, маркетингу, збуту готової продукції, технічної підготовки виробництва, техніко-економічного планування, матеріально-технічного забезпечення запасами, управління трудовими ресурсами, кадрами, управління фінансами, інвестиціями та інноваціями, управління основним та допоміжним виробництвом, управління якістю, бухгалтерським обліком та звітністю.

За допомогою побудови імітаційної моделі можна оцінити наслідки прийнятих управлінських рішень, проаналізувати на чуттєвість до зміни визначених параметрів (показників), здійснити їх ранжування за ступенем значущості або визначити їх необхідне значення для досягнення цільового результату [1, с. 50].

Алгоритм розробки імітаційної моделі для прийняття управлінських рішень на підприємстві включає виконання таких етапів:

1) визначення змісту господарського завдання на підприємсві;
2) збирання і систематизація необхідної інформації;
3) блок аналізу зібраної інформації;
4) побудова математичної моделі;

5) підбір методів реалізації побудованої моделі;
6) перевірка функціонування моделі;
7) оцінка якості побудованої моделі;
8) використання моделі для розв'язання завдання.

Методи імітаційного моделювання розвиваються і використовуються в основному в трьох напрямках: розробка типових методів і прийомів створення імітаційних моделей; дослідження ступеня подібності імітаційних моделей реальним системам; створення засобів автоматизації програмування, орієнтованих на створення комплексів програм для імітаційних моделей [2, с. 34–78].

Узагальнена економічна модель розв'язання завдання є логічним поєднанням певних локальних математичних моделей в єдиному цілісному алгоритмі з метою одержання очікуваного результату, тобто кількісних характеристик зміни продуктивності праці одного працівника промислово-виробничого персоналу внаслідок дії як першого, так і другого факторів.

Логічним сполученням необхідних локальних математичних моделей у комплексному алгоритмі можна розв'язати проблему розробки аналітичної інформації для обґрунтування управлінських рішень на підприємстві, щодо досягнення певних результатів господарської діяльності цілісних об'єктів і їхніх структурних підрозділів.

Таким чином, імітаційне моделювання роботи підприємства базується на аналізі його діяльності і, в свою чергу, збагачує його результатами та висновками.

Застосування методів моделювання в аналітичному дослідженні господарської діяльності підприємств та їхніх структурних підрозділів є однією з передумов широкого використання економіко-математичних методів. Запровадження останніх сприятиме розширенню вивчення спектра факторів, що впливають на окремі аспекти діяльності суб'єктів господарювання, а отже, і визначенню можливих додаткових резервів підвищення ефективності виробництва. Ідеться передовсім про постановку й розв'язання нових багатовимірних завдань аналізу, виконання яких за допомогою традиційних методів неможливе [3, 4].

На сучасному етапі економічного реформування, запровадження ринкових методів господарювання зростає потреба в оперативності прийняття управлінських рішень, у розрахунку й прогнозуванні

варіантів можливих напрямків виробничої діяльності окремих підприємств. А це практично неможливо здійснити без застосування в аналітичному дослідженні економіко-математичних методів.

Отже, метод моделювання – це конструювання моделі на основі попереднього вивчення об'єкта, визначення його найбільш суттєвих характеристик, експериментальний і теоретичний аналіз створеної моделі, а також необхідне коригування на підставі одержаної інформації.

Список використаних джерел

1. Томашевський В. М. Моделювання систем / В. М. Томашевський. – К. : Видавнича група BHV, 2005. – 352 с.
2. Томашевський В. М. Імітаційне моделювання в середовищі GPSS / В. М. Томашевський. – М. : Бестселер, 2003. – 402 с.
3. Рижиков Ю. І. Імітаційне моделювання: Теорія і технології / Ю. І. Рижиков. – С.Пб. : Корона принт, 2004. – 284с.
4. Лігоненко Л. О. Сучасні інформаційні технології економічних досліджень : навч. посіб. / Л. О. Лігоненко, Н. П. Кустова, Л. В. Клоченко. – К. : Київ. Нац. торг.-екон. уні-т, 2001. – 103 с.

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТОКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ (НА ПРИКЛАДІ ПАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»)

Л. М. Колєчкіна, *д. ф.-м. н., професор;*
Т. С. Тесля, *бакалавр*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»
м. Полтава, Україна

Перед сучасними підприємствами гостро стоять проблеми забезпечення інформаційної безпеки. З одного боку це пов'язано з розвитком інформатизації підприємства, з постійно зростаючою вартістю інформації, а з іншого активністю інформаційно-аналітичних структур і різного роду порушників. Це обумовлює актуальність теми дослідження захисту інформації на підприємстві.

Метою роботи є визначення основних загроз безпеці підприємства та оцінка стану інформаційної безпеки.

Об'єктом дослідження є процес здійснення захисту інформації та документ них потоків у Публічному акціонерному товаристві (ПАТ) «Полтаваобленерго».

Предмет нашого дослідження – теоретичні і практичні засади щодо організації захисту інформації на підприємстві.

На основі об'єкта, предмета і мети дослідження передбачено вирішення низки завдань:

- аналіз можливих причин виникнення загроз;
- оцінка стану захищеності підприємства;
- дослідження видів загроз інформаційній безпеці;
- вивчення методів і способів захисту інформації.

Проблеми й завдання підприємств сьогодні стали порівнянні із проблемами й завданнями цілих держав. Як і держави, вони займаються співробітництвом і воюють за сфери впливу та ринки збуту. Але війни тут називаються інформаційними: хто має інформацію, володіє якщо не світом, то фінансовими потокам.

ПАТ «Полтаваобленерго» – велике підприємство, що забезпечує постачання електроенергії в Полтавському регіоні.

Належні служби ПАТ «Полтаваобленерго» виконують певні функції, які в сукупності характеризують процес створення та захисту інформаційної складової безпеки підприємства. До таких належать:

- збирання всіх видів інформації, що має відношення до діяльності того чи іншого суб'єкта господарювання;
- аналіз одержуваної інформації з обов'язковим дотриманням загальноприйнятих принципів і методів;
- прогнозування тенденцій розвитку науково-технологічних, економічних і політичних процесів;
- оцінка рівня економічної безпеки за всіма складовими та в цілому, розробка рекомендацій для підвищення цього рівня на конкретному суб'єкті господарювання;
- інші види діяльності з розробки інформаційної складової економічної безпеки.

Діяльність із гарантування безпеки в ПАТ «Полтаваобленерго» спрямована на конкретні об'єкти і здійснюється особливими засобами і методами. Вона тісно пов'язана з діяльністю всіх функціональних ланок підприємства і має здійснюватися комплексно. Будучи підсистемою організації, ця діяльність має здійснюватися з позицій сучасного менеджменту – науки, практики і управління виробництвом, послугами, збутом, персоналом відповідно до умов ринкової економіки, демократичних і економічних свобод [2, с. 54].

Захист економічних інтересів підприємства можна забезпечити лише у разі об'єднання зусиль персоналу: адміністрації, інженерно-технічних працівників, службовців, робітників.

Комплексність підходів до інформаційної безпеки та пов'язаних з нею проблем зумовлює обов'язкове виділення особливої діяльності, що закладає інтелектуальні підвалини успішного розвитку національних інформаційних систем [3, с. 23]. Такою діяльністю є професійна освіта та організація наукових досліджень у галузі інформаційної діяльності, визначена ст. 15 та ст. 16 Закону України «Про інформацію» (рис. 1).

Рисунок 1 – Модель забезпечення інформаційної безпеки підприємства ПАТ «Полтаваобленерго»[складено автором]

Для того, щоб розробити раціональну структуру служби інформаційної безпеки в ПАТ «Полтаваобленерго», достатню за складом і оснащенням засобами безпеки, ретельно проаналізувати обрану політику безпеки, співвіднести ймовірні загрози і втрати в разі їх реалізації з ефективністю системи захисту

інформації та фінансовими витратами на їх реалізацію. Тільки після цього керівництво підприємства зможе обґрунтовано прийняти рішення про створення відповідної служби інформаційної безпеки, що вирішуватиме завдання безпосереднього забезпечення захисту життєво важливих інтересів підприємства в умовах комерційного і підприємницького ризику, конкурентної боротьби.

Метою комплексної інформаційної безпеки на ПАТ «Полтаваобленерго» є збереження інформаційної системи підприємства, захист і гарантування повноти і точності виданої нею інформації, мінімізація руйнувань і модифікація інформації, якщо такі трапляються. Інформаційні технології все більш наполегливо проникають в усі сфери людської діяльності, точніше, людство все більш сміливо інтегрується з інформаційними технологіями. Тому, особливо актуальною є проблема забезпечення інформаційної безпеки (ІБ) [1, с. 21].

Проте сама по собі інформаційна безпека є достатньо абстрактним поняттям. Має бути деякий додаток ІБ, тобто необхідні систематизація і правила, що дозволяють зробити технології ІБ застосовними до реального середовища, де і повинна бути забезпечена безпека інформаційного простору. Тому й виникає поняття політики інформаційної безпеки.

Отже, в роботі проаналізовано діяльність підприємства в напряму забезпечення інформаційної безпеки, розглянуто можливі підходи і запропоновано модель забезпечення безпеки підприємства.

Список використаних джерел

1. Бурячок В. Л. Метод визначення найбільш значимих загроз із «генеральної сукупності» загроз інформаційним ресурсам на підставі їх якісних та кількісних показників / В. Л. Бурячок, Я. В. Невойт // Сучасний захист інформації. – 2014. – № 3. – С. 18–21.
2. Бурячок В. Л. Інформаційна та кібербезпека: соціотехнічний аспект : підручник / В. Л. Бурячок, В. Б. Толубко, В. О. Хорошко, С. В. Толюпа ; за заг. ред. д-ра техн. наук, професора В. Б. Толубка. – К. : ДУТ, 2015. – 288 с.
3. Юдін О. К. Захист інформації в мережах передачі даних : підручник / О. К. Юдін, О. Г. Корченко, Г. Ф. Конахович. – К. : Інтерсервіс, 2009. – 716 с.

ОБОБЩЕННАЯ ЗАДАЧА ПОСТРОЕНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНЫХ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ И ПРОДОЛЖЕНИЙ С НИХ И ЕЕ ПРИМЕНЕНИЕ В ОПТИМИЗАЦИИ

О. С. Пичугина, *докторант*
Харьковский национальный университет радиоэлектроники, г. Харьков, Украина

Рассмотрим задачу оптимизации на множестве M элементов, позволяющих погружение в евклидово пространство – $M \to E \subseteq R^n$:

$$f(x) \underset{M}{\to} min. \tag{1}$$

Вместо (1) мы рассматриваем «погруженную» задачу:

$$f(x) \to min, \tag{2}$$

$$x \in E \subset R^n, \tag{3}$$

и исследуем возможности аналитического описания E системой ограничений. С этой целью мы вводим понятие функционального представления множества точек R^n.

Функциональным назовем представление множества E с помощью функциональных зависимостей вида:

$$f_j(x) = 0,\ j \in J_{m'} = \{1,...,m'\}, \tag{4}$$

$$f_j(x) \le 0,\ j \in J_m \setminus J_{m'}. \tag{5}$$

Мы называем (4) строгой частью, а (5) – нестрогой частью функциональных представлений (4), (5) и предлагаем следующую их классификацию:

1) по типу функций $f_j(x), j \in J_m$ – линейные и нелинейные, квадратичные, полиномиальные, непрерывные, дифференцируемые, выпуклые, ограниченные и т. п.

2) по наличию нестрогой части – представление строгое, если $m = m'$, иначе – нестрогое;

3) в зависимости от того, сводима или нет система (4), (5) функциональное представление избыточно или неизбыточно.

Для неизбыточных представлений введем классификацию по числу функций в строгой части (4). Так неизбыточное представление назовем:

– однокомпонентным, если $m' = 1$;

– касательным, если $m' = 2$, при этом E – множество точек касания двух $f_1(x) = 0, f_2(x) = 0$;

– пересекающимся, если E образуется в пересечении n поверхностей, т. е. $m' = n$,

– иначе смешанным $(2 < m' < n)$.

Решение задачи поиска непрерывного функционального представления (4), (5) как для дискретных, так и континуальных множеств позволяет свести задачу (1) к задаче непрерывной оптимизации (2), (4), (5) и применить весь аппарат нелинейной оптимизации.

В зависимости от выбранного метода оптимизации удобнее использование строгих или нестрогих представлений. Так, например, нестрогие представления позволяют применять методы допустимых направлений, барьерные методы и т. п., в то время как строгие представления – Лагранжевые методы, методы штрафных функции, их комбинации типа обобщенного метода множителей Лагранжа и пр.

Приведем ряд примеров. На рис. 1 показано дискетное множество точек E, которое теоретически можно задать дизъюнкцией четырех систем ограничений, задающих координаты его точек. Такое аналитическое представление, тем не менее, не представимо системой (4), (5) и не является функциональным представлением. На рис. 2 показано, что E образуется в касании двух поверхностей $f_1(x) = 0, f_2(x) = 0$, т.е. для E существует касательное представление и оно будет найдено, если аналитический вид $f_1(x), f_2(x)$ будет определен. Одновременно будет найдено и ряд нестрогих представлений E: $f_1(x) \le 0, f_2(x) \ge 0$; $f_1(x) = 0, f_2(x) \ge 0$; $f_1(x) \le 0, f_2(x) = 0$, при этом все они неизбыточны.

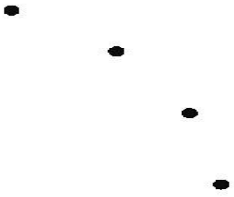

Рисунок 1

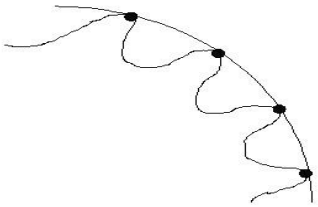

Рисунок 2

На рис. 3 показано геометрическое место точек плоскости, являющееся комбинацией дискретного и континуального множеств. Тем не менее, как видно на рис. 4, оно имеет нестрогое невыпуклое представление типа (4), (5) и задача (2), (3) сводится к задаче невыпуклой оптимизации.

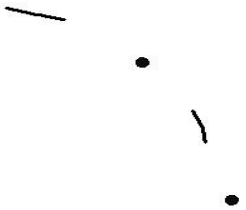

Рисунок 3

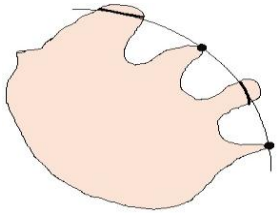

Рисунок 4

Отметим, что для произвольного E существует бесконечное число функциональных представлений. Для этого достаточно построить одно такое представление, а потом добавлять к нему избыточные ограничения. Что касается неизбыточных представлений, в отдельных случаях они определяются однозначно. Так, например, неизбыточное функциональное представление многогранника размерности n определяется единственным образом и для его формирования решается классическая в полиэдральной комбинаторике задача поиска его несводимой системы. В остальных же случаях, например, для дискретных множеств, поиск неизбыточного представления может быть конкретизирован, например, с точки зрения количества ограничений, их вида и т. п.

Так, например, на рис. 5 показано дискретное множество E, $|E|=10$. Его выпуклая оболочка совпадает с правильным пятиугольником и добавление одного строгого ограничения $f_1(x)=0$ замкнутой линии S, показанной на рис. 6, приводит к так называемому полиэдрально-поверхностному представлению E: $E=P\cap S$, где $P=convE=\{x: Ax\le b\}$, $S=\{x: f_1(x)=0\}$, содержащему одно уравнение и пять неравенств. Его преимуществом является возможность рассмотрения полиэдральной как полиэдральной ($f(x)\underset{P}{\to}min$), так и поверхностной ($f(x)\underset{S}{\to}min$) релаксаций исходной задачи для решения (1).

Поверхность ΓP многогранника P – единственная выпуклая поверхность, описанная вокруг E. Пусть S' – показанная на рис. 7 гладкая кривая, тогда ее уравнение в совокупности с уравнением ΓP, включающем кусочно линейную функцию, приводит к строгому представлению $E = \Gamma P \cap S'$, в котором всего два равнения $(m = m' = 2)$, но при этом оно невыпуклое и недифференцируемое. На рис. 8 показано сглаживание S'' ломанной ΓP, в результате чего получено невыпуклое дифференцируемое представление $E = S' \cap S''$. Наконец, на рис. 9 показано декомпозицию E на два вершинно расположенные множества мощности 5. Для каждого из них существует выпуклое полиэдрально-поверхностное представление в виде пересечения правильного пятиугольника со сферой, а также выпуклое строгое представление в виде пересечения поверхности пятиугольника с описанной сферой. Кроме того, сглаживание кусочно-линейных линий позволяет найти касательные два представления. При условии, что $f(x)$ – выпукла, такая декомпозиция позволяет использовать выпуклую оптимизацию для решения каждой их полученных подзадач.

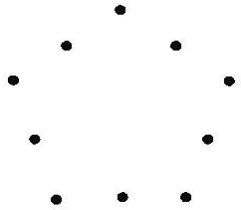

Рисунок 5

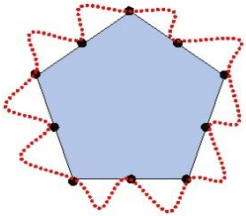

Рисунок 6

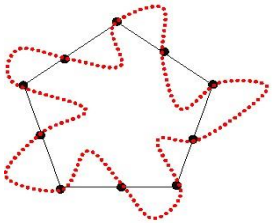

Рисунок 7

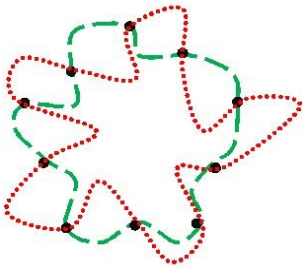

Рисунок 8

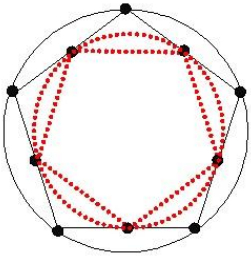

Рисунок 9

В следующем примере будет показано, что реальные аналитические функциональные представления могут задавать как дискретные или континуальные множества, так и их комбинации. Зададим E следующим образом:

$$E = \left\{ x \in R^n : \left(x - a\right)^2 = r\left(a\right) \right\}, . \tag{6}$$

где

$$a = \left(a_i\right)_i : a_i^2 = 1,\ i \in J_n . \tag{7}$$

Как видно, (7) задает бинарное множество $B_n^{'} = \left\{ \pm 1^n \right\}$ и представляет собой пересекающееся функциональное представление множества центров гиперсфер (6). При $r\left(a\right) = r = 0$ эти сферы вырождаются в точки и (6), (7) задает непосредственно $B_n^{'}$ (рис. 10). При $r\left(a\right) = r = 1$ это будет уже множество 2^n гиперсфер единичного радиуса с центром в точках $B_n^{'}$ (рис. 11). Наконец, если $r\left(a\right)$ зависит от положения a, а именно $r^2\left(a\right) = \left| \sum_{i=1}^{n} a_i \right|$, (6), (7) задает множество 2^n гиперсфер, квадраты радиусов которых принимают целочисленные значения $r^2\left(a\right) \in J_n^0 = J_n \cup \left\{0\right\}$, в частности, при четном n (см. рис. 12 для $n = 2$) C_n^2 эти сферы будут вырождаться в подмножество $B_n^{'}$, для которых $r\left(a\right) = 0$.

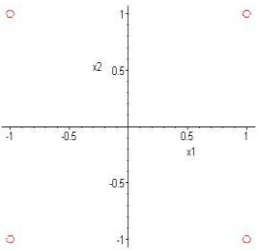

Рисунок 10

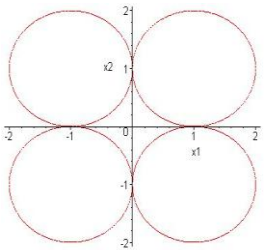

Рисунок 11

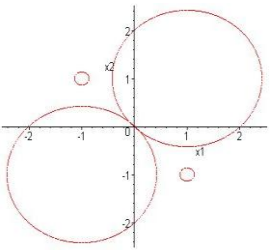

Рисунок 12

Продолжением функции $f\left(x\right)$ с E на $E' \supset E$ называется функция $F\left(x\right)$, определенная на E' и совпадающая с $f\left(x\right)$ на

$E: F(x) \underset{E}{=} f(x)$.

Подобно классификации функциональных представлений множеств, в зависимости от вида функции $F(x)$ ее продолжения могут быть непрерывными, дифференцируемыми, выпуклыми (на компакте $E' \supset E$) и т. п.

Известно, например, что для функций, определенных на вершинно расположенном множестве E, всегда существует ее выпуклое продолжение на R^n [1].

Продолжение функции $f(x)$ с E называется: а) строгим продолжением с множества E, если: $F(x) = f(x) \Leftrightarrow x \in E$, иначе нестрогим; б) мажорирующим продолжением с E, если: $\forall x \in E\ F(x) \geq f(x)$.

Решение задачи построения строгого представления (4) позволяет решить задачу построения как строгих (см. (8), (9)), так и мажорирующих представлений (9):

$$F(x,\lambda) = f(x) + \lambda \prod_{i=1}^{m} f_i(x), \tag{8}$$

$$F(x,\lambda) = f(x) + \sum_{i=1}^{m} \lambda_i f_i^2(x),\ \lambda = (\lambda_i)_i > 0, i \in J_m. \tag{9}$$

А комбинирование выпуклых и мажорирующих представлений позволяет эффективно решить задачу (1).

Список использованных источников

1. Яковлев С. В. Теория выпуклых продолжений функций на вершинах выпуклых многогранников // Ж. вычисл. матем. и матем. физ. – 1994. – 34, № 7 – С. 1112–1119.

ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ОПТИМІЗАЦІЇ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Н. В. Рогова, *к. т. н., доцент*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»
м. Полтава, Україна

Ресторанний бізнес завжди був досить ризиковим, і зараз це твердження доведено на сто відсотків. Аналіз ринку показав, що сьогодні багато хто з ресторанів високої кухні перейшов в

демократичні заклади. Динаміка розвитку ринкових відносин та все більша нестабільність середовища функціонування підприємств ресторанного господарства, висувають ряд нових вимог до управління, акцентуючи увагу перш за все на проблемі підвищення їх ефективності, тому актуальність обраної теми є очевидною.

Заклад ресторанного господарства – структурна одиниця у сфері ресторанного господарства, яка здійснює торгово-виробничу діяльність: виробляє і доготовляє, продає і організовує споживання продукції власного виробництва і закупних товарів, може організовувати дозвілля споживачів [1]. Залежно від характеру торгово-виробничої діяльності заклади ресторанного господарства підрозділяються на ресторани, кафе, бари, буфети, закусочні, їдальні й ін.

Успішність діяльності ресторану залежить від багатьох факторів, що починаються від формулювання загальної філософії ведення цього бізнесу і закінчуючи контролем за тим, як ця філософія реально втілюється в життя. Використання технологій стратегічного управління ресторанним господарствам з метою вибору пріоритетних напрямів розвитку підприємств, передбачає необхідність первісного визначення основних категорій, що використовуються в рамках управління таким господарством. Тому, в першу чергу поняття «комплексне стратегічне управління підприємством ресторанного бізнесу» передбачає управління виробництвом і реалізацією продукції та послуг при точному знанні потреби і можливості ринку, а також максимально ефективному використанні всіх наявних ресурсів з урахуванням всіх факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, забезпечення конкурентоспроможності та ефективної роботи підприємства ресторанного бізнесу на сьогодні та в майбутньому.

Реалізація стратегії концентрованого зростання може бути спрямована на виявлення регіональних ресурсів для розвитку ресторанного бізнесу при одночасному вирішенні питань їх ефективного використання [2]. Напрямками реалізації стратегії підвищення ефективності функціонування підприємств можуть бути: створення ресторанних мереж, консолідуючих ресурси підприємств ресторанного бізнесу та суміжних напрямів; розширення форм роботи з відвідувачами за рахунок використання інформаційних технологій та залучення ресурсів фінансово-промислових груп [3]. Стратегія лідерства у витратах є пріоритетною стратегією в ситуації інтенсивного розвитку ресторан-

ного господарства. Крім стратегії управління у витратах пропонується використання стратегії гнучкої спеціалізації і стратегії низьковитратної диференціації, що розглядає альтернативні варіанти залучення відвідувачів без істотного збільшення витрат [4].

Дослідження усього розмаїття існуючих варіантів стратегій свідчить про те, що всі вони зводяться до побудови системи збалансованих показників на різних рівнів управління: корпоративних, ділових (конкурентних), функціональних і операційних [1].

Економіко-математична модель ресторанного господарства дозволяє проаналізувати, оцінити та розробити ефективний план дій для оптимізації конкретного підприємства. Слід зазначити, що уявлення про підприємство не буде повним, якщо не розглянути показники економічної діяльності закладу ресторанного господарства. Розглянемо більш детально основні елементи економіко-математичної моделі оптимізації ресторанного господарства та умови їх взаємодії. Для подальшого процесу розгляду даного питання такі показники визначимо в наступній таблиці, та формалізуємо їх у вигляді математичних формул. Для визначення оцінки конкурентоспроможності підприємства ресторанного господарства запропоновано збалансовану систему показників. Така система дозволяє оцінити корисність асортименту меню, інфраструктури та персоналу (табл. 1).

Таблиця 1 – Збалансована система показників конкурентоспроможності ресторанного господарства

Група показників конкурентоспроможності	**Показники**	**Ранг**	**Означення**	**Рекомендований діапазон значень**
Оптимізація цінової політики підприємства	X_{11} Ціни на запропоновані в меню страви	1	Середнє відношення цін порівняно з подібними конкуруючими підприємствами, %	80…120
	X_{12} Якість страв	2	Оцінка якості страв до аналогічних у конкурентних підприємств, %	80…160
	X_{13} Асортимент страв	4	Співвідношення обсягу асортименту порівняно з конкуруючими підприємствами, %	50…250

Продовж. табл. 1

Група показників конкурентоспроможності	**Показники**	**Ранг**	**Означення**	**Рекомендований діапазон значень**
Реклама ресторанного господарства	X_{21} Зручність розміщення для відвідувачів	6	Порівняння до місць розміщення з конкуруючими підприємствами, бали	1…10
	X_{22} Сервіс	3	Порівняння сервісу з конкуруючими підприємствами, бали	1…10
	X_{23} Місце розташування	9	Порівняння до місця розташування з конкуруючими підприємствами, бали	1…10
Підвищення якості обслуговування персоналу	X_{31} Якість роботи обслуговуючого персоналу підприємства	5	Порівняння до подібних конкуруючих підприємств, бали	3…5
	X_{32} Економічна свобода	7	Відношення фонду матеріального заохочення до фонду заробітної плати, відн. од.	0,1…0,5
	X_{33} Добробут	9	Значення середньої заробітної плати, грн	2000…5000
	X_{34} Кадрова політика	8	Коефіцієнт нестабільності складу працівників, відн. од.	0…0,2
	X_{35} План	6	Відсоток виконання плану продажу, %	90…130
	X_{36} Стандарти роботи	10	Відношення кількості критичних зауважень відвідувачів до загальної кількості пропозицій, відн. од.	0…0,3
Реалізація послуг підприємства ресторанного господарства та їх економічний ефект	Y_1, ефективність економічної діятельності підприємства ресторанного господарства		Прибуток від реалізації продукції та послуг підприємства ресторанного господарства	–
	Y_2, рентабельність діяльності підприємства ресторанного господарства		Загальна рентабельність визначається відношенням прибутку до фактичної середньорічної вартості виробничих основних фондів і нормованих оборотних коштів	–

Шляхом експертних опитувань збалансованій системі показників конкурентоспроможності присвоєно ранги (1 – найвищий, 10 – найнижчий). Рекомендовані діапазони значень показників встановлено за результатами досліджень підприємств вибірки та узагальнення пропозицій експертів. Експертами можуть виступати керівники підприємств ресторанного господарства з великим досвідом практичної роботи. Для показників, що виражаються як якісні, установлені оцінки експертів за п'ятибальною шкалою (1 – найнижчий, 5 – найвищий рівень).

Висновки. Таким чином, за результатами дослідження побудовано економіко-математична модель оптимізації ресторанного господарства, на основі якої можна встановити тенденцію до зростання конкурентоспроможності підприємств ресторанного господарства після впровадження системи збалансованих показників.

Список використаних джерел

1. Баль Н. В. Методические подходы к стратегическому управлению в ресторанном бизнесе [Текст] / Н. В. Баль, С. С. Панов // Молодой ученый. – 2013. – № 9. – С. 146–149.
2. Бородина В. В. Ресторанно-гостиничный бизнес: учет, налоги, маркетинг, менеджмент. – М. : Книжный мир, 2001. – 165 с.
3. Лук'янов В. О. Організація готельно-ресторанного обслуговування : навч. посіб. / В. О. Лук'янов, Г. Б. Мунін. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Кондор, 2012. – 346 с.
4. П'ятницька Г. Т. Інноваційні ресторанні технології : основи теорії : навч. посіб. / Г. Т. П'ятницька, Н. О. П'ятницька. – К. : Кондор – Видавництво, 2013. – 250 с.
5. Бойко М. Г. Організація готельного господарства : підручник / М. Г. Бойко, Л. М. Гопкало. – К. : Київ, нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 448 с.

ТЕХНОЛОГІЯ ІМІТАЦІЙНОГО МОДЕЛЮВАННЯ У НАВЧАННІ ФІЗИКИ

Т. Ю. Рижкова, *ст. викладач*
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна

Перебудова вищої освіти відповідно до сучасних міжнародних стандартів вимагає принципово нових підходів до організації навчання, зокрема в галузі підготовки фахівців агропромислового комплексу. Виникає потреба у розробці нових шляхів та

методів активізації пізнавальної діяльності, що спонукатимуть до самонавчання, саморозвитку, мобілізації знань та їх ефективного втілення у майбутню професійну діяльність.

За А. Вербицьким активне навчання спрямоване на системне впровадження елементів професійної діяльності у начальний процес. Тобто поряд із використанням знаково-текстових систем відбувається активне застосування ситуацій майбутньої професійної діяльності, а набуті знання перетворюються у осмислені дії [1]. З перших курсів навчання студентів необхідно підводити до системної професійної підготовки, зокрема, в умовах штучно створених ситуацій, дій, випадків засобами та методами технології імітаційного моделювання. Ці методи дозволяють уникнути недоліків традиційного навчання, пов'язаного з пасивністю, формальним відношенням до навчання, мінімальною емоційно-образною взаємодією, та, як наслідок, відірваністю від розуміння практичної значущості вивченого для майбутньої професійної діяльності [2].

За класифікацію методів активного навчання А.М. Смолкіна виділяють імітаційні методи ігрового (ділова гра, ситуації та завдання, ситуація інсценування різної діяльності) та неігрового (колективна розумова діяльність на заняттях, круглі столи, ТРИЗ робота) змісту [3]. Особливістю технології є імітування реально існуючої системи шляхом створення спеціальних аналогів (моделей), в яких відтворюються принципи організації та функціонування цієї системи.

Метою нашого дослідження став пошук методологічної основи для впровадження технології імітаційного моделювання у навчання фізики студентів аграрних вищих навчальних закладів.

Розглядаючи процес навчання фізики, на наш погляд, слід переводити акцент з відокремлених фізичних теорій, законів на їх поєднання в єдині змістоутворюючі ланки. Формування цілісної картини природничо-наукового світу, логічне світосприйняття, синтез інформаційних джерел закладають базисну підготовку майбутніх агроінженерів, агрономів, екологів, ветеринарів.

Досягнення мети дослідження, на нашу думку, дозволяє застосовування сільськогосподарських біотехнічних систем. Під біотехнічною системою розуміють сукупність технічних та біологічних складових, що тісно пов'язані між собою в єдиному контурі керування [4]. Створення біотехнічних систем ґрунтується на використанні технічних пристроїв, які взаємодіють з біологічними об'єктами через фізичні поля, явища, випромінювання, що неодмінно призводить до змін у життєдіяльності біологічних

об’єктів. За сільськогосподарський біологічний об’єкт необхідно приймати грунт, рослину, тварину, людину, навколишнє середовище, біогеоценоз тощо. Для імітаційного моделювання майбутньої професійної діяльності, пропонуємо студентам, насамперед інженерних спеціальностей аграрних ВНЗ, самостійно і під керівництвом викладача проектувати біотехнічні системи для сільського господарства. З точки зору імітаційної технології проектування, конструювання та експериментальна апробація сільськогосподарських біотехнічних систем створює проблемну ситуацію, викликає у студентів зацікавленість у новому, незрозумілому, що стимулює творче мислення. Починаючи з перших курсів, студенти апробують свій фах, використовуючи міжпредметні знання та практичні навички з фізичних, біофізичних і технічних дисциплін, досліджуючи водночас взаємодію технічних пристроїв з біооб’єктом. Таким чином створюється імітація роботи науковця, винахідника та інженера. Прикладом впровадження технології імітаційного моделювання у навчання фізики може виступати створена у розрізі студентської наукової роботи сільськогосподарська біотехнічна система на основі пристрою, що за рахунок високочастотного електромагнітного поля впливає на біооб’єкт – зерно з метою стимуляції проростання [5]. Імітаційна модель майбутньої фахової діяльності агроінженера на прикладі такої біотехнічної системи містить декілька етапів: роль науковця – дослідження механізму взаємодії фізичного електромагнітного поля з зерновою культурою та визначення стимуляційних впливів на проростання; винахідника – синтез сільськогосподарської біотехнічної системи; інженера – проектування та конструювання технічного пристрою.

Поетапний синтез сільськогосподарських біотехнічних систем як основа побудови технології імітаційного моделювання у навчанні фізики студентів вищих аграрних навчальних закладів розглянуто вперше.

Список використаних джерел

1. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный поход : метод. пособ. / А. А. Вербицкий. – М. : Высш. шк., 1991. – 207 с.
2. Гузій Н. В. Технологія контекстного навчання в організації дидаскалогічної підготовки студентів у вищій педагогічній школі / Н. В. Гузій // Вища освіта України. – 2012. – Т. 1. – С. 363–370.

3. Смолкин А. М. Методы активного обучения : науч.-метод. пособ. / А. М. Смолкин. – М. : Высшая школа, 2004. – 176 с.
4. Биотехнические системы: теория и проектирование : учеб. пособ. / [В. М. Ахутин, А. П. Немирко и др.]; под ред. В. М. Ахутина. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1981. – 220 с.
5. Рижкова Т. Ю. Біотехнічна система електромагнітної стимуляції зернових культур на основі трансформатора Тесли / Т. Ю. Рижкова, В. В. Щербина // «Фізичні процеси та поля технічних і біологічних об'єктів» : матеріали XIV Міжнародної науково-технічної конференції. – Кременчук : КрНУ, 6–8 листопада 2015 р. – С. 65–66.

МОЛЕДЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗАДАЧ НА ГРАФАХ

О. О. Передерій, *керівник учнівського науково-дослідного гуртка «Юний математик» Полтавський ОЦНТТУМ ПОР, м. Полтава, Україна*

На сьогоднішній час тема розв'язання задач з використанням графів дуже актуальна. Розв'язування комбінаторних задач на графах дуже зручне та ефективне. Через це економиться велика кількість робочого часу та ресурсів

Використання засобів теорії графів у процесі розв'язання задач оптимізації дозволяє алгоритмізувати процеси пошуку оптимальних рішень. Такий підхід дозволяє розробляти автоматизовані системи розв'язання оптимізаційних задач. Актуальною проблемою являється автоматизація процесів пошуку оптимальних рішень з використанням засобів теорії графів.

Під об'єктом дослідження слід розуміти задачі пошуку оптимальних рішень. Предметом дослідження стають можливості застосування засобів теорії графів у процесі розв'язання оптимізаційних задач.

Проблема пошуку оптимальних розв'язків є базовою у різних галузях науки і техніки і потребує розробки засобів ефективного вирішення. Часто оптимізаційні задачі можна звести до формалізованого вигляду і взаємозв'язок складових частин математичної моделі подати у вигляді графа. Такий підхід дозволяє використовувати алгоритми і засоби теорії графів у процесі пошуку оптимальних рішень і мінімізації аналітичних моделей критеріїв оптимальності. Розв'язок задачі тоді зводиться до пошуку найкоротших шляхів між вершинами графа.

Добре відома задача комівояжера, що передбачає акумулювання фізичного змісту вершин і ребер графа, дозволяє обрати найкоротший маршрут комівояжера, який виходить і повертається до вихідного міста так, щоб обов'язково відвідати решту пунктів лише один раз. До такої задачі можна звести велику кількість оптимізаційних задач у різних галузях людської діяльності: в економіці, проектуванні, народному господарстві, тощо. Наприклад, при наданні послуги перевезення вантажів, можна використовувати даний метод для зменшення енергетичних витрат за рахунок визначення оптимального шляху.

Таким чином, широке коло оптимізаційних задача зводиться до опису математичної моделі системи за допомогою засобів теорії графів з визначенням фізичного змісту масиву вершин та дуг, що їх сполучають. Оптимальне рішення тоді може бути знайдене за визначеним алгоритмом теорії графів:

– Пошук найкоротшого шляху між двома вершинами графа – використовується алгоритм Дейкстрі, який потребує найменше часових затрат порівняно з подібними алгоритмами.

– Пошук найкоротших шляхів між усіма вершинами графа – здійснюється за допомогою алгоритма Флойда.

– Пошук шляху комівояжера – базується на використанні удосконаленого алгоритму Флойда у процесі пошуку шляху комівояжера.

У задачах на комбінаторних множинах область допустимих розв'язків представляє собою деякий комбінаторний многогранник. Властивості якого вивчені і досліджені. Знання специфічних властивостей комбінаторного многогранника дає можливість використовувати їх для побудови нових і вдосконалення існуючих методів розв'язання комбінаторних оптимізаційних задач.

Велике значення в теорії графів мають алгоритмічні питання. Для кінцевих графів, тобто для графів з кінцевою множиною вершин і ребер, як правило, проблема існування алгоритму розв'язання задач, у тому числі екстремальних, вирішується позитивно. Розв'язання багатьох задач, пов'язаних з кінцевими графами, може бути виконане за допомогою повного перебору всіх припустимих варіантів. Однак таким способом вдається вирішити задачу тільки для графів з невеликим числом вершин і ребер. Тому істотне значення для теорії графів має побудова ефективних алгоритмів, що знаходять точне або наближене рішення.

Список використаних джерел

1. Баранов В. И., Стечкин Б. С. Экстремальные комбинаторные задачи и их приложения. – М, 2004.
2. Берж К. Теория графов и ее применение, М. : ИЛ, 1962.
3. Сергиенко И. В., Шило В. П. Задачи дискретной оптимизации. Проблемы, методы решения, исследования. – Ин-т кибернетики им. В. М. Глушкова НАН Украины, 2003.
1. Уилсон Р. Введение в теорию графов. – М. : 1977.
2. Финк Л. М. Ещё раз о счастливых билетах. «Квант», № 12, 1976. С. 68–70.
3. Холл М. Комбинаторика. – М. : Мир, 1970.
4. Харари Т. Теория графов. – М. : 1973.
5. Емеличев В. А. Лекции по теории графов / В. А. Емеличев, О. И. Мельников, В. И. Сарванов, Р. И. Тышкевич. – М. : 1990.

СТАНДАРТНІ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

І. С. Негребецький, *ст. викладач*
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна

Система освіти в Україні та розвиток інформаційних технологій відкрив нові можливості освітянам. Інтернет-освіта відбувається за рахунок ресурсів і різних технологій глобальної мережі, спрямованих на отримання студентом відповідного рівня знань. Для підвищення корисності отримуваної інформації, необхідно зацікавити студента у вибраному ним напрямку та показати, чому саме цей напрям є важливим. Світ базується на інформації. Для досягнення успіху, недостатньо володіти певним обсягом знань, необхідно вміти аналізувати, порівнювати, застосовувати здібності для розв'язку проблем. Врахувавши, зростаючу кількість наукових відкриттів, можна з упевненістю сказати, що людина не здатна усвідомити всю, доступну на сьогодні, інформацію. У зв'язку з цим варто підвищувати не тільки рівень знань студентів ВНЗ України, а також здатність до самостійного пошуку і знаходження інформації, формувати бажання до засвоєння знань [1].

Математичний спектр наук формує цілісну систему бачення всесвіту, що дає можливість осягнути, які процеси відбуваються у навколишньому середовищі. Хімія допомагає зрозуміти склад речовини. Біологія дає змогу зрозуміти хід природних процесів і їх практичне значення в житті людини. Біофізика поєднує між

собою живі та неживі біосистеми, а математика дозволяє описувати створені математичні й імітаційні моделі для застосування на практиці.

Найбільш поширеним, на даний момент, є дистанційне навчання, що само по собі є універсальним і доступним: лекції (мережеві чи відеозаписи); лабораторні роботи; віртуальні екскурсії; телеконференції; форуми, чати. Дуже важко змусити студента вивчити будь-який предмет. Людина повинна бути зацікавленою у визначенні своїх прагнень та досягненні певної мети. Завдання викладача – допомогти знайти напрям, в розвитку якого, студент, буде зацікавлений. Існуюча система освіти в Україні змушує дитину здобувати знання, розв'язуючи тести, а не реальні задачі, на які той, чи інший індивід, може натрапити [2, с. 6]. Іноді, викладач просто видає інформацію, без особистої зацікавленості в успіху студента.

Питання полягає у розвитку особистості та потенціалу обдарованості студента, що буде забезпечувати його творчу інтелектуальну діяльність. Викладач повинен заохочувати та підтримувати студента у створенні нових ідей, використанні нестандартних підходів і пошуку вирішення проблем інноваційними методами. Практичне застосування можна наводити використанням мультимедійних технологій, планшетів – для зменшення обсягу опрацювання відповідного матеріалу та формування навичок роботи з технічними засобами подібного типу [3]. Це також може бути – інтерактивний програмно-технологічний навчальний комплекс (інтерактивна дошка), що являє собою сучасний високоефективний технічний засіб навчання і формує інформаційну культуру людини. Даний комплекс дає можливість створювати інтерактивне інформаційно-комунікаційне середовище з використанням як традиційних, так і інноваційних технологій навчання.

Отже використання мультимедійних і інтерактивних технологій, може суттєво змінити поняття освіти. Навіть за невеликих зусиль, можна досягти великих результатів.

Список використаних джерел

1. Інформаційно-освітній портал інноваційних технологій в освіті Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Режим доступу: http://ito.vspu.net/ENK/2015-016/ikt_magistri/lections/lection_2.htm. – Назва з екрана.

2. Освітнє середовище для підготовки майбутніх педагогів засобами ІКТ : [монографія] / Р. С. Гуревич, Г. Б. Гордійчук, Л. Л. Коношевський, О. Л. Коношевський, О. В. Шестопал ; за ред. проф. Р. С. Гуревича. – Вінниця : ФОП І. О. Рогальська. – 2011. – 348 с.
3. Матеріали інформаційного сайту «Вісник психології і педагогіки» Київського університету імені Бориса Грінченка. – Режим доступу: http://www.psyh.kiev.ua/ Формування творчої особистості вчителя.

МОДЕЛЮВАННЯ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ШЛЯХОМ РОЗРАХУНКУ ТОЧКИ БЕЗЗБИТКОВОСТІ

В. В. Лазоренко, *аспірант*
ВНЗ Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

Серед великої кількості напрямів фінансової діяльності підприємств, найбільш поширеним є аналіз і оцінка фінансового стану підприємства.

Значна увага до аналізу фінансового стану підприємства та його оцінки приділяється у зв'язку з тим, що, з одного боку, він є результатом діяльності підприємства і свідчить про досягнення, а з іншого – виявляє передумови розвитку підприємства. Однією з головних складових оцінки фінансового стану підприємства є оцінка його фінансової стійкості [2].

Фінансова стійкість як категорія – це певний стан рахунків підприємства, що гарантує його постійну платоспроможність. Якщо звернутися до сучасної енциклопедії, то вона стверджує, що платоспроможність – це здатність юридичної чи фізичної особи своєчасно і повністю виконувати свої платіжні зобов'язання, що випливають з торгових, кредитних та інших операцій грошового характеру.

Фінансова стійкість підприємства є однією з головних умов життєдіяльності, розвитку й забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства. Саме фінансова стійкість підприємства характеризує ефективність операційного, фінансового та інвестиційного розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, а також відображає здатність підприємства відповідати за своїми боргами і зобов'язаннями.

Аналіз, оцінка та моделювання фінансової стійкості є найважливішою характеристикою діяльності підприємства та його фінансово-економічного добробуту, оскільки вона характеризує результат його поточного, інвестиційного і фінансового розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, а також відображає здатність підприємства відповідати за своїми боргами й зобов'язаннями і нарощувати економічний потенціал. Оцінювання фінансової стійкості дозволяє визначити, наскільки ефективно здійснюється управління фінансовими ресурсами підприємства.

Оцінка фінансової стійкості дозволяє зовнішнім суб'єктам аналізу визначити фінансові можливості організації на тривалу перспективу, щодо структури її капіталу, ступеня взаємодії з кредиторами та інвесторами, умов, на яких залучені й обслуговуються зовнішні джерела фінансування [1, с. 185].

Важливим завданням контролінгу (управлінського обліку) є калькуляція ціни, планування прибутку підприємства та асортименту продукції. Дійовим інструментом виконання цього завдання є розрахунок точки беззбитковості та необхідної суми покриття. Цей метод контролінгу зводиться до визначення мінімального обсягу реалізації продукції (за стабільних умовно постійних витрат), за якого підприємство може, з одного боку, забезпечити беззбиткову операційну діяльність у плановому періоді, з іншого – створити умови для самофінансування підприємства.

Точка беззбитковості характеризує обсяг реалізації продукції за якого прибуток підприємства дорівнює нулю, тобто виручка від реалізації продукції відповідає валовим затратам на її виробництво та реалізацію. Точку беззбитковості називають також точкою «порогового» прибутку або точкою рівноваги. Запропонований метод побудований на тезі, що із збільшенням обсягів реалізації величина умовно постійних витрат на одиницю продукції зменшується.

Фінансова рівновага підприємства аналізує і проводить розрахунок певних показників, за допомогою яких аналізується фінансовий стан підприємства. Після розрахунку система видає результат, характеристику отриманого значення.

Отже, вхідною інформацією для фінансової рівноваги є наступні показники:

– добуток ціни одиниці продукції (p);

– добуток змінних затрат з розрахунку на одиницю продукції (f);

– кількість одиниць реалізованої продукції (q).

Інформація обробляється за допомогою таких формул:

$$q \times p = B_n + f \times q, \quad (1)$$

де B_n – загальний обсяг постійних витрат

$$T_o = \frac{B_n}{Q_{p-f}}, \quad (2)$$

де T_0 – точка беззбитковості.

Запас фінансової рівноваги проекту (n) становитиме:

$$n = \frac{Q - T_o}{Q}, \quad (3)$$

де Q – проектний обсяг продажів.

Якщо проект передбачає реалізацію не одного, а декількох видів продукції, то точка беззбитковості визначається у грошовому виразі за формулою:

$$T_o = \frac{B_n}{1 - \frac{f}{p}}, \quad (4)$$

На виході ми отримуємо чисельний вираз показників аналіз фінансового стану підприємства.

На практиці виникає необхідність розрахунку точки беззбитковості та показника суми покриття в розрізі окремих видів продукції, груп клієнтів, регіонів збуту продукції та за підприємством у цілому. Для цього вдаються до так званої системи багатоступінчастого розрахунку суми покриття постійних витрат (багатоступінчастий директ-костинг). Основний зміст цієї системи зводиться до розподілу постійних витрат на окремі елементи залежно від мети розрахунку суми покриття.

Першим етапом розрахунку суми покриття є правильний розподіл усіх витрат підприємства (чи витрат на виробництво певного виду продукції) на постійні та змінні.

До умовно змінних належать витрати, абсолютна величина яких зростає зі збільшенням обсягу випуску продукції і зменшується з його зниженням. До умовно змінних витрат належать витрати на сировину та матеріали, комплектуючі вироби, напівфабрикати, паливо та енергію, оплату праці працівникам, зайнятим у виробництві продукції, та ряд інших витрат.

На основі розрахунку точки беззбитковості можна дійти висновків щодо доцільності виробництва тих чи інших видів продукції, мінімальних цін або обсягів реалізації, які забезпечують беззбиткову діяльність. Аналізуючи точку беззбитковості, можна визначити, наскільки успішно підприємство працює (у разі його прибутковості) і наскільки глибокою є криза (у разі збитковості).

Для розрахунку точки беззбитковості автором розроблена програма, в якій зазначається вхідна та вихідна інформація (дані, що ми маємо на підприємстві та відповідно показники, що ми отримуємо в результаті аналізу). Побудовано алгоритм розрахунку.

Після розрахунку кожного з можливих варіантів вирішення моделі, ми маємо змогу дати коротку характеристику отриманих результатів. У програмі описано покроковий процес визначення фінансової рівноваги на прикладі визначення точки беззбитковості.

Дослідження обумовлюється об'єктивною необхідністю подальшої розробки основних теоретичних підходів та шляхів забезпечення сталого фінансового розвитку підприємства. Фінансова рівновага є одним з показників, орієнтуючись на який, можна визначити подальший розвиток підприємства, визначити стан в якому підприємство не буде працювати в збиток, а навпаки – отримувати прибуток.

За допомогою реалізації моделі та побудови програмної розробки відбулося спрощення можливості встановлення фінансової рівноваги на підприємстві, шляхом використання комп'ютерних технологій, що дасть змогу швидко і без зайвих затрат часу проводити швидкі розрахунки і отримувати висновок за результатами.

Список використаних джерел

1. Антикризове управління : навч. посіб. / В. Г. Крижановський, В. І. Лапенков, В. І. Лютер ; під ред. Є. С. Мінаева, В. П. Панагущина. – К. : Вид-во ПРІОР, 2006. – 432 с.
2. Базілінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посіб. / О. Я. Базілінська. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.

МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ОПТИМІЗАЦІЙНИМИ ЗАДАЧАМИ НА КОМБІНАТОРНИХ КОНФІГУРАЦІЯХ

С. Є. Гриценко, *викладач*
Полтавський політехнічний коледж НТУ «ХПІ», м. Полтава, Україна

В сучасних економічних умовах господарювання України формування фундаментальних засад розвитку підприємств є актуальним завданням.

У цьому аспекті виникає необхідність використання інструментарію, який органічно поєднує математичні методи для вирішення економічних проблем з метою отримання кількісних оцінок і моделей у процесі прийняття управлінських рішень.

Досить часто економічні задачі, що потребують вирішення можна звести до багатокритеріальних оптимізаційних задач. Якщо розв'язок таких задач необхідно знайти на відомій множині елементів то такі задачі є задачами багатокритеріальної оптимізації на комбінаторній конфігурації розміщення. Хоча інструментарій розв'язання таких задач досить сформований, все ж постає питання розробки ефективних методів і алгоритмів, що б вирішували проблему скорочення переліку можливих допустимих розв'язків.

Опишемо постановку задачі.

Розглянемо багатокритеріальну комбінаторну задачу вигляду:

$$Z\left(Ц,E\right): max\left\{Ц\left(a\right)\middle| a\in E\right\},$$

що полягає в максимізації векторного критерію $Ц(a)$ на деякій комбінаторній множині, де $Ц\left(a\right)=\left(Ц_1\left(a\right),Ц_2\left(a\right),\ldots Ц_l\left(a\right)\right)$, $Ц_i : R^n \to R^1,\ i\in N_l$.

В залежності від того, який вигляд має комбінаторна множина розрізняють при $E=P_{nk}\left(A\right)=P_{nk}$ задачу $Z(Ц,E)$ багатокритеріальну комбінаторну на множині перестановок, якщо $E=A_{qk}^{n}\left(A\right)=A_{qk}^{n}$, то задача $Z\left(Ц,E\right)$ є задачею на множині розміщень і т. д.

Як відомо, одним з основних, фундаментальних понять багатокритеріальної оптимізації взагалі є поняття оптимального по Парето, тобто ефективного розв'язку, оптимального по Слейтеру

(слабо ефективного розв'язку), оптимального по Смейлу (строго ефективного розв'язку).

Розроблено багато різних принципів прийняття рішень в ситуаціях такого роду. Але найбільш цікавими є традиційні, які пов'язані із виділенням із всієї множини розв'язків та оцінок $Y = \{y = Ц(a) | a \in E\}$ множини непокращуваних або оптимальних по Парето, оптимальних по Слейтеру, оптимальних по Смейлу векторів.

Розглянемо задачу багатокритеріальної комбінаторної оптимізації на множині розміщень, тобто $E = A_{qk}^{n}(A)$.

Тоді, під розв'язком задачі $Z(Ц, A_{qk}^{n}(A))$ будемо розуміти знаходження елементів однієї із наступних множин: $P(Ц, A_{qk}^{n}(A))$ – множини Парето-оптимальных (ефективних) розв'язків, $Sl(Ц, A_{qk}^{n})(A)$ – оптимальних по Слейтеру (слабо ефективних) розв'язків, $Sm(Ц, A_{qk}^{n}(A))$ – оптимальних по Смейлу (строго ефективних) розв'язків.

Із скінченності допустимої області $A_{qk}^{n}(A)$ випливає, що множина $P(Ц, A_q k^n(A))$ не порожня і зовнішньо стійка [1]: $\forall y \in A_{qk}^{n}(A) \exists a \in P(Ц, A_{qk}^{n}(A)) : Ц(a) \geq Ц(y)$.

У випадку нескінченності множини A це питання вимагає окремого дослідження, але за умови комбінаторності вона завжди скінчена.

Будемо розглядати елементи множини розміщення з повтореннями як точки арифметичного евклідового простору R^n.

При відображенні множини $A_{qk}^{n}(A)$ в евклідів простір R^n можна сформулювати задачу $Z(F, X)$ максимізації деякого векторного критерію $F(x)$ на множині X, причому кожній точці $a \in A_{qk}^{n}(A)$ буде відповідати точка $x \in X$, така, що $F(x) = Ц(a)$.

$$Z(F, X) : max\{F(x) | x \in X\},$$

де $F(x)=\left(f_1(x),f_2(x),\ldots,f_l(x)\right)$, $f_i: R^n \to R^1, i \in N_l$, X – непорожня множина у R^n.

Якщо в деякій множині з повтореннями кратність кожного елемента дорівнює одиниці, то, очевидно, ми можемо ототожнювати її з звичайною множиною. Нехай A,B – дві множини з повтореннями. Будемо говорити, що A є підмножиною B (позначення $A \subseteq B$), якщо кратність кожного елемента A не більше кратності цього елемента в B. Нехай X – множина з повтореннями, що містить r різних елементів $x_1,\ldots,x_r$ з кратностями $k_1,\ldots,k_r$ відповідно. Число $|X|=k_1+k_r$ будемо називати потужністю X. Кожній підмножині $A \subseteq X$ однозначно відповідає послідовність

$$m_1,\ldots,m_r, 0 \le m_1 \le k_1, 0 \le m_r \le k_r,$$

де m_i – кратність елемента x_i в A. Звідси відразу ж випливає, що кількість усіх підмножин $A \subseteq X$ дорівнює $|X|=(k_1+1)\ldots(k_r+1)$.

Ці підмножини, а точніше відповідні їм послідовності, можна генерувати різними способами, описаними в [2].

Сформулюємо алгоритм генерації множини розміщень на основі рекурентного методу із мультимножини $X=\left\{x_1^{k_1},x_2^{k_2},\ldots,x_n^{k_n}\right\}$, де n – кількість різних елементів множини, k_i – кратність i-го елемента глибини g. Для цього додатково розглянемо множину $A=\{x_1,\ldots,x_n\}$, $A \subseteq X$.

Крок 1. Рівень генерації $j=1$. З множини X вибираємо всі ізольовані вершини $\tilde{o}_i$, $i=\overline{1..n}$. Утворюється сукупність множин $A_i=\left\{x_i^j\right\}$, де $i=\overline{1..n}$.

Крок 2. Збільшуємо глибину генерації на 1.

$j=j+1$. Розглядаємо по черзі вершини попереднього рівня. Дописуємо до вершини попереднього рівня справа допустимий елемент з множини A за таким правилом:

2.1. Якщо в розглядуваній вершині $j \le (k_1 \wedge k_2 \wedge \ldots \wedge k_n)$, то з неї генерується n вершин, дописуванням до кожної вершини верхнього рівня одного з елементів множини A.

2.2. Якщо в розглядуваній вершині $j > (k_1 \vee k_2 \vee \ldots \vee k_n)$, то з множини A необхідно вилучити ті елементи, для яких виконується дана умова. Для такої вершини, дописуванням генерується кількість вершин менша за n.

2.3. Якщо в розглядуваній вершині $j > (k_1 \wedge k_2 \wedge \ldots \wedge k_n)$, то процес генерації з даної вершини припиняється.

Крок 3. Повторювати з кроку 2 доки $j \le g$.

Використаємо даний алгоритм при генерації множини 4-розміщень X_{62}^4 із мультимножини $X = \left\{x_1^{k_1}, x_2^{k_2}\right\} = \left\{0^2, 1^4\right\}$ і результати представимо у вигляді дерева.

Крок 1. Рівень 1. Ізольовані вершини зі значеннями 0, 1.

Крок 2. Рівень 2. Оскільки $j \le k_1 \wedge k_2$, то з кожної ізольованої вершини будуть згенеровані по 2 вершини. З вершиши 0 – вершини 00 і 01, і з вершини 1 – вершини 10 і 11.

Рівень 3. Розглядаємо почерзі вершини попереднього рівня:

Вершина 00. Оскільки $j \le k_1$ і $j \le k_2$, то з множини A залишається тільки елемент $\{1\}$. Тому з даної вершини генерується одна вершина 001.

Вершина 01. Оскільки $j \le k_1$ і $j \le k_2$, то з даної вершини генеруються дві вершини – 010 і 011.

Продовжуємо згідно алгоритму.

Результати представимо у вигляді дерева (рис. 1).

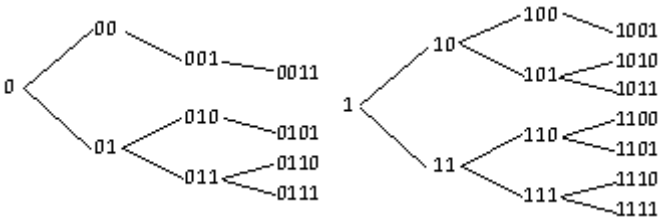

Рисунок 1 – Процес генерації розміщень
у вигляді деревовидної структури

Перевагою даного алгоритму генерації є поступове збільшення глибини множини, при цьому на попередніх етапах можливе

відсікання деяких вершин, як таких що не можуть бути згенеровані, хоча дана перевага може бути і недоліком, оскільки крім останнього рівня згенерованих вершин (одне або декілька яких і будуть власне розв'язком задачі) розглядаються і вершини вищого рівня.

Відшукання ефективного алгоритму, що б дозволив на верхніх рівнях даної деревовидної структури провести відсікання вершин, з яких не отримуються оптимальні розв'язки даної задачі і є подальшим напрямком дослідження.

Список використаних джерел

1. Донець Г. П. Екстремальні задачі на комбінаторних конфігураціях : монографія / Г. П. Донець, Л. М. Колєчкіна. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. – 309 с.
2. Липский В. Комбинаторика для программистов / В. Липский. – Москва : Мир, 1988. – 200 с.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МОДЕЛЮВАННЯ ПОВЕДІНКИ ПОКУПЦІВ ЛЕГКОВИХ АВТОМОБІЛІВ

Є. С. Даниленко, *аспірант*
Харківський національний автомобільно-дорожній університет, м. Харків, Україна

Поведінка покупців є багатоаспектним поняттям, яке можна розглядати з різних точок зору. Одним із критеріїв розбіжності точок зору науковців є ідентифікація факторів, що впливають на процес прийняття рішення про покупку. Для провадження успішної маркетингової діяльності підприємствам необхідне розуміння особистості покупця, його почуттів та мотивів. Намагаючись спрогнозувати реакцію клієнтів, вчені розробили авторські моделі управління поведінкою покупців, які дозволяють проникнути у підсвідомість покупця, так звану «чорну скриню».

У табл. 1 наведені деякі моделі управління поведінкою покупців, зокрема сформовані Ф. Котлером, Г. Фоксолом, Р. Голдсмітом, С. Брауном, Дж. О'Шонессі, Дж. Енджелом, Р. Блекуеллом, П. Мініардом та адаптовані автором до ринку продажу легкових автомобілів.

Виходячи зі змісту моделей управління поведінкою покупців Ф. Котлера, Г. Фоксола, Р. Голдсміта та С. Брауна, можна зробити висновок, що в даних моделях не взято до уваги залучення зовнішніх джерел інформації, оцінки і вибору альтернатив у процесі прийняття рішення про купівлю, та не розглядаються післяпродажні процеси.

Таблиця 1 – Характеристика змісту моделей управління поведінкою покупців (на прикладі покупців легкових автомобілів)

Автори, джерело	Зміст моделі	Дія моделі на прикладі покупців легковиків
Ф. Котлер [1, С. 228–229]	Маркетингові та інші стимули зовнішнього середовища, які стосуються покупця, проникають у його підсвідомість («чорну скриню») та викликають певну реакцію	Рішення покупця залежить від його знань про автомобілі, уявлення про оптимальний термін експлуатації, переваги типів кузова, сприйняття образів в рекламі, мотивів відвідування автосалонів, уваги з боку продавця, місця покупки, ціни
Г. Фоксол, Р. Голдсміт, С. Браун [2, С. 53]	Зовнішні стимули, які формуються під впливом соціальних, культурних, політичних і економічних факторів, викликають у покупця бажання й потреби Отримана інформація поєднується з уже існуючою в пам'яті індивіда, відбувається обробка інформації, внаслідок чого у нього виникає певне ставлення до товару, наміри щодо його покупки	Рішення покупця залежить від наявності інформації про марку і модель автомобіля, співвідношення ціни та якості легковика, рівня гарантійного обслуговування, фізичних зусиль та/або грошових витрат на технічне обслуговування і ремонт автомобіля, поточних грошових витрат на паливно-мастильні матеріали
Дж. О'Шонессі [3, С. 171–181]	В основі поведінки споживачів лежать цілі, потреби та думки, які спричиняють здійснення людиною покупки товарів. Учений виділяє три можливі варіанти дій потенційного покупця: потреба без покупки, покупка без потреби, потреба перед покупкою	Рішення покупця залежить від відчуття потреби в пізнанні пристрою автомобіля, його тестуванні, бажанні розширювати і поглиблювати знання про автомобілі, бажання підвищити свою самооцінку та статус при купівлі легковика конкретного бренду, бажання відчути автономність пересування, позитивні емоції в процесі покупки і експлуатації, необхідність використання автомобіля в професійній діяльності

Продовж. табл. 1

Автори, джерело	Зміст моделі	Дія моделі на прикладі покупців легковиків
Д. Хокінс, Р. Бест, К. Коні [4]	В центрі моделі – суспільне середовище, котре оточує покупця, або до якого він хоче бути причетним. Враховуючи зазначене, покупець змінює свій життєвий стиль, який намагається покращувати завдяки власному досвіду споживання. Модель можна описати так: усвідомлення потреби, інформаційний пошук, оцінка та вибір варіантів, покупка та післякупівельні процеси	Рішення про покупку нового автомобіля залежить від ступеня задоволеності легковиком в процесі експлуатації, величини постійних і змінних витрат на автомобіль (частота ремонту, користування послугами автосервісу, грошових витрат на паливномастильні матеріали), зростання доходу та соціального статусу, бажання мати автомобіль конкретної марки, частоти порівняння власного автомобілями з іншими
Дж. Енджел, Р. Блекуелл, П. Мініард [5, С. 218]	В основі моделі лежить процес прийняття рішення про покупку, що базується на чотирьох складових: інформаційний вхід, процес обробки інформації, етапи процесу прийняття рішення про покупку, вплив індивідуальних відмінностей і зовнішнього середовища	Рішення про покупку залежить від кількості джерел інформації, широти та глибини пошуку, послідовності збору інформації, витрат часу на пошук кращого варіанту, оцінки власних знань про марки автомобілів, сприйняття фінансових, часових, соціально-психологічних ризиків при купівлі та експлуатації автомобіля, ступеня впливу факторів, які можуть спонукати змінити автомобіль у справному стані, економічна незалежність покупця і його купівельна спроможність

Недоліком моделі Дж. О'Шонессі, на нашу думку, є досить звужений опис процесу прийняття клієнтом рішення про покупку, що базується лише на його потребах і внутрішніх психологічних мотивах. Так, дослідник ігнорує фактори зовнішнього середовища та не враховує в моделі індивідуальні соціально-економічні особливості поведінки покупця.

Недоліком моделі Д. Хокінса, Р. Беста, К. Коні, на нашу думку, є те, що в її основу покладено лише вплив суспільного середовища на життєвий стиль і досвід покупця. Тим самим, модель не враховує інші фактори зовнішнього середовища, крім впливу референтних груп, та не враховує внутрішні психологічні мотиви, крім тих, що залежать від впливу суспільства.

Модель Дж. Енджела, Р. Блекуелла, П. Мініарда схожа на попередню, але вона більш деталізована: в ній показаний взаємозв'язок конкретних факторів зовнішнього середовища, внутрішніх факторів та процесу прийняття рішення про покупку.

Враховуючи особливості моделей управління поведінкою покупців різних авторів, на нашу думку, поведінка покупця формується під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, при цьому в процесі купівлі покупець набуває досвіду, завдяки якому можуть змінюватися його внутрішні характеристики.

Список використаних джерел

1. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер, Г. Армстронг, Дж. Сондерс, В. Вонг ; пер. с англ. – 2-е изд. – М. : Изд. дом «Вильямс», 2003. – 944 с.
2. Фоксол Г. Психология потребителя в маркетинге / Г. Фоксол, Р. Голдсмит, С. Браун ; пер. с англ. под ред. И. В. Андреевой. – С.Пб. : Питер, 2001. – 352 с.
3. О'Шонесси Дж. Конкурентный маркетинг : стратегический подход / Дж. О'Шонесси ; пер. с англ. под ред. Д. О. Ямпольской. – С.Пб. : Питер, 2002. – 864 с.
4. Литвиненко О. Моделювання поведінки споживачів як фактор конкурентоспроможності підприємств машинобудування / О. Литвиненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://econa.at.ua/Vypusk_7/lytvynenko.pdf. – Назва з екрана.
5. Энджел Дж. Ф. Поведение потребителей / Дж. Ф. Энджел, Р. Д. Блэкуэлл, П. У. Миниард ; пер. с англ. – С.Пб. : Питер Ком, 2000. – 759 с.

МЕТОД МАТРИЦІ РОЗСТАНОВКИ ПРІОРИТЕТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОБҐРУНТУВАННЯ РІШЕНЬ У ФІНАНСОВОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

Л. В. Гнипа-Черневецька, *ст. викладач*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки та торгівлі», м. Полтава, Україна

Важливим завданням успішної реалізації проекту фінансової реорганізації підприємства є правильне визначення пріоритетної зони оптимізації фінансового управління. Проблема полягає в тому, що одночасно радикально реформувати кожний процес управлінської функції неможливо й, навіть, небажано. Разом з

тим, будь-яка зона фінансової підсистеми, що має важливе значення для ефективного задоволення потреб учасників процесу, є каталізатором загальної продуктивності. З позиції досягнення добробуту підприємства такі зони є найбільш важливими та підлягають реорганізації в першочерговому порядку. Отже, завдання визначення вихідної зони оптимізації фінансового управління підприємства охоплює різні сфери фінансової системи підприємства, а тому має багатокритеріальний характер.

Наявність багатьох цілей, кількісна невизначеність критеріїв їх досягнення, складність взаємозв'язків між різними факторами, недостатній обсяг вихідної інформації не дозволяє побудувати строгої економіко-математичної моделі для визначення оптимального рішення. Обґрунтування рішень щодо вибору зони фінансової реорганізації зазвичай досягається на основі експертного підходу з використанням відповідного інструментарію.

Метою статті є розробка практичного підходу до застосування методів прийняття управлінських рішень у фінансовому управлінні підприємством.

В теорії фінансового реінжинірингу бізнес-процесів блок управління фінансами є одним із найбільш ресурсомістких, адже охоплює всі сфери діяльності підприємства. Як показує практичний досвід, реалізація подібних проектів вимагає значних витрат часу, супроводжується значними грошовими витратами та відбувається за участі кваліфікованого супровідного персоналу. Цілком закономірно, що реорганізація фінансового управління на підприємстві здійснюється поетапно, а більша увага приділяється найменш розвинутим, проте принципово важливим функціям прийнятого до оптимізації процесу. Саме тому на першому етапі експертного опитування важливо визначити завдання управління фінансами, що мають пріоритет щодо ефективної та найбільш коректної інтеграції певного процесу в загальну структуру фінансової функції підприємства.

Основним інструментом відбору компонентів удосконалення управління фінансами підприємства виступає матриця завдань управління фінансами підприємства за функціями фінансового менеджменту та етапами прийняття управлінських рішень. В межах такої матриці ідентифіковано перелік функцій управління фінансами, для реалізації яких в процесі прийняття управлінських рішень має бути виконано найбільшу кількість управлінських завдань. В ході реорганізації фінансової функції особливо

ретельного підходу вимагають блоки завдань, пов'язані з реалізацією основних процесів, і насамперед, за найбільш відповідальними етапами прийняття рішень.

Отже, на другому етапі дослідження експертам поставлено завдання визначити з виділеного переліку функцій та етапів фінансового управління вихідні зони оптимізації фінансової функції та присвоїти їм відповідні бали за шкалою рангів пріоритету (рис. 1). В цьому власне і полягає сутність методу матриці розстановки пріоритетів, що дозволяє сформувати досить чітке уявлення про всі фінансові процеси на підприємстві та спрощує вибір серед них саме того, що відповідає меті підвищення ефективності управління фінансами підприємства.

		Альтернативи удосконалень		
		Низький	Середній	Високий
Вплив на ефективність процесу	Високий	3	2	1
	Середній	3	2	2
	Низький	4	3	3

Ранг пріоритету:
Найвищий – 1 Високий – 2 Середній – 3 Низький – 4

Рисунок 1 – Матриця розстановки пріоритетів процесів [1, с. 202]

Метод матриці розстановки пріоритетів належить до групи методів аналізу ієрархій (MAI). В задачі розстановки пріоритетів в основу способу вираження думки експертів покладено спосіб парних порівнянь, головним завданням якого є визначення їх відносних переваг. Алгоритм отримання значень пріоритетів (кількісних характеристик об'єктів), що широко застосовується на практиці, докладно описано в науковій літературі [2].

На основі застосування згаданої методики з метою визначення пріоритету серед етапів процесу прийняття управлінських рішень побудовано матрицю парних порівнянь для оцінок експертів щодо напрямів удосконалення управління фінансами підприємства (табл. 1).

Проведені порівняння свідчать, що, на думку експертів, для найбільш результативними напрямами оптимізації управління фінансами підприємства є удосконалення функцій планування та аналізу й оцінки. Їх локальний пріоритет складає відповідно 37,3 % та 34,7 %. Менш надійними експерти визнали заходи, спрямовані на впровадження сучасних технологій контролю та регулювання підприємства.

Таблиця 1 – Матриці парних порівнянь для визначення локальних пріоритетів управлінського циклу: рішення експертів та їх узгодженість

	Етап управлінського циклу	Критерій порівняння				Індивідуальний вектор рядка	Абс. вектор пріоритету	Ранг
		B1	B2	B3	B4			
B1	Планування	1,00	2,00	2,00	2,00	1,682	0,373	1
B2	Аналіз та оцінка	0,50	1,00	3,00	4,00	1,565	0,347	2
B3	Контроль	0,50	0,33	1,00	2,00	0,760	0,169	3
B4	Регулювання	0,50	0,25	0,50	1,00	0,500	0,111	4
	Сума балів	2,50	3,58	6,50	9,00	4,51	1,000	x
	Найбільше власне значення судження матриці (λ_{max})	4,272						
	Індекс погодженості (ІП)	0,091						
	Відношення погодженості (ВП)	0,101						

З метою визначення вихідної зони оптимізації фінансової функції підприємства оцінки, отримані на попередніх етапах розрахунків було узагальнено та визначено глобальний пріоритет (табл. 2).

Таблиця 2 – Матриці відносних та глобального пріоритетів оптимізації управління фінансами підприємства

Альтернативний напрям удосконалення	Функції управління фінансами з урахуванням локального пріоритету альтернативного напряму удосконалення				Абсолютний пріоритет	Відносний пріоритет	Ранг
	0,374	0,348	0,120	0,157			
Планування – B1	0,322	0,356	0,212	0,110	0,292	0,255	2
Аналіз та оцінка – B2	0,413	0,292	0,108	0,187	0,295	0,258	1
Контроль – B3	0,319	0,353	0,226	0,102	0,291	0,245	3
Регулювання – B4	0,345	0,381	0,167	0,107	0,301	0,242	4
Разом	1,399	1,383	0,712	0,506	1,178	1,000	x

Розрахунок відносних пріоритетів свідчить про фактичну рівнозначність для підприємства обраних альтернативних напрямів удосконалення фінансового управління. Разом з тим, певні переваги все ж мають місце. Зокрема, найбільш дієвим напря-

мом удосконалення фінансової функції визнається запровадження аналізу та оцінки як в цілому, так і за напрямами діяльності підприємства. Наступним за рівнем значущості є планування, що має сприяти цілеспрямованому руху ресурсів, збалансованості та ефективності їх фінансового забезпечення, досягненню платоспроможності підприємства. Майже рівнозначними до інструментів планування виглядають заходи щодо регулювання надходжень і витрат, що дозволить здійснювати їх формування і використання відповідно до критеріїв оптимізації (рівномірності, достатності, ритмічності тощо), а також контролю за потоками ресурсів, що забезпечить їх своєчасне надходження та раціональне використання.

Таким чином, дослідження функцій та завдань управління фінансами з позицій їх важливості для підвищення ефективності фінансової функції підприємства за допомогою методу матриці розстановки пріоритетів виглядає результативним та ефективним інструментом фінансового реінжинірингу.

Список використаних джерел

1. Аверчев И. В. Управленческий учет и отчетность. Постановка и внедрение / И. В. Аверчев. – М. : Вершина, 2006. – 512 с.
2. Інформаційні системи на підприємствах: розвиток теорії та практики : монографія / С. І. Левицький, Р. М. Репа, Ю. О. Коваленко та ін. ; Нац. акад. наук України, Ін-т економіки промисловості. – Донецьк : Юго-Восток, 2007. – 249 с.

МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ПРИЙНЯТТЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РІШЕНЬ З УРАХУВАННЯМ РИЗИКУ

Н. Ю. Шевченко, *к. е. н., доцент*
Донбаська державна машинобудівна академія,
м. Краматорськ, Україна

Одним із найбільш вживаних показників оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів є чиста теперішня вартість (NPV – net present value) [1]:

$$NPV = \sum_{t=0}^{n} \frac{NCV_t}{(1+R)^t}, \qquad (1)$$

де NCV_t – чистий потік грошових коштів упродовж t-го інтервалу планового періоду; R – ставка дисконту, що враховує ризик; t – порядковий номер інтервалу планування за умови, що початок реалізації проекту взято за нуль.

В даному випадку ризик, який визначається величиною чистої приведеної вартості, залежить від ставки дисконтування.

Скористаємося постановкою задачі з [1] та дещо змінимо початкові умови. Процес виробництва продукції супроводжується одержанням доходу з інтенсивністю $x(t)$ аналогічно принципам системи масового обслуговування. Дохід за досить малий інтервал часу $(t,t+dt)$ буде складати $x(t)dt$. Припустимо, що залежність між доходом та зносом основного обладнання має експоненційний характер:

$$x(t) = a \cdot X \cdot e^{-b \cdot t}, \qquad (2)$$

де a – константа, значення якої можна визначити за допомогою регресійного аналізу; b – витрати на капітальний ремонт основних виробничих фондів; X – дохід до впровадження управлінського рішення; T – термін експлуатації основних засобів.

Умовою зупинки реалізації інвестиційного проекту, враховуючи, що здійснюється реальне інвестування, є граничний рівень доходу, який визначається особою, що приймає відповідне рішення, тобто $x(T) = g$, де T – термін реалізації проекту.

Дохід від реалізації інвестиційного проекту в загальному випадку має обчислюватися за формулою інтегрованого на інтервалі $0 \div T$ доходу з дисконтуючим коефіцієнтом $e^{-R \cdot t}$, де R – ставка дисконтування:

$$V = \int_0^T x(t) \cdot e^{-R \cdot t} dt = \frac{a \cdot X}{R+b} - \frac{a \cdot X \cdot e^{-(R+b) \cdot T}}{R+b}. \qquad (3)$$

Введемо низку позначень: pdt – ймовірність виходу з ладу обладнання, Q – середня кількість збоїв за час $[0;\tau]$, τ – час ремонту обладнання, v – вартість ремонту, λ – інтенсивність збоїв, враховуючи, що час ліквідації простоїв підлягає експоненційному закону розподілу.

Математичне сподівання дисконтованих витрат, пов'язаних з одиницею збою, враховуючи, що z – витрати на ремонт за одиницю часу, описується формулою:

$$C = M_\tau[v] = \int_0^\infty M_\tau[z] \cdot e^{-\tau \cdot \lambda} d\lambda\tau. \qquad (4)$$

Упродовж інтервалу $[0; dt]$ з ймовірністю kdt відбудеться економічна катастрофа, що призведе до зупинки виробництва – інтегральний дисконтований дохід набуде нульового значення. На інтервалі $[0; dt]$ з імовірністю $[1-(p+k)]dt$ реалізація інвестиційного проекту (виробничого процесу) буде відбуватися за планом: за час dt дохід складе $x(t)dt = X \cdot a \cdot e^{-b \cdot t}$, його величина зміниться із старінням основного обладнання з урахуванням bdt. У період зупинки обладнання катастрофи вважаються неможливими.

Тоді інтегральний дисконтований дохід з урахуванням ймовірностей ризикових ситуацій має три складові частини:

1) функціонування за планом: $[1-(p+k)]dt \cdot x(t)dt \cdot e^{-R_1 \cdot t}$;

2) функціонування з урахуванням зупинки виробничого обладнання: $pdt \cdot [q \cdot x(t)dt - C]$;

3) зупинка виробничого процесу внаслідок економічної катастрофи: $kdt \cdot 0$.

В цілому значення інтегрального дисконтованого доходу від реалізації об'єкта матиме наступний вигляд:

$$Vruzuk = \int_0^T X \cdot a \cdot e^{-b \cdot t} \cdot e^{-R_1 \cdot t} \cdot (1 - p - k)\, dt +$$

$$+ \int_0^T \left(q \cdot X \cdot a \cdot e^{-b \cdot t} - C\right) \cdot pdt + \int_0^T 0 \cdot kdt.$$

Отже, наприклад, при $R_1 = 20\,\%$, $p = 0{,}144$, $k = 0{,}07$ модифікований показник ставки дисконтування буде дорівнювати $R = 0{,}275$ чи 27,5 % (рис. 1), що задовольняє умові $V \approx Vruzuk$. Далі розраховується величина NPV.

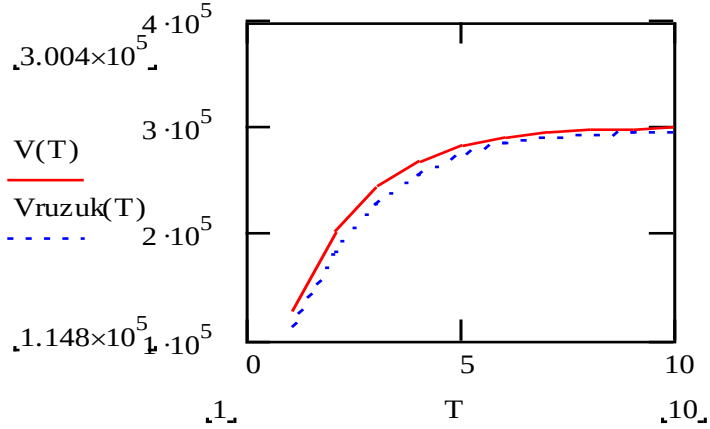

Рисунок 1 – Функції дисконтованого доходу протягом T років

Запропонована варіація моделі коригування ставки дисконтування при оцінці показника ефективності інвестицій – чистої приведеної вартості, дозволить більш наблизитися до реальних умов виробничого процесу, врахувати обтяженість реального інвестування ризиками зовнішнього та внутрішнього характеру, обрати оптимальний варіант інвестицій в умовах невизначеності.

Список використаних джерел

1. Вітлінський В. В. Моделювання економіки : навч. посіб. / В. В. Вітлінський ; Київський національний економічний ун-т. – К. : КНЕУ, 2003. – 406 с. : рис. – Библиогр.: с. 403.

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО НАПОВНЮВАННЯ ВЕБ-САЙТІВ

О. М. Юдін, *к. т. н., доцент;* ***С. П. Яначек,*** *магістр*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

В життєдіяльності сучасної державної установи важливу роль грають зовнішні комунікації. Існує багато форм і методів, за допомогою яких організація може встановити комунікації із зовнішнім середовищем. Проте, особливим комунікаційним каналом для неї залишається веб-сайт. В зв'язку з цим, питання забезпе-

чення належної якості комунікації, що створюється веб-сайтом має для державної установи ключове значення. Комунікація сайту залежіть від факторів, що визначають доступність інформації та її сприйняття. В свою чергу дані фактори, в цілому, оказують суттєвий вплив на зручність використання сайту користувачем [1].

Оцінка якості комунікації сайту органу виконавчої влади здійснюється за переліком параметрів, кожний з яких відображає окремий вид інформації, обов'язковість розміщення якої на веб-сайті встановлюється певними нормативно-правовими актами. Згідно з даною методикою веб-сайти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади оцінюються за 27 параметрами, веб-сайти обласних адміністрацій – за 31 параметром [2]. Кожний параметр, в свою чергу, оцінюється за такими коефіцієнтами:

1) *Кр* – коефіцієнт розміщення, визначає обов'язковість розміщення інформації;

2) *Кн* – коефіцієнт наявності, визначає наявність на веб-сайті інформації, яка визначається параметром;

3) *Кп* – коефіцієнт повноти, визначає рівень висвітлення своєї діяльності органом виконавчої влади за визначеним параметром та означає, що інформація, розміщена на веб-сайті з цього питання, є вичерпна та достатня для розуміння;

4) *Ка* – коефіцієнт актуальності, визначає рівень відповідності інформації дійсності;

5) *Кд* – коефіцієнт доступу, визначає рівень простоти та зручності пошуку інформації на веб-сайті;

6) *Кя* – коефіцієнт якості, визначає рівень якості розміщеної інформації, розраховується як середнє значення критеріїв *Кп, Ка, Кд*.

Після встановлення значень коефіцієнтів для всіх параметрів, визначається показник наявності інформації на веб-сайті – *Пн*, а також показник якості інформаційного наповнення веб-сайту – *Пя*.

Оцінка, яка була проведена для деяких сайтів центральних органів виконавчої влади за даною методикою, показала, що майже для всіх сайтів були отримані значення показників *Пн* і *Пя* близькими к максимальному. Різниця між максимальною і мінімальною оцінками склала менше 10 %. Таким чином, за даною методикою всі сайти виявляються «дуже гарними», що свідчить про необхідність вдосконалення методики.

Показник *Пн* – це достатньо груба оцінка інформаційного наповнення веб-сайту, яка надає тільки загальне уявлення про виконання вимог відповідних нормативних актів. Найбільшу значимість цей показник мав на початковому етапі існування сайтів державних органів виконавчої влади. На даний час його значення або дорівнює максимальному або має дуже близьке до нього значення. Показник втратив своє актуальність і в теперішній час є чисто формальним.

Показник якості інформаційного наповнення веб-сайту *Пя* розраховується як середнє значення трьох коефіцієнтів: *Кд, Ка, Кп*. Тобто, методикою припускається, що зазначені коефіцієнти мають однакову важливість. Разом з тим, проведений аналіз показує, що між ними існує певна впорядкованість і залежність: повнота має значення у випадку, коли інформація є актуальною, в свою чергу, актуальність інформації має значення, коли її можна без зайвих перешкод знайти на сайті. Отже, коефіцієнти з урахуванням їх важливості можна впорядкувати: *Кд* > *Ка* > *Кп*. Значимість коефіцієнту доступу *Кд* також підкреслюється тим, що оцінка *Ка* і *Кп* може бути дуже суб'єктивною. Для деяких випадків за даними коефіцієнтами людина, яка ні є фахівцем у відповідної справі, інформацію взагалі може не оцінити, що безпосереднє зазначено у методиці.

Таким чином, особливостями задачі оцінювання інформаційного наповнення сайту, які визначають метод рішення, є: багатокритеріальність та залежність визначення методу рішення від експертної інформації.

Методи рішення багатокритеріальних задач можна привести до трьох груп методів: метод головного показника, метод результуючого показника, лексикографічний метод (метод послідовних поступок) [3]. Вибір методу рішення багатокритеріальної задачі визначається тим, в якому вигляді представлена експертна інформація про перевагу показників або їх важливість. В нашому випадку коефіцієнти, які характеризують певний параметр інформаційного наповнення сайту впорядковані по важливості, тоді доцільно для вирішення задачі оцінювання сайту застосувати лексикографічний метод. Суть методу полягає у виділенні спочатку з множини альтернатив найкращої альтернативи за найважливішим показником, що визначається коефіцієнтом доступу (*Кд*). Якщо такий сайт один, то вин вважається найкращим, якщо сайтів декілька, то з їх підмножини виділяються ті, які мають кращу оцінку за другим показником, що

визначається актуальністю інформації (*Ка*). Якщо знову залишаються кілька варіантів, то перевагу отримує той, який має кращу оцінку за останнім показником – повнотою інформації (*Кп*). Тобто, замість інтегрального показника якості для кожного сайту розраховуються три показника: *Пд* – доступності, *Па* – актуальності, *Пп* – повноти інформації. Кожен показник дорівнює сумі значень відповідного коефіцієнту для певного параметру. Для того щоб уникнути дробових значень, які зараз застосовуються для оцінки параметру за певним коефіцієнтом, варто використовувати десятибальну шкалу.

Застосування підходу, що пропонується не передбачає розрахунку числового значення інтегрального показника якості інформаційного наповнення веб-сайту (*Пя*). Проте, у разі необхідності, значення цього показника може бути знайдено. В зв'язку з тим, що коефіцієнти впорядковані по важливості, у формулу розрахунку показника якості інформаційного наповнення сайту *Пя* потрібно ввести вагові коефіцієнти. Складність розрахунку при цьому, обумовлюються необхідністю визначення значень даних вагових коефіцієнтів.

Таким чином, пропонуються наступні шляхи вдосконалення методики оцінки якості інформаційного наповнення сайтів органів виконавчої влади: відказатися від розрахунку показника наявності інформації на веб-сайті (*Пн*), як такого, що втратив свою актуальність; впорядкувати коефіцієнти оцінки інформаційних параметрів за важливістю; найважливішим коефіцієнтом вважати доступ до інформації (доступність); оцінку параметру за певним коефіцієнтом здійснювати за десятибальною шкалою; розраховувати замість інтегрального показника якості три показника: *Пд* – доступності, *Па* – актуальності, *Пп* – повноти; визначати найкращий сайт за допомогою лексикографічного методу.

Запропонований підхід оцінювання інформаційного наповнення веб-сайтів державних органів виконавчої влади враховує важливість коефіцієнтів, що визначають доступність, актуальність, повноту інформації та дозволяє визначати кращий веб-сайт з точки зору зручності користування ним відвідувачем сайту.

Список використаних джерел

1. Гарретт Дж. Веб-дизайн: книга Джесса Гарретта. Элементы опыта взаимодействия / Гарретт Дж. – Пер. с англ. – С.Пб. : Символ – Плюс, 2008. – 192 с.: ил.

2. Порядок проведення моніторингу інформаційного наповнення веб-сайтів органів виконавчої влади [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://www.publicpolinfo.gov.ua/informational_policy/informational_society. – Назва з екрана. – Дата звернення: 19.03.2016.
3. Литвак Б. Г. Разработка управленческого решения : учебник. – 3-е изд., испр. / Б. Г. Литвак. – М. : Дело, 2002. – 392 с.

ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ НА ОСНОВІ КОГНІТИВНИХ СИСТЕМ

А. В. Борсук, *аспірант*
ВНЗ «Київський національний торговельно-економічний університет», м. Київ, Україна

Когнітивні обчислення (cognitive computing) – тренд останніх декількох років [1, с. 3]. Це технології, які розвиваються силами багатьох фахівців та дуже швидкими темпами і допомагають людині справлятися з величезним потоком інформації. Причому потік цей дуже глибокий і широкий, образно кажучи, це весь потік інформації, що генерується людством. Мозок людини – найпотужніша система, здатна аналізувати неструктуровані масиви даних, обробляти їх і «розкладати по поличках». Але навіть цей інструмент не справляється з інформаційними потоками сучасності, тому на службу собі людина поставила комп'ютери, як звичайні персональні, так і надпродуктивні системи.

IBM Watson – це перший крок на шляху до створення когнітивних систем. Вона складається з функцій та можливостей, які роблять її унікальною. Обробка природніх мови – дозволяє розбиратися у складнощах неструктурованих даних, яких 80 % у нашому світі. Побудова та оцінка гіпотез – застосовує засоби розширеного аналізу для порівняння і оцінки групи відповідей на основі тільки суттєвих фактів. Динамічне навчання – дозволяє навчатися на основі отриманих результатів, для покращення майбутніх відповідей. Ці можливості при об'єднані дають потужну систему яка дозволяє:

– розширити обмеження в області програмування;

– не обмежуватись тільки локальними структурованими даними, а почати користуватись великим масивом глобальних не структурованих даних;

– замінити детерміновані додатки, керовані деревом рішень, на ймовірнісні системи, які здатні розвиватися разом з користувачем;

– замінити пошук по ключовим словам, який пропонує список джерел для пошуки відповіді, на діалоговий інструмент пошуку готових відповідей з оцінкою правильності.

Когнітивні системи здатні змінити підходи та принципи прийняття рішень і роботи організацій в майбутньому.

Для ефективного пошуку в неструктурованих даних використовують глибинну обробку природньої мови (Deep Natural Languge Proccessing). Система DNLP здатна розділяти висловлювання на звичайній мові і знаходити взаємозв'язки між фразами тексту так само як і людина, проте набагато швидше і в більших об'ємах. Розуміння окремих фраз не дасть повної інформації про питання, тому головною задачею є розуміння контексту. IBM Watson розбиває на частини питання і ймовірні відповіді, а потім сотнями способів аналізує їх контекст висловлювання. Система працює в такому порядку:

1. Отримавши питання виконується синтаксичний аналіз, для відокремлювання особливостей питання.

2. Генерація ряду гіпотез, пошук фраз, які можуть містити правильну відповідь.

3. Глибинне порівняння мови питання та кожної відповіді. Використовуються різноманітні алгоритми логічного висновку.

4. Кожен алгоритм виводу проставляє оцінки, які показують мірі ймовірна відповідь випливає із запитання, в області яка розглядається даним алгоритмом.

5. Кожній оцінці присвоюється ваговий коефіцієнт по статистичній моделі, яка фіксує наскільки успішно алгоритм виявив логічні зв'язки між двома аналогічними фразами із області.

6. Система повторює процес для кожного ймовірного варіанту до моменту знаходження найбільш вірогідної відповіді.

Когнітивні системи, як і людина, має власні способи збору, запам'ятовування і добування інформації, аналогічно спогадам людини. Крім того когнітивні системи мають основну здібність передавати інформацію і діяти. Ці здібності розподілені на поведінкові конструкти, наприклад:

– здібність створювати і перевіряти гіпотези;

– здібність розбивати на складові і будувати логічні висновки про мову;

– здатність виокремити і оцінити корисну інформацію.

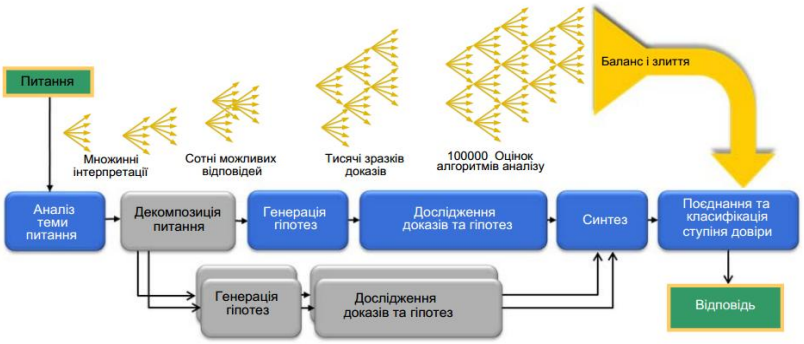

Рисунок 1 – Робота когнітивної системи IBM Watson

Це головні здібності без яких ні комп'ютер, ні людина не зможе визначити правильний взаємозв'язок між питаннями та відповідями. Встановивши деякий рівень розуміння шляхом декомпозиції завдання в залежності від її можливої мети, когнітивні системи можуть реконструювати елементи різними способами, кожен з яких можна перевірити, щоб уявити собі нове ціле. На основі цих комбінацій можна отримувати нові результати і цінні знання, що дозволяють знаходити відповіді на питання і визначати, які питання могли викликати ті чи інші відповіді. Ці здібності можна використовувати для вирішення завдань, які укладаються в певні загальні схеми. Ми можемо ставити питання і отримувати на них відповіді, використовувати систему, щоб виявляти нові цінні знання та виявити підходи, які не бачили раніше. І ми можемо використовувати ці системи, щоб забезпечувати прийняття правильних рішень або, у всякому разі, допомагати іншим приймати ті рішення, які їм необхідні.

На даний час когнітивна система IBM Watson застосовується для медичної діагностики, кредитного аналізу, фундаментальних досліджень. Ця система корисна коли спеціалістам потрібна допомога в отриманні найбільш ревалентної інформації для своєї предметної області [2, с. 4].

Для управлінських рішень створений окремий додаток IBM Watson Analytics. Так званий «спеціаліст по обробці даних в коробці». Він надає потужні можливості аналізу. Доступ до даних, очищення даних, управління даними і аналіз даних автоматизовані і доступні в хмарному середовищі. Автоматично підго-

товлює дані для аналізу, робить прогнозну аналітику, звітність. Автоматизована аналітика робить висновки на основі інформації про події, що відбулися і їх причини, знаходить цінні факти та приховані закономірності і взаємозв'язки. Допомагає отримувати нову цінну інформацію для вашого напряму в бізнесі, будь то маркетинг, продажу, робота з кадрами, IT, операційна діяльність, фінанси або загальне керівництво.

Список використаних джерел

1. Dr. Kelly III. "Computing, cognition and the future of knowing" / Dr. Kelly III John IBM Research: Cognitive Computing. IBM Corporation. 2015.
2. Kelly, J.E. Smart Machines: IBM's Watson and the Era of Cognitive Computing. / Kelly, J.E. Hamm, S Columbia Business School Publishing 2013.

ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ КООРДИНАТНОГО МЕТОДУ ПРИ РОЗВ'ЯЗУВАНІ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ЗАДАЧ НА КОМБІНАТОРНИХ КОНФІГУРАЦІЯХ ПРИ УМОВІ БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНОСТІ

О. А. Двірна, *асистент*
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Практична та теоретична цінність екстремальних задач на комбінаторних конфігураціях розглянута та обґрунтована широким колом науковців та не викликає сумніву, оскільки сфера застосування розширюється з розвитком науки, економіки, комп'ютерних технологій. Складність зазначених задач зростає при необхідності досягнення кількох оптимальних значень та описується умовою багатокритеріальності. Саме даному типу задач присвячені дослідження [1–3], метою яких є пошук нових напрямків застосування відомих методів, їх узагальнення та модифікація дня нових типів задач та розробка підходів до раціоналізації розв'язування поставленої задачі.

Згідно [1] екстремальну задачу на комбінаторній конфігурації при умові багатокритеріальності сформулюємо наступним чином: знайти значення $x^* \in D \subseteq X$, що $x^* = arg \underset{x \in D \subseteq X}{extr} F(x)$.

Причому $F\left(f_1, f_2.., f_n\right)$ – векторний критерій оптимальності на комбінаторній конфігурації X, а $x^* \in D$ виражає умову виконання додаткових обмежень задачі.

Оскільки дана задача формулюється на комбінаторній конфігурації, то за рахунок обмеженої кількості можливих розв'язків завжди може бути розв'язана простим перебором усіх елементів, що задовольнять додаткові умови та дадуть найкращі значення векторного критерію. Хоча комп'ютерні технології дозволяють втілити цей процес, очевидна нераціональність такого підходу з боку часових затрат та ресурсів пам'яті обчислювальних машин при великій розмірності задач вимагає пошуку більш раціональних підходів, що значно скоротять кількість варіантів, що необхідно розглянути. Саме таким є запропонований у [2, 3] алгоритм на основі координатного методу локалізації значення функції, описаного у роботі [1].

Кардинальна відмінність даного підходу від попередніх досліджень в області комбінаторної оптимізації полягає у формуванні множини допустимих розв'язків векторної задачі як перетину множин, що задовольняють кожній з додаткових умов задачі. Визначити елементи множини, які відповідають конкретному додатковому обмеженню за алгоритмом модифікованого координатного методу досить легко за рахунок впорядкування та структуризації елементів комбінаторної конфігурації. Це досягається шляхом розкладання графа множини на підграфи за певними правилами. За координатним методом необхідно визначити типи вершин, за якими розкладається граф, та побудувати відповідні схеми.

Ієрархічна структура графа й правила побудови його схеми та схем підграфів дають можливість зробити висновки про належність його вершин відповідній множині, що відповідає обмеженню задачі. На основі одержаної інформації пошук або продовжується, або припиняється.

Наприклад, при пошуку значень за обмеженням типу $g(x) \le b$ можливі такі варіанти для кожного з підграфів:

а) якщо максимально можливе значення для певного підграфа не перевищує шукане, то можна зробити висновок про входження усього підргафа до множини допустимих розв'язків за поточним обмеженням;

б) якщо мінімальне з можливих для під графу значень функції-обмеження більше за шукане, то весь підграф виключається з множини допустимих розв'язків за поточним обмеженням

в) в іншому випадку, пошук продовжується серед елементів даного підрафу з метою виявлення тих точок, що задовольнять обмеження.

Таке занурення у структуру графа дозволяє значно скоротити кількість кроків, що необхідні для розв'язку задачі, що у свою чергу забезпечує зменшення часу виконання програми та пам'яті комп'ютера.

Підпрограма модифікованого координатного методу є центральною складовою загальної схеми розв'язування екстремальних задач на комбінаторних конфігураціях при умові багатокритеріальності, що представлена в [2, 3].

Алгоритм модифікованого координатного методу описаний для комбінаторної конфігурації перестановок, проте перехід на інші конфігурації здійснюється з урахуванням правил побудови їх графів та впорядкування елементів. Такі зміни не є суттєвими для алгоритму та не впливають на швидкість його роботи. Кількість розглядуваних точок залежить від розмірності задачі та кількості елементів, що є основою для побудови заданої комбінаторної конфігурації. Така простота переходу між множинами, на яких розв'язується задача також є перевагою використання модифікованого координатного методу.

Висновок. Таким чином координатний метод у запропонованому авторами [2, 3] модифікованому вигляді може ефективно застосовуватись для розв'язування класу екстремальних задач на комбінаторних конфігураціях при умові багатокритеріальності. Його перевагами є зменшення об'єму обчислень, скорочення кількості розглядуваних точок та універсальність при розв'язуванні на різних комбінаторних конфігураціях. Подальша робота у сфері застосування теорії графів та їх властивостей для розв'язування вищевказаного типу задач є перспективною та доцільною.

Список використаних джерел

1. Донець Г. П. Екстремальні задачі на комбінаторних конфігураціях : монографія / Г. П. Донець, Л. М. Колєчкіна. – Полтава : ПУЕТ, 2011. – 362 с.

2. Колечкина Л. Н. Модификация координатного метода решения экстремальных задач на комбинаторных конфигурациях при условии многокритериальности / Л. Н. Колечкина, Е. А. Дверная, А. Н. Нагорная // Кибернетика и системный анализ. – 2014. – Том 50, № 4. – С. 154–161.
3. Колечкина Л. Н. Модифицированный подход к решению многокритериальных экстремальных задач на комбинаторных конфигурациях / Л. Н. Колечкина, Е. А. Дверная // Теорія оптимальних рішень. – 2012. – С. 98–103.

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВНЗ

К. В. Холодняк, *аспірант*
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

На сьогоднішні день існує багато проблем у сфері управління кадровим потенціалом. Це, зокрема, відсутність таких важливих складових системи управління персоналом як інноваційної спрямованості кадрової політики, рівноваги на українському ринку праці, уваги до особистих потреб робітників, чіткої системи розвитку працівників, належної системи соціальних гарантій тощо [1]. Розв'язання цих питань лягає на плечі керівників, які часто мають недостатньо часу та досвіду для пошуку ефективних рішень.

Важливим напрямом формування кадрового потенціалу організації є система розвитку та перепідготовки персоналу, що включає в себе такі етапи як адаптація, навчання, кадровий резерв, перепідготовка, планування кар'єри та коучинг. Для вищих навчальних закладів особливо актуально створення універсальної моделі для виконання цих завдань. ВНЗ працюють на випередження технологій, тому повинні мати в достатній кількості персонал, який володіє всіма необхідними знаннями та вміннями.

У складі працівників вищих навчальних закладів є такі групи: викладачі, менеджери, допоміжний і обслуговуючий персонал. Ми будемо розглядати формування професорсько-викладацького складу, адже саме вони складають основу кадрового потенціалу вищих навчальних закладів.

Зважаючи на нестачу досвідчених спеціалістів, навчальні заклади постійно оновлюють свої напрями підготовки, відкривають нові спеціальності для підготовки сучасних фахівців, але для їх

підготовки нерідко не вистачає кваліфікованих кадрів. До чинників, які сприяють зниженню якісної складової викладацького корпусу ВНЗ відносять низьку забезпеченість професорсько-викладацьким персоналом, недосконалу кваліфікаційна структура науково-педагогічного складу ВНЗ, «старіння» науково-педагогічного складу та відсутність підвищення кваліфікації. Саме цим факторам потрібно приділяти особливу увагу при формуванні кадрового потенціалу ВНЗ.

Формування кадрового забезпечення організації передбачає реалізацію послідовних дій: визначення цілей і завдань формування кадрового забезпечення; збір та обробка інформації; аналіз стану кадрового забезпечення; визначення потреби в кадрах; розробка та реалізація плану формування кадрового забезпечення [2].

Для вищих навчальних закладів доцільно при формуванні кадрового потенціалу враховувати статистичні дані народжуваності дітей, щоб спрогнозувати ймовірну кількість майбутніх студентів. За даними прогнозування [3] кількість студентів, зарахованих до ВНЗ III-IV рівнів акредитації у 2020 році буде дорівнювати 50 % кількості студентів, зарахованих у 2007 році. Це обумовлено демографічною кризою, яка мала місце у 2001 році і тим самим значно вплине на контингент студентської молоді не лише в 2020 році. Адже впродовж восьми років (період з 2017 до 2024 року) кількість студентів, котрі будуть зараховані до ВНЗ, буде стрімко знижуватись. Це в кінцевому рахунку призведе до того, що контингент студентів буде становити майже 1,5 млн осіб, що майже вдвічі нижчий існуючого [4]. Зважаючи на ці факти, стає очевидним, що в подальшому значно знизиться кількість ВНЗ, а відповідно і чисельність професорсько-викладацького складу. Ну і звичайно зменшиться навантаження навчально-методичного комплексу дисциплін.

Важливим перспективним аспектом при формуванні кадрового потенціалу ВНЗ є розгляд питання підготовки аспірантів і докторантів, адже саме вони будуть становити основу резервного наукового потенціалу.

Вищі навчальні заклади повинні бути далекоглядними по відношенню до підбору кадрів. Щоб залишатися конкурентними, ВНЗ повинні здійснювати підготовку студентів з тих напрямів, які є затребуваними на ринку праці і потребують великої кількості робітників. Тому потрібно постійно здійснювати моніторинг економічного розвитку та ринку праці для визначення найактуальніших напрямів підготовки спеціалістів.

На основі викладеного матеріалу автор пропонує наступну модель формування кадрового потенціалу для ВНЗ.

Рисунок 1 – Модель формування кадрового потенціалу ВНЗ

Розроблена модель є універсальною для вищих навчальних закладів усіх рівнів акредитації. В ній враховано проблеми управління кадровим потенціалом та передбачено усунення негативних чинників, що впливають на якісний склад викладачів ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Іваницька С. Б. Кадровий потенціал підприємства: фактори формування та використання / С. Б. Іваницька, Н. В. Анісова, А. О. Петрова // Ефективна економіка. – 2013. – № 10. – С. 25–32.
2. Гонтюк В. Модель формування кадрового забезпечення державної служби статистики України / В. Гонтюк // ВІСНИК Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2014. – № 8 (161). – С. 86–92.
3. Пономаренко В. С. Прогнозування динаміки кількісних показників системи освіти України / В. С. Пономаренко // Механізми регулювання економіки, 2011. – № 2. – С. 5–11.
4. Скиба Т. Ю. Аналіз стану і тенденції розвитку вищої освіти в Україні / Т. Ю. Скиба // Наукові праці. Державне управління. – Випуск 202. – Том 214. – 2013. – С. 136–140.

Наукове видання

СТРУКТУРНІ ЗМІНИ У СУСПІЛЬСТВІ ТА ЕКОНОМІЦІ ПІД ВПЛИВОМ КОМУНІКАЦІЙ ТА ІНФОРМАЦІЇ

Матеріали Міжнародної
науково-практичної конференції

(м. Полтава, 12–13 травня 2016 року)

Головний редактор *М. П. Гречук*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 19,2.
Тираж 85 пр. Зам. № 093/527.

Оригінал-макет надано упорядником

Видавець і виготовлювач
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
к. 115, вул. Коваля, 3, м. Полтава, 36014;
☎ (0532) 50-24-81

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3827 від 08.07.2010 р.

ISBN 978-966-184-228-0